UN VINOVAT
APROAPE PERFECT
PASCAL BRUCKNER
Editori:
Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu
Director editorial:
Magdalena Mărculescu
Design copertă:
Faber Studio
Foto copertă:
Gulliver/Getty Images/OLeopoldo Pura /õEyeem
Director producţie:
Cristian Claudiu Coban
Redactare:
Irina Tudor Dumitrescu
Leeton
Gabriela Riegler
DTP:
Răzvan Nasea
Corectură:
Rodica Creţu
Irina Mușătoiu
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României BRUCKNER, PASCAL
Un vinovat aproape perfect: cum se construiește un nou tip de rasism / Pascal Bruckner; trad, din 1b. franceză și note de Doru Mareș. — București: Editura Trei, 2021 ISBN 978 – 606 – 40 – 1018 – 6
I. Mareș, Doru (trad˚.; note)
323-I4
Titlul original: Un coupable presque parfait: La construction du bouc émissaire blanc
Autor: Pascal Bruckner
Copyright õ Ediţions Grasset & Fasquelle, 2020
Copyright õ Editura Trei, 2021
pentru prezenta ediţie
O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București

Tel.: + 4 021 300 60 90; Fax: + 4 0372 25 20 20
e-mail: comenziedituratrei˙ro www˙editura trei˙ro
isbn: 978 – 606 – 40 – 1018 – 6

„Glorificarea unei rase și denigrarea corolară a alteia sau a altora au fost dintotdeauna şi vor fi ˝întotdeauna o reţetă a crimei (…). Oricine înjosește pe ceilalţi se înjosește pe sine însuși”.

James Baldwin, *Va veni focul*

Pentru Rihanna, Tutsi a mea care vine cu Thalysul

Preambul în septembrie 1909, Sigmund Freud este invitat în Statele Unite pentru a susţine o serie de conferinţe la Clark University. Cu acel prilej, le face discipolilor săi, Cari Jung și Sandor Ferenezi, mărturisirea ajunsă celebră: „Habar n-au că le-aducem ciuma”. Peste un veac, Statele Unite sunt cele care ne trimit o altă ciumă: tribalizarea lumii, obsesia rasială, coșmarul identitar. Numai că este vorba despre o ciumă la care noi, francezii, am contribuit din plin în anii 1970, exportându-ne peste Atlantic filosofii vârf de lance întru demolarea umanismului şi a Luminilor. Noi le-am furnizat virusul, ei ne trimit înapoi boala. Bumerangul e anglo-saxon, mâna care l-a aruncat e franceză. America a reușit întotdeauna să pună laolaltă cea mai mare putere de seducţie și cea mai mare putere de respingere. Dacă ea prefigurează viitorul lumii occidentale, atunci al nostru e sumbru. Iar al ei încă şi mai şi.

Introducere

Un remake detestabil într-un eseu prezentat în 2018, în revista *Sociology of Race and Ethnicity,* niște universitari americani, îngrijoraţi de prăbușirea dezbaterii intelectuale în Statele Unite, le-au propus redactorilor câteva fragmente alese din *Mein Kampf* în care cuvântul „Evreu” a fost înlocuit cu „Alb”. Până la urmă, publicaţia a refuzat demersul, nu însă înainte ca acesta să fi primit elogiile mai multor universitari care au interpretat studiul fără a trece de primul nivel de lectură: „Articolul are potenţialul de a deveni o contribuţie singulară și puternică în literatura privitoare la mecanismele ce susţin ralierea la perspective supremaţiste albe”. Cei trei autori, Peter Boghossian, James Lindsay și Helen Pluckrose, se făcuseră deja cunoscuţi prin alte farse, multe acceptate de reviste de cel mai înalt nivel: una despre „cultura violului la câinii plimbaţi prin parcurile special amenajate din Portland (Oregon)”, alta, în 2017, susţinând că penisul este o construcţie socială și că e răspunzător, printre altele, de încălzirea globală. Acești cercetători au fost amenințaţi cu șomajul de către universităţile unde lucrează și acuzaţi că fac jocul dreptei.

O contaminare fulgerătoare

Ce ne spun toate aceste studii extravagante? Multe despre degradarea moravurilor universitare nord-americane şi încă şi mai multe despre o anume mentalitate care este pe cale că cucerească Europa. Un exemplu, printre altele, din Franţa: un documentar video încărcat pe site-ul France Culture în noiembrie 2019 ţine să explice cum culoarea imaculată a sculpturilor grecești este „rezultatul a două mii de ani de istorie reacţionară”. Am fost minţiţi: „Nu, statuile grecești nu erau albe, ci de toate culorile. Istoria ne-a ascuns-o pentru a promova albul ca ideal al unui Occident fantazând împotriva culorilor, simboluri ale alterităţii și metisajului”. Chiar dacă filmul a fost ulterior retras nu înseamnă că nu rămâne ceea ce a afirmat şi a fost supervizat de arheologul Philippe Jockey, și anume că respectiva policromie a fost ascunsă publicului din raţiuni politice: „Merită să utilizăm cuvinte mari: într-

adevăr, este vorba despre respingerea Celuilalt, lucru pe care-l vedem apărând încă din primele texte ale lui Pliniu cel Bătrân și mergând până la cele mai groaznice excese ale celui de-al Doilea Război Mondial”. La naiba: uite-l pe Pliniu cel Bătrân ajuns antecesorul cancelarului Adolf Hitler! Poate c-o fi Philippe Jockey un arheolog competent, dar ca istoric e jalnic. Da, statuile grecești erau policrome, însă noţiunile pe care le scutură-n aer ca pe niște zornăitori sunt construcţii retrospective, apărute recent și pe care acesta le potrivește peste Grecia antică. Nici „Occidentul”, nici „Celălalt” și-n[a mai puţin „metisajul” nu aveau nici cea mai mică pertinenţă conceptuală în momentul dăltuirii statuarului grecesc și e un nonsens să le utilizăm astfel. Conceptul de „rasă”, să ne amintim, nu exista pentru grecii antici (este o invenţie a secolului al XIX-lea, perioadă în care autori germani au pus mâna pe civilizaţia elenică pentru a şi-o face strămoș al pangermanismului):

12

nici grecii, nici romanii „nu văd un oprobriu în culoarea pielii”. Anticii nu aveau nici cea mai mică idee în legătură cu „discriminarea rasială”, societatea grecească nu făcea distincţii pe baza culorii[1], iar pentru Aristotel, diferenţa dintre alb și negru era absolut accidentală și neesenţială[2]. Cei mai mulţi dintre sclavii grecilor, aceștia din urmă oricum bronzaţi de la natură, erau albi[3].

Numai că utilizarea epitetului „alb” ˇs-a întins extrem

---

1 Frank M. Snowden Jr. citat în Christian Delacampagne, *Une histoire du racisme,* prefața Laure Adler, Livre de Poche/France Culture, 2000, p. 33: „Căsătoriile dintre greci și negri aveau loc în epoca elenistică, iar mariajele mixte se înmulțeau la Roma, fără ca acest fenomen să trezească reprobarea. Din punct de vedere estetic, bărbatul negru exercita o veritabilă atracție asupra artiștilor greco-romani aflați continuu în căutarea exotismului. In sfârșit, din punct de vedere religios, Etiopia (...) constituie un pământ sacru (deja Homer vedea ținându-se acolo banchetele divinităților olimpiene), în timp ce imaginea Negrului este utilizată uneori ca amuletă ori garanție a fecundității — fără îndoială ca aluzie la culoarea neagră a îngrășământului natural“. Nu la culoarea pielii erau sensibili grecii, ci la statutul social.

2 Frank M. Snowden Jr., *Blacks in Antiquity, Ethiopians in the Greco-Roman experience,* Belknap Press, 1970.

3 Catherine Coquery-Vidrovitch, „Le postulat de la supériorité blanche et de l’infériorité noire“, în Marc Ferro, *Le Livre noir du colonialisme,* p. 864 sqq, Hachette, 2003.

de rapid, îţi exprimi unele îndoieli legate de copilul-star Greta Thunberg? iată-te considerat „adolescenţofob” și „babalâc alb occidental”, într-o întreagă procesiune de termeni peiorativi. Ce legătură are asta cu militanta pentru climă? Niciuna! Dacă un intelectual african ar critica-o pe tânăra suedeză, ar fi și el făcut babalâc negru? Haideţi să vedem ce scrie colapsologul Aurélien Barrau apropo de cauza animalelor: „Ceea ce mi se pare vital în ziua de azi este, pentru a prelua un termen al lui Jacques Derrida, «deconstruirea carnofalologocentrismului», adică punerea sub semnul întrebării a acestei teribile hegemonii a omului (alb, e de adăugat), în erecţie (fiind[ɔ- îl supune pe celălalt propriei sale dorinţe) și mâncător de carne (ca imagine arhetipală a instrumentalizării vieţuitoarelor nonumane)”.[4] Cât despre „privilegiul alb” tipic unei anume problematici nord-americane, acesta a intrat în limbajul curent în iunie 2020, după enormul răsunet pe care l-a avut în Franţa și în alte părţi cazul George Floyd, chiar dacă noţiunea nu are decât prea puţină relevanţă în Hexagon.[5]

Criminal prin excelenţă

Occidentul are toate datele pentru a deveni vinovatul ideal. A fondat, dincolo de Atlantic, o nouă naţiune exterminând indienii, luând africanii în sclavie și segregând negrii. Cât despre Europa, aceasta trebuie să ducă în spate greutatea a patru veacuri de colonialism, de imp˟erialism și de sclavie, chiar dacă niște naţiuni europene sunt cele care au pledat primele pentru abolirea acestor instrumente. Ce face din lumea occidentală ţapul ispășitor prin excelenţă este, în primul rând, faptul că îşi recunoaşte crimele prin vocea conștiinţelor sale cele mai lucide, de la Bartolome de Las Casas la André Gide şi Aimé Césaire, fără a-i uita pe Montaigne, Voltaire și

4 A. Barrau, „Le combat animalier est frère des combats d’émancipation“ (interviu publicat în revista *Ballast* din 2 septembrie 2015).

IJ

5 Vezi, în special, Corinne Narassiguin, „Le privilège blanc, cette ineptie dangereuse“, *Le Monde,* 9 iunie 2020. Autoarea, secretar național însărcinat cu coordonarea Partidului Socialist, ia atitudine împotriva confuziei dintre lupta contra rasismului și culpabilizarea unei părți din populație, dincolo de orice analiză socială ori economică.

Clemenceau. A inventat conștiința nefericită și practică zilnic căința cu o plasticitate aproape mecanică. Exact invers decât alte impˇerii care abia de-și recunosc crimele teribile, precum Impˇeriul Rus, Impˇeriul Otoman, dinastiile chineze, moștenitorii diferitelor regate arabe care au ocupat Spania aproape șapte sute de ani. Numai noi, occidentalii, batem toba cu vinovăția noastră, pe când atâtea alte culturi se prezintă ca victime sau probe de nevinovăție. Greșeala ni se pare atât de inseparabilă de ființa noastră, încât ne asumăm și greșelile celorlalți. Și-n plus, Vestul e mai slab decât oricând, lipsit de leadership și de direcție de când Statele Unite ˇs-au retras din rezolvarea problemelor lumii. În mod semnificativ e sortit oprobriului odată cu rolul său în declin. Ceea ce diplomații au numit, în februarie 2020, la München, *Westlesness,* dispariția blocului occidental. A venit deci vremea să fie suprimat. Nimic nu aprinde mai tare furia decât un om căzut la pământ. Deja detestat pentru fosta sa dominație, Occidentul este de acum dispreţuit pentru propriu-i declin.

Contrar speranțelor din 1989, nu raţiunea și încă mai puțin moderația au fost cele care să-l marcheze după căderea Zidului Berlinului. O altă ideologie a înlocuit făgăduielile izbăvirii manevrate de socialismul real pentru a reîncepe bătălia pe baze noi: rasa, sexul, identitatea. Pentru trei discursuri – neofeminismul, antirasismul şi decolonizarea –, vinovatul este de acum omul alb redus doar la culoarea pielii lui. El e tâlharul, coruptul, responsabilul de toate relele. Nimic nu ar fi făcut să se simtă apropiate, de la bun început, aceste trei retorici, în lipsa figurii Blestematului, a bărbatului alb heterosexual care aduce laolaltă aversiuni identice. Femeile albe nu au însă decât să mai aștepte puțin: vom vedea cum un anume suprematism „indigen” le va desemna și pe ele ţinte ale răzbunării. Sfânta Treime incriminatoare nu uită pe nimeni. în fiecare dintre cazuri sunt aceleași raționamente, aceleași mecanisme și, uneori, aceleași persoane care intervin cu un stupefiant mimetism, schițând o familie coerentă de idei.

Geneza nesăbuinţei

În anii 1960 – 1970, departamentele de filosofie, literatură și sociologie ale universităţilor americane au fost inundate, și-n bine, și-n rău, de discursurile deconstructiviste sosite din Hexagon, în care era biciuită metafizica occidentală, *French Theory6.* Să lăsăm deocamdată deoparte răspunsul la întrebarea dacă aceste doctrine au constituit altceva decât un uriaș bluf sau, pentru a prelua caracterizarea lui George Steiner, un dezastru spiritual, cu abia câteva excepţii. Dar iată că, acum, America ne trimite filosofii născute cândva în Europa și pe care le-mbrăţișăm orbește, numai fiind[ɔ poartă ștampila *made în USA.* De la sfârșitul istoriei până la teoria genului, trecând prin șocul civilizaţiilor, Franţa redevine laboratorul nefericit al unor himere nord-americane. Hegemonia culturală anglo-saxonă nu mai este exotică, ci într-un mod bizar de-a casei: noi înșine în forma altuia, un hibrid tranşatlantic într-un idiom străin, dar tocmai de-asta mai dichisit decât franceza. Acest posistructuralism ne este reexpediat cu arme și bagaje pe pământul nostru, cauţionat *globish,* noul jargon global. În aceste vremuri de nebuloasă a stângilor europene împărţite între un comunism muribund și o social-democraţie ajunsă într-o situaţie disperată, ideologia identitară provenind din Lumea Nouă ne apare ca un colac de salvare. împrumutul e deseori mecanic, inclusiv în plan lingvistic, unde înflorește un idiom anglofon cu accent panamez. ˟S-ar putea chiar spune că utilizarea franglezei în mass-media și în lumea corporatistă e invers proporţională, pentru vorbitorii de franceză, cu stăpânirea limbii lui Shakespeare. Și cu cât o stăpânesc mai puţin, cu atât înserează blocuri întregi din aceasta în limba vorbită zi de zi. Viteza de propagare semantică e aproape instantanee, instrumentată de nenumăraţi emisari.

America are această calitate unică de a-i încuraja pe cei cărora le place să o imite. De-un veac încoace se

exportă mai bine decât oricare altă cultură. Se adaptează tuturor climatelor.
François Cusset, *French Theory, Foucault, Derrida, Deleuze et Cie et les mutaţions de la vie intelectuelle aux Etats-unis,* La Découverte Poche, 2005. tuturor credinţelor, dispune de o forţă de emisie și de contagiune fără egal. Este prin excelenţă civilizaţia deghizării. Până și cei care o detestă vor să-i aparţină. Oricine poate deveni american dacă așa dorește, chiar și fără a vorbi engleza. Ca niște buni ventriloci, o copiem în toate domeniile. Ne asumăm până și crimele ei, deși Franţa nu a practicat niciodată sclavia ori segregarea pe teritoriul ei. Povestea însă e reciprocă: adoptăm viziunea americană asupra societăţii în momentul în care, cel puţin la nivelul sectorului stâng al Partidului Democrat, Statele Unite încearcă să lărgească înţelesul statului providenţial și să pătrundă și ele în lunga odisee a căinţei. Pe când noi ne etnicizăm, ei încearcă să se vopsească în trandafiriu, dorind să rescrie romanul naţional pornind de la exterminarea indienilor și segregarea negrilor.[6]

Totuși, vor fi dificil de convins 500 de milioane de europeni, mai ales din Est, de nocivitatea lor funciară motivată de culoarea pielii. Chiar dacă aceasta devine tot mai colorată, mai ales în Vest, populaţia europeană rămâne în majoritatea ei cu pielea de culoare deschisă și cu nuanţe importante de la suedezi la andaluzi, bulgari și ţigani, într-un adevărat degradeu cromatic: culpabilizarea acestor popoare va însemna o muncă gigantică, dar nu imposibilă. În parte deja a reușit, în Europa Occidentală, unde se încearcă inculcarea în indivizi a sentimentului dezonoarei de a fi ceea ce sunt. O vastă muncă de reeducare este pe cale de înfăptuire în universităţi, în mass-media, cu scopul de a cere celor pe care-i numim „albi” să se renege. Acum treizeci de ani, dreptei și stângii le rămăseseră încă destule motive pentru a râde de astfel de mizerii. Ultima

6 „The 1619 Project“, *The Nein York Times,* 14 august 2019: „We have got to tell the unvarnished truth“. Conform modelului la ordinea zilei, trebuie rescrisă întreaga istorie americană sub unghiul rasismului și al sclavagismuului.

dată când am fost supuși propagandei rasiale a fost odată cu fascismul, în anii 1930, când din start era descalificată o parte din populaţie. Și am fost vaccinaţi, drept pentru care mulţumim. Numai că boala se întoarce de dincolo de Atlantic, deghizată în contrariul ei, antirasismul, cu noi protagoniști, și îşi găsește ecou până în Parlamentul European. Profesorii rușinii, neofeministele, decolonizatorii, indigeniștii ţin neapărat să ne dovedească faptul că modul nostru de viaţă e bazat pe exploatarea înfricoșătoare a popoarelor și că ar trebui să ne căim. Dintr-odată, o întreagă parte a lumii occidentale se descoperă abominabilă, sub privirile unor anume minorităţi: la fel cum domnul Jourdain era prozator fără să vrea, tot așa noi suntem criminali fără a o ști, din simplul motiv că am venit pe-această planetă. Pentru noi, să fim ar însemna în primul rând să ispășim.

Încă o acuzaţie vizează omul alb: distrugerea planetei. Nu se mulţumește să oprime femeile, să se arate rasist și dominator, să epuizeze mediul în care există și să îşi concentreze în propriile mâini bogăţii economice și tehnologice. Vinovăţia lui e asemenea unei plăcinte cu foitaj, în care fiecare strat întărește structura ansamblului. Numai că intrarea, de vreo treizeci de ani, a Chinei, Indiei, Braziliei și a Africii de Sud în concertul capitalismului mondial ca mari producători și mari poluatori împiedică discursul ecologist să se cantoneze doar în detestarea omului occidental și a epidermei lui. însufleţit de o ambiţie cosmică, acesta insistă mai degrabă în a condamna productivismul ca atare și încrederea în sine cu consecinţe fatale a modernităţii. Deci nu urmărim aici acest subiect.

Noua glaciaţiune

America aceea care a venit să salveze Europa în 1944 și care, pe atunci, încarna combinaţia dintre modernitate, libertate și prosperitate, America aceea a murit măcinată de izolaţionism şi nationalism. Iar acum stă în faţa Vechii Lumi nu ca o soluţie»» de adoptat, ci ca un eșec de evitat. Prăbușirea ˇs-a produs în trei etape: mișcarea pentru drepturi civile din anii 1960 – 1970, prin care ţara a evitat

să alunece în apartheid, emanciparea moravurilor şi a minorităţilor, care au suscitat reacţia violentă a conservatorilor care vor să șteargă în forţă drepturile obţinute. Această contrarevoluţie, uneori brutală, a avut la rândul ei o consecinţă detestabilă și neașteptată prin mișcarea femeilor și a minorităţilor, exprimată prin extremism de gen, hipersensibilitate la discriminări şi retorică excesivă. America sfidează rasismul în chiar termenii rasismului, trimiţând pe fiecare în rândul celor de aceeași culoare a pielii, în dispreţul oricărei analize sociale. Combate răul agravându-l. Rezultatul e o fragmentare la infinit. Ţara asta înnebunește, prinsă ca-n clește între ciocanul partizanilor lui Trump și nicovala fanaticilor rasei. La care se adaugă, în plan militar, neputinţa hiperputerii americane care pierde toate războaiele – eșecul din Irak, plecarea din Afghanistan după douăzeci de ani de ocupaţie. Degeaba desfășoară o diplomaţie a fanfaronadei, întrucât capitulează în faţa Coreei de Nord și a molahilor de la Teheran, abandonează leadershipul mondial în favoarea Chinei, eșuează în a impune pacea oriunde intervine; din toate punctele de vedere, este, în așteptarea unor zile mai bune, un aliat indispensabil de care-ar trebui să te dispensezi, care-și desconsideră prietenii și face curte dușmanilor!

Uitându-te la această derivă ideologică, ai sentimentul unui remake de proastă calitate după anii i960, dar în sens invers. Frapează pesimismul antropologic. În istoria recentă au existat mari perioade de dezgheţ: 1936, Mai 1968 sau Perestroika; trăim acum o reîntoarcere a congelării, punerea sub cheie sau încarcerarea. Proiectul emancipării speciei umane a dispărut, întrucât specie umană nu mai există, ci etnii, genuri, comunităţi. Marile bătălii ale anilor 1960 – 1970 ˚s-au desfășurat sub egida unei omeniri strânse sub același stindard: anticolonialismul avea drept scop eliberarea în același timp a colonistului și a colonizatului, pentru a-i smulge din ghearele unei aserviri reciproce, iar feminismul dorea să instaureze o egalitate în același timp economică

și simbolică între bărbaţi și femei. Cât despre antirasism, acesta cerea respect faţă de populaţiile de origini diferite, în contextul unei imigraţii susţinute și al unei Europe traumatizate de amintirea nazismului. Ce poate fi mai nobil decât acele idealuri? Și ce-a rămas din ele? Un ricfus plin de ură, care ţine mai degrabă de vendetă decât de generozitate. Și astfel trei mari cauze sunt deturnate exact de cei care se revendică de la ele: nici c-ar fi visat reacţionarii un asemenea chilipir. *Tocmai această reîntoarcere a progresismului la obscurantism dorim să o studiem aici.* Peisajul e sumbru: rasismul în Occident e mai viu decât oricând, bărbaţii şi femeile par să fi intrat într-un război până la sfârșitul vremurilor; cât despre colonialism, □ cu atât mai virulent cu cât a dispărut. În fiece dimineaţă descoperim o nouă ofensă pentru a ne indigna: un întreg univers e infestat de energii negative. Mereu același Sisif împingându-și stânca. Drumul către izbăvire nu poate niciodată ajunge până la capăt.

Confuzia dintre fronturi

Alt paradox: în democraţiile occidentale, unde drepturile minorităţilor și ale femeilor sunt cel mai serios respectate, se protestează cel mai mult împotriva violării libertăţilor fundamentale. Conștiinţa nedreptăţii crește pe măsură ce nedreptăţile dispar. Cele ce rămân sunt resimţite ca intolerabile. Cine ne este duşmanul? Nu dictaturile și autocraţiile, ci regimul care acordă maximul de autonomie. Poate că toate acestea se situează în prelungirea celebrei legi a lui Tocqueville[7]: un popor se ridică atunci când situaţia lui se ameliorează, nu când se înrăutăţește. „Dorinţa de egalitate devine de fiecare dată tot mai nesăţioasă pe măsură ce libertatea e tot mai mare.”[8] Reformele și progresul stârnesc revoluţiile, nu sărăcia. O opresiune anulată nu e o fericire de câştigat, ci

7 Alexis de Tocqueville, *L'Ancien Régime et la Révolution,* Idée/Gallimard, 1964, Capitolul V, p. 82 sqq. [In limba română, *Vechiul Regim și Revoluția,* traducere din limba franceză de Cristian Preda și Constantin Davidescu, Nemira 2000].

8 Id., *De la démocratie en Amérique,* Cartea II, 2 [In limba română, *Despre democrație în America,* traducere din limba franceză de Magdalena Boiangiu, Beatrice Staicu și Claudia Dumitriu, Humanitas, 2017].

doar o etapă pe o cale fără sfârșit, care seamănă uneori cu un Drum al Crucii.

În mod tradiţional, desemnarea unei victime ispășitoare, în caz de criză, este însoţită de represalii: exil, fug, sabie, înecare[9]. Identificarea ţapului ispășitor înseamnă întotdeauna un sacrificiu purificator. Prin acest mecanism arhaic resuscitat sub forma rasismului ˟s-a părăsit spaţiul universalist al stângii și se braconează pe teritoriile extremei drepte, cu credinţa că aceasta poate fi combătută, fiind[ɔ˜ se împărtășește alături de ea aceeași ură faţă de Lumini, faţă de credinţa în unitatea speciei umane. Marele pariu al oricărei lupte politice este să nu semeni cu dușmanul. Karl Jaspers nota deja această confuzie a fronturilor în 1936, în Germania, în mișcările brune și roșii, când comuniștii, conservatorii și naziștii se influenţau reciproc și împărtășeau deseori aceleași prejudecăţi, închipuindu-și că se confruntă. E de pledat și în ziua de azi pentru vechea teză, datând din vremea Italiei mussoliniene, a celor două feluri de fascism[10]: cel de dreapta extremă, deja bine-cunoscut, și cel al stângismului identitar, camuflat subtil sub flamura antifascismului, antiimperialismului și antirasismului. Ceea ce am putea numi „doriotizare” a unui anumit număr de mișcări așa-zis populare, de la numele lui Jacques Doriot, militant comunist înainte de război, trecut la national-socialism după 1940 și mort în uniformă Waffen SS. Apropierea dintre extremele care împărtășesc aceleași idealuri crezând că se detestă este, poate, evenimentul cel mai tulburător al acestui început de secol.

Noii paria

Cel puţin în discursurile hibrizilor la care ne referim, îşi face loc în istorie o nouă omenire care întronează o

9 René Girard, *Le Bouc émissaire,* Hachette 1982.

10 *Sinistra fascista* care a sedus un anumit număr de intelectuali italieni sub regimul lui Mussolini, el însuși fost socialist revoluționar. Sociologul Irving Louis Horowitz include în această rubrică Brigăzile Roșii italiene și Rote Armee Fraktion germană, din anii 1970, și relevă similitudinea dintre terorismul roșu și cel negru. Termenul „fascism de stânga“, utilizat și de Jürgen Habermas și de Viktor Klemperer, înseamnă fascinația pentru autoritarism, pentru alianțele politice hibride și refuzul Luminilor. Termenul a fost plagiat și deturnat de Donald Trump în iunie 2020.

nouă ierarhie, conform căreia cel mai jos cu putinţă, paria, scursoarea planetei, se situează bărbatul alb heterosexual occidental. La vârf e femeia neagră sau arabă sau indiană, lesbiană sau *queer,* noua regină a universului. Între aceasta, ridicată-n slăvi, și bărbatul ajuns în mocirlă, o întreagă gamă de nuanţe de la alb la bej, de la bej la brun, de la brun la negru. Conform noilor prejudecăţi, e mai bine să fii bronzat decât palid, homosexual sau transgen decât heterosexual, femeie decât bărbat, musulman decât evreu sau creștin, african, asiatic ori fost colonizat decât occidental. După cum ne indică variile forme de promovare ori platformele de comunicare socială, există vechea populaţie, monocromă, servilă, stupid heterosexuală. Şi cea nouă, multicoloră, alcătuită din minorităţi dinamice, talentate, cu mii de forme particulare de erotism. Cum să nu aluneci instantaneu într-una sau alta dintre acestea când ești tânăr? Dacă reconcilierea e imposibilă, dacă negrii și albii, bărbaţii și femeile nu pot trăi împreună, atunci ce mai rămâne? Separarea definitivă sau un regim al denunţului permanent, sub ameninţarea bâtei unei armate de juriști însărcinaţi cu arbitrarea diferendelor.

Încă din 1983, atrăgeam atenţia asupra posibilei explozii a unui rasism antialbi, al unei cruciade împotriva feţelor palide[11]. A existat, în cursul decolonizării, în special în Africa, un contrarasism al popoarelor pe cale de eliberare, mai ales în Congo al lui Patrice Lumumba, din vara lui 1960[12]. Albert Memmi, mare militant al anticolonialismului, vedea în asta, în siajul lui Sartre, un moment necesar al luptei prin care ˟s-a răspuns la violenţa colonizării, o inversare a raportului dominant/dominat. Să lăsăm istoricilor sarcina de a trânșa problema. Ce e absolut nou e faptul că tocmai „Albii” din Europa și din

11 Pascal Bruckner, *Le Sanglot de l'homme blanc.* Seuil, 1983, p. 276.

12 Printre nenumăraţii jurnaliști aflaţi la ora respectivă în Congo și care au constatat ura la adresa „belgienilor“, adică a albilor, era și Jean Daniel, pe vremea aceea tânăr reporter la *L'Express,* care povestește că, abia reușind să scape de arestarea motivată de culoarea pielii lui, a avut sentimentul că retrăiește experienţa celor care, sub ocupaţia nazistă, trebuiau să dovedească faptul că nu erau evrei (în colab., *La Modernité disputée, Textes offerts à Pierre-André Taguieff,* CNRS Editions, 2020, p. 582, primele polemici în jurul rasismului antialbi din Franţa în i960).

Statele Unite, în general aparţinând categoriilor sociale relaxate material, sunt cei care se ponegresc, denunţând „insuportabila albitudine a culturii noastre”[13] și conchizând că exact culoarea pielii le dovedește infamia. Ura faţă de Alb e în primul rând ura de sine a Albului bogat. Autoflagelarea spectaculoasă are ceva dintr-un show în care fiecare rivalizează cu toţi ceilalţi în exprimarea silei de sine: atrage atenţia cine se biciuiește mai tare și mai mult timp.

Fiind eu însumi ceea ce noulimba actuală numește bărbat alb, heterosexual şi deloc tânăr, sunt conștient că asta îmi retrage dreptul de a vorbi. încarnez lumea de ieri: abordând aceste subiecte, îmi pun singur capul pe butuc. Cumulez handicapuri. Mă încăpăţânez totuși se denunţ această doctrină regresivă, deghizată în discurs de stânga, care alimentează și justifică întoarcerea la dementa suprematiștă[14]. Când emanciparea nu se mai deosebește de persecutare, înseamnă că e ceva putred în partida numită „progresistă”.

Partea întâi

Satana la masculin

Capitolul 1

Există o „cultură” a violului?

Pentru generaţia *baby boomers,* două evenimente au fost determinante: libertatea moravurilor și feminismul. Nu merge una fără alta. E drept că în Franţa se venea la zi de la o imensă depărtare: femeile nu au obţinut dreptul de vot decât în 1945 și nu ˇs-au emancipat de sub tutela maritală decât în 1965, an în care au căpătat dreptul de a munci și de a-și deschide cont bancar fără autorizaţie din partea soţului. Legea din 1970 îl lasă pe tată fără autoritate exclusivă, din acel moment împărţind-o cu mama. Controlul fecundităţii graţie contraceptivelor și dezincriminarea avortului prin Legea Veil, din 17 ianuarie 1975, deschideau pentru femei calea unui mai mare drept

13 *National Public Radio,* Minneapolis, USA, 21 iunie 2020.

14 în legătură cu subiectul, de citit studiul clarificator al lui Stéphanie Roza, *La Gauche contre les Lumières?,* Fayard, 2020.

asupra propriului corp. Ulterior, mai multe legi au facilitat divorţul: căsătoria a încetat să mai fie o închisoare pentru soţii, devenind o opţiune liberă la care pot renunţa atunci când o doresc.

Ne-a bucurat feminismul de odinioară, fiind[ɔ elibera în același timp bărbaţii și femeile și punea laolaltă furia și generozitatea. Permitea și unora și altora să se reinventeze și să depășească stereotipurile. Ce ușurare și pentru femei să scape de rolul unic de mamă și de soţie și în sfârșit să îşi poată câştiga independenţa muncind! Ce ușurare pentru bărbaţi să nu mai aibă de reprodus o virilitate toxică și să abandoneze agresivitatea specifică machismului, care e totodată și o formă de opresare a bărbaţilor de către bărbaţi! Ce să se fi ˇîntâmplat de atunci de ˇs-a ajuns ca stindardul libertăţii fluturat de unii să nu mai urmărească decât ridicarea sexelor unele împotriva altora? Cum a devenit feminismul *de progres,* feminism *de procesă*

Toţi sunt violatori?

Câteva cuvinte ca preambul. Cu toţii avem în anturajul nostru o soţie, o prietenă, o cunoștinţă care a fost victima unui viol sau a unei agresiuni. Fiecare dintre noi putem vedea pe stradă, în autobuz, în metrou bărbaţi de toate vârstele încercând să abordeze ori insultând trecătoarele. Pericolul crește pe măsură ce se lasă noaptea și alcoolul, intrând aici în joc și sentimentul de a nu avea cum şi pedepsit. Oricare tată, oricare mamă se îngrijorează când fiica, tânără, iese seara și riscă vreo întâlnire periculoasă din punctul lor de vedere. Violul e o crimă, violul în masă, pe timp de război, o armă de distrugere în masă a sufletelor și a trupurilor şi ar fi obscen să-i minimalizăm oroarea sau frecventa. Dar nu e oare la fel de îndoielnic să-l transformi în indicele relaţiei dintre sexe, de parcă aceste relaţii numai la asta ˇs-ar rezuma?

Dacă te-ai lua după dovezile de adâncă deșteptăciune din ultima vreme, în viaţa cotidiană totul ar fi viol: de la privirile trecătorilor și modul echivoc de a umbla pe stradă

până la mentalitate și aerul pe care-l respirăm. Cel mai mic zâmbet schiţat de un băiat către o fată denotă o intenţie criminală: să te naști femeie înseamnă să te naști pradă; să te naști bărbat înseamnă să te naști asasin. Imensa majoritate a bărbaţilor, în Franţa ca și-n altă parte, ca să nu zicem totalitatea lor, nu ar visa altceva decât să abuzeze trupuri feminine: „Bărbatul care îşi violează cu regularitate femeia se asigură astfel că o terorizează și o izolează suficient pentru ca ea să nu vorbească despre asta cu altcineva. Șeful de raion care îşi hărţuiește sexual angajatele va întreţine o atmosferă suficient de apăsătoare pentru ca toţi cei care știu despre asta să tacă, de teamă că și-ar putea pierde serviciul”.[15] Concluzia: „Cultura violului este peste tot, la tine, la mine, dragă cititorule, în emisiunile pe care le urmărim, în cărţile pe care le citim, în conversaţiile cu apropiaţii, în instituţiile noastre. Oricât de greu ne-ar fi ˇs-o admitem, cu toţii participăm la cultura violului”.[16] Acesta este mesajul cu care un anume feminism, reluând iar și iar teze nord-americane deja învechite, este difuzat neobosit de câţiva ani, mesaj exprimat astfel, de exemplu, de fosta președintă a UNEF, Caroline De Haas, într-un interviu acordat săptămânalului *L3Obs* din 14 februarie 2018: „… un bărbat din doi sau trei e un agresor”.[17] Pentru a-l cita pe sociologul Eric Fassin: „Este vorba despre a considera violenţa sexuală în termeni culturali și neindividuali, nu ca pe o excepţie patologică, ci ca pe o practică înscrisă în norma care o face posibilă tolerând-o, dacă nu cumva chiar încurajând-o”.[18] Altfel

15 Valérie Rey-Robert, *Une culture de viol à lafrançaise,* Libertalia, 2019, pp. 150-151.

16 Ibid., p. 39.

17 Fostă președintă a UNEF între 2006 și 2009, Caroline De Haas a acoperit la vremea respectivă numeroase violuri asupra militantelor asociației, care erau „castorizate“ de alți membri, adică erau supuse unui ceremonial de inițiere dur și umilitor — de altfel, interzis prin lege în Franța —, cu ajutorul „cozii“ ca a animalului cu același nume. Caroline De Haas a recunoscut că, prin tăcere, s-a făcut complice a acelor fapte. Nici până acum nu a început urmărirea judiciară împotriva ei, care își câștigă în continuare pâinea organizând stagii de formare pentru prevenirea hărțuirii sexuale în întreprinderi.

18 Valérie Rey-Robert, op. cit., p. 3 8.

spus, violul nu este o îndepărtare de la normă, ci o confirmare a ei, pe care o poartă în sine cum poartă furtuna un nor. Același Eric Fassin, după agresiunile cărora le-au căzut victime, în noaptea de Anul Nou 2015 – 2016, femei din Germania, în gările din Köln și din alte orașe ale republicii federale, agresori fiind imigranţi veniţi din Africa de Nord, explica la televizor: „Acești indivizi nu au comis asemenea fapte pentru că sunt musulmani. E aici un scop politic. Pe cine au agresat? Femei germane, albe. Nu ˟s-au dus să violeze prostituate. Ceea ce oferă un sens violenţei lor”.[19] Și, așa, iată-ne liniștiţi. A agresa femei albe, aşadar dominante, ba încă și nemţoaice pe deasupra, nu e chiar atât de grav: ca un act de revoltă antiimperialistă. Același Eric Fassin a semnat în 2017 o petiţie împotriva pedepsirii hărţuirii stradale, de teamă ca legea respectivă să nu stigmatizeze „rasizaţii”, adică migranţii.[20] Tot ce e masculin e rău, dar nu toţi bărbaţii sunt comparabili în ticăloșie: cei care vin din ţările sărace şi dominate de altele au circumstanţe atenuante. Vom reveni.

Penisul, armă de distrugere în masă

Ce spuneau feministele americane în anii 1970,1980,1990 repetă ca niște papagali feministele franceze în anii 2010,2020. Ca epigraf al cărţii sale despre cultura violului în stil francez, Valérie Rey-Robert o citează pe Andrea Dworkin: „Noi, femeile. Noi nu avem înaintea noastră eternitatea (…). Suntem foarte aproape de moarte. Toate femeile sunt așa. Și suntem foarte aproape de viol și suntem foarte aproape de lovituri”. (Să nu uităm: în Franţa, speranţa de viaţă a femeilor este superioară cu cinci ani celei a bărbaţilor. Pe scurt, cetăţenii francezi de sex femeiesc sunt mai puţin aproape de moarte decât

19 Emisiunea *28 de minute* din 16 ianuarie 2016, pe canalul Arte, cu Valérie Toranian

20 și Caroline Fourest. Privitor la acea noapte de Revelion, autoritățile germane au vorbit și despre un „taharrush gamea“ foarte răspândit în lumea arabă, agresiune sexuală de masă care are loc în timpul unor adunări și care s-a produs și în Piața Tahir din Cairo, în timpul „Primăverii arabe“. Anne-Sophie Mercier, *Le Canard enchaîné* ^ 24 iunie 2020.

omologii lor masculini, inegalitate care nu indignează pe nimeni.[21] Fascinat de modelul american, un anume neofeminism francez se pune în situaţia copierii integrale a dinaintea acestuia. Noi, francezii, avem tendinţa de a reproduce servil cele mai groaznice defecte ale prietenilor noștri americani și de a le neglija imensele calităţi.

Așadar dușmanul, în Statele Unite, e bărbatul alb trecut de 50 de ani, fiindꝛ acesta deţine puterea economică, ocupă trei sferturi din locurile din consiliile de administraţie şi constituie mai bine de jumătate din aleși. Totul ar merge mai bine fără bărbatul alb care concepe și conduce lumea, fiindꝛ el e gunoiul care distruge puritatea originară a lumii. Pentru „afrofeminista” Françoise Vergés, nu există decât două tipuri de bărbaţi, prădătorii, întotdeauna și în majoritate albi, însoţiţi de femeile lor, și „rasizaţii” (a se înţelege negri și arabi, nu însă și asiatici, conform retoricii la zi)[22]. Noul puritanism nu mai diabolizează femeia, ca islamul de azi ori creștinismul de ieri, ci bărbatul. Blestemul ˟s-a schimbat, nu și mentalitatea. Totul în bărbat e nociv, începând cu acel *mansplaining,* detestabilul obicei de a vorbi politicos cu femeile (de parcă femeile nu ar da dovadă de afecţiune unele faţă de altele). Și continuând cu *mansterrupţion,* predispoziţia bărbaţilor de a tăia vorba când se discută ceva sau, mai rău, *manspreading,* obiceiul unora de a se așeza cu picioarele desfăcute în metrou sau în tren. Ne aducem aminte că feministele germane ale anilor 1970 doreau să interzică bărbaţilor să urineze din picioare, semn de aroganţă machistă.

Sexul feminin este nevinovat de la natură, chiar și când este acuzat, la rândul lui, de hărţuire: astfel, în momentul în care profesoara Avital Ronnel, titulara catedrei de literatură feministă de la New York University,

21 Mai mult, conform Institutului Național de Studii Demografice, diferența nu are legătură cu inegalitățile sociale. La 35 de ani, un inginer sau un cadru de conducere are în fața lui un număr de ani mai mic decât al oricărei muncitoare sau funcționare de aceeași vârstă. Sexul biologic e mai determinant decât condițiile socioprofesionale.

22 Françoise Vergés, *Un féminisme décolonial,* La Fabrique édition, 2019.

a făcut, în 2017, obiectul unei plângeri din partea unuia dintre studenţii săi, toţi colegii, printre care Judith Buder[23] și filosoful Slavoj Zizek, au semnat o petiţie pentru a o apăra, invocându-i reputaţia și poziţia socioprofesională, și pentru a-l discredita pe mizerabilul denunţător[24]. Avital Ronnel se va alege cu o suspendare de un an. Bărbatul, datorită forţei sale fizice, e vinovat de la natură, în așa fel încât, la fel ca evreii din Evul Mediu, descriși de René Girard, nu poate fi disociat de vina pe care o poartă cu sine[25]. Lupta împotriva lui e una dreaptă: chiar dacă, accidental, sunt acuzaţi de viol ori de hărţuire niște nevinovaţi, acesta este preţul de plătit într-o indispensabilă cruciadă. În orice caz, femeile au strâns din urmă atâtea suferinţe, și asta de milenii, încât orice nedreptate comisă în prezent nu ar putea șterge datoria: întreaga omenire le e datoare și, chiar dac-ar fi condamnaţi toţi băieţii trăitori acum, tot nu ˟s-ar putea stinge datoria faţă de sexul feminin. A fi victimă este pentru femeie im statut social aproape ontologic.

Și asta fiind[ɔ˜ bărbatul este împopoţonat cu o armă redutabilă, care îl condamnă la agresiune: penisul. „Violenţa”, zicea feminista Andrea Dworkin, „înseamnă penisul sau sperma care iese din el. Ceea ce penisul poate face trebuie să facă prin forţă, pentru ca un bărbat să fie bărbat.”[26] Dăruit cu acest blestem care-i atârnă între picioare, bărbatul nu are, încă din copilărie, decât o singură obsesie: să ucidă, să anihileze. „Sexualitatea masculină, beată pe viaţă de propriu-i dispreţ intrinsec, în special privitoare la viaţa femeilor, poate deveni sălbatică, aruncându-se în urmărirea prăzilor, utilizând noaptea ca acoperire pentru a-și găsi consolarea în tenebre,

---

23 Judith Butler: filosoafa americană, născută în 1956, cu lucrări despre feminism, *queer* și teoria *queer. (N.t.)*

24 Citat din Douglas Murray, *The Madness of Crowds,* Bloomsbury Publishing, 2019, P- 59-

25 René Girard, op. cit., p. 57.

26 Andrea Dworkin, *Pornography, Men Possesing Women,* E.P. Dutton, 1989, citat în Pascal Dupont, *La Bannière étiolée. Voyage sur les traces de Tocqeville,* Le Seuil, 1993,p. 281.

sanctuarul lui.”[27] Patul conjugal ca zonă de război, un Kobani sau Stalingrad pe orizontală. A face dragoste este aproape întotdeauna, pentru băiat, sinonimul brutalităţii, pentru femeie, al suferinţei. Vremea iubirilor inocente nu a existat niciodată: în spatele jocurilor erotice, în fiecare zi se desfășoară un război tăcut. Sau, cum conchide Laure Murat, profesoară la Universitatea din Los Angeles: „Trăim într-o societate globalizată care, rigoristă ori liberală, religioasă sau nu, musulmană, evreiască sau creștină, pune femeile în pericol”.[28] Așadar toate femeile sunt în pericol, la Rakka, în Siria, la fel și-n Beverly Hills, la Goma, în Congo, la fel și-n arondismentul 7 din Paris, și marea burgheză, și proletara la fel. Chiar aşa?

Nu toţi violatorii sunt egali

Numai că grija pentru integritatea feminină e contrabalansată de antirasism. Nu toţi bărbaţii merită oprobriul: numai Albii sunt cu adevărat de blamat. Dacă, la Paris, migranţii africani sau originari din Orientul Apropiat hărţuiesc trecătoarele, nu ei trebuie pedepsiţi, ci lărgite trotuarele, cere Caroline De Haas în 22 mai 2017, și îmbunătăţit iluminatul public. Lupta împotriva violului sau agresiunii se oprește înaintea culorii pielii[29]. Un violator venit de undeva, din ţările din sud, nu este cu adevărat violator, fiind[ɔ are circumstanţe atenuante. Astfel, eseistul Thierry Pech explică atât agresiunile de la Köln, cât și pe cele din cartierul La Chapelle-Pajol, din Paris, printr-un soi de habitus cultural oriental: „Agresorii de la Köln nu au cunoscut decât șomajul sau promiscuitatea sexuală, iată de ce nu ar trebui judecaţi pe fugă.

---

27 Andrea Dworkin, *Letters From a WarZone,* Seeker and Warburg, 1988, p. 14, citat in Katie Roiphe, *The Morning After: Sex, Fear and Feminism on Campus,* Little Brown & Company, 1993, p. 179.

28 Laure Murat, *Une révolution sexuelle: Réflexions sur Vaprès- Weinstein,* Stock, 2018, p.14.

29 Lucru preconizat de Valérie Rey-Robert, op. cit., p. 250 și p. 238. Autoarea observă, printre altele, că „practicarea ciclismului rămâne majoritar masculină și ajunge aproape exclusiv așa când plouă sau la căderea nopții“ (p. 248). Și cum mersul pe jos, utilizarea în comun a unei mașini sau transportul în comun sunt terenurile de practicare a hărțuirii, iată-le pe surorile, soțiile, fiicele noastre condamnate să rămână acasă! Femeile nu mai pot ieși pe nicăieri...

Emanciparea femeilor din lumea musulmană explică frustrarea bărbaţilor musulmani. Brutalitatea patriarhală și machistă din ţările arabe e consecinţa emancipării femeilor”. Relativizarea importanţei unor astfel de fapte, imediat ce este vorba despre non-Albi, despre dominaţi adică[30]. De admirat paternalismul acestui raţionament care folosește cultura scuzelor pentru o categorie umană considerată iresponsabilă de la natură. „Nu suntem corpuri la dispoziţia consumului alb masculin”, spune limpede islamista Houria Bouteldja, de parcă la dispoziţia celorlalte culori ale pielii ar fi. „Dacă o femeie neagră este violată de un negru, e de înţeles că nu va depune plângere, pentru a-și proteja comunitatea neagră”[31], își întărește mai departe spusele. Pe scurt, orice viol e insuportabil, dar nu toate sunt la fel și nu pot fi puse pe același plan agresiunea unui „Alb” dominator și a unei persoane „în situaţie de subalternitate”[32]. Cât despre filosoafa americană Judith Butler, aceasta recomandă femeilor afghane să nu cumva să renunţe la burka, pentru a nu se supune dictatului fals eliberator al imp˟erialismului american. Mai bine să asculte de patriarhatul oriental decât să cedeze, fie și un deget, Unchiului Sam.[33]

A-ţi concentra atenţia asupra agresiunilor de la Köln sau asupra persoanei lui Tariq Ramadan[34] înseamnă să dai dovadă de rasism și să stigmatizezi o categorie anume de persoane, musulmanii și azilanţii, pentru a le spune pe nume, pe când „toate cohortele masculine matinale din

30 Fatiha Haddad Boudjahlat, „Imunitatea patriarhatului oriental“, *Revue des Deux Mondes,* aprilie 2018, pp. 35,36.

31 Citat în Sami Biasoni și Anne-Sophie Nogaret, *Français malgré eux,* L’Artilleur, 2020, p. 98.

32 Studiile subalterne au fost înființate în India, în Bengal, de Ranajit Guha, fost militant marxist născut în 1920, care a studiat soarta țăranilor celor mai săraci și a analizat diferitele forme de dominare din partea elitelor britanice și indiene, exercitate asupra populației lipsite de apărare. Și astfel se raliază, deși nu admite, curentului teoreticienilor istoriei văzute de jos (*histoy from below).*

33 Citată de Fatiha Haddad Boudjahlat în convorbirea cu Alexandre Devecchio, www.lefigaro.fr, 27 octombrie 2017.

34 Islamolog, teolog și filosof elvețian de origine egipteană, născut în 1962, nepot al fondatorului Frăției Musulmane, Hassan el-Banna; acuzat în 2017 de viol și hărțuire sexuală de mai multe femei, e acum sub control judiciar.

transportul în comun francez oricum reprezentau un pericol pentru femei, iar gloatele rătăcite cu atât mai mult”[35], explică Valérie Rey-Robert însetată să inculpe genul masculin în integralitatea lui, pentru a reuși să disculpe mai bine o categorie precisă. Toate ocaziile în care mulţimile masculine se adună la un loc, fie că este vorba despre Oktoberfest, de la München, sau de serbările de la Bayonne, sunt pentru femei momente de risc intens, în care agresiunile se înmulţesc. Cât despre Tariq Ramadan, de ce să aduci islamului acuzele al căror obiect este islamologul, din moment ce „în fiecare zi, în lume, au loc milioane de violuri”[36]? Reclamând „construcţia rasistă a violatorilor”, autoarea pare să uite că predicatorul Tariq Ramadan se revendica de la *Coran* pentru a propovădui o moralitate musulmană superioară celei a tuturor celorlalte confesiuni. Ce mai contează? Trebuie știut că, pentru cele mai înfocate denunţătoare ale speciei masculine, există violuri admisibile, dacă sunt comise de musulmani sau de migranţi. Consideraţiile de gen cedează în faţa celor de rasă. Toţi bărbaţii sunt vinovaţi, dar unii sunt mai vinovaţi decât alţii.

Urcând spre sursa râului

Pentru a înţelege arcanele acestei noi cazuistici, trebuie să pornim de la un concept recent, cel al „intersecţionalităţii”, teoretizat în 1991 de profesoara americană de drept Kimberlé Crenshaw, după ce fusese schiţat de Peggy MƆˇIntosh și Gloria Jean Watkins. Acest termen ingrat traduce situaţia persoanelor care cumulează simultan mai multe forme de discriminare în societatea actuală, precum sexismul, rasismul, homofobia și transfobia. Este o aglomerare de inconveniente care permite înţelegerea situaţiei celor mai vulnerabili. Metafora automobilă nu se putea naște decât într-o ţară în care automobilul e rege, întrucât te duce cu gândul la un nod de autostrăzi: fiecare dintre noi, în funcţie de clasa, rasa, genul, identitatea sa, posedă mai multe infirmităţi

35 Valérie Rey-Robert, op. cit., p. 140.

36 Ibid.,p. 140.

care-l subjugă. Aceste apăsări se pot strânge ca pilitura de fier pe magnet, constituind tot atâtea „dureri" care se întretaie, făcând oficiul de revelator. Fiecare e suma părţilor sale rănite. De exemplu, o femeie neagră lesbiană se poate prevala de trei tipuri de chin, care se pot socoti tot atâtea note obţinute la acest soi de curs, ba chiar mai valoroase dacă are și un handicap. Conform acestei ipoteze, un heterosexual alb are mai puţină legitimitate în a se exprima, chiar dacă e defavorizat ori bolnav, decât un negru sau un homosexual. Pentru a fi recunoscută ca atare, victima convenabilă e aceea care totalizează cele mai multe puncte la martirologia în curs. Vai de cel sau de cea care nu se încadrează aici: astfel, o tânără albă care dorea să participe la marșul din 2017 al femeilor împotriva lui Donald Trump, ˝s-a văzut respinsă de mulţime. Ar fi trebuit ca mai întâi să accepte că e parte dintr-un sistem de exploatare rasială. Biata femeie, victimă în trecut a unui viol, a fost scandalizată de obligaţia de a-și cere iertare pentru niște pretinse „privilegii"[37]. Fiecare devine o minoritate suferindă personalizată: customizarea consumeristă și customizarea victimară merg mână-n mână. Îţi porţi neajunsurile ca alţii decoraţiile: poţi fi femeie, vegană, homosexuală, indiană, handicapată și toate aceste caracteristici îţi întăresc o imunitate simbolică.

Întrucât conflictul dintre identităţi a înlocuit lupta dintre clase, toate categoriile de oprimaţi au în comun faptul de a se gârbovi sub jugul aceluiași dușman: bărbatul alb heterosexual, vinovatul intersecţional prin excelenţă. Dar, închipuindu-te tot mai rafinat în analiza microputerilor, dai peste o foarte veche ideologie, *blestemul pigmentar*: din nou, într-o dezbatere, prevalează culoarea pielii, victorie postumă a lui Gobineau, Chamberlain, Rosenberg. Crezând că inovezi, rescrii altfel legile de la Nürnberg[38]. La fel ca în secolul XX, lumea se

37 întâmplarea e relatată de Géraldine Smith în *Vu en Amérique, bientôt en France,* Stock, 2018, pp. 228-229.

38 Legile de la Nürnberg sunt cele trei legi adoptate de Reichstag în septembrie

împarte din nou în rase și etnii.

Capitolul 2
Consimţământul imposibil

Jean-Jacques Rousseau o spusese de mult: „O femeie cedează rezistând” și rezistă pentru a-și salva onoarea, pentru a aduce un ultim omagiu virtuţii. În zilele noastre râdem de această teorie desuetă și ne considerăm eliberaţi de astfel de prejudecăţi. Chiar să se fi schimbat lucrurile? Dacă e să credem neofeministele, nicio femeie nu consimte vreodată, doar capitulează sătulă de atât război. De ce? Fiind[ɔr, după cum ne explică în detaliu Valérie Rey-Robert, este îndobitocită după o zi de muncă, subalimentată, epuizată mintal și fizic de îngrijitul copiilor și dezarmată în egală măsură corporal și spiritual.[39] „A ceda nu înseamnă a consimţi. A ceda nu înseamnă a avea la îndemână un evantai de posibilităţi și a o lua pe aceea care ţi se pare cel mai puţin dezavantajoasă”. Despre cine este vorba mai exact? Despre o franţuzoaică, o englezoaică sau o suedeză aparţinând clasei de mijloc, care și-a ales în mod liber soţul ori partenerul, care muncește, își câștigă pâinea și căreia speranţa de viaţă nu încetează să-i sporească sau despre o persoană dintr-o ţară aflată în război? Despre Franţa sau despre estul Congoului, distrus de miliţiile fundamentaliste, despre Siria lui Assad, despre Mexicul cartelurilor de droguri sau despre califatul Daech pe vremea când domnea asupra unei părţi din Siria și Irak și făcea sclave din femeile yazide și creștine (lucru despre care feministele noastre vorbesc foarte rar). Teoreticienele „culturii violului” ca sistem sunt cei mai eficienţi dușmani ai propriei teze: excesul de cuvinte le anulează, abia enunţate. Pe cât este de abject să se nege tragedia violului, pe atât este de îndoielnică extinderea acestuia asupra tuturor actelor iubirii, altă modalitate de a minimaliza violul. Filosoafa Geneviève Fraisse, la rândul ei, neagă și cea mai mică pertinenţă a consimţământului care nu ar fi

1935, care precizau că numai persoanele cu sânge german erau cetățeni ai Reichului, interzicându-se evreilor căsătoria sau relațiile sexuale cu ariene, crimă sancționată cu pedeapsa capitală pentru „trădare de rasă“, *Rassenverrat.*

39 Valérie Rey-Robert, op. cit., p. 61.

decât simptomul unei servituţi care se ignoră. De ce? Fiind[ɔ maschează întotdeauna un raport de forţă care incită partea mai slabă la compromis.[40] „în cultura noastră, violul și sexul liber consimţit se amestecă”, o susţine Valérie Rey-Robert. Așadar nu există vreodată raport erotic complementar și fericit. Bărbaţii dictează, femeile se supun.

Patriarhatul steakului

Să ne oprim o clipă asupra argumentului amintit mai sus, al subalimentării, care, poate, este adevărat în ţările sărace sau lovite de foamete. Dar în Europa? Dar în Franţa? Chesţiunea te duce cu gândul la acel *fake news* al patriarhatului steakului, demontat de Peggy Sastre[41]: femeile ar fi mai scunde decât bărbaţii fiind[ɔ au fost lipsite, din timpuri imemoriale, de proteinele indispensabile creșterii, conţinute în special în carne. Antropologul Priscille Touraille a susţinut, în 2005, sub îndrumarea lui Françoise Héritier, o teză prin care demonstra că diferenţa de înălţime dintre bărbaţi și femei nu este datorată unor factori biologici, ci unei construcţii sociale din Paleolitic. însăși Françoise Héritier afirmă, într-un interviu acordat lui Annick Cojean pentru *Le Monde*: „Încă din preistorie, bărbaţii și-au rezervat lor proteinele, carnea, grăsimile, tot ce era necesar pentru creșterea și întărirea oaselor. Pe când femeile primeau doar tuberculi conţinând feculă și fierturi care îngrășau. Tocmai această discordanţă în alimentaţie, care poate fi observată și în ziua de azi în cea mai mare parte a omenirii, a dus, de-a lungul mileniilor, la diminuarea înălţimii femeilor, în timp ce aceea a bărbaţilor creștea. încă o diferenţă care trece drept naturală, deși e dobândită cultural”. Așadar selecţia sexuală nu ar mai fi conformă legilor biologiei evolutive, ci ar proveni din sexism. „Regimul genurilor”, confirmă Priscille Touraille, încurajează „limitarea nutriţională” pentru femeile corpolente și excluziunea lor. Vestea a fost considerată de jurnalista Aude Lancelin ca fiind „o știre

40 Geneviève Fraisse, *Du consentement,* Seuil, 2007.

41 Peggy Sastre, *Slate,* 22 decembrie 2017.

senzaţională”. Ipoteza segregării alimentare este evident respinsă de toţi specialiștii, fiind[ɔ, după cum o spune și biologul Robert Trivers, dimorfismul sexual nu a început în Paleolitic, ci este prezent la toate rudele noastre primate – cimpanzei, gorile, urangutani –, și asta de milioane de ani, ca rezultat al selecţiei naturale. Un simplu argument de bun-simţ ar demonstra că bărbaţii din toate timpurile au interesul să îşi hrănească femeile pentru sănătatea copiilor, de sex masculin ori feminin, pe care-i purtau în pântece. Nu există însă prostie la care să nu se facă apel în sprijinul propriilor teze, cât de extremiste ar fi acestea.

Esenţial e să se dovedească faptul că, practic, niciodată nu a existat un consimţământ liber și clar între două persoane, și asta în toate timpurile. Concluzia? Toate femeile, din leagăn până-n mormânt, sunt obligate să execute ceea ce bărbatul dictează, când încap pe mâna lui: „Sexualitatea heterosexuală franceză este bazată pe un soi de joc dinainte pierdut, în care femeile au impresia că deţin puterea, deși nici vorbă să fie cazul. Au impresia că pot spune nu când vor. Au impresia că sunt la cârma jocului”.[42] De unde-o fi știind asta autoarea? Ce i-o fi permiţând să vorbească în numele tuturor femeilor heterosexuale? (Ceea ce te lasă să presupui că homosexualele îşi dau întotdeauna liber consimţământul, fără îndoială fiind[ɔ relaţia lor nu implică prezenţa masculină.)

Franţa, un trandafir crescând în bălegar

Exact, tocmai Franţa. Care nu e altceva decât o impostură culturală: ţara noastră pretinde că opune puritanismului seducţia, dar nu e decât o iluzie grosolană. La începutul secolului XX, marea romancieră americană Edith Wharton considera că, în Franţa, relaţiile erotice dintre bărbaţi şi femei se datorează influentei capitale a celor din urmă, căci pot fi văzute peste tot, sunt omniprezente și indispensabile la toate eșaloanele societăţii, pe când femeile din America stau doar între ele,

42 Valérie Rey-Robert, op. cit., p. 217.

neîndepărtându-se de casă.[43] Franţuzoaicele cumulează caracteristici mixte şi vizibilitate. Edith Wharton se baza pe curajul acestora și pe rolul formidabil pe care îl jucaseră în 1870 și în perioada 1914 – 1918, în timpul celor două ocupaţii germane. În Hexagon, conform scriitoarei, bărbaţii și femeile dispuneau de acest articol rar și mai preţios decât banii, Timpul, necesar pentru a te dezvolta, a te plimba, a te cultiva. Franţa deţine arta de a trăi, America face afaceri. În ochii ei de străină, cele patru cuvinte care domină literatura și limba franceză sunt: gloria, iubirea, voluptatea și plăcerea. De să le-apuce urletul pe hexagonalele noastre puritane! Acum, Joan Wallach Scott, istoric și profesor american, e preocupată să aducă la lumină violenţa sexuală din Franţa, explicând cum la noi „trebuie convocate cinci veacuri de literatură, patru de autori clasici și o mie de civilizaţie”[44] pentru a forţa femeile să facă sex. Dacă e ˟s-o crezi, în Hexagon sofisticarea e celălalt nume al durităţii machiste: da, ești agresată, dar cu flori și citate din mari poeţi și dramaturgi. Laure Murat, făcând aluzie la cazul DSK[45], rezumă imaginarul francez în următoarea formulă: „Dodo la Saumure[46] în vizită la Madame du Deffand”.[47] Practicând cultul secretului și al ambiguităţii, Franţa justifică violul prin retorică și literatură, în concluzie: „În ADN-ul Franţei e-nscrisă și apărarea violentelor sexuale”.[48]

Deci așa se comportă compatrioţii noștri gali: niște violatori eleganţi care flutură argumentul galanteriei pentru a-și masca mai bine jocul. îşi seduc și îşi înșală

43 Edith Wharton, *Les Moeurs françaises et comment les comprendre*^ Petite bibliothèque Payot, 2003.

44 Valérie Rey-Robert, op. cit., p. 223. Joan Scott are această particularitate de a dovedi față de obiectul specializării ei, cultura franceză, o ură ieșită din comun. Ca-n urma unei iubiri pierdute, nu vede în Hexagon decât prilejul de a blestema, a călca-n picioare, a demistifica.

45 Dominique Strauss-Kahn, fost director general al Fondului Monetar Internațional, născut în 1949, acuzat, după 2011, de viol, proxenetism etc. *(N.t.)*

46 Dodo Saramură, Dominique Alderweireld, născut în 1949, celebru proxenet francez. (7V./.)

47 Laure Murat, op. cit. pp. 3 2-3 3.

48 Ibid., p. 236.

prăzile înainte de a le abuza. Farmecul, rafinamentul nu sunt decât nişte șmecherii care lipsesc de libertate o persoană, prefăcându-se că o ridică-n slăvi. Aviz amatorilor de amabilităţi: să ţii uşa unei femei sau să-i propui să-i duci valiza ˇs-ar putea să te coste reproșuri dure. Cum să nu o citezi aici pe Mona Ozouf, mare istoric, care are despre Hexagon o cu totul altă viziune: „Franţa este o civilizaţie a voluptăţii. E o limbă, o literatură, ţara unde totul, conform lui Mallarmé, trebuie să ajungă la o carte și e numai sex (…). Franţa e o femeie, un pământ pe care îndelungatele schimburi dintre sexe l-au fasonat și l-au lustruit”.[49] Dacă activistele noastre post-Metoo vor ajunge într-o zi la putere, fără îndoială Mona Ozouf va fi aruncată într-un lagăr de reeducare, pentru folosirea de cuvinte indecente…

Cele două consimţăminte

În general, se confundă, când intră în discuţie, cele două sensuri ale cuvântului *consimţământ,* a accepta și a dori. Să spui „Vreau” și „Am mare nevoie” nu e același lucru. Primul reprezintă o propunere acceptabilă, celălalt, o dorinţă intensă. în primul caz te poţi întreba: de ce nu? în al doilea, se manifestă o poftă irepresibilă. Ceea ce subînţelege un anume feminism că o femeie nu poate niciodată dori un bărbat altfel decât prin coerciţie. Toate femeile ar fi niște „strivite de da” (Nancy Huston), supuse unor intolerabile presiuni.[50] Dragoste fac de parc-ar intra la ocnă. Dacă toate persoanele de sex femeiesc sunt sub o asemenea influenţă, cum de a putut atunci scăpa acest mic număr de clarvăzătoare respectivei condiţionări? Nu cumva această „luciditate” înseamnă, în special, negarea unei sexualităţi feminine, autonomă din clipa în care se întoarce spre sexul așa-zis tare? Este de fapt vorba de a

49 Mona Ozouf, sub îndrumarea lui Alain Finkielkraut, *Pour rendre la vie plus légère,* Stock, 2020, p. 41.

50 „Totuși, se știe, cel mai adesea o femeie care spune da oricărui venit, clienților sau bărbatului pe care-l iubește și care o înjosește, a fost abuzată cândva, mai înainte. Da, mai mereu integritatea ei fizică a fost deja strivită.“ Nancy Huston, *Libération,* 28 iunie 2018.

face să apese asupra relaţiilor intime bănuiala care sugerează că iubirea fizică e doar viol mascat. Astfel, colectivul „Noi toate”, înfiinţat de Caroline de Haas, estimează că între 70% și 80% dintre femei au contacte sexuale fără dorinţă și asta în repetate rânduri. Nu cumva uităm că un bărbat trebuie şi el să consimtă şi uneori chiar să se forţeze să ducă la bun sfârşit nişte îmbrăţișări care-l plictisesc? Că femeile simulează, poate, plăcerea pentru a nu-și răni partenerii, dar că și bărbaţii dispun de aceleași stratageme și se pot și ei preface, deși nu simt nimic, chiar dacă tehnic vorbind lucrul acesta este mai complicat? Datoria conjugală funcţionează în ambele sensuri.

Ce vrea un anumit feminism contemporan: să fundamenteze relaţiile dintre cele două părţi ale omenirii pe respect și înţelegere reciprocă sau să anuleze atracţia dintre sexe ca fiind o anomalie de suprimat fără-ntârziere? Una e să elogiezi femeile și să le scoţi din zona de defăimare în care le-a ţinut închise istoria, alta este să înjoseşti bărbaţii considerându-i o rasă blestemată. Să înlocuieşti vânătoarea de vrăjitoare cu vânătoarea de vrăjitori. Pe cât este de fundamentală lupta împotriva violului, incestului, pedofiliei, pe atât caracterul delirant al unor acuzaţii te lasă să crezi că adevărata ţintă nu este hărţuirea ori sexul forţat, ci relaţiile de iubire pur și simplu, adică heterosexualitatea. Cu riscul, refuzând ierarhizarea infracţiunilor, de a banaliza violul, denunţându-l peste tot ca pe un continuum, un habitus cultural care începe cu încercările insistente – de a agăţa, cu bancurile sexiste[51] și se încheie cu actul în sine. Cuvântul însuși a ajuns o debara, un cufăr semantic, întinzându-se ca o umbră malefică peste toate gesturile iubirii, de la privire la agresiune și poate fulgera pe oricine încearcă un gest stângaci în faţa unei femei sau se

51 Comentând emisiunea *Le Masque et la Plume* de pe France Inter și modul în care a fost criticată de Marine Turchi pe site-ul Mediapart, Éléonore Lépinard, profesoară de studii gender de la Lausanne, amintește că râsul masculin este „o plăcere a bărbaților albi între ei“, care relaxează complicii întru dominație patriarhală. Doamna Lépinard oferă totuși o ieșire bărbaților doritori să își ispășească păcatul, propunându-le „binele“ și „relațiile potrivite“. Ne-am liniștit! *(^Libération, z* martie 2020.)

trezește, fără voie, într-o situaţie compromiţătoare. Se ajunge, în Statele Unite, până la simplul fapt de a urca în ascensor odată cu o femeie singură! Dacă aceasta nu se simte la largul ei alături de tine, între două etaje, poate chema poliţia. Prezenţa ta, ca bărbat, poate din start constitui o potenţială ofensă. Numai că, dacă violul e peste tot, nu mai e nicăieri.

Capitolul 3

Nu e nu; da e poate

Care e obiectivul unui anumit feminism? Emanciparea femeilor? Sau înfricoșarea acestora și, astfel, manipularea? La o jumătate de secol după așa-numita „revoluţie sexuală”, iubirea a ajuns o miză de putere, fericirea, o problemă devoratoare, plăcerea, o anxietate. Săgeata libertăţii ˇs-a întors împotriva celor care au lansat-o și i-a străpuns. Cândva, în Occidentul creștin sau burghez, actul iubirii era plasat sub supraveghere și tolerat în sfera conjugală în scopul procreaţiei. Ieșiri în peisaj erau permise numai bărbaţilor, respectiv bordelurile, la rigoare o amantă – o întreţinută, o soţie frustrată, vreo muncitoare tânără pusă pe agăţat sau o celibatară –, spre canalizarea elanurilor unui libido debordant. Nevestele, închise în casă pentru a juca rolul de mame, educatoare și bucătărese, îşi luau uneori amanţi, cu riscul de a fi blamate şi sever sancţionate de societate; *Madame Bovary* constituie exemplul literar cel mai sclipitor. De atunci lucrurile ˇs-au schimbat, iar femeile au căpătat în sfârșit, odată cu metodele de contracepţie și dreptul de a face avort, proprietatea reală asupra trupului lor, ceea ce este un progres gigantic. Numai că, după o scurtă perioadă de euforie și de lipsă de griji, prin anii 1960 – 1970, contactul fizic erotic pare a deveni iarăși un sport extrem, o piedică și juridică, și politică, mai ales în ţările anglo-saxone. Gata cu incandescenţa dorinţei, celebrată cândva: ne întoarcem la mizerabilul mic secret.

Eros la universitate

Iată cum arată experienţa trăită de mulţi ani în campusurile studenţești americane. Aceste oaze de calm și

de confort, rezervate celor mai bogaţi dintre tineri, sunt, în același timp, în felul lor, laboratoarele Americii de mâine; este recomandat profesorilor, încă din anii 1990, să nu primească niciodată o studentă în biroul lor, cu ușa închisă, decât dacă înregistrează convorbirea, pentru a elimina orice umbră de echivoc, să evite observaţiile legate de fizic sau de vestimentaţie, să nu îşi privească interlocutoarele prea lung și, bineînţeles, să îşi interzică orice relaţie personală cu vreo studentă, chiar și după ce aceasta a terminat studiile. În această privinţă, nu e admisă motivarea consimţământului, din cauza noţiunilor de conflict de interese ori de abuz de autoritate. Sancţiunea este desfacerea imediată a contractului de muncă. Nici relaţiile dintre profesori nu sunt mai puţin incriminate, cu excepţia celor care se transformă într-o căsătorie în toată regula. Relaţiile dintre profesori și studenţi sunt, în ziua de azi, în ţările de cultură anglo-saxonă, echivalentul lui *Romeo și Julieta,* spaţiul interdicţiei absolute. O Brigitte Macron, seducând ori lăsându-se sedusă de elevul de 15 ani la colegiul din Amiens, unde era profesoară de franceză, ar fi fost sancţionată necruţător în Statele Unite. Asupra păstrătorilor și transmiţătorilor cunoștinţelor apasă dintru-n[ˇeput neîncrederea. Domnește astfel un climat inchizitorial, descris de romanele lui Philip Roth sau de romanul *Disgrâce* al laureatului sud-african al premiului Nobel, J.M. Coetzee[52]: autorităţile exercită dreptul de supraveghere a vieţii private a membrilor lor și cer imperativ mărturisirea și căinţa din partea recalcitranţilor.

Pentru a înţelege această evoluţie, trebuie să ne întoarcem la decepţia care a urmat eliberării moravurilor: multe femei au avut sentimentul că nu fuseseră „eliberate” decât pentru a servi drept pradă masculilor în sfârșit scutiţi de greutatea interdicţiilor. Să nu faci sex însemna să te recunoști mărginită, demodată. Ridiculizând exprimarea clasică a sentimentelor, plasând sexualitatea

52 Seuil, 1999 [în limba română, *Dezonoare,* traducere din limba engleză de Felicia Mardale, Humanitas, 2017].

sub tutela unei pornografii mecanice, eliberarea, în mod paradoxal, a făcut dragostea încă mai complicată. Permisivitatea anilor 1970 discreditase moravurile bătrânicioase, convenienţele datate, pudoarea prost înţeleasă. Lumea veche trebuia ucisă cu orice preţ. Și iată exact această libertate adusă, la rândul ei, pe banca acuzaţilor.

Titlul IX (după numele unei legi votate în 1972) obligă instituţiile publice de învăţământ din Statele Unite să ia notă cu fermitate şi de cea mai mică acuzaţie cu caracter sexual şi să/declanşeze fără întârziere urmărirea administrativă. La începutul anilor 1990, Antioch Collège din Ohio a promulgat o cartă prin care se reglementa contactul sexual dintre studenţi, care, în măsura posibilului, ar fi trebuit să facă obiectul unui acord scris.[53] Avertismentul adresat amatorilor de aventuri galante era clar: „Trebuie să obţineţi consimţământul în fiecare dintre etapele procesului. Dacă vreţi să-i scoateţi bluza, aveţi obligaţia de a-i cere consimţământul, dacă vreţi să îi atingeţi sânii, aveţi aceeași obligaţie”. E propusă aici un soi de îmbrăţișare morse, deloc propice emoţiei, nici vorbă de ample înlănţuiri, ci doar o serie de paşi discontinui, cu posibilitatea retragerii la fiecare mișcare. După maniera în care un ofiţer de poliţie urmărește o înregistrare video în căutarea unui suspect. La vremea respectivă, NOW (National Organization for Women), principala organizaţie feministă americană, încercase să facă din codul de la Antioch matricea relaţiilor erotice din toate campusurile și, prin extensie, din întreaga ţară. În majoritatea lor însă, americanii au răspuns negativ. Lucrurile ˇs-au schimbat, dovedind că istoria nu este niciodată modificată decât de avangarde hotărâte, care impun o anumită conduită popoarelor. Numeroasele cazuri de viol, urmare a unor petreceri prea din belșug udate cu alcool, au condus autorităţile universitare la promulgarea *afirmative*

53 Am analizat pe larg această evoluție în *La tentation de l'innocence,* Grasset, 1995
[în limba română, *Tentația inocenței,* traducere din limba franceză de Muguraș Constantinescu, Nemira, 2005].

consent, consimţământul clar formulat, de frică să nu îşi piardă finanţările ori să fie chemate în justiţie, fie de o studentă abuzată, al cărei agresor nu fusese anchetat, fie de un student acuzat pe nedrept și ale cărui drepturi constituţionale nu fuseseră luate în serios. Consimţământul trebuie să fie clar, deliberat şi mutual. Tăcerea sau absenţa rezistenţei nu au nicio valoare legală. Consimţământul este invalidat dacă a fost obţinut cu forţa, sub influenta alcoolului sau a drogului. Este valabil o singură dată și poate fi anulat dacă persoana îşi schimbă opinia în timpul consumării actului. Iar acea persoană nu poate fi decât femeia. Comunicarea se bazează pe principiul: *No means no,* nu înseamnă nu, lucru incontestabil. În schimb, da nu înseamnă mereu da, poate însemna și „poate”, dacă femeia îşi schimbă părerea sau e dezamăgită de prestaţia partenerului. Nu se lasă loc nici indulgenţei, nici tatonării. Dacă intervine o schimbare de stare, permisiunea se transformă în refuz. Ne putem imagina anxietatea în care acest arbitrar plasează irevocabil bărbatul. Permisiunea acordată o dată nu înseamnă deloc că va mai fi acordată și altă dată. Este vorba despre contracte de scurtă durată, care pot fi abrogate în orice clipă.

Părerea de râu de a doua zi

Excepţiile de la regulă sunt multiple: dacă partea feminină e ameţită, gata, băiatul e vinovat. Dacă e dezamăgită de contact și nu are orgasm, dacă vrea să se răzbune fiind[ɔ- după o aventură băiatul a plantat-o și nu ˟s-a ales decât cu o biată noapte, gata, poate face plângere. Este „părerea de rău de a doua zi dimineaţă”: poţi fi dezamăgit de un prea scurt preludiu ori să realizezi imediat după că nu doreai cu adevărat acea persoană. îndreptăţesc acestea să anunţi poliţia și să îţi iei un avocat? Intimitatea fizică, la fel ca relaţia de dragoste, are această particularitate de a se construi pe bază de încredere și de timp. Să le supui schimbărilor bruște, amenințării cu un proces înseamnă să le distrugi magia înainte de a se fi consolidat.

Cum să ratifici asentimentul prin hotărâre judecătorească? Cum a ajunge până în faţa judecătorului pare complicat, este preferat recursul la o aplicaţie – *Yes to sex* – prin care se declară cu voce tare și inteligibilă acordul, pe un server securizat. Contractul poate fi enunţat cu tot cu fanteziile autorizate de comun acord, în orice situaţie ipotetică posibilă, blamul nu se îndreaptă decât împotriva bărbatului. Aici, visul e cel al unei societăţi în întregime refăcute și remodelate de drept, până în cele mai mici detalii ale ei. „Coordonatorii de intimitate”, la jumătatea drumului între bodyguarzi de bar de noapte și profesori de bune maniere, au rolul de terţi la petreceri, prin baruri, pentru fluidizarea cunoștinţelor, îndepărtarea inoportunilor, verificarea conformităţii comportamentelor. Pe zidurile unor universităţi din Statele Unite se afișau, în anii 1990, liste ale rușinii cu macho sau violatori, fie aceștia doar presupuși, fără ca respectivii să fi avut posibilitatea de a se apăra.[54] Practici care amintesc de ședinţele de umilire colectivă din timpul revoluţiei culturale chineze.

În facultăţi au fost dezvoltate programe de prevenţie, pentru a fi evitate urmăririle în justiţie, pedagogi special pregătiţi propunând „scenarii realiste” între persoane spre a delimita ce e permis de ceea ce e interzis.[55] Ne și închipuim profesorii, ajutaţi de sexologi și psihologi, aplecându-se asupra tuturor poziţiilor posibile, spre a le propune poporului studenţesc aflat în plin clocot senzorial. Te-ai crede întors, păstrând proporţiile, la manualele de spovedanie din Europa secolului al XVII-lea, care cercetau femeile păcătoase până în cele mai obscene detalii, pentru ca apoi să le ierte rătăcirile. Două obiective călăuzesc autorităţile universitare: menţinerea disciplinei și grija pentru dezvoltarea studenţilor. Trebuie contracarate incidentele, canalizând în același timp exploziile hormonale ale tinerilor. Campusul studenţesc, pentru

54 Katie Roiphe, op. cit., p. 19.

55 Barbara Will, *Report of the Presidential Steering Committee for Moving Dartmouth Forward,* ianuarie 2015, p. 22.

majoritatea băieţilor și a fetelor între 18 și 24 de ani, va fi locul în care aceștia îşi vor pierde virginitatea și vor cunoaşte primele emoţii. Le revine adulţilor sarcina de a le menţine între anumite limite, pentru a preveni orice derapaj. Conform unui studiu al Casei Albe, dacă aproape 10% dintre studente sunt victime ale unor agresiuni sexuale în campusuri, practica violului e dezvoltată mai ales în mediile sportive. Exact acești semizei adulaţi de colegi – baschetbaliști, jucători de fotbal american, înotători – sunt cei care derapează cel mai des și reclamă apoi impunitatea, bazându-se pe statutul pe care-l deţin.

Marele dușman, la fel ca în Europa, este alcoolul consumat peste măsură. Tinerii o făceau pentru a-și pierde minţile, pentru a-şi anula inhibiţiile înainte de a ieși din casă. Trebuiau să bea chiar dacă ulterior li se făcea rău și vomau, apoi o luau de la capăt și asta până la *black-out.* Rămânea o enigmă ce se petrecea după, dând loc la tot felul de interpretări.[56] Suntem departe de acel *dating* al anilor 1940, când tinerii bine-crescuţi cereau tatălui dreptul de a-i scoate fata la plimbare, cu promisiunea de a o aduce acasă până la miezul nopţii. Sub impˇeriul alcoolului, tinerii făceau sex deseori fără a-și mai aminti cu cine. Drept care, ulterior, era greu să se mai între sub semnul delicateţii într-o relaţie de dragoste împărtășită de ambele părţi. Rezultatul? Adesea tinerele preferau să rămână între ele, într-un spaţiu securizat (*sale space*), mai degrabă decât să fie ţinta asalturilor unor amici afumaţi. Unele weekenduri, unele vacanţe precum cele de Paști, *Spring breaks* („Vacanţele de primăvară") petrecute în Florida sau în Mexic, oscilează între orgie romană și beţie cruntă-n corpul de gardă și sunt momente de risc extrem pe toate planurile. Saturnalii ale unei societăţi puritane care dă frâu liber tineretului la date fixe.

Riscurile contractualismului

Victimelor uitate le corespund nevinovăţii calomniaţi

56 *Alcoolismul masculin e direct legat de violențele casnice și de violuri. Ar trebui feministele să sprijine mișcările de temperantift* Moira Donegan, „The temperance movements linked booze to domestic violence. Dit it have a point?" *The Guardian,* 3 ianuarie 2020.

pe nedrept. Unele instituţii, măcinate de remuşcări fiind[ɔr au lăsat să aibă loc nişte violuri, pedepsesc sistematic, cu riscul erorii judiciare. Sute, de studenţi fac plângere pentru violarea unor drepturi. Între extremele numite laxism și arbitrar, alegerea este extrem de dificilă. Dacă un simplu denunţ e suficient pentru a trimite un băiat în faţa unui consiliu disciplinar, tentaţia calomniei va fi mare pentru o tânără decepţionată, mărturia falsă fiind făcută să aline o rană narcisică. Să-ţi minţi partenera pentru a o atrage în pat ţine de competenţa tribunalelor sau de riscurile jocului iubirii? Chiar vom înfiinţa un minister al patimilor inimii? Pot fi confundate decepţiile sentimentale, deseori inevitabile, cu o infracţiune de drept civil? Fiind[ɔr face parte din vechiul teatru al pasiunilor pe care multe dintre activistele radicale ţin să-l distrugă. Eros și Cupidon rămân nişte eterni scandalagii. Și-apoi, la rândul lor, bărbaţii părăsiţi de femei indiferente vor face și ei plângere în instanţă? (încă) nu există asigurare pentru daune din amor. Pentru o naţiune care nu are despre sentimente decât o viziune pornografică ori searbădă, sincopele inimii, capriciile dorinţei sunt nişte crime pasibile de cele mai aspre pedepse, mai ales dacă sunt comise de bărbaţi. Cândva, „litera stacojie” A de la „Adulter” era rezervată femeilor infidele, după cum minunat o descrie Nathaniel Hawthorne. Puritanismul a schimbat sexul, nu şi metoda.

Contractualismul e întotdeauna problematic când trebuie să regleze domeniul vag al afectivităţii. Sfera iubirii presupune simpatia reciprocă, iar aceasta îndreptăţește abandonul, descoperirea și, până la urmă, inventarea unui protocol propriu îndrăgostirilor. Nu faci dragoste pentru a-ţi păstra demnitatea, ci, mai degrabă, pentru a o pierde. Numai că, în universul necruţător al neofeminismului nu există iertare posibilă, ci doar războinice gata să întoarcă fiecare lovitură. Sexul, în loc să fie o bucurie împărtășită de ambele părţi, redevine ce era în epoca victoriană, adică un obiect al suspiciunii, dacă nu chiar al silei, o competiţie între doi duşmani. Iar premisa

unui astfel de demers este că nu există decât sexualitate masculină, femeia mulţumindu-se să fie sacrificată asalturilor monstrului bestial pe care oricum niciodată nu-l poate dori și ea, la rândul ei.

Dragostea video

Cum să te aperi de propensiunea naturală a băieţilor spre abuz. Juriștii propun mai multe soluţii. Pentru unii, precum Lauren Campbell, ar trebui filmată integral întâlnirea, ca în marile magazine, și distrusă înregistrarea după câteva luni.[57] Dar nu riscă asta să inhibe partenerii? Ca să nu mai vorbim despre pericolele scăpării pe internet și șantajului. Nici semnarea unui contract în prezenţa unui martor nu ar fi suficientă, fiind[ɔr- una dintre părţi și-ar putea schimba decizia ulterior. Unica soluţie cu adevărat transparentă ar fi să se facă dragoste în prezenţa unui terţ. Propunerea e delicată. Nu e sigur că martorul va fi împărţial. Ar putea chiar cere să participe și el, să abuzeze de poziţia care i ˟s-a oferit. Și cum să te abandonezi în faţa unui străin, să renunţi la orice umbră de pudoare dacă o privire inchizitorială te examinează pe toate părţile? Ar fi necesar și un martor al martorului, pentru a corobora spusele primului? Nu suntem oare pe cale, pe motiv de transparenţă, să legalizăm partuza? Până la urmă, oricare ar fi metoda pentru care ˟s-ar opta, tot nu se va ști vreodată dacă actul sexual a fost cu adevărat consimţit. Dacă trupul intră în stare de vigilenţă, nu se va mai putea abandona plăcerii: băiatul va pierde erecţia la primul motiv de circumspecţie, iar fata se va închide în ea. Nu există soluţie miraculoasă, numai opţiuni mai mult sau mai puţin imperfecte.

Ce contează, ne spune Laura Kipnis, profesoară de cinematografie, într-o carte-rechizitoriu la adresa sistemului universitar, este că „agresiunile sexuale” au ajuns în Statele Unite un comerţ rentabil odată cu vânzarea de aplicaţii pentru smartphone-uri, educaţia ordine generând profituri enorme, care diminuează salariile profesorilor. Este un nou complex industrial care

57 Lauren Campbell, „An sex prove to be consensual?“, *Quora, 22* august 2015.

se deschide în detrimentul învăţământului propriu-zis.[58] America din campusurile studenţeşti pare a fi căzut într-o stare de delir sexual care nu are de ce să invidieze dogmele pudibonde ale Părinţilor fondatori.

Capitolul 4

Iubirea este o capcană

Până și virtutea are nevoie de limite.

MONTESQUIEU

În numele celor mai bune intenţii, tinerele sunt invitate să vadă actul erotic ca pe o capcană în care vor fi păcălite să cadă. Drept care acesta este decupat în secvenţe analizate cu minuţie pentru descoperirea faliei. Domeniul de cuprindere se întinde la infinit. Această îmbucătăţire închide actul carnal în alternativa mecanică a lui da sau nu, fără a mai lua în seamă ezitările sau tergiversările. Să ne amintim un lucru evident: a dori pe cineva poate însemna a-ţi asuma riscul de a fi refuzat tăios. Şi-atunci ce e de făcut? Să renunţi sau să insişti? Dacă acela ce iubește, dar nu e și iubit la rândul lui, persistă, riscă să exaspereze persoana curtată, dar și, eventual, să își vadă într-o bună zi răsplătite eforturile. (Temă a extraordinarului roman al lui Gabriel García Márquez, *Dragostea în vremea holerei,* publicat în 1985, în care un bărbat așteaptă cincizeci de ani femeia pe care o iubește, fiind[ɔ˜ aceasta este măritată, și deloc fericită, cu un altul.) Câte cupluri fericite nu au început cu manifestarea indiferenţei din partea unuia dintre cei doi, îndepărtată puţin câte puţin în favoarea afecţiunii, prin obstinaţia celuilalt? Cine nu și-a încercat vreodată șansa, cu stângăcie?

Triumful maniheismului

Lumea ˚s-a scandalizat acum doi ani, în urma unei petiţii semnate de un anumit număr de femei ca reacţie la Metoo, printre care Catherine Millet, Ingrid Caven, Catherine Deneuve sau Sarah Chiche, petiţie care apăra

58 Laura Kipnis, *Le Sexepolémique. Quand la paranoïa s'empare des campus américains,* Liber, 2020, p. 253.

„libertatea de a inoportuna, indispensabilă vieţii sexuale”[59]. Textul începea astfel: „Violul este o crimă. Dar încercarea insistentă ori stângace de a agăţa nu e un delict și nici galanteria o agresiune machistă”. Și ce n-au mai zis? Termenii pot fi consideraţi prost aleși. Numai că ambele Catherine, Millet și Deneuve, au fost împroșcate cu noroi. Până și foarte cuminţea și *old school* actriţă Emma Thompson, care nu a trecut niciodată drept vreo amatoare de cocktailuri Molotov, a ajuns, într-un interviu pentru cotidianul *Le Monde,* să o facă pe Catherine Deneuve „colaboraţionistă a puterii masculine”[60]. Drace, cuvântul e tare și închide toate femeile într-o imposibilă alternativă: ori trec de partea inamicului, ori i se opun. A invoca la fiecare luare de cuvânt o mitologică suroritate este una dintre modalităţile de-a binelea extremiste de excomunicare a celor care nu urmează flamura, pentru a le trece în inventarul taberei patriarhale. E și comic, și dezolant să vezi atâtea feministe ajunse pe la mijlocul ori în înserarea vieţii, alergând cât le ţin picioarele după generaţia Metoo și mergând chiar mai departe decât activistele acesteia, ca nu cumva să pară depășite. Acest oportunism insultă inteligenţa. Până și Michelle Perrot, istoric, ˟s-a crezut obligată, într-un interviu despre parcursul ei profesional, să spună: „Râsul masculin face zgomot, lacrimile feminine curg în tăcere”.[61] Cu siguranţă Michelle Perrot nu a auzit americance izbucnind în hohote de râs în vreun restaurant ori fete de liceu la ieșirea de la ore. Dincolo de patosul ei facil, fraza nu vrea să spună nimic altceva decât că lumea se împarte în două: bărbaţii care râd și femeile care plâng. Triumf al maniheismului. Metoo a avut imensul merit de a îndreptăţi femeile să ia cuvântul și să facă să fie condamnaţi prădători lipsiţi de scrupule, ceea ce nu interzice însă încercarea unui bilanţ

59 *Le Monde, g* ianuarie 2018.

60 *Le Monde,* 19 august 2019: „Trebuie să se știe că femeile pot fi uneori cel mai groaznic dușman al lor. Unele, din acest punct de vedere, și-au însușit patriarhatul cu care și colaborează. Ba, mai rău: îl încarnează“.

61 *Le Monde,* 21 decembrie 2019,

critic.

Se uită că femeile hărţuiesc şi ele uneori bărbaţii, şi nu cu mai multă fineţe, că unele, evident într-o proporţie mai mică, îşi maltratează partenerul, fie el masculin ori feminin, sau copiii.[62] Se omite că și ele pot da dovadă de lăudăroșenie sexuală, de etalare a unor competenţe erotice ieșite din comun, întâmplându-li-se și lor să deformeze adevărul. Ca tuturor. A pune aceste defecte numai pe seama sexului masculin însemnă părtinire. Cât despre dorinţă, aceasta o ia deseori pe căi ocolite, simulează incertitudinea și o persoană poate să nu fie întotdeauna sigură de ceea ce vrea înainte de a o realiza practic. Sentimentul, la fel ca erotismul, are nevoie de timp pentru a se coace. A cere celor doi tineri dintr-un cuplu posibil, care se descoperă și se plac, să planifice dinainte tot ce vor face în viaţă, înseamnă să crezi cu naivitate că poţi scoate la lumină, cu totul, dorinţa pe care să o programezi ca pe un computer. Am fi aici în ceea ce am numit paradoxul iubirilor contemporane: ne dorim două lucruri foarte diferite, un atașament care să ne consume și, în egală măsură, deplina posesie a propriei persoane. Vrem pasiunea care răvășește și libertatea care separă, cu riscul de a trăi o permanentă ruptură.[63] Or, a iubi pe cineva înseamnă a ne expune, vrem-nu vrem, controlului unei fiinţe care ne poate fermeca sau distruge, ne poate împinge-n prăpastie. Fiinţa iubită este un suveran îndrăgit care uneori se poate transforma într-un despot care atrage ura. înrâurirea e-n însăşi substanţa iubirii.

---

62 Violul masculin cu autor feminin este încă tabu și foarte puține asociații din Franța, invers decât în Canada, vin în ajutorul victimelor masculine ale unor acte sexuale forțate. Americanii utilizează termenul de „constrângere de penetrare“ sub formă de presiune verbală, șantaj ori forță fizică. In cazul dat, *o* erecție nu este dovada consimțământului, ci rezultatul unei simple stimulări. In special în închisori, anumite gardiene abuzează masiv de deținuți. Proiectul de lege adoptat pe 3 august 2018 în Franța include în definirea juridică a violului și bărbații care au fost supuși felației forțate sau au fost constrânși să penetreze autorul violului, bărbat sau fenjeie. Rușinea, jena, teama de a nu trece drept ființe slabe explică de ce au fost declarate atât de puține cazuri.

63 Pascal Bruckner, *Le Paradoxe amoureux,* Grasset, 2009 [în limba română, *Paradoxul iubirii,* traducere din limbă franceză de Irina Mavrodin,Trei, 2015].

Tot ce am câştigat de un secol încoace, în primul rând faptul că societatea a încetat să mai intervină în iubirile noastre, riscă să fie pus sub semnul întrebării în numele siguranţei femeilor și a copiilor. „Panoptismul”, supravegherea tuturor de către fiecare, acești monștri politici creaţi odinioară de filosofii „filantropi” revin sub auspiciile egalităţii și justiţiei. Deja unii predică inversarea sarcinii probei, lucru care ar călca în picioare secole de progres în materie de drept.[64] Judecătorul și avocatul au luat locul preotului și confesorului, ca instrumente de reglare a dorinţelor excesive, și au devenit, cu ajutorul Marelui Celălalt care este furnicarul de reţele sociale, adevăraţii terţi adulterini din cupluri.

E interzis să privești

În Europa, mai ales în cea latină, dorinţa înseamnă atracţie; în America de Nord e turbulenţă. În primul caz, intrigă, farmecă; în celălalt, deranjează, perturbă. Pentru viaţa profesională, în Statele

Unite sunt promovate legi precise: femeilor li se recomandă să nu poarte îmbrăcăminte prea mulată ori transparentă, iar bărbaţilor, să nu le privească explicit ori cu lăcomie. A privi o femeie prea insistent pe stradă sau a întoarce capul după ea te poate costa o imediată chemare la ordine.[65] Iată cum ochiul redevine ceea ce era în vremea clasicilor, adică organul corupător prin excelenţă. A privi înseamnă a râvni; a admira înseamnă a lua. Femeile se fac frumoase, dar a le cântări cu ochi lacom e un păcat. Ceea ce englezii numesc *eye raping,* viol din ochi. Și astfel se readuce în discuţie vechiul păcat al concupiscenţei. Ascundeţi deci privirii ce nu-i de suportat.[66]

După concedierea lui Kevin Spacey, acuzat de

64 Laure Murat, în legătură cu Woody Allen: „Nu Dylan trebuie să dovedească vinovăția tatălui ei, Woody Allen trebuie să își dovedească nevinovăția“, op. cit., p. 112.

65 „Nimeni nu are dreptul să se uite la o femeie ca la o marfa sexuală“, în Ivan Jablonka, *Des hommesjustes.* Le Seuil, 2019, p. 325. Ceea ce te duce cu gândul la cuvintele pe care Tariq Ramadan se bucura să le repete la fiecare predică: „Dacă te uiți la o femeie în costum de baie, vei merge în iad“. Dacă el însuși a aplicat ori nu recomandarea, e o chestiune de ordin teologic care ne depășește.

66 Trimitere la o replică a lui Tartuffe, din piesa cu același nume a lui Molière: „Acoperă-ți deci sânul căci nu suport să-l văd“. (Æ/.)

comportamente inacceptabile faţă de colegii mai tineri, firma Netflix a pus în practică, în ultimii ani, o serie de măsuri concrete: interdicţia angajărilor de a schimba între ei numere de telefon la locul de muncă, de a se privi în ochi mai mult de cinci secunde și de a se lua în braţe. Orice comportament inadecvat atrage după sine darea afară imediată din platou. Nu este vorba atât despre pudoare, cât despre liniște în viaţa profesională. Termenii echivoci sau degradanţi, de natură să provoace un mediu ostil (bârfele sau observaţiile deplasate despre ţinutele seducătoare) sunt proscrise la fel ca aprecierile avantajoase. Complimentul e frate cu subaprecierea. Un „bărbat corect" (Ivan Jablonka) are datoria de a le evita: „Cine face un compliment îşi manifestă autoritatea: celălalt este obiectul judecăţii sale. Ideologia cavalerească, supravalorizarea înfăţișării femeilor și politeţea protectivă, dacă întăresc autoritatea masculină, dovedesc un „sexism binevoitor", complementar „sexismului ostil"[67]. Complimentul, iată noul dușman, cu atât mai perfid cu cât pare a aduce laude celei pe care, în realitate, o înjosește. Așadar orice bărbat care a decis să se alăture bătăliei feministe, ne spune Ivan Jablonka, trebuie să respingă femeia. Se știe că președintele Obama a fost obligat să îşi ceară scuze public, în 2013, după ce a spus despre Kamala Harris, pe atunci membră a guvernului Californiei, că era „cel mai frumos ministru de justiţie din ţară". Fiind[ɔ dăduse dovadă și de sexism, și de *lookism* (încredere orbească în modul în care arată indivizii).[68] Nicio femeie și niciun bărbat nu ar trebui judecaţi după aspectul exterior. Cât despre modul de a saluta oamenii care vă sunt prezentaţi, trebuie să vă conformaţi normelor în curs:

---

67 Ivan Jablonka, op. cit., p. 325. Autorul îi citează aici pe Peter Glick și Susan Fiske, „An ambivalent alliance: Hostile and benevolent sexism as complementary justifications for gender inequality", *The American Psychologist,* nr. 56, 2001, pp. 109-118. Spre ghinionul lui, Ivan Jablonka a fost cu cruzime trimis la locul lui de feministele înfuriate că a intervenit în domeniul lor de competență. Lingușeala nu mai e de-ncredere...

68 „Nu este nu compliment. Iar pentru un președinte care a devenit un model cultural pentru partizanii săi (...) exemplul pe care îl dă e scandalos." Jonathan Chait, *New York Magazine,* octombrie 2013.

altfel, ia încercaţi, din reflex franţuzesc, să sărutaţi pe obraz o femeie sau o tânără americană care vă este prezentată. Va sări înapoi ca din faţa damfului fetid al unei broaște râioase și numai argumentul exotismului cultural vă va exonera de suspiciunea de agresiune. Cutuma autorizează numai strângerea de mână și, la rigoare, o îmbrăţișare distantă.

Capitolul 5

Sălbăticia masculului frustrat

Este adevărat că violentele la adresa femeilor rămân de actualitate, cu nuanţe importante în funcţie de ţară și de regim politic. În societăţile patriarhale, situaţia femeii e aceea clasică dintr-un patriarhat pus sub semnul întrebării, dar care beneficiază încă de susţinerea majorităţii populaţiei, inclusiv feminine, care vede în ideile de emancipare influenţa pernicioasă a Occidentului. Orice tentativă de a modifica starea de lucruri este considerată un scandal, chiar dacă este vorba de a alege bărbatul iubit, nu pe cel impus de familie, ca să nu mai vorbim despre afirmarea homosexualităţii.[69] Este ameţitoare distanta dintre libertatea de care ne bucurăm în ţările democratice ale lumii occidentale şi semisclavia din majoritatea celorlalte societăţi. A nu recunoaşte această prăpastie legală dintre democraţii și diversele autocraţii ale globului este o greșeală împotriva spiritului.

Violentele la adresa femeilor

Răul însă este mai dureros când intervine în statele noastre de drept și atunci apare sentimentul sfâșietor că arhaicul nu a dispărut niciodată cu adevărat din societăţile noastre, că barbaria încolţește sub subţirea spoială a civilizaţiei și că barbarul în cauză e de sex masculin. Dincolo de textul generos al legilor, încă mai fac ravagii insulta, bătăile și omorurile, întrucât numai în Franţa o femeie moare la fiecare trei zile în urma loviturilor date de

69 Smaîn Laacher, „Maroc: Iubirea nu este o crimă“, *Libération,* 12 decembrie 2019: „Când ești femeie arabă, să iubești cu toată libertatea de opțiune rămâne un act de erezie. (...) A te afirma ca feministă înseamnă să dai dovadă de (...) occidentali- zare în sensul a tot ce Occidentul are mai rău: emanciparea politică a femeilor“.

soţ sau de partener (și aceeași violenţă există și în cuplurile de gay sau de lesbiene). Președinţii tribunalelor repetă unii mai tare decât alţii: crimele conjugale au loc cel mai adesea duminica, când cuplurile suferă trauma de a rămâne doar între patru ochi. Cuplul este în același timp spaţiul ideal al dezvoltării și o pușcărie. Numai că acești „feminicizi", după cum a ales să-i numească mass-media[70], sunt oare dovada unui patriarhat omniprezent sau, invers, marca paradoxală a șubrezirii acestuia? Să fie noua denumire, preferată celei de „crimă pasională", un progres în înţelegerea, fenomenului? Lăsăm în sarcina juriștilor să decidă. Nu cumva intoleranţa noastră legată de aceste dovezi de brutalitate sporește și suscită o mișcare de indignare până la riscul de a alimenta un război al cifrelor[71]? Va ezita oare un bărbat brutal să lovească dacă știe că soţia lui îl poate denunţa cu un simplu clic pe telefonul mobil (în Franţa, sunt așa-numitele apeluri „pericol grav"), dacă, în plus, este supus controlului judiciar și, poate, lipsit de dreptul de a-și mai vedea copiii printr-un ordin de restricţie? Noile drepturi căpătate de femei, dreptul de a iubi pe cine vor, de a divorţa, de a-și alege cariera, de a se bucura de autonomie financiară pot provoca anumitor bărbaţi o augmentare a sălbăticiei, aceștia dorindu-și să recupereze prin forţă ce au pierdut prin lege. Altfel spus, prejudiciile provocate femeilor riscă să se extindă pe măsură ce acestora le sporește independenţa. Furia masculină se naște nu atât dintr-un recul, cât dintr-o înaintare: un fel de a fi revanșarzi al învinșilor. A crede însă că aceste asasinate nu au nimic de-a face cu dragostea ori cu crimele pasionale, pe motiv că „dragostea este un acord liber consimţit între două

---

70 Utilizarea termenului este contestată de numeroși juriști, iar termenii „infanticid" și „paricid" au fost suprimați din Codul Penal în 1994, de teamă că ar putea aduce atingere,universalismului dreptului prin particularizarea cutării sau cutării categorii. Termenul „feminicid" a fost utilizat întâia oară în 1976 de către sociologul Diana Russell, referindu-se la masacrarea femeilor în America Latină, cuprinzând crime de onoare, crime de dotă, crime intime. Alții au propus cuvântul „uxoricid".

71 lesbiene, victime ale partenerelor lor (3 în 2018), nu intră în calculele colectivelor de militante, care recenzează numai cazurile care se potrivesc în norma „terorismului patriarhal".

persoane libere care pot pune capăt înţelegerii imediat ce una dintre persoane o dorește”[72], înseamnă să confunzi, într-o logică absolut comercială, pasiunea cu un contract de afaceri și să subestimezi ce e arhaic și violent în dorinţă, lucru valabil inclusiv pentru femei.

Dezvoltarea libertăţii feminine va merge întotdeauna umăr la umăr cu ura faţă de femeile libere. Mulţi bărbaţi răspund insolentei emancipări cu furoarea unui proprietar în faţa abolirii sclaviei. Vigilenţa ne este cu mult mai riguroasă decât altă dată și cea mai mică atingere adusă persoanelor (femei sau copii) este percepută, din fericire, ca un fapt abominabil. E o luptă care trebuie dusă mai departe, fără-n[ˇetare.

E interzis să agăţi?

Pe motiv că femeile sunt ucise de partenerii lor, chiar trebuie incriminată arta seducţiei și îndiguită cu reguli atât de stricte încât să îşi piardă orice spontaneitate? Fiind[ɔ˜ asta preconizează de vreo jumătate de veac încoace anumite curente feministe nord-americane și încearcă să impună, cu un mimetism panicat, colegele lor franţuzoaice. La unele este vorba pur și simplu despre un *copy-paste,* ca în cazul jurnalistei și criticului de cinema Iris Brey, care utilizează cu orice ocazie expresia „male gaze” (în franglezã în text), adică privirea masculină care denaturează corpul femeilor.[73] Preocupată să promoveze o cinematografie făcută de femei și pentru femei, fără voyeurism și vulgaritate, repetă neobosit că nu există diferenţe între discursul clasic al iubirii şi hărţuirea stradală, una fiind prelungirea celeilalte.

Să analizăm argumentul. Fie considerăm că violul, comportamentul de prădător, furoarea anumitor indivizi iritaţi de constatarea că femeile nu li se aruncă în braţe[74] înseamnă regula pentru fiecare sat și oraș al frumoasei

72 Camille Froideveaux-Metterie, în interviul acordat lui Lorraine de Foucher, *Le Monde,* 31 mai 2020.

73 Iris Brey, *Le regardféminin, Une révolution à l'écran,* édition de l’Olivier, 2020.

74 In primăvara lui 2018, un individ s-a repezit cu mașina peste mai multe femei, la Toronto, pentru a pedepsi fetele în general, fiindcă nu se simțeau atrase de el. Mai multe persoane au fost omorâte.

noastre patrii, fie că este vorba despre o „violenţă sistemică”, drept care trebuie fără întârziere suprimate vechile protocoale ale iubirii și înființată o poliţie a dorinţei: fie, invers, considerăm că aceste crime sunt o monstruoasă excepţie care nu ar trebui să diminueze cu nimic libertăţile cucerite.[75] Tot așa cum atentatele teroriste nu ne-au alterat bucuria de a trăi și modul de viaţă. Barbaria ucide, dar nu distruge. Una e să pledezi pentru o anumită civilitate sexuală, pentru un cod al bunelor maniere, și alta să dictezi fiecăruia conduita în acest domeniu. Pe cât este posibil, iubirea trebuie să rămână o sărbătoare. Dacă îndrăgostiţii se transformă în vameși ai fiorului, luând la rost contravenienţii, pierd și frumuseţea, și nebunia actului iubirii. A purifica inima prin ea însăși înseamnă a elimina tot ce ţine de ambiguitate în relaţiile noastre.

Din fericire, seducţia persistă – și asta chiar prin voinţa femeilor. Cel puţin în Franţa, care rămâne patria galanteriei, în ciuda adversarelor rânjind spre excepţia franceză. A face curte e parte din marele principiu egalitar, întrucât trebuie substituită autorităţii persuasiunea, fiind necesar să obţii asentimentul celuilalt în loc să îl forţezi. Așadar ambele sexe recunosc sacralitatea conversaţiei: pălăvrăgeală sau înflăcărare, inima se-așază pe buze, iar cuvântul se-naripează, îmbătându-se de sine însuși. Interesul trebuie trezit cu orice preţ, și nu doar bazându-se pe atractivitatea fizică. Situaţia nu este egală între cel care dorește să placă și cel ce trezește dorinţa și poate, din cochetărie, să simuleze indiferenţa, să pretindă răbdarea aspirantului pentru a-l cunoaşte mai bine. întreaga bogăţie a iubirii stă în indecizia ei. Seducţia e fascinantă tocmai pentru că e nesigură: zâmbete promiţătoare pot fi declanșate de simpla politeţe, dar pot trezi înșelătoare așteptări. Invers, o anume răceală poate fi preludiul săruturilor de mai târziu. îndrăgostitul este un hermeneut

75 alt membru al familiei, în propriile locuințe. Procentul cel mai ridicat de crime cu victimă feminină se înregistrează în teritoriile aflate sub suveranitate franceză din afara Europei. Sursa: *La Lettre de LINHESJ* (Institutului Național de înalte Studii pentru Securitate și Justiție), nr. 4 din trimestrul I/2020.

care tatonează printr-un univers al semnelor confuze.

Trebuie aici să facem distincţia între dorinţa ca datorie şi dorinţa ca declaraţie. în primul caz, celălalt îmi datorează trupul lui fiind[ɔr m-a emoţionat, iar eu trebuie să îi rambursez respectiva emoţie. Şade a ilustrat cel mai bine această situaţie, fiind[ɔr toţi libertinii lui de ambe sexe pun mâna pe bărbaţii, femeile ori copiii care-i excită pentru ca mai întâi să-i violeze și, eventual, apoi să-i omoare (în Statele Unite, răposatul Jeffrey Epstein, marele pedocriminal, ar fi fost cel mai aproape de această poziţie). În al doilea caz, dorinţa pe care o suscită fiinţa la care se râvnește nu este un ordin la adresa ei, ci o propunere. Pe care e liberă să o ia în seamă sau să o respingă. Această expunere de sine în incertitudine este o încercare teribilă. „Conter fleurette”[76], cum se zicea cândva (de unde vine și cuvântul „flirt”), înseamnă, totodată, a te dezbrăca moral, cu preţul persiflării. Fiind[ɔr de acum sunt libere, femeile îşi asumă tot atât cât bărbaţii riscul refuzului brutal, riscul de a fi eclipsate de rivale mai norocoase. Romanciera americană Alison Lurie susţine că urâtele şi-o trag mai mult decât ne-am putea închipui, dar că trebuie să și suporte confidenţele amanţilor despre decepţiile pe care li le provoacă acestora femeile frumoase. Teribilă ironie a emancipării: bărbaţii și femeile, în același timp victime și complici, se persecută unii pe alţii în numele tinereţii, formei, frumuseţii. Tot ce a fost cândva un instrument al eliberării poate deveni, totodată, o unealtă a aservirii.

E destul să fi fost hărţuit măcar o dată și tu pentru a simpatiza cu ceea ce simt femeile care păţesc asta zi de zi, din partea a tot felul de neisprăviţi. Expuse obscenităţilor, comentariilor licenţioase, acestea reacţionează cel mai adesea lăsând privirile în pământ, grăbind pasul, cu căștile lipite de urechi. Unele, cu limba mai ascuţită, apostrofează bădăranul sau chiar îl plesnesc. E la fel de adevărat că neplăcerii de a fi fluierată, urmărită, îi răspunde mai târziu nefericirea la fel de mare de a nu mai fi solicitată fiind[ɔr ai ajuns invizibilă, fiind[ɔr ai îmbătrânit (lucru valabil și

76 A încerca să sucești capul cuiva, să seduci, a momi cu vorbe galante. *(N.t.)*

pentru bărbaţi). Există oare vreun sentiment mai confuz decât acela de a deveni transparent pentru ceilalţi, de „a face umbră pământului degeaba”? A ieși din lumea dorinţei, a fi lăsat deoparte este o altă tragedie, cea a adâncii maturităţi, căreia Simone de Beauvoir îi știa măsura amplitudinii: „Da, a venit momentul să spui: Gata pe veci! Nu eu mă desprind de trecutele mele bucurii, ele se desprind de mine: cărările de munte se refuză tălpilor mele. Niciodată nu mă voi mai prăbuși, ameţită de oboseală, în mireasma fânului; niciodată nu voi mai aluneca de una singură prin zăpada dimineţilor.

Niciodată nu voi mai avea un bărbat”.[77]

Capitolul 6

O justiţie grea de tot imperfecta?

E de mirare, totuși, cum niște oameni atât de cultivaţi, atât de cizelaţi au putut ceda de bunăvoie ispitei ancestrale de a vedea răul încarnat într-un singur om? 3

Philip ROTH

Se zice că neofeminismul e o problemă de generaţie și împarte indivizii după data de naștere. Argumentul este corect până la un punct. Ţii de lumea de ieri, le spun militantele celor care nu sunt de aceeași părere cu ele. Expresie ea însăși datată, căci a apărut în secolul al XIX-lea, odată cu mișcarea comunistă care invita să se facă tabula rasa din tot ce fusese mai înainte. Iată inconvenientul mișcării Metoo: unele dintre activiste se cred ultramoderne, însă sunt teribil de arhaice în confuzia pe care o fac între justiţie și linșaj. Îşi bat joc de adevăr și nu îşi doresc decât simplicitatea unei lumi tăiate-n două: bărbatul, de preferinţă alb, întotdeauna de vină, şi femeia întotdeauna îndurerată.[78] Sunt însufleţite de o adevărată turbare purificatoare împotriva înaintașelor lor, inclusiv a celor feministe, precum Simone de Beauvoir, acuzată deseori că și-a dezvoltat gândirea sub amprenta lui Jean-Paul Sartre. Recitesc trecutul apropiat sub unica lumină a

77 Simone de Beauvoir, *La Force des choses,* volumul II, Gallimard, 1972.

78 Philip Roth, *La Tache,* Folio Gallimard, 2019, p. 419 [în limba română, *Pata umană,* traducere din limba engleză de Cornelia Bucur, Polirom, 2003].

Binelui și a Răului, nu admit nicio deviere şi nu cunosc decât anatema şi excomunicarea.

Fugi, camarade, lumea veche se ţine scai de tine

Se spune că Metoo a pus capăt deceniilor de impunitate. Fără îndoială, este un progres. Nu este însă interzis să-i vedem și limitele ori pericolele. în Franţa, de exemplu, 114 avocate pénaliste și feministe au fost nevoite să publice o lungă expunere în *Le Monde* (7 – 8 martie 2020) pentru a aminti că „o îngrijorătoare prezumţie de vinovăţie apare mult prea des în materie de infracţiuni sexuale”. Chiar trebuie crezute pe cuvânt victimele? întrebare la care semnatarele răspund: „A prezuma buna-credinţă a fiecărei femei care se declară victimă a violentei sexuale ar însemna sacralizarea arbitrară a cuvintelor acesteia, în niciun caz «eliberarea» ei (…). Reamintim cu seriozitate că nicio acuzaţie nu dovedește niciodată nimic: altfel ar fi de ajuns să îşi impună cineva adevărul său pentru a dovedi și a condamna. (…) Instantaneu și printr-o mișcare de nesănătoasă supralicitare, unele femei nu ezită să se autoproclamé victime pentru a accede la un statut care induce existenţa indubitabilă a călăilor. Din acel moment, chiar dacă este adus în justiţie cazul, iar aceasta le Stabileşte nevinovăţia, aşa-zişii călăi vor fi de două ori vinovaţi, fiind[ɔ̆ au știut cum să scape de condamnare”.[79]

Astfel se explică acele campanii media la care asistăm cu regularitate de câţiva ani. Personalităţi mai mult sau mai puţin cunoscute se ivesc în spaţiul public și oferă oprobriului nume pe care le calcă-n picioare. Se solicită opiniei publice să se pronunţe pe loc asupra unor cazuri despre care nu știe absolut nimic, uneori nici măcar numele protagoniștilor. Fiecare e somat să se alăture, altfel putând fi acuzat de complicitate cu indivizi abjecţi. Dacă justiţia oficială e slabă și deseori părtinitoare, noua justiţie populară e expeditivă și nuse-n[˘urcă-n scrupule. Taberele se despart, dar au în comun aceeași lipsă de cunoaştere a faptelor. Să alcătuiești un dosar, să aduni

79 Expunere semnată, printre alții, de Marie Dosé și Delphine Meillet, *Le Monde,* 7/8 martie 2020.

dovezi, să audiezi martori, să pui la punct argumentaţia pro și contra cere timp.

Execuţii simbolice

În timp ce justiţia democratică oscilează între două pericole – să lase o crimă nepedepsită sau să pedepsească un nevinovat justiţia digitală se pronunţă într-o clipă. Și ţine să lovească în presupusul vinovat, chiar dacă ar distruge vieţi și cariere, căci totul se amestecă, glume spuse la masă, sugestii inabile, gesturi deplasate, mângâieri lipsite de pudoare. O simplă observaţie și iată-te îmbarcat pe viaţă în marea gloată a porcilor. Nu e nevoie să mai și faci ceva, oricum ești stigmatizat pentru totdeauna. În această privinţă, internetul este un lasou necruţător care te prinde oriunde-ai fi, chiar și după o jumătate de secol. Uitarea este imposibilă și, cum codul penal îndreptăţește prescripţia, tribunalele opiniei publice o interzic. E invocat, semnalat și reţinut pentru eternitate și cel mai mic defect, chiar dacă ˟s-a petrecut cu cincizeci de ani mai înainte. Reţelele sociale au două atuuri: publicitatea și emoţia.

Toate durerile, tristeţile, opiniile se pot descărca acolo. Numai că „și ucid fără somaţie”[80], anonimi apucaţi de fùrie putând calomnia pe absolut oricine pe baza câtorva afirmaţii. Argumentele sunt pulverizate de indignare.

Câte reputaţii nu au fost oare ruinate de câteva plângeri nefondate (să ne gândim, în Franţa, la cazul actorului Philippe Caubère sau al trompetistului Ibrahim Maalouf[81])? Dacă sunteţi pe lista prezumtivilor vinovaţi, dacă, în plus, sunteţi celebru, sunteţi pe drumul cel bun. Veţi fi zdrobit pe veci, iar dreptul la apărare vă va fi ridiculizat. Dacă vreun tribunal va clasa cazul, atunci

80 Marie Burguburu, avocat, „Să denunți «porcii» pe rețelele sociale înseamnă să atentezi la cauza femeilor“, *Le Monde,* 22 octombrie 2019.

81 Acuzat de viol de o fostă militantă Femen, Solveig Halloin, și calificat de aceasta drept „violator în serie“ și „proxenet“, Philippe Caubère a fost declarat nevinovat de Parchetul din Créteil în februarie 2019. Cât despre trompetistul Ibrahim Maalouf, acuzat de agresiune sexuală asupra unei eleve de 14 ani, care de fapt minţise, acesta a fost declarat nevinovat după trei ani și jumătate de infern și dezlănţuire mediatică împotriva lui.

blamul se va dubla: în mintea oamenilor rămâneţi tot violator, în plus și protejat de o justiţie pusă în slujba celor puternici. Un inocent nu este niciodată altceva decât un vinovat care are avocaţi buni și relaţii sus-puse. O simplă alegaţie te poate marca pe viaţă. Ghilotina mediatică lucrează la capacitate maximă și, asemenea celeilalte, e însetată după noi capete de tăiat. Juriști specializaţi în comerţul cu victime nu ezită să fabrice toate elementele necesare pentru a-și asigura venitul.

Remuşcări retroactive

9

Să luăm cazul pedofiliei: pentru a se pedepsi că a tolerat mult prea mult timp acest tip de comportament, societatea vrea să-i condamne post factum pe toţi cei pe care nu i-a condamnat la momentul oportun. Vânătoarea este cu atât mai radicală cu cât tăcerea se așternuse de mult prea multă vreme[82] și se dorește realizarea unei recuperări morale. Cu cât este mai bine cunoscută o ţintă, cu atât trebuie mai tare lovită: de exemplu, în cazul lui Roman Polanski, ˇs-a dorit ca statul francez să îl înapoieze justiţiei americane (și, cu aceeași ocazie, Woody Allen să nu mai fie invitat în Franţa)[83], în cel al lui Gabriel Matzneff, care a dispărut din memoria colectivă – în schimb minunata carte a uneia dintre victimele sale, Vanessa Springora, a primit o nouă gură de oxigen –, acestuia i ˇs-au scos de la vânzare toate lucrările autobiografice, iar numele i-a fost șters din librării. De parcă nu ar fi existat niciodată. Ca bolșevicii căzuţi în dizgraţie sub regimul Stalinist. Nenorocire celor care l-au lăudat, l-au invitat în vreo emisiune literară, ca Bernard Pivot, sau au avut

82 Site-ul Mediapart, de exemplu, nu l-a condamnat pe Gabriel Matzneff decât la finele lui 2017; *Le Monde,* sub semnătura lui Dominique Perrin, doar în decembrie 2019, apoi sub cea a lui Raphaëlle Bacqué și Ariane Chemin, în ianuarie 2020. Să ne amintim că Mediapart l-a acoperit pe islamologul Tariq Ramadan și a ascuns multă vreme acuzațiile de viol și agresiune cărora acesta le-a făcut obiectul. Și în ziua de azi, Mediapart se instituie în tribună pentru toate petițiile care cer scoaterea de sub acuzare a fratelui predicator ce se compară fără nicio rușine cu căpitanul Dreyfus, pe motiv că ar fi obiectul unei campanii sioniste de calomniere! Ura față de evrei camuflată în memoria evreului persecutat...

83 Mathilde Serrel, „La Matinale“, *France Culture,* 6 septembrie 2019. '

legătură cu el. Toţi sunt mânjiţi, toţi, dezonoraţi. Timp de patruzeci de ani, cât timp Matzneff și-a proclamat sus și tare, în cărţile lui, pasiunea pentru copii, pederastia militantă, stânga moralizatoare a păstrat tăcerea. Procurorii de azi sunt complicii de ieri. Așadar a fost construită figura Monstrului care trebuie să adune întreaga ură. Haita nu-i va scăpa urma până nu-și va înfige colţii-n vânat. Sunt de fiecare dată diferite execuţiile prin care izbucnește bucuria de a vedea căderea în dizgraţie a unei figuri publice, în așteptarea celei care va urma.

Să fie femeia evreul bărbatului?

Era deci inevitabil ca mișcarea feministă, într-un moment sau altul, să se intersecteze cu imaginea victimei prin excelenţă, cea a evreului deportat. Iar inevitabilul a produs ceea ce se produce peste tot: antisemitism din invidie. Ca în cazul bizarelor cuvinte auzite în seara decernării premiilor César, la Paris, pe 28 februarie 2020, când Roman Polanski, bănuit de altfel că ar fi abuzat mai multe femei după cazul Samantha Geimer[84], a primit Premiul pentru cel mai bun regizor. Sloganurile lansate de manifestante îţi dau fiori reci pe șira spinării. „Kerosenul nu e pentru avioane, e pentru a da foc violatorilor și asasinilor”. Un grupuscul intitulat *Terienele,* ca răspuns la gazele lacrimogene ale poliţiei, a scris pe Twitter: „Pe Polanski trebuia să-l gazaţi”. Vai, ce drăgălașă această întoarcere a refulatului! Orice ˟s-ar crede despre cineastul franco-polonez, există argumente care îi degradează tocmai pe cei care le utilizează. Oare de ce o anumită extremă stângă de azi seamănă atât de tare cu o anumită extremă dreaptă de ieri[85]?

84 In legătură cu Roman Polanski, ancheta care s-a bizuit cel mai serios pe fapte exacte este cea a Mediapart, din 9 noiembrie 2019, întreprinsă de Marine Turchi și Iris Brey: „De-a lungul anilor, șase adolescente l-au acuzat pe Roman Polanski de violențe sexuale“.

85 Scriitoarea Virginie Despentes, înfuriată că Premiile César 2020 nu au fost atribuite filmului lui Céline Sciamma, *Portretul unei doamne în flăcări,* cu Adèle Haenel în rolul principal, a scris: „Nu e nimic surprinzător în faptul de a-l vedea încoronat pe Polanski: întotdeauna banii au fost cei sărbătoriți în cadrul ceremoniilor, de cinema nimănui nu i-a păsat“. *{Libération, 2* martie 2020). Nicio clipă Virginie Despentes nu s-a întrebat dacă *J’accuse* nu este un film mai bun decât cel al lui Céline Sciamma, cu care concura în acea seară. Este adevărat că Virginie Despentes manifestase o mare

Dar mai primejdioasă decât aceste derapaje simptomatice este voinţa de face din viol o crimă împotriva umanităţii, mai gravă decât crima și imprescriptibilă. Victimele violului, conform unei mișcări pornite acum mai mulţi ani, ar deveni astfel reprezentantele genocidului modern. Ce este pornografia? se întreba Andrea Dwornik acum mai bine de douăzeci de ani. Un „instrument al genocidului”, „Dachau introdus în dormitor și sărbătorit”[86]. Iată de ce oprimarea femeilor este comparabilă cu persecutarea evreilor sub naziști. Un anume Frédérik Detue, universitar și specialist în mărturii despre crimele în masă, a putut, într-un text stupefiant, să compare declaraţia lui Adèle Haenel, de pe Mediapart, din 4 noiembrie 2019, despre felul în care a fost agresată de regizorul Christophe Ruggia, cu mărturia lui Primo Levi, fost deportat la Auschwitz. După părerea lui Detue, și unul, și celălalt ar fi răspuns principiului sobrietăţii, în așa fel încât să pregătească terenul judecătorilor fără a recurge „la patetismul victimei sau la vehementa răzbunătorului”[87]. Numele lui Robert Antelme și Walter Benjamin au fost și ele aduse în discuţie pentru a o sărbători pe „supravieţuitoarea” Adèle Haenel, al cărei scriitor preferat, de altfel, este Louis-Ferdinând Céline. Paralela e surprinzătoare, pentru a nu spune nerușinată. Nu există scară Richter a suferinţelor, dar nu ne-am putea gândi la o ierarhizare care să permită conceperea violenţei ca multiplă? Chiar trebuie să ajungem până la nazism pentru analiza violenţa sexuală? De ce trebuie totul raportat la acel moment al istoriei și considerat că o femeie violată este echivalentul martirilor Shoahului, bărbaţi și femei?

---

indulgență față de ucigașii de la *Charlie Hebdo* și de la magazinul HyperCacher, din ianuarie 2015: „Mi-au plăcut (frații Kouachi) pentru stângăcia cu care i-am văzut ținând armele în mâini și semănând teroarea în timp ce urlaii: L-am răzbunat pe Profet“. *{Leslnrockuptibles,* 17 ianuarie 2015). Până unde pot ajunge cochetăria estetică și postura de rebelă, mai ales când tu însăți ai devenit o personalitate a establishmentului?

86 Andrea Dworkin în 1981, citată de Lynn Segal în *Dirty Looks, Women, Pornography, Power,* BFI Publishing, Londra, 1993, p. 12.

87 Frédérik Detue, „Sfidarea testimonială a lui Adèle Haenel. Pentru o revoluție culturală în Franța“, *Lignes de crête,* 11 decembrie 2019.

Această „lege a lui Godwin”[88] suscită stări maladive și poate explica de ce unele feministe se doresc uneori mai „evreice” decât evreii, cu riscul de a cădea într-o neînfrânată iudeofobie.[89]

Ambiguitatea Metoo

Modernitatea înseamnă irumperea celor dominaţi pe scena publică, progres pe cât de real, pe atât de paradoxal. Ieri se îndura, azi se protestează. Tolerarea opresiunii nu încetează să scadă. Adversitatea constituia cândva o necesară încercare, de acum oferă o raţiune de a fi, o identitate aproape. Cu următoarea consecinţă: noile generaţii fiind generaţii răsfăţate, sunt infinit mai vulnerabile. De unde și bătălia simbolică pentru cucerirea statutului de paria. ˇS-o luăm peŞaman tha Geimer, drogată și sodomizată de Roman Polanski la vârsta de 13 ani și jumătate. Odată bazat procesul pe plângerea formulată de mamă pentru *statutory rape* (răpire de minor), odată înţelegerea în stil american perfectată (pedeapsă cu închisoare pentru 90 de zile, redusă la jumătate cu examen psihiatric urmat de despăgubire financiară), aceasta nu numai că l-a iertat, dar, ulterior, l-a și felicitat pentru diferitele distincţii pe care le-a primit. Unei jurnaliste care a întrebat-o ce crede despre declaraţia lui Adèle Haenel, din *New York Times* (24 februarie 2020) – „A-l premia pe Polanski înseamnă a scuipa în faţă toate victimele. înseamnă: «Nu e chiar atât de grav să violezi femei»” – i-a răspuns:

„Nu sunt deloc de acord. Să ceri tuturor femeilor să suporte greutatea agresiunii, dar și ca toată lumea să se indigneze pe veci, înseamnă să le scuipi în faţă pe toate cele care şi-au revenit şi au trecut la altceva în viaţa lor. Să aduni grămadă victimele pentru a-i sancţiona pe cei care ˇs-au comportat urât înseamnă să le mai faci o dată victime. Nimeni nu are dreptul să-i spună unei victime cum

88 Regulă emisă în 1990 de avocatul american Mike Godwin, referitoare la rețelele sociale, care sună astfel: „Cu cât ține mai mult o discuție online, cu atât probabilitatea de a găsi o comparație implicând naziștii sau pe Adolf Hitler se apropie de unu“. *(N.t.)*

89 în legătură cu această temă, de citit articolul lui Sabine Prokhoris, „L’emprise, vous dis-je!“, *Libération, zz* ianuarie 2020.

ar trebui să gândească și să se simtă. Când nu sunteţi de acord ca o victimă să ierte și să dea pagina, pentru a satisface o egoistă nevoie de ură și pedeapsă, nu faceţi decât să o răniţi și mai adânc. O victimă are dreptul să lase în urmă trecutul și un agresor are și el dreptul de a se reabilita și de a-și răscumpăra greșeala, mai ales când a recunoscut-o și 92

şi-a cerut iertare.

Surprinzătoare replică, dar care nu o angajează decât pe Samantha Geimer. Așadar nu suntem niciunul în măsură să le dictăm comportamentul celor care au reușit să se salveze, nici în sensul uitării, nici al traumei. Lucrurile acestea ţin de un parcurs intim, deseori îndelungat și dureros. Fantomele ies la suprafaţă, făcând și mai dificilă cicatrizarea. Atrocitatea unor abuzuri se lovește uneori de tăcerea autorităţilor, de neîncrederea celor apropiaţi (vezi minunatul film al lui François Ozon, *Grâce à Dieu,* 2018, despre pedofilia în Biserică). Trebuie știut doar că reparaţia e posibilă, odată recunoscută vina și sancţionat agresorul. E întotdeauna riscant să comercializezi durerea femeilor, să le arunci în mizerie morală pentru a le transforma în eterne damnate.

Noua mentalitate consacrată de Metoo reprezintă un progres sau o „evoluţie dezastruoasă pentru feminism” (Laura

92 Peggy Sastre, „Samantha Geimer: «Nimeni nu are dreptul să-i spună unei victime cum ar trebui să gândească»”, *State,* 28 februarie 2020.

Kipnis)? Nu e surprinzător că fenomenul ˇs-a născut la Hollywood, cu amestecul lui de narcisism fără limite şi arivism necruţător. Feministele sud-americane explică pe bună dreptate că Metoo este enunţat pornind de la *eul* anglo-saxon, pe când în America latină au fost instituite, începând din 2015, colective *Ni una mujer menos, ni una muierta mas* („Nicio femeie mai puţin, nicio victimă mai mult”) care pornește de la un *noi* colectiv[90]. Showbizul are

90 Rita Laura Segato, „Observăm în America Latină apariția unei politizări feminine“, *Le Monde,* 19/20 ianuarie 2020.

un fel al lui de a dramatiza tot ce atinge, confiscând nenorocirea altora. Indignarea tunătoare urmează ameţelii și revirimentelor spectaculoase. Industria divertismentului se potrivește prost cu marile cauze politice, pe care deseori le face derizorii și lipsite de sens. Metoo este totodată o mișcare sindicală de promovare a unor actriţe care astfel au obţinut foarte multe roluri în 2019: dincolo de protestele bombastice dai de ambiţia profesională, de creșterea cotelor de piaţă pentru noile generaţii. Și de ce nu? Poate că Metoo nu se va dovedi altceva decât un instrument de redistribuire a puterii în sânul elitelor: lovitură de palat, revoluţie burgheză, carierism furibund, voinţa de a se impune sub masca virtuţii feministe. Există o plăcere iconoclastă în a demola figuri masculine cunoscute precum Kevin Spacey, Placido Domingo, Woody Allen, Luc Besson, Louis C.K. ˇet[., indiferent care ar fi gradul de responsabilitate al fiecăruia (sarcină care, o reamintim, privește numai justiţia). A arunca toate aceste personalităţi puternice în aceeași oală, a le provoca prăbușirea, are ceva dintr-o noapte de 4 august[91] a societăţii spectacolului, dintr-o punere contemporană la stâlpul infamiei. Tot ce ˇs-a ridicat cândva trebuie dat jos. Dincolo de furoarea răsturnării, o predare de ștafetă. Noile elite ucid precedentele elite, înainte de a fi și ele, în viitor, fără nicio îndoială, eliminate la rândul lor.

Deliciile linșajului

Când crimele sunt dovedite, ca în cazul lui Harvey Weinstein sau ale lui Epstein, nu mai e nimic de zis. în cazul celorlalţi, în așteptarea judecăţii, speţa trebuie cercetată, ceea ce ia timp. Denunţătoarele îşi pierd răbdarea: o simplă nominalizare pe lista neagră este egală cu un veridict, ca pe vremea maccarthysmului. Procedeul se poate întoarce însă împotriva denunţătorilor conform legii reversibilităţii. A fost și cazul Sandrei Muller, iniţiatoarea Balancetonporc, după ce un anume Eric Brion, fost director de televiziune, i-a spus, în 2012, în timpul

91 In noaptea de 4 august 1789, Adunarea Națională Constituantă a decretat desființarea privilegiilor feudale. *(N.t.)*

unei petreceri bine udate cu alcool, la Cannes: „Ai sânii mari. Ești genul meu. O să te fac să ai toată noaptea orgasme”. Cuvintele, evident grosolane și lăudăroase, au „traumatizat” durabil cvadragenara care le-a denunţat public autorul în 2018, atrăgând asupra acestuia blamul societăţii, pierderea locului de muncă și depresia. La rândul ei, Sandra Muller a fost condamnată în septembrie 2019, în urma plângerii depuse de Eric Brion. Curtea a considerat că „ofensa sexistă” stabilită de Legea Schiappa în 2018 nu îndreptăţea reclamanta să îşi defăimeze agresorul, să-l târască public în noroi până când „viaţa i-a fost complet ruinată” și a ajuns în „situaţie de izolare socială”[92]. Această afirmaţie aduce laolaltă reproșuri care umblă pe reţelele sociale, reducându-se adesea la simple invective.

Astfel, actriţa Adèle Haenel, care a depus plângere împotriva regizorului Christophe Ruggia, acuzat de gesturi deplasate pe când aceasta era încă minoră, a chemat la schimbarea modalităţii de a „construi adevărul”. Fraza inspiră o oarecare îngrijorare. în materie de drept, adevărul ţine de reconstituirea cât mai exactă a faptelor, nu în construcţie. Dacă adevărul este construit, înseamnă și că poate fi manipulat, cum o spusese deja Platon în *Cratylos.* Ceea ce te duce cu gândul la cuvintele lui Margaret Atwood în legătură cu Metoo: „Bineînţeles că asta are și efecte pozitive, dar nu trebuie să cădem în greșeala de a crede că toate femeile sunt niște îngeri fără defecte și că spun sistematic adevărul. Fiind[ɔr, surpriză, nu e adevărat”.

Putem. împărtăși frustrarea numeroaselor militante, legată de lipsurile justiţiei în privinţa reprimării violului. în Franţa, conform unor statistici contestate, numai 10% dintre femeile victime ale violurilor depun plângere și numai 3% dintre violuri ajung în instanţă.96 (De unde se

92 Jurnalista, condamnată la plata a 15 000 de euro cu titlu de despăgubiri pentru prejudiciu moral, a decis să facă apel. Avocata lui Eric Brion, Marie Burguburu, a calificat-o drept „turnătoare“. Colectivul *îndrăzniți feminismul* a reclamat decizia tribunalului ca fiind „o decizie pur și simplu scandaloasă“ și a afirmat: Justiția patriarhală a trecut“.

știe că 90% dintre celelalte femei nu au depus plângere, din moment ce nu au declarat vreun viol? De unde aceste cifre?) Nu e nicio îndoială că pompa. îngheţată a maşinăriei juridice, ceremonialul ei complex, limbajul ei tehnic la fel de obscur ca acela al latinei bisericești au de ce să înspăimânte profanul și să le descurajeze pe acelea care ar dori să depună plângere. Obligaţia judecătorilor de a fi rezervaţi, labirintul procedurilor, caracterul penibil al interogatoriilor care obligă reclamanta să intre în detaliile vieţii sale sexuale înaintea unor martori şi mai ales chinul de a fi faţă-n faţă cu agresorul dă acestei instituţii o dimensiune inumană.

9° „Numai i% dintre violatori sunt condamnaţi și fac închisoare, ceea ce nu este normal”, zicea Marlène Schiappa în 2016. Cifra este contestată de Ministerul Justiţiei. Judecătorii de instrucţie menţionează că din 100 de plângeri, 80 sunt clasate în urma anchetei preliminare, din lipsă de probe sau fiind[sunt bazate pe susţineri incoerente. Din 20% dintre plângeri, care sunt urmate de cercetare judiciară cu investigare extinsă, confruntare între protagoniști, audiere de martori, 5% primesc decizie de neîncepere a urmăririi penale, iar 15% sunt înaintate tribunalului. Dintre acestea doar unul sau două cazuri ajung la condamnare cu închisoarea, restul primind condamnare cu suspendare. Procesul este lung, prea lung, mai ales când reclamantele depun plângerea la douăzeci sau treizeci de ani după comiterea faptelor: în asta rezidă adevărata dovadă de slăbiciune.

Numai că exact această detașare face justiţia indispensabilă, temperând furorile vindicative. Dacă dă senzaţia de răceală, aceasta se întâmplă fiind[reprezintă acea a treia parte, lipsită de pasiuni, care introduce distanţa necesară. A afirma, cum a făcut-o un fost ministru de interne, că în anumite ocazii „emoţia depășește regulile juridice” înseamnă pur și simplu să ridiculizezi statul de drept. Regula este precisă tocmai pentru a putea ţine deoparte emoţia. Judecătorul este încarnarea justiţiei fiind[este un arbitru: pentru a califica infracţiunea,

cântărește și examinează argumentele pro și contra. Stabilirea faptelor este de o extremă subtilitate. înseamnă cuvântul cuiva împotriva cuvântului altcuiva. Se poate foarte bine dori să se întărească arsenalul juridic, dar nu se poate forţa justiţia să devină ceea ce nu este: un tribunal de excepţie, o procedură expeditivă și sumară. Chiar și crimele ucigașilor în serie, chiar și procesele pentru terorism iau ani întregi. Nu se poate cere acestei instituţii ceea ce preconizează unii: o estimare după cum bate vântul, după instinct.[93] Cea mai groaznică involuţie cu putinţă.

Pe bună dreptate, justiţia exasperează dorinţa noastră de a pedepsi, fiind făcută ca mai întâi să cerceteze și apoi să condamne, în cazul violului, acestuia trebuie ca mai întâi să i se precizeze caracteristicile: dacă nu a existat penetrare evidentă, este redefinit ca agresiune sexuală și judecat de instanţa pentru drepturi civile, nu de cea penală (mai ales fiind[ɔ˜ aceasta din urmă este și așa foarte încărcată). Să ne amintim că, în Franţa, magistratura este în majoritatea ei alcătuită din femei, de la bun început prea puţin suspectate că ar putea avea vreo simpatie faţă de agresorii masculini, tot așa cum primirea femeilor supuse violenţelor ˚s-a îmbunătăţit considerabil în comisariatele de poliţie (uneori în detrimentul bărbaţilor sistematic puși sub semnul întrebării). Majoritatea violurilor sunt de proximitate, se produc în general în familie, la domiciliul victimei sau al agresorului, de către taţi sau mame asupra copiilor lor, de către soţi sau amanţi asupra partenerilor.[94]

---

93 Laure Murat se arată indignată că, *din instinct.,* Hollywoodul acordă impunitate lui Woody Allen din cauza celebrității sale și a sistemului bazat pe abuz de putere. Și cere ca, *din instinct,* să fie ascultate acuzațiile lui Dylan Farrow împotriva tatălui ei vitreg și să se ia „în considerare o voce pe care o cultură a devalorizat-o și o mișcare mondială (#MeToo) a reabilitat-o“. Cel mai neînsemnat lucru care s-ar putea spune este că a fost auzită. Proscrierea lui Woody Allen e pe drumul cel bun (Laure Murat, op. cit., p. 113).

94 Conform anchetei Virage, 3,7% dintre femei au fost supuse unui viol sau unei tentative de viol pe parcursul vieții. In Franța, 75 000 de femei ar fi violate anual. Numai un viol din unsprezece face obiectul unei plângeri, iar numărul plângerilor s-a dublat din 1985.

Trăim o epocă bizară, în care simpla apărare a statului de drept face din tine un complice în ochii partizanilor statului de forţă. Delaţiunea nu mai este clandestină, ca sub ocupaţia germană, ci publică, înflăcărată, iar „populismul penal” (Marie Dosé) e la apogeu.

Câmpul echivalenţei

Nu se pot însă compara toate situaţiile, toate ţările, alinia destinul franţuzoaicelor la cel al afghanelor, pakistanezelor, sirienelor, mexicanelor care trăiesc în sărăcie. Un minimum de nuanţare este necesar pentru a nu risca să denaturăm analiza și să transformăm un timp de pace în timp de război permanent: o pariziană din burghezia de mijloc nu are deloc aceeași soartă cu a unei indience din cea mai de jos castă sau a unei africane lipsite de apărare. Prima dispune de resurse juridice, morale, politice fără termen de comparaţie cu femeile din acele ţări. Acest mod de a o scălda este unul prin care se ascund suferinţele specifice ale celor mai defavorizate. Este momentul să spunem sus și tare: gata cu amalgamul! Există motive serioase de a face presiuni asupra justiţiei pentru a-i accelera mersul, dar nu pentru a o discredita. ˇS-ar zice că singura finalitate a unui anume discurs militant este aceea de a camufla sistematic tabloul, deși situaţia femeilor, orice ˇs-ar spune, este mai bună în Europa și în Statele Unite decât în anii 1950 sau i960. Este alarmantă prioritatea mișcării feministe, printr-o facţiune a sa vindicativă, de o parte și de cealaltă a Atlanticului. Programul acesteia nu este dezvoltarea femeii, ci eliminarea bărbaţilor şi a tot ce e masculin pe acest pământ. Multe militante nu se recunosc în acest radicalism, dar, temându-se să nu fie taxate drept „colaboraţioniste ale patriarhatului”, nu îndrăznesc să spună: „Nu în numele nostru”. Este adevărat că ura tine la cald şi sudează un grup mai bine decât orice altceva. Puritanele îndreaptă un deget acuzator către înaintași. Este probabil ca și ele, peste douăzeci sau treizeci de ani, să fie târâte pe banca acuzaţilor de propriii copii care le

vor condamna pentru această dovadă de maccarthysm. Nu ne trăim decât lumea și timpul nostru și vom fi judecaţi de cei ce ne vor urma, care ei înșiși vor fi chemaţi la judecată de succesori, pentru faptele lor.

Reciprocitatea ne obligă deci să deschidem și dosarele noilor Torquemada, al inchizitoarelor publice, și să le supunem la rândul lor unei examinări fără concesii”. „Căţelele de pază puritane neofasciste”, după cum le numește Valérie Toranian[9596], reducând relaţiile dintre oameni la niște rapoarte. de poliţie, se expun la rândul lor aceluiași tratament. Robespierre, să nu uităm, a sfârșit la ghilotină.

A învăţa civilitatea

Ce e de făcut pentru a opri violatorii și violenţii? Să formăm jandarmii în așa fel încât să primească mai eficient reclamaţiile și poliţia pentru a izola soţii ori partenerii periculoși, spre a le proteja soţiile și copiii. Fără nicio îndoială. Dar, mai ales, să facem educaţie de la cea mai fragedă vârstă: să învăţăm femeile să nu tolereze niciodată să fie lovite, să sesizeze situaţiile nesănătoase, să plece când ˇs-a umplut paharul. Să educăm băieţii să sesizeze reticenţa celei pe care o doresc, să nu insiste dacă aceasta nu este de acord. A nu fi dorit de persoana dorită este deseori experienţa fondatoare a iubirii și prima ei nefericire: să fii pătruns de tristeţe în preajma unei fiinţe pe care o lași indiferentă. Trebuie reabilitată arta de a face curte, de a celebra delicateţea și așteptarea în locul lăcomiei prădătoare.

Măsuri de bun-simţ care implică pedagogie și inteligenţă. Trebuie de asemenea luminat, prin literatură, poezie, cinema, sentimentul iubirii în întreaga sa

---

95 Astfel, Virginie Despentes a fost acuzată, printr-o scrisoare deschisă, de fotografa Chloë des Lysses, de formă gravă de hărțuire. Chloë des Lysses a fost imediat făcută, în micul mediu al notabilităților, fascistă, nebună, târâtură, curvă. Exact, notează Peggy Sastre, argumentele folosite pentru discreditarea femeilor-victime ale violului (sursa: Twitter).

96 Valérie Toranian, „César 2020: l’avènement d’un nouveau monde“, *Revue des Deux Mondes,* martie 2020.

frumuseţe și măreţie, sesiza dimensiunea magică a erotismului departe de obscenitatea industrială a pornografiei. Este adevărat că femeia, în îmbrăţișare, este profesor al lipsei de grabă, combătând precipitarea și simplismul. Că învaţă bărbatul valoarea timpului, îmbinarea dintre răbdare și senzualitate, explorarea minuţioasă a teritoriilor trupești. Că îl învaţă să îşi întârzie plăcerea, să îşi contrazică natura, după cum poate solicita pretendentului asumarea de menajamente și a unui comportament anume, chiar dac-ar fi ca acesta să se simtă mistuit de dor. Trebuie ţinute la distanţă şi brutalitatea bădăranului, şi graba adolescentului. Tot ce înseamnă factor de civilitate, adică de complexitate, ridică Erosul la un nivel unic de efervescenţă. E greu de înţeles de ce unele feministe resping și violenţa, și galanteria, în loc să o susţină pe cea de-a doua împotriva celei dintâi. Oare pentru că aceste sfătuitoare ţin să facă imposibilă viaţa femeilor care încă mai iubesc bărbaţii? Ura faţă de sexul masculin profită de toate subterfugiile.

Capitolul?

Biologia e o nălucă?

Încă de la începuturile lui, feminismul oscilează între două viziuni contrare: când celebrează feminitatea ca forţăreaţă inexpugnabilă, când vede diviziunea genurilor ca un stereotip de sfărâmat încă din copilărie – băieţii ar trebui să se joace cu păpușile și să se îmbrace în roz, iar fetele să se joace cu trenuleţul electric și să facă tot ce le este permis bărbaţilor, iar asta de la meseriile rezervate sexului masculin, fie ele și cele mai dure, până la sporturile violente. Tot ce poate face un bărbat poate face și o femeie, în pofida pseudodiferenţierii. Dușmanul e natura. De altfel, bărbaţii și femeile nici nu există, în curând vor fi grefate utere celor dintâi și penisuri, celorlalte și oricine neagă această posibilitate nu e decât un transfob. Fiecare dintre noi e ce vrea el să fie, din proprie voinţă, independent de constituţia sa la naștere. Prin urmare, ne jucăm cu vorbele, ne referim la ovular în loc de seminar, la matrimoniu, nu la patrimoniu. Dacă acest soi de talcioc

semantic e de ajuns nevoii de egalitate, cu atât mai bine.

Într-un caz, sexele sunt definite ca tot atâtea ţări etanşeizate unele faţă de altele. în celălalt, sunt proclamate ca interșanjabile, se face tabula rasa din antica demarcaţie, biologia este decretată ridicolă, simplă construcţie socială care trebuie anulată dintr-o trăsătură de condei. Nu a fost dată afară din laboratorul unde lucra o cercetătoare din Anglia, fiind[ɔ̆ a spus că „un bărbat nu ar putea deveni niciodată femeie”? Și scriitoarea J.K. Rowling, insultată şi considerată transfobă fiind[ɔ̆ a susţinut-o şi a scris că biologia sexului este o realitate[97]? LGBTQIA + solicită, de exemplu, toalete neutre pentru cei care nu se recunosc ca aparţinând categoriilor patriarhale de bărbaţi și femei, scandal care inflamează Statele Unite de câţiva ani încoace. (Din punctul meu de vedere, aș lupta pentru ca acele locuri să fie curate.) Toţi cei care suferă de „disforie de gen” și au sentimentul, ca la anumiţi gnostici, că sufletul le este prizonier într-un corp greșit, suflet de femeie în corp de bărbat și invers, propun noi protocoale gramaticale: oricine se poate prezenta drept un el (he), ea (*she)* sau cal (*they*) dacă nu se recunoaşte în niciunul dintre cele două sexe. Drapelul curcubeu, reprezentativ pentru noile distincţii, emblemă apatridă de gen, etalează astfel unsprezece culori diferite cărora li ˇs-ar mai putea adăuga și altele. Cel care l-a conceput, Daniel Quasar, se recunoaşte drept „queer, semibărbat, nonbinar” ale căror pronume sunt „Xe/xem/xyr” (*şic).* Marea mișcare de emancipare se transformă într-o „supă alfabetică autoparodică de identităţi inventate”[98]. Categoriile au devenit de neînţeles, jargonul acesta derutând. Nu se poate părăsi binarismul decât ajungând la o înșiruire fără sfârșit. Se propovăduiește refuzul sexului biologic încă din leagăn, în numele principiului că „micuţul ar putea fi o

97 Twitter, 6 iunie 2020.

98 Brad Polumbo, „It is time for LGB and T to go their separate ways“, *Quillette^* 26 octombrie 2019. Autorul notează că lesbienele, gay-i și bisexualii sunt poate pe cale de a rupe relațiile cu transgenderii. Joe Biden, pentru a se pune bine cu cei din urmă, a cerut, înainte de a se răzgândi, închisori unisex, ceea ce ar condamna femeile închise acolo la violuri sistematice.

micuţă”[99], se practică fluiditatea genurilor, obișnuinţelor, vestimentaţiei. Fiinţe „percepute ca „fete sau băieţi și care nu vor să fie astfel, îşi zic „a-gender”, fără gen, și cer să fie recunoscute ca neutre, refuzând să li se spună domnișoară sau domnule. În avioanele Air Canada nu se mai spune domnule sau doamnă pasagerilor pentru a nu „mégenrer”[100], formă gravă de discriminare pentru persoanele aflate în afara clasificării tradiţionale. Am întâlnit în Franţa un exemplu hazliu, în emisiunea *Arrêt sur images* din iulie 2018, al acelui bărbos care refuza, în platou, să i se spună „domnule” fiind[ɔr se simţea non-binar, și încă mai puţin să fie considerat alb fiind[ɔr îşi spunea semilibanez[101].

Facebook a dezvoltat în 2017 o aplicaţie cu nu mai puţin de 5 8 de opţiuni de acest tip: semifată, semibăiat, aromântic, poliândrăgostit, fetișist, cast, asexual et[. În toate situaţiile ipotetice, lucrul de care trebuie să se scape este dictatura definiţiei. Numai că refuzul etichetărilor nu le anulează, ci doar se mulţumește să le multiplice. Așa că aparţii categoriilor celor care refuză categoriile: astfel, când Paul B. Preciado, fost Béatriz Preciado, scrie în *Libération,* „Corpurile noastre transgen sunt un act de disidenţă faţă de sistemul sex-gen”[102], tot printr-o raportare la o normă, pe care el/ea o recuză, se definește: „Critica normelor de gen, rasiale, sexuale, patriotice”. A-l denumi pe celălalt ar fi deci „a-l încarcera în cuvinte”[103] (Wendy Delorme[104]). Tot astfel stau lucrurile dacă ne referim la un bebeluș, băieţel sau fetiţă. Suntem pe teritoriul revendicării puerile a minidiferenţelor: individualizarea pe care fiecare o adăpostește în sine este atât de preţioasă încât cea mai mică aluzie la ea o face să se simtă violentată. Să fii denumit este o înspăimântătoare

99 Ibid.

100 A greși, a răstălmăci genul, a „răsgeni“... (?/./.)

101 *Arrêt sur images,* emisiune de Daniel Schneidermann, 1 iulie 2018.

102 *Libération,* 19 martie 2019.

103 *Le Monde,* 31 octombrie 2019.

104 Scriitoare, actriță și feministă franceză născută în 1979. UV./.)

efracţiune. Fiecare ar trebui să aleagă singur ce vrea să fie și să interzică celuilalt să-l categorisească. Tot ceea ce ne este dat de starea civilă, părinţi, familie, corp trebuie respins în beneficiul unei singularităţi ca nicio alta. Nimeni nu moștenește niciodată nimic, ci se recreează. Iată scopul acestei deconstrucţii care, în fond, nu este decât culmea narcisismului contemporan: să te construiești tu însuţi pe tine pornind de la nimic, ca baronul

Münchhausen care ieșea din nisipurile mișcătoare trăgându-se singur de păr.[105]

Lucrul acesta ţine de un voluntarism medico-prometeic dublat de un vocabular pur cosmetic. A înmulţi clasificările și acronimele înseamnă a reface un cuib identitar exact la aceia care doresc să deschidă un larg evantai al posibilităţilor. Fantasma revoluţionară a paginii albe pe care omenirea ar scrie o nouă istorie se sprijină întotdeauna pe negarea vechii lumi. A te numi „non-binar”, pentru a prelua retorica la zi, nu înseamnă mare lucru: un soi de nici așanici așa politic aplicat sexului biologic. Respingând diferenţa, aceasta este reonorată în pofida promotorului. Negarea întărește determinarea. Mai degrabă decât să fii ce ești, nu ești ce sunt ceilalţi. Artificiu grosolan. Și-n definitiv, de ce nu non-trinitar, non-cuaternar, non-trans? Suntem destul de departe de mișcările homosexuale clasice sau de fascinaţia pe care au trezit-o întotdeauna hermafroditii sau travestirii. Există un vertij, în general legat de adolescenţă, în a face slalom printre identităţi lichide, a nu fi nici asta, nici aia, nici bărbat, nici femeie, nici homo, nici hetero, nici tânăr, nici bătrân. Această definire de sine prin sustragere este analogă teologiei negative a lui Maimonide și a unui anume creștinism, Dumnezeu definindu-se prin ceea ce nu este, fiind[ɔ, depășind orice atribut omenesc, nu poate fi nimic precis.[106]. Trebuie deci măturate toate

105 Pe această temă și privitor la aceste aberații, de văzut și excelenta lucrare a lui Jean-François Braunstein, *La Philosophie devenuefolle,* Grasset, 2018.

106 Comentând textele lui Johannes Scottus Eurigena, unul dintre discipolii săi a scris: pune întrebarea «ce este» *(quid)* (...) înseamnă a cere o definire a obiectului.

nomenclatoarele anterioare, toate pseudodistincţiile. Lucrurile stau așa de la toalete până la penitenciare, unde transgenderi masculini, declarându-se femei, au putut solicita să fie trecuţi în sectorul pentru femei spre a putea obţine favorurile sexuale ale celorlalte deţinute.[107] (în închisorile americane, transgenderii sunt izolaţi în sectoare separate.)

Presa franceză a sărbătorit, în iunie 2020, alegerea primului primar transgender, în comuna Tilloy-lez-Marchiennes, din nordul ţării. Ne bucurăm sau, mai degrabă, nici că ne pasă, sexualitatea unui ales contează mai puţin decât competenţele sale. Este o lege nescrisă în Hexagon: fiecare face ce vrea cu viaţa lui. După cum a declarat și personajul principal, Marie Cau, „ar fi trebuit să fie un noneveniment”. Fără a intra în problema complexă a genului, să observăm că Simone de Beauvoir anticipase mișcarea, scriind o frază deseori contestată: „Nu te naști femeie, femeie devii”. Așadar anatomia nu mai e o predestinare, chiar dacă îşi păstrează prerogativele: niciodată nu va putea un bărbat să procreeze sau să aibă orgasm ca o femeie și nicio femeie să cunoască bucuriile erecţiei. Nu există nici confuzie, nici apropiere, ci doar oscilare și poate că asta și vrea să semnaleze acest moment al „genului”. Individul contemporan vagabondează deseori printre definiţii și sexualităţi, ca un pelerin care îmbrăcă diferite costume de-a lungul existenţei lui. Relaţiile sunt departe de a fi mereu armonioase în interiorul mișcării minorităţilor. în Anglia, spre exemplu, militanţi trans au fost ameninţaţi în 2019 cu moartea de feministe care îi acuzau să se închid în turnul lor de fildeș.[108] în Franţa, feministele lesbiene au susţinut-o pe

---

107 Numai că a defini înseamnă a determina o ființă, a o așeza de la bun început în cadrul unei multiplicități care o înglobează, a face din ea o ființă printre alte ființe împreună cu care formează un tot (...). Deci nu din slăbiciune Dumnezeu nu știe ce este, ci pur și simplu fiindcă nu este nimic care să poată fi definit. Jean-Claude Foussard, *Cahiers de PUniversité Saint Jean de Jérusalem,* 1986, nr. 12, p. 122.

108 Cum a fost cazul, în 2018, în Anglia, cu o anume Karen White, violator cunoscut, dar care se considera femeie. Dus într-o închisoare pentru femei, acesta a atacat patru deținute pentru a avea contact sexual cu ele (în Douglas Murray, op. cit., p. 246). Suzanne Moore, „Women must have the right to organize. We will not be silenced“, *The*

scriitoarea J.K. Rowling împotriva linșajului activistelor trans, subliniind că multe persoane, intoxicate de ideologia „tranziţiei”, regretă că și-au schimbat sexul și doresc să evolueze către o „detranziţie”, adică să revină la sexul originar.[109] Daunele fizice sunt grave și ireversibile. Din acest punct de vedere, cele mai sexiste prejudecăţi ies la suprafaţă chiar la persoanele care se considerau departe de ele.[110] Femeile sunt ameninţate cu violul de către transgenderi! Mărul discordiei rămâne biologia: esenţială pentru feministele clasice, pură ficţiune pentru activistele trans care se ţin scai de sfintele scripturi ale lui Judith Butler. E de domeniul evidenţei că luptele minoritare nu coincid și nici chiar prezenţa demonului de serviciu, „masculul heterosexual alb”, nu ajunge pentru a potoli vrajba. Ne aflăm într-o fundătură teoretică, iar aceasta nu poate decât accelera furia turbată a tuturor contra fiecăruia.

O utopie postsexuală încurajează chirurgia, iar ideologia ar vrea să ardă diviziunile moștenite de la natură. Sub păsărească politico-filosofică, nu e greu de recunoscut vechea neîncredere religioasă în corp și sexualitate și visul angelic care traversa un anume creștinism primitiv: dezerotizarea fiinţei umane. Totuși este bine că omenirea e împărţită-n două: bipolaritatea produce o bogăţie omenească de necrezut, inclusiv în privinţa indeciziei între una și alta dintre părţi. E încă și mai bine că fiecare persoană îşi confirmă și respinge sexul biologic și acţionează altfel decât ar fi fost de așteptat ţinând cont de apartenenţa ei. Nu există decât două sexe, dar mii de modalităţi de a trăi această dualitate. Iar cei care resping această diviziune i se conformează cu atât

Guardian, 2 martie 2020.

109 „Nous, féministes, soutenons J.K. Rowling contre le lynchage des activistes trans“, *Le Figaro,* 11 iunie 2020.

110 In 2018, în timpul London Pride Festival, un grup de lesbiene a dat năvală acu zând transgenderii că și-au însușit ilegal sărbătoarea. Puțin mai târziu, presa gay din Regatul Unit a acuzat acele femei de bigoterie și de discurs al urii, iar un vorbitor a sugerat că ar fi trebuit târâte afară „de țâțele lor fleșcăite“ (în Douglas Murray, op.cit, p. 216). După cum remarcă autorul, mișcarea trans, departe de a contesta diferențe existente, le subliniază.

mai mult cu cât i se opun. Este, de exemplu, impresionant să-l vezi pe Paul B. Preciado (fost „trans *inbetween* neoperat" „*drag-king*) de*scriindu-și metamorfoza în bărbat ca pe aceea a unui martir: să contrariez! biologia, să părăsești o blestemată ordine socială care te-a făcut să te naști femeie, să fii supus unor injecţii dureroase cu ţestosteron, să rămâi șaptesprezece ani pe divanul psihanaliștilor

„Albi și heterosexual!, patriarhali și colonialiști", toate astea au un preţ. Iar acest preţ e exorbitant. Pe care acest mutant ni l-a comunicat[111] cu o derutantă onestitate: dincolo de sloganurile pe care le debitează, nu ajunge să treacă de la o stare la alta, ci e în tranziţie către o regiune irespirabilă unde se trezește singur, cu riscul de fi luat drept un ins cu probleme mintale.

Capitolul 8
Purificarea artelor, ridicarea mulţimilor

Și ceva deveni arta în aceste împrejurări? (...) Opere teatrale, în care se va susţine catehismul, binele împotriva răului (...). Tablouri respectând paritatea, bărbat, femeie, negru, alb, bătrân, tânăr, handicapat, prin câmpuri de grâu bio și plantaţii de roșii de permacultură?

Mazarine PINGEOT, *Le Monde,* 28 iulie 2020

În campusul Universităţii Stanford, în ianuarie 1988, în prezenţa reverendului Jesse Jackson, minorităţile defilează strigând sloganul: *Hey, hey, ho, ho, Western cultures got to go*[112]*.* Cultura occidentală trebuie să plece! De atunci, această dorinţă de tabula rasa nu încetează să se răspândească. în anii 1990, lectura din Herman Melville e pusă sub acuzare: „Nu există nicio femeie în întreaga carte, intriga frizează rea-voinţa faţă de animale și cea mai mare parte dintre negri mor înecaţi când se ajunge la

111 Paul B. Preciado,*Je suis un monstre qui vous parle. Rapport pour une académie de psychanalystes,* Grasset, 2020.

112 Richard Bernstein, ‚Jn dispute on Bias, Stanford is likely to alter Western culture program", *Nev) York Times,* 19 ianuarie 1988.

capitolul 28”[113], scrie un student în *New York Times* despre *Moby Dick.* Cât despre limba obișnuită, engleză ori franceză, aceasta provoacă suferinţe de neînchipuit minorităţilor, așa că trebuie modificată, îngheţată în sintagme eufemizate, în parafraze care să nu deranjeze pe nimeni: astfel, un handicapat va fi numit „diferit conformat”, un surd, „deficient auditiv”, un obez, „supraponderal” sau un mort, „plecat pe veci”. În Franţa nu se mai spune negru, ci Black, recursul la limba engleză permiţând evitarea acuzei de rasism. Lupa politică este mutată la nivelul limbii, consolare, pansament psihic care nu schimbă cu nimic condiţia indivizilor în cauză, dar îi liniștește pe cei care îl utilizează și le ușurează conștiinţa. Trebuie îndepărtate orice cuvânt sau atitudine care ar putea răni, altfel riscând să fi pus sub urmărire de lobby-ul victimelor, reale ori imaginare, care fac să „domnească un soi de teroare judiciară”[114]. Cuvintele urâte trebuie prohibite, iar cel care le utilizează trebuie pedepsit tot așa cum, în Evul Mediu, trebuia sancţionat cel care îi hulea pe Dumnezeu, Biserica sau buna-cuviinţă. Gura îi era spălată cu săpun și, dacă recidiva, i se tăia limba sau i se coseau buzele.

Trebuie exclusă orice ofensă ce ar putea indigna urechile sensibile. Mișcarea *No platform* (să nu iei cuvântul în public) sau *Cancel culture* în Statele Unite, Canada și Regatul Unit (punerea sub interdicţie a oricărei persoane ale cărei idei sunt considerate sexiste sau rasiste) restrânge, cu o largă majoritate, extrem de sever libertatea cuvântului, dacă nu chiar tinde să pună căluș oricărui contravenient.[115] Cenzura se justifică imediat ce contracarează viziunea activiștilor celor mai radicali.

113 Citat în François Cusset, op. cit., p. 233.

114 Anne-Marie Le Pourhiet, „Dreptul francez e Charlie?“, *Le Débat,* mai-august 2015, nr. 185,p. 33.

115 In 2017, 60% dintre universitățile britanice restrânseseră dur libertatea cuvântului. Astfel, militantei feministe de stânga Germaine Greer i-a fost interzis să se exprime, din cauza opiniilor ei incorecte despre transgenderi. Dacă extrema stângă este intolerantă, unele universități de dreapta îi expulzează pe cei care critică Israelul sau pledează în favoarea avortului (vezi Eric Kaufman, *Whiteshift. Populism, immigration and thefuture ofwhite majorities,* Allen Lane, 2018, p. 278).

Numeroase ziare practică prevenţia, de exemplu *New York Times,* simbol și martir al corectitudinii politice, de teamă să nu fie acuzate de complezenţă faţă de vreo opinie disidentă. Dezacordul nu mai este autorizat.

Să curăţăm grajdurile lui Augias?

Nu este de ajuns să se impună cenzura celor care nu gândesc cum trebuie; trebuie procedat și la curăţarea retroactivă a Marii Culturi care nu este altceva decât un rezervor al celor mai abominabile grozăvii rasiste și machiste. Acum treizeci de ani, feministele americane îi biciuiau pe Picasso, Balthus, Renoir, Degas, pe toţi acei artiști care transpiră ura faţă de femei pe care le pictează ca fetiţe lascive sau le taie-n bucăţi, le mutilează, le degradează, le urâţesc, cum o face întreaga sculptură abstractă a secolului XX.[116] Gauguin trebuie cenzurat, explică o anume Adele Gravi pe site-ul cotidianului *The Guardian,* cu ocazia expoziţiei de la National Gallery consacrată artistului, între octombrie 2019 și ianuarie 2020. Aceasta le sugerează organizatorilor să fie interesaţi de „mediile artiștilor formidabili" și uneori necunoscuţi, mai degrabă decât de acest „pervers pedofil". Și conchide: „Suntem în 2020 și nu mai trebuie să promovăm agresori sexuali". Gauguin deţine privilegiul de a-și trece-n cont toate ticăloșiile: este în același timp răufăcător sexual, pedofil, rasist și colonialist.

Pe scurt, de acum grandoarea ori frumuseţea unei opere de artă nu mai rezidă în complexitatea sau în inventivitatea ei formală, ci în conformarea la credoul moral al timpului. Feministele franceze pornesc la rândul lor curăţenia în cultura europeană sau naţională. Dragoste curtenitoare, galanterie, libertinaj? Am văzut ce-nseamnă: pur și simplu viol ascuns sub cuvinte care-ţi iau ochii. Marele pictor Fragonard? Un abominabil propagandist al agresiunii trecute în culorile imoralităţii și ale scenelor deșănţate.[117] Celebrul său tablou *Zăvorul* (circa 1777), în care un bărbat trage dinspre pat, cu o mână, o femeie pe

116 Marilyn French, *The War Against Women,* Ballantine Books, 1993, pp. 165-166.

117 Valérie Rey-Robert, op. cit., pp. 205 sqq. Criticul de artă Daniel Arasse respinge

jumătate dezbrăcată, împingând ivărul de la ușă, este văzut ca o apologie a forţei. (Invers, criticul de artă și romanciera Sophie Chauveau îl descrie pe Fragonard ca inventator al iubirii, pictor al bucuriei și al ultimelor sclipiri ale libertinajului.[118])

Procesul de excomunicare nu se mai oprește: după Balthus și Gauguin, pictorul austriac Egon Schiele face obiectul unor admonestări severe, respins pentru modalitatea de a reprezenta femeile. În 2018, când Viena îl comemora, Londra, Kölnul şi Hamburgul refuzau să participe la campania de afișaj în vederea evenimentului. Se reinventează „infernul", acel loc blestemat din marile biblioteci în care erau închise operele erotice sau obscene, în numele luptei împotriva culturii patriarhale.[119] în 2017, prin zece mii de semnături, se cerea MET din New York să retragă o pânză a lui Balthus care reprezenta o fată cu picioarele desfăcute și chiloţi albi. Petiţia îl acuza că „romanţează sexualizarea copilului". Lucru adevărat, dar care nu justifică solicitarea de interzicere: un mare pictor deranjează și tocmai prin asta îl poţi recunoaşte. Unele militante încearcă prin toate mijloacele să împiedice difuzarea filmului *J∃accuse* al lui Roman Polanski, ieșit în noiembrie 2019, în numele protejării femeilor, și acuză spectatorii de complicitate cu „pedocriminalul". Faptul că acest film constituie o reflecţie asupra cazului Dreyfus și a antisemitismului devine circumstanţă agravantă. De altfel, ar trebui interzise toate creaţiile regizorului. Pe când autodafeuri feministe?

Woody Allen și-a văzut scoase din programul de la Grand Central Publishing *Memoriile din Statele Unite,* în martie 2020, fiind[ɔ- niște funcţionari ai editurii au protestat împotriva publicării lor (Editura Stock, filială a grupului Hachette, le-a publicat în Franţa, în luna mai a aceluiași an). Acuzat că și-ar fi violat fiica adoptivă, Dylan Farrow, pe când aceasta avea 7 ani, de fiul lui, Ronan

118 Sophie Chauveau, *Fragonard. L'invention du bonheur*, Gallimard, 2013.

119 Luc Le Vaillant, „Quand la censure passe la peinture au crible", *Libération,* 11 decembrie 2017.

Farrow, și de fosta soţie, Mia Farrow, care arată faţă de regizor o aversiune patologică, Woody Allen a negat întotdeauna cu fermitate şi a fost absolvit de acuzaţie în urma mai multor anchete judiciare. Numai că bănuiala pătează trainic reputaţia. E uitată mărturia lui Moses Farrow, fiul adoptiv cel mare al Miei Farrow și al lui Woody Allen, care a respins mereu alegaţiile la adresa tatălui său și a insistat asupra caracterului violent al Miei Farrow: conform lui Moses, actriţa îşi bătea copiii, iar procesul nu este decât o invenţie monstruoasă. Onestitatea minimală în domeniu cere să fie ascultate toate părţile și să nu te pronunţi într-un caz pe care nu îl cunoști. În iunie 2020, France Inter va refuza să difuzeze materiaiul publicitar pentru carte, iar editorul, Manuel Carcassonne, va fi acuzat că promovează un pedofil. Calomniatorii au avut câştig de cauză. Unele nume celebre nu mai constituie dosare juridice documentate, ci simptome ale unei nebunii generale.

Cum să filmezi un cur?

De acum, nu mai suntem iubitori de cinema sau de literatură, ci judecători care urmăresc cărţile, filmele, picturile dintr-un unghi exclusiv etic.[120] Nu mai există capodopere, ci doar opere ale capilor propagandei occidentale, înspăimântători doctrinari, colonialiști, macho și rasiști, de la Cervantes la Faulkner, acești DWEM (*Dead White European Males*), acești masculi europeni albi și morţi. Puterea emancipatoare a marilor texte prin care ˇs-a format gândirea critică a omului modern, loc al unei distanţări a culturii europene faţă de ea însăși, este astfel negată.[121] Literatura nu mai este creaţie, punere în scenă sau descifrare a unei epoci: nu mai este decât expresia dominaţiei celor puternici sau rebeliune a minorităţilor. Orice conflict sau propunere șocantă trebuie anulate. Nu se mai creează, se atestă: și-apoi, n-au decât ˇs-o ducă rău

120 Nathalie Heinich, „On ne peut pas traiter des représentations commes des actes réeles“, interviu cu Eve Beauvallet, *Libération^ i* decembrie 2017.

121 Danièle Sallenave, DWEMS, *Le Messager européen,* nr. 5, Gallimard, 1991, p. 99.

proza, talentul, imaginaţia. Numai corectitudinea mărturisirii contează, fie ea și complet reconstruită conform canoanelor stângismului occidental, ca a guatemaleze! Rigoberta Menchu, militantă a poporului maya, laureată a premiului Nobel pentru Pace în 1992.[122]

Procesul de excomunicare nu se oprește aici: trebuie rectificate și marile spectacole de operă. Eroine celebre precum Carmen sau Traviata cedează nu din perseverenţa iubirilor lor, ci fiind[ɔr au fost forţate. Pentru opera *Carmen* de Georges Bizet, regizorul Leo Muscato decide să nu lase tânăra ţigancă să moară, așa că, în 2018, la Opera din Florenţa, aceasta îşi va ucide agresorul. „În vremea noastră, marcată de valul de violenţe la adresa femeilor, este de neconceput să se aplaude moartea uneia dintre ele”. O mamă din Anglia protestează împotriva faimoasei povești pentru copii *Frumoasa din Pădurea Adormită*: cum aceasta nu și-a dat prin somn acordul pentru sărutul eliberator, înseamnă că a fost agresată. Redresarea culturală e la treabă.

În seara Oscarurilor din 9 februarie 2020, la Los Angeles, actriţa Natalie Portman, „feministă angajată”, purta o minunată capă Dior pe care erau brodate numele regizoarelor care nu fuseseră nominalizate. Gestul se susţine chiar dacă actriţa a fost foarte criticată de *consurorile* ei pentru faptul de a fi turnat numai cu regizori de sex masculin. E drept să vrei să militezi în cinematografie pentru paritatea de gen a regizorilor. Numai că o privire nu e mai puţin „generică”, pentru a utiliza groaznicul jargon la zi, dacă regizorul e bărbat ori femeie. Să fixezi cote etnice sau de „gen” în artă înseamnă să o denaturezi. Dacă o operă de artă este doar reprezentativă pentru o fracţiune din populaţie, nu mai este creaţie, ci alegere proporţională. În care caz fiecare film, carte, spectacol de operă ar trebui să cuprindă

122 *Moi, Rigoberta Menchü, Une vie et une voix. La révolution au Guatemala,* transcriere și traducere Elisabeth Burgos, Gallimard, 1983. Elisabeth Burgos, mare militantă de stânga sud-americană înainte de a se fi ridicat curajos împotriva regimului castrist și venezuelean, a fost și prima soție a lui Régis Debray. Vezi și Dinesh D’Souza, *L'Education contre les libertés,* Gallimard, Le Messager 1991, cap. 3.

automat un procent fix de membri ai minorităţilor. Mai mult, se confundă două lucruri: bunele intenţii cu talentul care nu are nicio legătură cu justiţia. Să ne bucurăm că, în Franţa, lumea celei de-a șaptea arte se îndreaptă către mai multă diversitate și că Academia care acordă premiile César, de exemplu, și-a stabilit noi statute pentru a lărgi baza de recrutare. Numai că a restabili un anume echilibru în creaţie presupune apariţia operelor de artă. Doar rezultatul contează, iar acesta nu are sex. Un film prost, chiar realizat de feministe pure și dure, tot un film prost va rămâne.

Criticul Iris Brey îi reproșează regizorului Abdellatif Kechiche, autorul filmului *Mektoyb my Iove* (2017), că e părtinitor masculin după modul în care filmează femeile și „cururile" acestora. Deci a filma cururi e în sine un act de angajare politică![123] Ne-am crede întorși în ceasurile cele mai frenetice ale anilor 1970, când poziţia misionarului era de dreapta, sodomia, de stânga și poziţia pe la spate, act subversiv. Și cum oare femeile care nu se supun acelei *„male gaze"* filmează fesele celorlalte femei? Dar pe ale bărbaţilor? Există un unghi sau un travelling care oferă un punct de vedere progresist asupra acestei părţi anatomice? Cum e de calificat cultura posteriorului în Africa sau în Brazilia unde este venerată, iubită, adulată această entitate, cum ar trebui calificate frumoasele fese mari? Trebuie filmate formele, masa, volumul ansamblului, privilegiată inerţia ori dinamismul? Cum să faci dreptate elocvenţei liniei curbe? Vor fi cenzurate clipurile rap și hip-hop care uzează și abuzează de funduri bine reliefate, o vom aplatiza pe Kim Kardashian? Sau simpla amintire a faptului că femeile au fese și sâni, adică un corp ca toată lumea, este de netolerat pentru campioanele noastre într-ale moralităţii, că acest corp poate fi dezirabil, că această carne e moștenirea noastră comună?

Filmele cu subiect lesbian, revendicate ca atare, nu sunt diferite sub nicio formă de filmele heterosexuale: sunt bune ori proaste, numai talentul, care nu are sex, face

123 Citat în Laure Murat, op. cit., p. 162.

diferenţa între unele și altele. Caroline Fourest povestește că, înainte de a-și face *coming out-ul* lesbian, se identifica în personaje masculine, mai ales când acestea sărutau fete frumoase. Şi la fel se identifică şi acum.[124]

Relaţia de iubire dintre femei este la fel ca relaţia de iubire dintre cele două sexe: aceeași gelozie, aceeași tandreţe, aceeași frumuseţe și, uneori, aceeași cruzime. De la bun început, nicio superioritate ori inferioritate morală. Marcel Proust, cel mai mare romancier al iubirii, deși era homosexual, a știut cel mai bine să vorbească pentru toţi.

Pasiune totalitară

Toate operele culte ar trebui revizuite, inclusiv *Blow-up* al lui Antonioni (1966). Laure Murat explică în *Libération* că acest film trebuie văzut ca o incitare la viol, fiind[ɔr practică prin regie și planuri de filmare o intolerabilă misoginie. De altfel, mai susţine, ar trebui ca întreaga istorie a artei, a cinematografului și a literaturii să fie recitită sub unghiul violului, dacă este adevărat că, după cum explică istoricul de artă și fost conservator muzeal Régis Michel, „obsesia sexuală a artei occidentale este violul” 129 (*şic!).* Viermele e-n fruct. Vinovatul e desemnat, piesele dosarului, adunate, procesul poate începe. Arta occidentală ar fi deci obsedată de viol? Pe bune? *Naștere*a *lui Venus* al lui Botticelli (1485), *Odalisca brună* al lui François Boucher (1745), *Dejun te iarbă* al lui Manet (1865), *Extazul Sfintei Tereza de Avila* al lui Bernini (1652) *îmbarcareţentru Cythera* al lui Watteau (1717), *Sărutul lui* Gustav Klimt (1908), toate cheamă la viol? Hai să fim un pic serioși. Numai dacă nu considerăm dorinţa heterosexuală și dragostea unui bărbat și a unei femei în general drept viol mascat. Numai că atunci nu ne mai aflăm în cadrul istoriei artei, ci al ideologiei.

Fiecare epocă îşi alege clasicii de referinţă și îi îndepărtează pe alţii. Una este însă să urmărești misoginia unui anumit corpus literar, cum a făcut-o Kate Millett în cartea ei *Sexual Politici 130,* referindu-se la Henry Miller,

---

124 Caroline Fourest, *Génération offensée. De la police de la culture à la police de lapensée.* Grasset, 2020, p. 92.

Norman Mailer sau Jean Genet, și alta să alcătuiești liste de cărţi sau de regizori care trebuie proscriși fiind[ɔ- sunt albi şi de sex masculin. Chiar dacă Laure Murat recuză orice formă de interdicţie, instaurează exact o nouă ambianţă a suspiciunii. De acum, întregul său corpus literar, artistic, este supus unei severe vigilenţe. Nu mai este vorba despre reconsiderarea unor mari autori, ci despre evaluarea lor din punctul de vedere al unui cod moral fixat de contemporani. Extirpatorii au trecut la fapte.

Laure Murat, *„Plow-up,* revăzut și inacceptabil”, *Libération,* 12 decembrie 2017. De văzut și *Une révoluţion sexuelle,* op. cât., p. 88.

129 Kate Millett, *Sexual Politics,* Doubleday, New York, 1970.

100

Până nu demult, un profesor, bărbat sau femeie, vă incita să iubiţi opera, poezia, teatrul, pictura sau literatura, explorându-i bogăţia. De acum, acesta a ajuns un director de conștiinţă care vă explică de ce nu trebuie să aveţi încredere în clasici, ba chiar să-i daţi la o parte. Iată problema canonului universitar: din moment ce trebuie să se dea cale liberă exigenţelor minorităţilor, nu pot fi toleraţi în programă, fără a fi examinaţi, Shakespeare, Chaucer, Cervantes, Balzac, Molière sau Goethe, martori și propagandiști ai unor moravuri opresive. La începutul lui 2020, Universitatea Yale, prin vocea lui Tim Barringer, directorul departamentului de istoria artei, a decis să nu mai predea această materie decât pornind de la „problemele de gen, clasă și rasă” și să abordeze „implicarea sa alături de capitalismul occidental” sau legătura cu „schimbările climatice”. Barringer justifică decizia prin faptul că numeroși studenţi simt deranjaţi de canonul idealizat „produs de artiști albi, europeni –, heterosexuali și masculini”. Se pune problema de a oferi o perspectivă mai largă, de a îndrepta atenţia către extraordinara bogăţie a artelor indiene, africane, amerindiene și din Oceania, inițiativă absolut lăudabilă.

Numai că arta extraoccidentală poate fi apreciată cu atât mai mult cu cât îţi cunoşti propria cultură şi dispui de un bagaj de referinţe şi de emoţii care te fac apt să le guşti şi pe acelea ale altor civilizaţii. Cum am putea admira metafizicile grandioase ale sufismului, hinduismului, budisipului, să înţelegem tradiţiile străine dacă începem prin a le călca în picioare pe ale noastre, dintr-un soi de ignoranţă militantă? Să ne ferim de cel ce nu pune preţ pe ce e străin decât dispreţuindu-se pe sine: aversiunea pe care o dovedeşte va sfârşi prin a se răsfrânge şi asupra lucrurilor la care ţine. E deci de temut acest demers care presupune umilirea artei europene de la Renaştere încoace, şi asta fiind[ɔ- nu este conformă cu nişte clişee la modă, *queer,* rasiste, feministe. Doar că aceste clişee sunt ele însele atât de occidentale, încât rămâi prizonier exact stării de care încerci să scapi.

IOI

Măsura, luată încă o dată în numele bunelor intenţii, seamănă teribil cu sfaturile lui Jdanov, tovarăş de drum al lui Stalin, care, din anii 1930 până în 1948 (când a murit), definea arta socialistă ca pe un instrument ce participă la educaţia ideologică a maselor. Cenzor nemilos, biciuia decadenţa artei burgheze şi cerea intelectualilor, „ingineri de suflete", să participe la educarea proletariatului. Dmitri Şostakovici şi Serghei Prokofiev, acuzaţi de disonanţă şi atonalism, au devenit şi ei ţinte. Alt exemplu: la New York, Muzeul de Artă Modernă (MOMA), celebru pentru a fi expus avangarda americană de după 1945, este deschis de acum tuturor culturilor lumii, femeilor, negrilor şi altor minorităţi, pentru a scăpa din „povestea occidentală". Nu ne aflăm astfel, încă o dată, într-o anumită formă de condescendentă cosmetizată estetic, în care primatul nu mai este oferit operelor artistice pentru calitatea lor, ci artiştilor pentru originea lor? Rămânem cu disperare occidentali până şi în felul în care respingem occidentalocentrismul.

Alt semn de oportunism: la Baltimore, directorul Muzeului de Artă Modernă a vândut mai multe pânze ale

instituţiei, printre care un Rauschenberg și un Warhol, pentru a „cumpăra opere ale unor artiști subreprezentaţi, în cazul dat, negri și femei”[125]. Ce va crede vizitatorul despre aceste pânze? Că sunt expuse nu pentru originalitatea sau îndrăzneala lor, ci fiind[ɔ autorul este un negru sau o femeie. Poate fi un gest mai dispreţuitor de-atât? Umilinţa nu atacă decât naivii. Numai că definirea şi scandalul

Canonului sunt, mai ales, un mijloc de a asigura preeminenţa Americii în literatură, pictură, cinematografie și teatru, după cum bine a sesizat profesorul William Marx de la Collège de France, și de a o îndepărta de Europa. Încarnând numai ea diversitatea, America trebuie să promoveze superioritatea producţiilor sale și să nu frecventeze decât operele publicate în idiomul Imp˟eriului.

Comedia divorţului e un teatru de umbre destinat străinătăţii. Uniformitatea se naște astfel din pseudodiversitate…

În minunata ei carte *Citind Lolita în Teheran,* scriitoarea de origine iraniană Azar Nafisi, exilată în ziua de azi în Statele Unite, povestește cum organiza cândva, în republica islamică, un atelier de lectură clandestin, în care tinerele îşi scoteau vălul pentru a se deda plăcerii de a citi împreună clasici interziși de regimul molahilor. Mai înainte, pe când preda *Marele Gatsby* împotriva directivelor conducerii, îşi imagina procesul fictiv ce ar fi putut avea loc la universitate: Republica Iran contra Marelui Gatsby, pus în scenă cu procurori și avocaţi reali. Minunată alegorie. Aștept̆ăm cu nerăbdare ca feministele și „subalternele” noastre să iniţieze un proces împotriva lui Fitzgerald, Hemingway și celor ca ei și să le condamne cărţile impure la universităţile Sorbona, Berkeley, Columbia. *Pasiunea minoritară e pasiune totalitară.* Democraţia secretă spontan totalitarism imediat ce nu îşi echilibrează principiile fundamentale, Libertate, Egalitate, Justiţie, Fraternitate, prin contraputeri care să le tempereze și să le aclimatizeze. Chiar vor trebui rescrise

125 Citat în Laure Murat, op. cit., p. 1347.

toate tragediile clasice ale grecilor, ale lui Shakespeare sau Racine, fiindcă incită la uciderea femeilor sau acordă un rol negativ unei persoane care nu e de culoare albă, de exemplu maurului Othello, în piesa cu același nume, care, de altfel, aduce în scenă un necruțător război al sexelor? Chiar trebuie excluse anumite povești pentru copii, precum *Scufița Roșie,* vinovată că reproduce o schemă în același timp sexistă – slăbiciunea feminină – și specisistă – imaginea negativă a lupului? Sau *Cei trei purceluși* în care este lăudat un animal murdar din punctul de vedere al Islamului? Pe când excluderea lui André Gide pentru pedofilie în Egipt sau Magreb, a lui Victor Hugo, fiindcă până la moarte s-a adresat batjocoritor prostituatelor și servitoarelor, sau a lui Arthur Rimbaud, care ar fi făcut trafic de arme şi de sclavi la Marea Roșie? Prieteni și prietene cenzori și cenzoare (în limbaj nonsexist), hai la treabă, sarcina e gigantică! Deja în cea mai mare parte a editurilor anglo-saxone sunt angajaţi *senzitivity readers,* controlori de sensibilitate, care decid dacă cutare ori cutare pasaj al unui manuscris nu va jigni cutare ori cutare minoritate. Editurile plătesc „recititori" pentru a nu răni eventualii cititori cu stereotipuri ultragiante.[126] Fenomenul a ajuns și în Franța, unde „determinatori editoriali" recitesc și consiliază autorii în legătură cu termeni sau expresii șocante.

Pentru o poliție a gândirii

Cum să nu te îngrijoreze să vezi revenind pasiunea interdicției, mai ales la stânga stângii, să vezi renăscând Sfântul Oficiu în numele celor oprimaţi? Va fi așezat oare în spatele fiecărui actor sau regizor un jandarm care să supravegheze conformitatea operei cu criteriile zilei? La fel ca în cazul realismului socialist în URSS, adeziunea morală la normele corectitudinii politice este preferabilă talentului. Scriitorii așa-numiți minoritari nu ar trebui judecaţi decât după meritele artistice, nu celebraţi fiindcă sunt minoritari. Mai rău: marile romane nu pot fi publicate ca atare, fără atenționări, fără *trigger warnings,*

126 Géraldine Smith, op. cit., pp. 249-250.

avertismente pentru cititori că anumite pasaje i-ar putea incomoda. Clasicii nu trebuie lăsaţi pe mâna oricui de frică să nu șocheze sufletele. Ne întoarcem în secolul al XIX-lea burghez, sub cele mai urâte aspecte ale lui: temutul procuror Ernest Pinard, care a înfierat *Madame Bovary* a lui Flaubert pe 29 ianuarie 1857 pentru „ultragierea moralei publice și religioase și a bunelor moravuri” sau a condamnat în luna august a aceluiași an *Florile răului* ale lui

Baudelaire pentru „expresii obscene sau imorale”, face emuli (în Franţa a trebuit așteptat până în 1949, când Curtea de Casaţie a reabilitat *Florile răului).* Astfel, în statul american Virginia, două opere clasice, *Aventurile lui Huckleberry Finn,* a lui Mark Twain, și *să ucizi o pasăre căutătoare,* de Harper Lee, este recomandat să nu fie predate în școli din cauza numărului mare de injurii rasiale din aceste cărţi. Contrasens manifest, după cum foarte bine explică National Coalition Against Cenzorship (Coaliţia Naţională împotriva Cenzurii): cele două cărţi permit, din contră, elevilor să ajungă la o „înţelegere istorică a relaţiilor rasiale în Statele Unite”. Trebuie făcută deosebirea dintre o carte rasistă și una în care anumite personaje ţin discursuri rasiste. Însă tot ce ţine de complexitate trebuie eradicat. Clasicii trebuie curăţaţi și judecaţi din punctul de vedere al prezentului. Fiind[ɔ prezentul este judecătorul absolut al veacurilor trecute. La rândul lui, *Nev) York Times* cere ca romanul lui Mark Twain să fie însoţit de un avertisment: „Cartea tratează rasismul într-un mod care poate provoca traume sau perturba căpătarea de cunoștinţe”. Cât despre deja amintitul *Mare Gatsby* al lui Fitzgerald (1925), cotidianul sugerează: „Carte aducând des în scenă o injurioasă și înfiorătoare violenţă misogină”. Morala e salvată.

În Statele Unite, o întreagă viaţă intelectuală este ameninţată cu moartea din cauză de neconformitate: editori, jurnaliști, cercetători, profesori sunt daţi afară pentru ceea ce susţin sau pentru preferinţele lor. Unii scriitori nu mai sunt publicaţi în cazul în care contravin

liniei stabilite. Cel mai mic dezacord cu ideologia zilei este văzut ca o insultă la adresa „justiţiei sociale” până acolo încât unele spirite eminente ˇs-au îngrijorat și au denunţat noul maccarthysm de stânga.[127] Noua cenzură nu vrea, precum cea veche, să îndepărteze de urechile caste cuvintele ofensatoare, ci se dorește inclusivă și protectoare. Cu riscul de a-i infantiliza pe cei pe care îşi propune să-i conducă spre vârsta adultă. Nu trebuie ca anumite texte sau imagini să provoace elevilor ori studenţilor o suferinţă latentă[128]: înainte de toate, școala trebuie să fie un spaţiu securizat. Elevii sau studenţii cei mai fragili trebuie să fie așezaţi aproape de ușă, în așa fel încât să poată ieși ușor dacă sunt confruntaţi cu o scriere sau cu o ilustraţie delicată. într-o ţară în care violenţa, în special cu uz de armă, e aproape zilnică, în care crimele în masă ţin cu regularitate prima pagină, acest babysitting al tinerilor adulţi e stupefiant. Cultura nu mai este o deschidere exaltantă, surprinzătoare, ba chiar care deranjează, către universuri necunoscute, ci închiderea eului în spatele unor metereze protective. Nu e departe infantilizarea lumii. În loc ca spiritele să fie crescute, sunt micșorate.

Capitolul 9
Atotputernicia patriarhatului?

Femeia va fi cu adevărat egala bărbatului în ziua în care, într-un post important, va fi numită o femeie incompetentă.

Françoise GIROUD (1983)

De ce să susţinem minorităţile? Pentru a lărgi norma sau pentru a o torpila? În primul caz, sunt integrate categorii excluse până atunci, precum accesul tuturor la căsătorie, care nu urmărește să distrugă instituţia

127 „Rezistența noastră în fața lui Donald Trump nu trebuie să ducă la dogmatism și coerciție.“ Petiție publicată simultan în zece țări și semnată de douăzeci de intelectuali, autori, cercetători, mai ales anglo-saxoni, printre care Salman Rushdie, Mark Lilia, J.K. Rowling, Margaret Atwood,Thomas Chatterton, Kamel Daoud etc, *Le Monde, g* iulie 2020.

128 „An introduction to content warnings and trigger warnings“, University of Michigan, decembrie 2017.

matrimonială, ci o extinde și pentru homosexuali și lesbiene, spre a le permite acestora întemeierea unei familii. În al doilea caz, este utilizată diferenţa etnică sau sexuală pentru a distruge ordinea socială, sfera existenţei comune. Fiecare opţiune presupune politici diferite. Între homofobia unora și sectarismul altora este întotdeauna de descoperit distanţarea convenabilă care este aceea a compromisului inteligent, a extinderii drepturilor.

Heterorism

Fiecare generaţie ironizează orbirile înaintașilor, le denunţă complezenţa scandaloasă, mai ales cea a generaţiei 1968 faţă de pedofilie. Susţinere abilă din partea celor ce-o fac și, de altfel, destul de adevărată. Toleranţa faţă de aceste practici, încurajată de Guy Hocquenghem, René Schérer, Tony Duvert și chiar de Michel Foucault, se înscria în marele tablou al fiorului fără de tabu. „Nebunii după pedofilie" ţineau ˇs-o rupă cu orice preţ cu normele penale și familiale. *Baby boomers,* îmbătaţi de o libertate absolută, care ˇs-ar fi dorit autoconcepuţi, fără părinţi și fără tradiţii, ˇs-au văzut puși să dea socoteală de către propriii copii care i-au târât în faţa tribunalului indignării. Seniorii care îşi lichidaseră părinţii ˇs-au trezit uciși de propria progenitură care le-a cerut să îşi ispășească păcatele. Numai că iluziei celor dintâi, care nu observau nimic nou sub soare, le răspunde aroganţa nou-veniţilor care îşi închipuie că inventează ei lumea, deși adesea doar se mulţumesc să o redescopere. Starea de graţie a unei nașteri târzii (Helmut Kohl) nu te face nici mai lucid, nici mai inovator. Există ceva mai rău decât un nătărău bătrân care-şi asumă condiţia: un nătărău tânăr şi-nfumurat, care se crede mai inteligent doar fiind[ɔr ˇs-a născut cu treizeci sau patruzeci de ani după tine. În acest domeniu, prostia nu așteaptă să i se-adune anii. Mai e o motivaţie a distorsiunii feminismului actual: *blestemul de a moșteni.* Când citești sau recitești textele marilor pioniere, cu tot cu contradicţiile și compromisurile lor, Simone de Beauvoir, Gisèle Halimi, Simone Veil, Françoise Giroud, Benoate Groult, Elisabeth

Badinter şi altele, care şi-au asumat riscuri imense şi ˟s-au înscris în istoria schimbărilor decisive, ţi-ai spune că ˟s-a rupt cureaua de transmisie. Pentru a urma acestor înalte figuri, e mare ispita de a le ţintui la stâlpul infamiei, ispita de a te preface că nimic nu ˟s-a mai întâmplat de la începutul secolului XX încoace. Pentru un mic număr de *Pasionaria* hipermediatizate, a blestema sexul masculin ţine de acum loc de program unic.

Chiar este vorba cu adevărat despre a combate violul? Sau această cruciadă, ca aceea din anii 1970, a grupului *Gouines rouges*[129], nu este decât un pretext pentru a viza un alt obiectiv, abolirea heterosexualităţii? La Paris, în 2019, un festival feminist propunea „ieșirea din heterosexualitate (…) piatră unghiulară a construcţiei patriarhatului”[130]. Era explicat, conform ideologiei în curs, că binaritatea sexuală era constituită social, şi nu un dat. încă o dată, biologia era văzută ca un camuflaj politic.

„Se discută mult despre gen, dar mai puţin despre producţiile morfologice, despre hormoni sau genom, care și ele sunt condiţionate de politici de restrângere a mișcării sau de alimentaţie a femeilor, care generează de-a lungul anilor o binarizare corporală. Corpurile nu sunt un dat, ci arhive ale sexismului și patriarhatului”.

Fiind[ɔr.

„Economia capitalistă este o economie rasializată și colonială (…) familia de dorit este o familie albă, o descendenţă albă, un ideal de puritate și de normalitate care va izola toate familiile care nu sunt albe, și provin din anumite medii populare, într-un soi de clasă periculoasă (…), prin intermediul heterosexualităţii care a restructurat dominaţia colonială și rasistă într-un context specific

---

129 Născute dintr-o sciziune a FHAR, Frontul Homosexual de Acțiune Revoluționară, *Gouines rouges* au apărut în 1971, au publicat o revistă, *Le torchon brûle,* și și-au bazat acțiunile pe teoriile lui Monique Witting pentru care „lesbienele nu sunt femei, fiindcă femeile nu există decât în sistemul heterosexual“. După o scurtă fuziune cu MLF, gruparea s-a dizolvat în 1973.

130 „On ne naît pas hétérosexue.le, on le devient“, interviu luat de Matthieu Foucher lui Juliette Drouar si Tamar, *Les Inrockuptibles,* 20 septembrie 2019.

francez”.[131]

Heterosexualitatea este o simplă invenţie istorică, iar femeile nu ar trebui să îşi trăiască viaţa împreună cu bărbaţii.

Și aici, teoreticienele noastre din Hexagon se dovedesc teribil de provinciale. De multă vreme, în Statele Unite unele voci susţin că actul iubirii heterosexuale e o invadare. Raportul sexual obișnuit este o oroare, afirmau feministele americane încă din 7

anii 1980. „Comparaţi ce spune victima unui viol cu ce spune o femeie care tocmai a făcut dragoste. Cuvintele li se aseamănă mult”, explica jurista Catharine M˟A˟C ˟Kinnon în 1989. „În această lumină, distincţia dintre actul sexual normal şi violul anormal este că acela normal are loc atât de des încât nu se mai găsește nimeni care să-l blameze.”[132] „Fizic”, întărește afirmaţia Andrea Dworkin, „femeia, în cursul actului sexual, este un spaţiu invadat, un teritoriu literalmente ocupat chiar dacă nu ˟s-a opus rezistenţă, chiar dacă femeia ocupată a spus: Da, te rog, da, mai repede, da, mai vreau.”[133] Extraordinară e, în această frază, modalitatea în care acceptul femeii este considerat nul și neavenit. Femeia nu poate accepta să facă dragoste cu un bărbat fiind[ɚ este o eternă minoră. Care mai este diferenţa faţă de discursul patriarhal cel mai obișnuit? Dacă o femeie acceptă un act de o asemenea josnicie, o face fiind[ɚ a fost îndoctrinată: altfel, cum ar putea să îşi dorească servitutea de parcă i-ar fi libertate? O femeie nu dorește niciodată, i se impune să creadă că dorește, după cum va spune mai târziu Geneviève Fraisse. Acuplarea clasică este aproape mai nocivă decât violul, fiind[ɚ este trăită ca act voluntar. Aceea care îi spune da despotului coios este cu adevărat o sclavă în măsura în care sclava este incitată de stăpân să îşi dorească această

131 Ibid.

132 Catharine MacKinnon, *Towards a Feminist Theory of the State,* Harvard UP, 1989, p. 146.

133 In Robert Hughes, *La Culture gnangnan. L’invasion du politiquement correct,* Arléa, 1994, p. 10.

condiţie.

Iată deci fondul problemei. „Heterosexualitatea este la fel de naturală ca ţarcul cu gard electrificat în care sunt băgate vacile”, spune Virginie Despentes.[134] Una e să-l părăsești prin decizie personală, alta fiind supus oprobriului public.

Femeia sfântă şi martiră?

Și numeroși bărbaţi consideră actul sexual și, mai exact, penetrarea, ca fiind de o bestialitate insuportabilă. Romancierul Lionel Duroy îşi mărturisește „rușinea de a fi bărbat” și adaugă că „agresivitatea actului sexual îi e greu de suportat”.[135] Gabriel Cohn-Bendit se ridică împotriva coitului și falusului, invocând faptul că penisul poate fi cu ușurinţă înlocuit cu mâinile, gura, buzele. Apariţia pe piaţă a Viagrei l-a indignat: „Coitul în sine este o violenţă fizică și simbolică (...) producătoare de clitocraţie pentru a ajunge în final la falusocraţie”.[136] în sfârșit, istoricul Ivan Jablonka, stupefiat că „pereţii orașelor noastre transpiră ţestosteron”, predică o etică a comportamentului ireproșabil al bărbaţilor faţă de femei în toate domeniile și, în special, în acela al seducţiei care „ar trebui apropiat de justiţia de gen”. (şic) [137] Nu e sigur că recomandarea va fi de mare ajutor unui adolescent sau unui bărbat preocupat să îşi încânte iubita. Să fim în stare, continuă Ivan Jablonka, „să recuzăm în noi masculul necioplit, bruta, porcul”[138]. De mirare cum metaforele animaliere ce revin de sub pana sa sunt cele prin care Biserica biciuia libidoul credincioșilor. Animalul trebuie făcut una cu pământul! Toţi acești domni au fost precedaţi în materie de cartea de pionierat a lui John Stoltenberg, fost partener al Andreei

134 *Technikart,* iunie 2019.

135 Marine Landrot, „Lionel Duroy: «Il y a toujours un livre pour vous sauver de désespoir»“, *Télérama,* 20 aprilie 2019.

136 Gabriel Cohn-Bendit, „La molécule miracle ne fait que renforcer la suprématie du pénis. Le Viagra, ou la tyrannie du coït“, *Libération,* 15 octombrie 1998.

137 Ivan Jablonka, op. cit., p. 347 și p. 326.

138 Ibid, p. 390.

Dworkin, A *refuza să fii bărbat,* apărută în Statele Unite în 1992.[139] întrucât masculinitatea este prin excelenţă un raport de putere prin intermediul pornografiei, al violenţei conjugale și al militarismului, trebuie neapărat „să ne solidarizăm cu femeile, desolidarizându-ne de patriarhat", fiind[ɔr „femeile sunt în general mai utile decât bărbaţii, iar viaţa lor este mai bogată și mai echilibrată".[140]

Unde ˇs-a observat că femeile ar fi „mai buhe" decât bărbaţii? De unde povestea asta? Se judecă de parcă ar exista o „natură" feminină obligatoriu bună, în antiteza unei „naturi" masculine rele, întotdeauna rele. Este esenţializat fiecare sex. Faptul de a fi fost oprimate și subjugate de-a lungul istoriei nu le-a transformat pe cele dintâi în îngeri. De fiecare dată când au ajuns într-o poziţie de putere, regine, împărătesc, prim-miniștri, gardiene în lagăre de concentrare în timpul celui de-al Doilea Război Mondial sau participante active la genocidul la care a fost supusă populaţia Tutsi, ˇs-au purtat cu aceeași logică implacabilă și aceeași inteligenţă sau ferocitate ca bărbaţii. Când Daesch a ocupat Moşul și Raqqa, miliţii feminine numite hisba verificau dacă celelalte femei aplică șaria: 20 de lovituri de bici pentru o abaya prea mulată, 5 lovituri pentru machiaj sub niqab, 10 pentru ieșirea afară din casă fără tutore legal și moartea prin lapidare pentru femeile considerate adultere.[141] În martie 2020, un proces pentru crimă împotriva umanităţii a fost intentat la München lui Jenifer Wenisch, o nemţoaică de 28 de ani, membră a poliţiei moravurilor a Statului islamic, acuzată că ar fi lăsat să moară de sete o fetiţă de 5 ani, o yazidă cumpărată ca sclavă în Irak, în 2015. Wenisch era urmărită în justiţie pentru crimă de război, trafic de fiinţe umane și tortură. Violenţa și cruzimea nu sunt deloc prerogative masculine. Femeile nu au dat dovadă de așa ceva până

139 John Stoltenberg, *Refuser d'être un homme. Pour en finir avec la virilité,* Editions Syllepse, 2013.

III

140 Ivan Jablonka, op. cit., p. 406.

141 Leûa Mustapha și Marine de Tilly, *La Femme, la vie, la liberté,* Stock, 2020.

acum din motivul excluziunii sociale. Dar *a fost luată drept calitate ceea ce nu era decât o împiedicare provizorie de a comite un rău.* O conducătoare de firmă, o conducătoare de stat pot fi sclipitoare, competente, geniale, dar a le atribui o superioritate morală pe baza apartenenţei lor sexuale e o himeră. Puterea corupe în egală măsură bărbaţii și femeile dacă nu este echilibrată prin contraputeri, după cum o știa și Montesquieu.

Există o excepţie în această idealizare a femininului, ba chiar o diviziune a muncii în Franţa: tinerii de la periferii au dreptul la un machism superlativ și la supunerea fetelor; bărbatul „alb” are obligaţia de a-și mărturisi greșeala, de a-și cere iertare în public şi de a exclude orice urmă de virilitate. Ceea ce arată foarte bine sociologul Fatiha Agag-Boudjahlat, citată de Houria Bouteldja: pentru aceasta din urmă, bărbaţii „indigeni” și-au păstrat coaiele. Patriarhatul alb „vrea să pună mâna pe femeia indigenă”, dar nu știe că se adresează unui adversar, unui dușman redutabil care îşi va apăra bunul. Și asta va și face bărbatul indigen. îşi va apăra interesele de bărbat. Rezistenţa îi va fi implacabilă: „Nu suntem pederaști”, exclamă Houria Bouteldja, care subliniază: „Nu, trupul meu nu îmi aparţine. (…) Aparţin familiei mele, clanului meu, cartierului meu, rasei mele, Algeriei și Islamului. Aparţin istoriei mele și, cu voia lui Dumnezeu, voi aparţine și urmașilor mei”.[142] După cum subliniază Fatiha Agag-Boudjahlat, femeia orientală are datoria de a se supune, iar bărbatul oriental, datoria de a domina. Cât despre homosexualitate, pentru Houria Bouteldja nu este decât un virus occidental făcut pentru devirilizarea orientalilor: „Albii se bucură de *coming out-ul* masculului indigen în același timp din homofobie și din rasism. După cum oricine știe, «homălăul» nu este chiar un bărbat, tot aşa cum arabul care îşi pierde puterea virilă nu mai este bărbat”. Dacă aceleași cuvinte ar fi fost spuse în Franţa de o personalitate de dreapta sau de extremă dreapta, indignarea ar fi explodat. în cazul prezentat, doar o tăcere

142 Fatiha Agag-Boudjahlat, op. cit., pp. 37-3 8.

jenată: musulmană de origine algeriană, doamna Bouteldja e dublu imunizată. Poate face elogiul lui Ahmadinejad, poate considera Shoahul ceva insignifiant, poate emite fraze la limita antisemitismului, e de neatins. Ba chiar e sărbătorită de personalităţi de „stânga" precum Annie Emaux! Așadar, pe de o parte, supramasculii, caizii, bărboșii, marii fraţi purtători ai unei sfinte și vârtoase virilităţi ca pe vremuri, după cum îi putem vedea în filmul lui Ladj Ly, *Mizerabilii* (2019), pe de alta lingăul, burghezul pocăit, ușor efeminat, care merge cu bicicleta, mănâncă bio, îşi calculează carbohidraţii și trebuie să se arate prevenitor, romantic, să îşi ceară iertare pentru că există și să jure că va face penitenţă. Stranie împărţire a sarcinilor. De te-ntrebi dacă nu cumva anumite feministe ultras nu sunt fascinate de manierele arhaice, de hipervirilitatea brutală.[143] Deci, dacă adevărata crimă a bărbaţilor este că nu mai sunt macho? Să luăm Gay Pride: în Franţa, manifestarea nu le vorbește decât celor deja convinși, derulându-se întotdeauna în cartierele celor relaxaţi material din capitală. Nu ar fi mai convingătoare în departamentul Seine-Saint-Denis sau în zonele scăpate de sub control, supuse dublei dominaţii a bandelor și salafiștilor și unde homosexualitatea și persoanele transgen, din cauza prejudecăţilor și a religiei, sunt considerate încă drept dând dovadă de criminalitate, de comportament deviant? Mai mult, există temerea că sosirea masivă de imigranţi de cultură musulmană în Europa ar putea crește nivelul de violenţă la adresa femeilor „libere", adică, din punctul de vedere al agresorilor, care li se oferă, cum ne previne disidenta

143 De citit în legătură cu acest subiect Lucas Hollister, „Virginie Despentes et le domaine du genre", *Extension du domaine de la littérature,* 2019. Autorul afirmă că Virginie Despentes este obnubilată de virilitatea violentă. Și citează: „Tot ce e amuzant de făcut e viril, tot ce permite supraviețuirea e viril, tot ce te face să câștigi teren e viril" *{King Kong Théorie,* p. 128). Déspentes pare consternată că violenta virilă e interzisă femeilor și se dovedește fascinată de putere, de bande și de sânge. Pe această temă, de citit excelenta analiză a lui Marc Weitzman, care constată similitudinea dintre Virginie Despentes și Eric Zemmour, dovedind ambii simptomele unei fascinaţii mic-burgheze pentru brutalitatea jihadistă f„Les terroristes ont gagné", *Le Point,* 1 august 2020).

Ayaan Hârşi Aii în ultima ei carte.[144]

Reeducarea masculului alb

Heterosexualitatea ar fi deci o regulă impusă tuturor de ordinea socială. Michel Foucault, citat de Judith Butler, amintea, în această privinţă, o „dureroasă problemă" pentru fiecare, bărbat sau femeie, constrânși să îmbrace zi de zi acest costum pentru a se conforma ansamblului de prejudecăţi.[145] Așa că recomanda dezintoxicarea, ca de un drog care dăunează grav. De unde și apelul lansat femeilor de către unele militante radicale de a întrerupe legăturile cu bărbaţii, de a înceta să mai fie paralizate de dragostea pentru aceștia. Pentru activista Juliette Drouar, care denunţă „dresajul" heterosexual, cuplul nu e altceva decât „o persoană dominantă, fără martori și faţă-n faţă, și o persoană structural dominată de «el». Cum se poate supraveghea, exploata și pedepsi mai bine de-atât? Fundamental, heterosexualitatea presupune ca dominatorul să poată, la adăpost de alte priviri, să îşi supravegheze permanent dominată, chiar şi-atunci când aceasta doarme".[146]

Cu mai multă concizie și dreptate, Balzac spusese: „În dragoste, întotdeauna unul suferă și celălalt se plictisește". Lucru valabil și pentru cuplurile homosexuale, fie ele de gay ori de lesbiene, nu mai puţin patogene decât celelalte. Care dintre noi, în viaţa conjugală, rezistă încercării timpului? Dacă nu ar exista această calitate esenţială a iubirii care se cheamă indulgenţă, nicio familie nu ar rezista mai mult de câteva luni. Filosoafa Manon García deplânge la rândul ei faptul că până și feministele independente se bucură să fie dorite de bărbaţi, se simt fericite în braţele acestora și la adăpost de sarcinile menajere, de lenjeria corect împăturită, de micul dejun

144 Ayaan Hirsi Aii, Prey. *Immigration, Islam and the Erosion of Womens Rights,* Harper and Collins, 2020.

145 Judith Butler, *Trouble dans le genre,* La Découverte, 2006, p. 18.

146 Citată de Maïa Mazaurette, „L'hétérosexualité, c est terminé?", *Le Monde, g* februarie 2020.

minunat pregătit, în loc să îşi revendice autonomia. Se cred libere, dar sunt supuse.[147] Ceea ce înseamnă că nu vede că până și unei femei libere îi poate plăcea siguranţa tot atât cât pasiunea, viaţa casnică și înflăcărarea erotică. Pe cât ordinea morală și religioasă incrimina cândva în Europa homosexualitatea, mai ales pe aceea masculină, văzând în ea opera diavolului, pe atât diabolizarea heterosexualităţii dovedește același tip de dogmatism, dar inversat.

Chiar dacă feminismul american, ca şi acela francez, nu are nimic dintr-o doctrină monolitică şi e traversat cu furie de curente opuse, întotdeauna se fac auzite cele mai extremiste care exercită o autoritate ce le terorizează pe cele mai moderate. Este discreditat chiar actul iubirii care ar perpetua ideea stării de graţie sub stindardul ofertei generoase de plăcere. Pentru a te opune „contrarevoluţiei *straight*” [148]*4* [149]*5 (şic,* întotdeauna utilizarea *globish*[156] este adevăratul idiom al necioplţilor), trebuie discreditate normele heterosexuale care sunt în sine o oribilă perversiune. „În vastul proiect al nivelării morale, nu este de ajuns ca deviantul să fie normalizat. Trebuie ca normalitatea să fie considerată deviere.”[150]

Fiind[ɔ heterosexualitate nu înseamnă nimic altceva decât constrângere (Adrienne Rich[151]), iar dorinţa este o construcţie artificială, fiecare femeie demnă de acest nume ar trebui să se despartă fără întârziere de ele.

Asupra tuturor relaţiilor dintre sexe, la serviciu ca și

147 Manon Garcia, *On ne naît pas soumise, on le devient,* Climats, 2018. Păcat că autoarea nu a profitat de excelenta temă a supunerii voluntare pentru a-și aprofunda cercetarea. Pentru aceasta, ar fi trebuit să își pună întrebări legate de natura sentimentului iubirii care aservește și în egală măsură dezvoltă. Dar, vai, recade în toate stereotipurile zilei, fără a le pune sub semnul întrebării.

148 Christine Bard, Melissa Blais, Francis Dupuis-Déri,^w/ÿ?wî»ww^ *et masculinismes d'hier et d'aujourdhui,* PUF, 2019, p. 40.

149 Globish, Broken English = versiune, jargon simplificat al englezei în care nu sunt utilizate decât cuvintele și expresiile cele mai întrebuințate în general de nonanglofoni. (JV./.)

150 Charles Krauthammer, *Le Débat,* 1994, nr. 81, p. 168.

151 Adrienne Rich, „La containte à l’hétérosexualité et l’existence lesbienne“, *Nouvelles questionsféministes^* nr. i, 1981. Citată de Christine Delphy în prefațata ediția franceză a lui John Stoltenberg, op. cit.

acasă, apasă de acum norii negri ai suspiciunii. Și cea mai mică glumă de natură erotică nu este altceva decât anticamera crimei. De acum, nu educarea contează, ci reeducarea. De unde și faptul că foarte multe firme din Anglia și din Statele Unite, ba chiar și *New York Times* îşi supun angajaţii de sex masculin la teste vizând prejudecăţile inconștiente, sub formă de chestionare, pentru a le depista gradul de conformitate. Aceste LAT *(Implicit Associaţion Tests,* teste de asociere implicite), create la Harvard, folosesc de acum ca referinţă în universităţi, campusuri studenţești și birouri, chiar dacă pertinenţa lor e pusă sub semnul întrebării.[152] Se pune problema depistării, la bărbaţii albi de o anumită vârstă, a prejudecăţilor ascunse cu privire la minorităţi sau femei, pentru a le putea elimina mai eficient. Suntem cu toţii niște sălbatici care habar nu au de asta şi care, încă din clasele mici, trebuie reformaţi. Dacă fuziunea dintre „rasă" și știinţă ne-a lăsat amintiri funeste, aceste teste uită să fie aplicate și presupunerii care le generează: principiul că numai bărbatul alb e doldora de gânduri dușmănoase faţă de alţii. Pe 20 ianuarie 2020, Gabrielle Bouchard, pe atunci președinta Federaţiei Femeilor din Québec, sugera pe Twitter să fie interzise sau abolite relaţiile heterosexuale, pentru a pune capăt feminicidelor din regiune. Ulterior și-a regretat afirmaţia, dar tonul era dat: va veni ea ziua…[153]

În realitate, însăși existenţa bărbatului e un scandal, bipedului peniat ar trebui să i se pună capăt, să dispară de pe suprafaţa pământului.

Panică în emancipare în tinereţe, în anii 1970 – 1980 ai secolului trecut, râdeam de avertismentele conservatorilor. Aceia preziceau, după căderea tabuurilor, haosul și dezlănţuirea unor pulsiuni neînfrânate. Nu greșeau decât în legătură cu un singur punct. Dincolo de poarta interdicţiilor, nu anarhia domnește, ci războaiele

152 Douglas Murray, op. cit., p. 90.

153 Alice Coffin, delegată EELV, explica, în septembrie 2018, în timpul unei dezbateri asupra RUAM (reproducerea umană asistată medical): „A nu avea un soț mă expune mai degrabă la a nu fi violată, ucisă, bătută. Și prin asta evit și ca ai mei copii să pățească la fel. Ar trebui amintite câteva date legate de tați, e un pic cam

civile ale libidoului, furia tuturor împotriva tuturor. Fiecare categorie, grup sau subgrup face presiuni continue, subversiunea dorinţei se exercită sub semnul unei denigrări agresive: bătăi de tobă, bubuit de canonadă. Libertinajul devine o armă îndreptată împotriva adversarilor imaginari. Egalitatea exasperează justiţiarii și nu e niciodată suficient de egală, însă libertatea dezamăgește. Exaltantă când este invocată, ajunge teribil de prozaică atunci când este câştigată. Doar atâta e?! Trebuie trezită iar, la date fixe. „Floarea libertăţii nu înflorește decât în pușcării”, zicea cântăreţul și disidentul est-german Wolf Biermann. Autonomia câştigată de femei nu le-a anulat vechile responsabilităţi de mamă și de soţie și se traduce printr-o supra-încărcare a muncii. Pierderea preeminenţei bărbaţilor nu i-a scăpat pe aceștia de funcţiile care le aparţineau. Și unii, și alţii ˇs-au trezit într-o zonă de incertitudine în care trebuie să îşi creeze noi modele pornind de la cele vechi. Acest amestec explică nostalgia dramatic să ni se tot fluture referinţa paternă așa, pur și simplu, fără a cunoaşte realitatea”. *(Russia Today)* unor femei pentru modelul de macho clasic pe care să-l deteste, pe când bărbaţii se miră să aibă aproape femei atât de libere și de tradiţionaliste în același timp, întrucât vor și independenţă, și să fie protejate. Emanciparea face din noi niște ființe dezorientate, care plutesc între mai multe roluri. Celălalt mă îngrijorează când nu stă la locul lui și nu rămâne permanent într-o funcţie anume: feminitatea nu se mai declină la unicul nivel de mamă, aiurită cu pretenţii literare, muză ori curvă și nici masculinitatea sub unicele trăsături ale șefului, patronului, ale clasicului *pater familias.* De unde și o una și aceeași nostalgie a clarității: spune-mi cine ești ca să știu și eu cine sunt; cele două sexe caută siguranţa într-un arhetip, pentru a pune capăt indeciziei și a-l închide pe celălalt într-o definiţie limpede.

Am cucerit numeroase libertăţi la finalul secolului trecut și asta ar trebui să fie un prilej pentru a ne bucura. Pentru mulţi militanţi, aceste libertăţi, la plural, sunt însă

principalul obstacol în calea Libertăţii cu majusculă. Ca atare, trebuie negate cu înverșunare progresele înregistrate și purtat de parcă am mai fi ˇîncă în situaţia din secolul al XIX-lea, ba chiar dinainte de Revoluţia din 1789, și ar fi necesară ridicarea batalioanelor de soldaţi pentru răsturnarea tiraniei. Logica mizei totul sau nimic: fie libertatea și egalitatea simt totale, fie nu există, și cel mai mic privilegiu al unei categorii este văzut drept ceva abominabil. Libertatea merge mână-n mână cu responsabilitatea și constă și în a nu imputa altora propriile erori, implică, aşadar, ieșirea din cultura scuzei. Totuși, aceasta proliferează: cu cât sunt acordate mai multe drepturi unor indivizi sau unor grupuri, cu atât acestea denunţă o înfiorătoare dominare și îşi inventează noi dușmani. Este aceasta nenorocirea unei libertăţi insaţiabile care nu-și poate niciodată acorda vreun moment de odihnă. Căutarea aceasta pătimașă seamănă cu un blestem dacă nu ajunge la o artă de a trăi noutatea. Istoria recentă a culturii occidentale nu este altceva decât o îngrămădire simultană de tabuuri și de eliberări: o dimensiune este amplificată, alta, pusă sub lacăt. Ambuteiajul de emancipări ameţește și provoacă dorinţa de emancipare de sub emancipatori. Se proliferează astfel spectrul sinistru al unei *eliberări jură sfârșit, care multiplică interdicţiile.* Drepturile noastre câştigate se întorc împotriva noastră ca tot atâtea pălmuiri. Cuvintele potrivite înseamnă acţiune, spuneau grecii, sunt o modalitate de a răspunde marilor tragedii prin expresii esenţiale. Numai că și cuvintele eronate provoacă, la rândul lor, acţiuni greșite și noi tragedii. în acest punct am ajuns.

Să nu-n[ˇurcăm epoca

Este meritul lui Châteaubriand să fi redescoperit, înaintea lui Tocqueville, o pasionantă lege istorică: preexistenţa unui eveniment faţă de momentul declanșării lui. Astfel, a putut scrie că „revoluţia (de la 1789) era împlinită înainte de a fi izbucnit: e o greșeală să se creadă că ea a răsturnat monarhia, când nu a făcut decât să-i

disperseze ruinele, adevăr dovedit de prea slaba rezistenţă pe care a întâlnit-o revoluţia”.[154] Monarhia și Biserica erau în decădere de mult timp când a survenit cucerirea Bastiliei și Noaptea de 4 august.[155] Se poate afirma același lucru și despre prăbușirea tabuurilor, în mai 1968, deja măcinate în momentul în care ˇs-a pretins că erau nimicite. Un regim, o dinastie, un cuplu și chiar o naţiune nu se năruie decât atunci când sunt deja moarte.

La fel stau lucrurile, *mutaţis mutandis,* și cu patriarhatul din zilele noastre: în Occident oricum agonizează, deși e fluturat ca o sperietoare. Nu-i trăim triumful, ci confirmarea prăbușirii. În ţările democratice, bărbatul devine „desuet”[156]: cunoaşte tot mai mult eșecul școlar, mai ales în mediile populare, și nu mai este necesar pentru procreare. Și-atunci nu este ciudat că, în momentul în care femeile câştigă puterea la școală, în întreprinderi, în cercetare, o parte a mișcării feministe să se cantoneze în tânguiri și să ofere o imagine în același timp de chin și de furie a sexului lor? Doar dacă victimizarea nu este un subterfugiu pentru câştigarea locurilor din faţă. Bărbaţii sunt pe cale de a-și pierde preeminenţa, inclusiv în sfera profesională, cu excepţia matematicii și a fizicii, care rămân bastioane masculine, fără a se ști dacă este vorba despre un fenomen de rezistenţă din partea sexului masculin ori de lipsă de interes din partea celuilalt sex. E corect să fie denunţate faptul că în anumite structuri ierarhice nivelurile superioare nu sunt accesibile decât unei anumite categorii de persoane, precum și diferenţele salariale, dar trebuie recunoscut că, în Occident, pe termen mediu și lung, avantajul politic și simbolic revine

---

154[101] François-René de Chateaubriand, *Mémoires d'outre-tombe,* tom I, p. 986, citat în

155 Noaptea în care Adunarea Națională Constituantă a desființat privilegiile feudale. (AU)

156 Laetitia Strauch-Bonart, *Les hommes sont-ils obsolètes?.* Fayard, 2018. Pentru autoare, diferențele salariale se vor diminua în mod natural, iar puterea de negociere a femeilor va crește. Dubla tendință a angajărilor în secolul XXI este aceea a ascensiunii femeilor și a declinului relativ al bărbaților. Femeile vor fi cel mai bine titrate dintre cele două sexe.

femeilor. În majoritate, ele sunt cele care cer divorţul. În general, sunt mai educate decât bărbaţii[157], inclusiv în lumea arabo-musulmană, chiar dacă acolo încă supuse regulilor arhaice de dominaţie.[158] ˟S-a putut chiar vorbi, în Statele Unite, despre „pelicula reziduală de bărbaţi dominanţi” (Hanna Rosin) care păstrează iluzia de a stăpâni lucrurile în continuare, dar care nu mai sunt decât niște dinozauri cu care te obișnuiești.[159] Predominanta familiilor monoparentale hetero sau homosexuale este exclusiv feminină, ceea ce înseamnă că un număr important de copii, băieţi și fete, vor fi educaţi într-un regim cvasimatriarhal (conform lui Emmanuel Todd) care rămâne de definit. Pătrunderea tehnicii în comportamentul social, contracepţia, avortul, procreaţia asistată medical, purtarea sarcinii de o altă persoană fac bărbatul inutil în procesul de reproducere, chiar dacă posibilitatea de a crea cândva copii în eprubetă va face inutile și femeile potenţial născătoare.

În mod tradiţional, genul feminin era asociat cu renunţarea (surorile Brontë, Jane Austen, Cehov, Balzac, Flaubert). Iluziile pierdute o priveau mai mult pe ea decât pe el. Nici nu ieșea bine la suprafaţă un vis, că și era supus unui duș rece. în ziua de azi, mișcarea se inversează, iar ambiţia suprimă resemnarea. La nivel social egal, în cadrul clasei medii occidentale, fără îndoială este mai simplu să fii o tânără de 20 de ani decât un băiat de aceeași vârstă. *Girl power* prevalează.

Poate fi măsurată importanţa acestor schimbări? Este astfel deschisă calea unei egalităţi sporite a condiţiilor, dar și unei rivalităţi în creștere și unei potenţiale segregări legale a sexelor la locul de muncă, în restaurant, la universitate[160]: femeile se reunesc între ele, departe de

157 EmmanuelTodd, »Aujourd’hui, les femmes sont plus éduquées que les hommes“, interviu acordat lui Sébastien Lapaque, *Revue des Deux Mondes,* aprilie 2018.

158 Hakim El Karoui, *U Islam, une religion française,* Gallimard, ianuarie 2018.

159 Hanna Rosin, *The End of Men. Voici venu le temps desfemmes,* éditions Autrement, 2013.

160 Conform unei anchete Bloomberg din decembrie 2018, teama de intentarea unui proces sau de probleme financiare este atât de mare în lumea finanțelor, încât

bărbaţi.[161] Femeia este într-adevăr viitorul bărbatului, dar fără bărbat.

Spre o pace înarmată?

De parcă ar trebui să se răzbune pe libertăţile acordate acum o jumătate de veac în materie de dragoste, epoca noastră dorește în același timp permisivitatea și penalul, orgasmul și pedeapsa. Riscând să nu recolteze decât voluptatea supliciului. Ceea ce domnește de acum în relaţiile dintre sexe este, ca în Statele. Unite, o pace înarmată, legături carnale și de iubire sub înaltă supraveghere judiciară. Până și pandemia de COVID-19, începând din iarna lui 2019, a dat ocazia unui nefericit șovinism de gen: femeile făceau observaţia că un grup de femei ţinuse ţara-n picioare, în timp ce cocoșii se-nfoiau pe la tribune, bărbaţii subliniau că o imensă majoritate de subiecţi masculini, 73%, plătise cel mai greu tribut maladiei, pe când cei angajaţi în serviciile esenţiale, cei care fac livrări la domiciliu, șoferii de camioane, încărcător-descărcătorii sunt cei care au menţinut Franţa pe linia de plutire. Să nu intrăm totuși în aceste meschine calcule contabile.

A trăi împreună a ajuns din ce în ce mai greu de când a fost emancipat sexul: în realitate, el ˇs-a emancipat de noi. Nu se mai înţelege nimic, se construiesc noi modele, fără a le abandona cu totul pe cele vechi. Melancolie postrevoluţionară: este decorticat, de pildă, actul iubirii până la cele mai mici etaje ale sale, pentru a fi decretat iluzoriu și, pentru a spune lucrurilor pe nume, dezamăgitor. Nenumărate anchete dovedesc decepţia femeilor[162] prin comparaţie cu făgăduielile exorbitante ale

majoritatea funcționarilor refuză să ia cina în doi cu vreo colegă, să stea alături în avion, să doarmă la același etaj în hoteluri, de frică să nu ajungă obiectul unui șantaj. In Douglas Murray, op. cit., p. 86.

161 Conform lui Géraldine Smith, în Statele Unite, obiectivul feminist al unei societăți inclusive trece mai întâi prin separarea genurilor. Chiar și online, o bună parte dintre grupurile virtuale sunt *de facto* interzise bărbaților. Exact ca odinioară, mixajul e de acum exclus. La cea mai mică dificultate, femeile protestează: *Stop! You are making me really uncomfortable.* Géraldine Smith, op. cit., pp. 76-78.

162 Sarah Barmak, *Jouir. En quête de l'orgasme féminin,* La Découverte, 2019. Conform
autoarei, 50% dintre femei se consideră nesatisfacute, fie din lipsa dorinței, fie din cauza

vremii. Hipersexualizării lumii și mijloacelor de comunicare în masă le răspunde o așteptare frustrată: „dreptul la plăcere” este o revendicare rar împlinită.

Sex, da, dar cu garantarea rezultatelor. Brassens deja o spusese: „95% dintre femei se indispun trăgându-și-o[163]”. (Să adăugăm că și bărbaţii pot fi cuprinși de un sentiment identic. În dragoste, totul e reciproc.) Un site internet, *T3as joui?,* înființat de jurnalista Dora Moutot, exasperată de suficienţa bărbaţilor, îi avertizează că trebuie să cunoască anatomia feminină înainte de a se arunca într-o aventură. Plăcerea feminină implică abandonarea egoismului masculin. De acord! Din acest punct de vedere, redescoperirea extaziată a clitorisului de către unele feministe exală un delicios parfum retro, căci același discurs era deja susţinut, în aceiași termeni, în anii 1970 – 1980. Nici aici nu e nimic extraordinar în afara persistenţei unei tragice ignorări a realităţilor. Mulţi bărbaţi ar putea și ei să se plângă de neîndemânarea femeilor. Căsătoria, spunea atât de prozaic Kant, înseamnă apropierea organelor genitale de ale celuilalt. Fără a merge până la apropiere, puţină ştiinţă de a face lucrurile este întotdeauna bine-venită și de o parte, și de cealaltă. Nicio milă față de netotii şi de neîndemânaticii de ambe sexe. Cunoaşterea nu a ucis nicicând plăcerea.

Alt exemplu de bădărănie reciprocă: acei amanţi care se evaluează fără umbră de bunăvoinţă (regăsim așa ceva în literatura de dragoste a secolului al XVIII-lea, mai ales la Choderlos de Laclos). Fiecare dintre aceștia, indiferent de sex, are dosarul lui în care sunt notate performanţele, dimensiunile, specialităţile: sunt astfel sancţionaţi bădăranii, dar şi fanfaronii şi lăudăroasele. Calitatea erecţiei, rezistenţa, tandreţea mângâierilor, igiena intimă, frumuseţea suspinelor, eleganţa hainelor și a lenjeriei intime, totul merită o apreciere[164], iar filmuleţele indiscrete

greutății de a atinge orgasmul.

163 Georges Brassens, *Quatre^ingt-quinze pour cent,* 1972. De dtit și Sonia Feerchak, *Les femmes s'emmerdent au lit. Le désir à l'épreuve duféminisme et de la pornographie,* Albin Michel, 2015.

164 Modelele „violator“, „macho“ sau „cunifob“ sunt susceptibile de a distruge o

vin uneori să pigmenteze cuvintele. Vai de cel considerat „cunifob”[165]! Piaţa plăcerii sexuale îi este închisă, cu excepţia cazurilor în care îşi cere public iertare sau îşi schimbă identitatea. Există riscul de instaurare a unei atmosfere de ultragiere generală, în care fiecare îl vorbește de rău pe celălalt, ordine, subliniind cele mai respingătoare detalii. Altă trăsătură a epocii: umbra uriașă a Dreptului se ridică de acum între îndrăgostiţi ca o redutabilă lamă de ghilotină. Ceea ce nu reduce cu nimic nici romantismul, nici erotismul, dar le face mai fragile. Uitaţi-vă, de exemplu, la acei indivizi care alcătuiesc dosarele partenerilor lor, în caz de litigiu, păstrând cu scrupulozitate, după cum o fac deja anumiţi avocaţi, SMS-uri, e-mailuri, scrisori, ba chiar înregistrări ale discuţiilor purtate între ei, ca tot atâtea probe pentru un eventual proces. Fiinţa iubită se poate transforma cândva într-un dușman de moarte, deci trebuie să te pregătești și să îţi pui la punct armele. Teribilă conversie a idilei în război subteran de gherilă.

Angoasa și minunea

Să nu visăm la o armonie perfectă între cele două părţi ale speciei umane: datul anatomic, posibilităţile oferite unora și interdicţiile la care sunt supuși alţii, capacitatea de a da naștere sau diferenţa dintre voluptăţi pun pentru totdeauna obstacole visului înţelegerii armonioase. Numai că între idilă și război există mii de alte opţiuni. Fiecare sex rămâne pentru celălalt izvor de spaimă și de farmec, într-o împărţire imprecisă între atracţie și groază. Sexualitatea feminină rămâne acel continent întunecat, subliniat de Freud, inclusiv pentru femei. Nu există decât două sexe, dar, pentru unii, ar mai fi și altele. Cine ar fi crezut, acum douăzeci şi cinci de ani, că vom asista în Franţa la o asemenea desfășurare de ură și de furie, care invadează cu regularitate scena americană? Acolo am ajuns și noi, cu diferenţa a câtorva nuanţe

întreagă viață sexuală. Maia Mazaurette, „En 2039, toutes les femmes notent leurs amants, utopie ou dystopie?“, *Heidi News,* 8 ianuarie 2020.

165 Frica de cunilingus. *(N.t.)*

culturale. Opresiunea femeilor a fost atroce, dar asta nu înseamnă că eliberarea lor va fi minunată. Emanciparea înseamnă, pentru ele, și dreptul de a-și asuma toate defectele bărbaţilor și de a le mai adăuga câteva. Poţi fi feministă fără a te lăsa trasă pe sfoară: doctrina nu epuizează nici misterul răului, nici vraja pasiunii. În dragoste nu există decât cazuri particulare, or, ca orice ideologie, feminismul nu se bazează decât pe statistici, detestând excepţiile. Nu înţelege afinităţile elective, e surd la comuniunea sufletelor și la tumultul simţurilor.

Să nu ignorăm suferinţele și eșecurile generate de jumătate de veac încoace de lenta dezintegrare a patriarhatului, de criza masculinităţii, care a urmat înţelegerii dureroase de către femei a recentei și fragilei lor libertăţi. Să nu ignorăm faptul că pe unii bărbaţi îi mâhnește această stare a lucrurilor și ţin să pedepsească în mod colectiv sămânţa cea rea a trădătoarelor și perfidelor; că, invers, unele femei visează la o răzbunare apocaliptică împotriva sexului așa-zis tare, ceea ce, la rigoare, putem înţelege, dar nu și accepta. Vechea luptă pentru egalitate și demnitate va continua şi nu vedem în numele a ce ar trebui să o cenzurăm. Criticarea sexismului rămâne necesară. Numai că se confruntă două feluri de logică: una vindicativă, în același timp bazată pe proceduri și suspicioasă, și una pozitivă, care insistă asupra valorilor comune mai degrabă decât asupra a ceea ce ar scinda. Solicitarea egalităţii absolute este un monstru insaţiabil care riscă să îi tragă și pe unii, și pe alţii într-o spirală implacabilă de dorinţă și de rivalitate. Dorinţa de echitate trebuie temperată prin plăcerea coabitării și inteligenţă: ceea ce ne unește rămâne mai puternic decât ceea ce ne dezbină. E în sarcina noastră să alegem între o discordie sterilă și una fertilă, în așa fel încât să prezervăm atmosfera de prietenie erotică și de iubire dintre sexe, care ar trebui să fie scopul oricărei civilizaţii.

Oare acest tip de omenire care se anunţă va fi alcătuit din două mari triburi campate de-o parte și de alta

a unui fluviu, ce nu vor putea sta de vorbă decât prin intermediul avocaţilor? Văzuse oare bine Alfred de Vigny, când scrisese, în poemul *Mânia lui Samson,* din 1839: „Femeia va avea Gomora, bărbatul va avea Sodoma, Și, aruncându-și de departe priviri inflamate, Vor muri și-unii, și-alţii, fiecare de-a lui parte?” Putem spera că va rămâne cel puţin o lume a frumuseţilor și a credinţelor împărtășite de ambele părţi. În numele a ce ˟s-ar putea menţine străvechea relaţie? Numai în numele fericirii de a fi ˟împreună, fiind[ɔ~ dușmanul combătut este totodată fiinţa dorită, iar a le despărţi ar însemna să-i fie amputată fiecăruia o parte esenţială din sine însuși.

Partea a doua

Antirasismul exterminator

Tinerele generaţii manifestează pentru a afirma invizibilitatea culorilor și universalitatea valorilor. Nu există, într-o viaţă împlinită, decât ceea ce faci pentru a șterge ura cu ajutorul Dreptului și al libertăţilor.

Lionel ZINSOU[166]

Capitolul 10

Cruzimea e albă

Spânzuraţi albii.

Nick CONRAD, rapper, 2018[167]

Nicio afirmaţie sau comportament ţinând de ura de rasă, de clasă, de specie, de discriminarea pe bază de vârstă, validitate, stare psihică ori greutate, transfob, prostitutofob, islamofob, homofob nu vor fi tolerate. Sexismul antimasculin, ca şi rasismul antialbi/albe nu există.

Meute de chiennes, weekend feminist desfășurat în departamentul Sarthe, în perioada 12 – 13 septembrie

166 Lionel Zinsou, „Suis-je assez noir?“, *Le 1,* iunie 2020. Lionel Zinsou, franco-beninez, patron de firmă, fost prim-ministru al Beninului, a făcut obiectul unor atacuri xenofobe în Africa fiindcă e metis și francez. Dublu păcat...

167 „Mă-ntorc în creșe și-ucid bebelușii albi, Prindeți-i repede și spânzurați-le părinții.“ Nick Conrad nu se consideră rasist, ci vrea doar să atragă atenția asupra problemei rasismului antinegri, inversând relația. Pe scurt, nu e decât ficțiune... nu e decât artă! Nick Conrad a fost condamnat la plata unei amenzi de 5 000 de euro pe baza plângerii pentru rasism antialbi și incitare la crimă, depusă de Liera (Liga Internațională Contra Rasismului și Antisemitismului) în toamna lui 2019. A făcut apel.

2020

În cartea sa *Cool Memories* (1993), Jean Baudrillard face o analogie îndrăzneaţă între *SOS-Racisme* și *SOS-Baleines*: „Într-un caz este denunţat rasismul, în celălalt este urmărită salvarea balenelor. Şi dacă primul caz era și un apel subliminal la salvarea rasismului și deci miza luptei antirasiste ca ultim vestigiu al pasiunilor politice, aşadar o specie virtual condamnată?”[168] Baudrillard nu greșea: operaţiunea de salvare a reușit dincolo de așteptări. Nu încetăm să descoperim zilnic noi forme de discriminare, în legătură cu orice grup sau persoană care se simte discreditată ori batjocorită. Nu e nicio nevoie de a salva rasismul, fiind[ɔr acesta naște ceva inedit în fiecare dimineaţă. Cuvântul ˟s-a diluat într-o asemenea măsură încât a ajuns să însemne orice, inclusiv contrariul său. Secte microscopice nu au altă funcţie decât aceea de a dezgropa noi zăcăminte, de la glotofobi (cei care ironizează accentele) până la grasofobi, fără a-i uita pe adolescentofobi. Acestea le etichetează pe rând, încercând să antreneze opinia publică într-o indignare prefabricată. Cariere întregi se construiesc în jurul denunţării ofenselor, fie ele reale ori imaginare: inepuizabilă mană cerească. Exact în momentul în care societăţile noastre sunt cele mai tolerante, sunt descrise ca abominabile cu asupra de măsură. Nu ˟s-a încercat, acum câţiva ani, să ni se explice că termenul „domnișoară” constituie o categorie sexistă?[169] Cea mai mică reticenţă ori ironie la adresa unui individ, unei categorii, unei religii este interpretată ca înjosire și condamnată.

O maladie a densităţii

Acum șaptezeci de ani, după conferinţa de la Bandung, un anumit număr de ţări, preocupate să scape

168 Jean Baudrillard, *Cool Memories,* Galilée, 1993. Umoristul Pierre Desproges propunea să fie trecut rasismul la plural: „Există rasiști negri, arabi, evrei, chinezi, ba chiar și ocru-crem și antracit-argintiu. Insă SOS-Cutare nu-i biciuie decât pe berrișonii (locuitorii din Berry) cu tenul cum se cuvine sau pe parizienii mâncători de baghete proaspete“.

169 Julie Muret, *Osez le féminisme,* octombrie 2011.

din situaţia de diviziune generată de Războiul Rece, ˇs-au reunit pentru a combate impˇerialismul occidental, pentru a obţine independenţa coloniilor și a răsturna regimurile politice opresive. Termenul de „alb” a căpătat atunci un sens metaforic și a înglobat Europa și Statele Unite. Acum însă e folosit în sensul lui denotativ: culoarea pielii și nimic altceva stă la baza judecăţii. Analiza a sărăcit. Albii, într-adevăr, sunt singurii care pot fi căleaţi în picioare fără ca asta, deocamdată, să atragă cine știe ce penalizare. Societăţile multirasiale care se anunţă vor fi societăţi multirasiste, în care va fi mereu nevoie de un al treilea, din exterior, pentru a susţine edificiul și a frâna războiul tuturor împotriva tuturor.

Maladie a comprimării oamenilor, a anulării distanţelor pe un glob atins de o densitate sufocantă, rasismul traduce în primul rând alergia fiinţelor omenești unele la altele. Fiecare vrea să fugă, să scape de intolerabila promiscuitate. Suntem în prezenţa patologiei punctelor de fricţiune. încercaţi să fiţi binevoitor într-un metrou plin ochi, la Paris, la Londra sau la New York, la ore de vârf, când fiecare pasager vă este dușman și se bate pentru a-și păstra un spaţiu în care să poată respira. Nu dai de figuri în mulţime, ci doar de corpuri pe care trebuie să te străduiești să le eviţi. Simplul fapt că un grup se protejează și se închide în faţa altora poate fi calificat drept rasism – „există tot atâtea tipuri de rasism câte grupuri au nevoie să îşi justifice existenţa”[170], spunea Pierre Bourdieu, chiar fundamentul societăţilor omenești e așa, iar termenul cunoaşte o augmentare exponenţială. Pentru a scăpa de această maladie, ar trebui ca omenirea să renunţe la diversitate, să fie o singură specie în toate colţurile planetei, să nu vorbească decât o singură limbă și să excludă orice diferenţiere. Claude Lévi-Straussâşi manifestă dispreţul faţă de acest soi de argumente esenţialiste în anumite pagini ale sale. Deși, în 1952,

170 Pierre Bourdieu, *Questions de sociologie,* 1980, Editions de Minuit, p. 254, citat în
P. A. Taguieff, *La Force du préjugé. Essai sur le racisme et ses doubles,* Tel Gallimard, 1987,?. 34.

propovăduia, în *Rasă și istorie,* colaborarea și interconectarea culturilor, treizeci de ani mai târziu scria: „Diversitatea (societăţilor omenești) rezultă în mare parte din dorinţa fiecărei culturi de a se opune celor care o înconjoară, de a se distinge de ele – într-un cuvânt, de a fi ea însăși; aceste culturi nu se ignoră, împrumută ocazional una de la alta, dar, pentru a nu dispărea, trebuie, în alţi termeni, să persiste între ele un anumit grad de impermeabilitate”. Și adăuga: „Nu e nicio vinovăţie în a așeza un mod de viaţă și de gândire deasupra tuturor celorlalte și de a nu te simţi atras de cutare sau cutare mod de viaţă, respectabil în sine, dar care se îndepărtează mult prea mult de acela de care ești legat tradiţional. (…) Prezervarea sinelui presupune de acum distanţare, dacă nu cumva chiar o formă de surditate”.[171] într-un cuvânt: faptul de a dori să rămâi între cei apropiaţi nu e o crimă. Xenofilia nu e obligatorie. Comandamentul evanghelic „Să vă iubiţi unii pe alţii” trebuie înlocuit cu o regulă mai simplă: „Începeţi să nu vă mai detestaţi”. Baza oricărei vieţi sociale este indiferenţa binevoitoare. Trebuie doar sancţionată sau prevenită exprimarea verbală sau fizică a urii, știind însă că nu va dispărea niciodată. Antirasismul nu se constituie într-o politică.

Contra „albtriarhatului”.

Nu mai există rase, ni se spune, chiar și cuvântul ar trebui eliminat din limbajul oficial, după cum a propus Parlamentul francez în 16 mai 2013 și după cum ˇs-a angajat candidatul Hollande în 2012, pentru a tăia craca de sub picioarele „tuturor teoriilor greţoase”.

Servind fondamental celor mai groaznice rătăciri, cuvântul „nu-și găsește locul în ordinea noastră juridică” (Alfred Marie-Jeanne, raportor al propunerii). Nu mai există rase în afara aceleia, blestemate, a bărbatului alb, ne explică vocile autorizate de-o parte și de cealaltă a Atlanticului. Dacă ripostezi că însuși acest enunţ este rasist, fiind[ɚ esenţializează o categorie de populaţie, ţi se răspunde că și această biată obiecţie este dovada

171 Claude Lévi-Strauss, *Le regard éloigné.,* Plon, 1983^. 15.

rasismului tău, prin aceea că refuzi să ţi-l recunoşti. Simplul fapt de a fi „alb”, ne explică Françoise Vergés, denunţătoare apucată de streche a „albtriarhatului”, este un privilegiu nemaipomenit, pe care titularii nu vor să-l recunoască. Femeile albe ne obosesc, explică tot Françoise Vergés[172], citând-o pe Reni Eddo-Lodge: „De ce nu mai vreau să discut despre problema rasei cu albii”.[173] Iar asociaţia afrofeministă Collectif Mwasi, care apostrofează și dispreţuiește „feminismul alb”, precizează: „Nu suntem nici prietene, nici tovarășe, iar tu ești dușmanul nostru politic. Nu dorim nici feminismul tău inclusiv, nici feminismul tău condiţional (…). Pe scurt: câinii noștri nu vânează împreună”.[174] „Femeilor albe nu le place să li se spună că sunt albe”, într-atât de normal li se pare acest lucru.[175] Militanta afrofeministă Maboula Soumahoro consideră că un bărbat alb nu poate încarna antirasismul, întrucât „nu poate avea dreptate în faţa unei femei negre sau unei arabe”. Blestemul impurităţii, ca-n vremurile bune ale coloniilor: se joacă iarăși aceeași piesă, doar că invers, cu actori noi.[176]

Recunoaşterea „privilegiului alb” de către albi privilegiaţi, în cercuri intelectuale șic, ca în cazul lui

---

172 Nepoată de frate a marelui avocat din insula Réunion, Jacques Vergés, fost membru al Rezistenței trecut de la anticolonialism la extrema dreaptă, fiică a lui Paul Vergés care a fost un adevărat proconsul al aceleiași insule, Françoise Vergés manifestă o mare bunăvoință față de islamul extremist, față de voalul islamic și de Tariq Ramadan. Conform revistei *Le Canard enchaîné.,* a dat din coate pe lângă Nicolas Sarkozy pentru a obține președinția Comitetului Național pentru Memoria și Istoria Sclaviei și apoi pe lângă François Hollande pentru a-i prelungi ocuparea postului etc. (Anne-Sophie Mercier, „Les énervés de la Race“, *Le Canard enchaîné,* 24 iunie 2020) In cadrul mișcării decolonizatoare și antirasiste, trebuie, ca bun marxist ce te afli, să-ți vezi de interes. Se poate observa cum cea mai mare parte dintre actorii mișcării, cu vorba mânioasă la ei, sunt mai întâi în căutare de funcții bine plătite, care pentru a conduce un muzeu al colonialismului, care un muzeu al sclaviei, care o instituție publică. O fi statul francez rasist, colonialist, sclavagist, dar banii-i dă!

173 Françoise Vergés, op. cit., p. 42.

174 Mwasi, *Afrofem,* Éditions Syllepse, 2018, p. 43. Printre dușmancele albe sunt citate Lou Doillon, Laurence Rossignol, Anne Hidalgo, Élisabeth Badinter, care se opun voalului și islamului politic, printre altele.

175 Françoise Vergés, op. cit., p. 41.

176 *Le Canard enchaîné,* id.

Virginie Despentes[177], constituie la rândul său un privilegiu ridicat la pătrat: orgoliul moral, dincolo de afișata umilinţă, de a se ridica deasupra plebei înghesuite în preacurata ei conștiinţă.[178], Albii nu pot înţelege ce simt negrii", spune istoricul Pascal Blanchard (care însă pare că a reușit). Formulare specială care reia cuvânt cu cuvânt categoriile coloniale albi și negri. Ai crede că citești *Ţintin în Congo,* prin mania de a esenţializa realităţi diferite. „Albii", continuă filosoful Pierre Tevanian, „sunt într-adevăr bolnavi de o boală care se numește rasism, care îi afectează pe toţi, în moduri diferite, chiar și când nu sunt rasiști."[179] „A fi alb înseamnă a fi născut în această dublă impostură: beneficierea de un privilegiu și degenerarea respectivului privilegiu. A părăsi privilegiul înseamnă a trăi clipă de clipă o ascеză."[180] Să te referi la un „privilegiu alb" înseamnă să faci milioane de oameni vinovaţi de faptul că ˟s-au născut. E același lucru ca și când în Africa ˟s-ar vorbi despre un „privilegiu negru". Chiar și când îţi pierzi un privilegiu economic, nobiliar, statutar, pielea tot de culoare deschisă îţi rămâne. Niciun „alb" nu are dreptul de a se considera victimă a rasismului: abia atunci ˟s-ar dovedi un rasist abominabil, căci doar e rasist de la natură, tot aşa cum atomul e radioactiv sau cucuta, otrăvitoare. Orice-ar face, tot e de vină: crima lui este aceea de a fi. Războiul epidermelor este în același timp implacabil și simplu: există un Rău şi mai mulţi Persecutaţi. Printr-o teribilă ironie, aplicăm asupra noastră același portret schematic pe care coloniștii îl aplicau popoarelor colonizate; procedăm faţă de noi înșine la o desemnare colectivă. întoarcere a culpabilităţii metafizice, a vechii

177 Virginie Despentes, France Inter, 3 iunie 2020.

178 Autorul afro-american W.E. Dubois a vorbit cel dintâi, în 1935, despre salariul psihologic al muncitorilor albi. Expresia „privilegiu alb" a fost elaborată de o americancă bogată, Peggy McIntosh, în 1987, *Privilegiul alb și rucsacul invizibil.* Ca întotdeauna în America, se confundă banii și culoarea pielii, într-o veritabilă negare a realității de clasă. Astfel, un cerșetor alb care trăiește pe străzi ar fi favorizat prin comparație cu un milionar negru, asiatic sau hispanic!

179 Volum în colaborare, *De quelle couleur sont les Blancs?,* La Découverte, 2013, p. 29.

180 Ibid., pp. 3 2-3 3.

inculpări rasiale care condamnă oamenii *nu pentru ceea ce fac, ci pentru ceea ce sunt.*

Asociaţiile clasice din Franţa, „susţinute de militanţi albi mai degrabă îmbătrâniţi” (Eric Fassin)[181], MRAP, Liera, Liga Drepturilor Omului, SOS-Rasism, cu mari nuanţe care le deosebesc, sancţionează discriminarea în numele principiului universalismului republican; noile lobby-uri (CRAN, ℭℭIF, Brigada antinegrofobie et[.) se constituie după familii etnice sau religioase. Acestea îşi recrutează adepţii direct din cartierele mărginașe și interzic și cea mai mică derivă, pentru a obţine recunoaşterea mediatică și a înainta într-o piaţă în plină expansiune. A vorbi despre „rasizat” în legătură cu orice persoană neagră sau arabă, chiar şi când nimeni nu a insultat-o sau atacat-o, înseamnă să instalezi în materie de drept și de mentalitate un privilegiu care să permită, de exemplu, să fie declarat nevinovat, de la bun început, pe oricine are pielea de culoare închisă. Dacă această persoană este prinsă asupra faptului, fie el furt sau agresiune, se va bănui imediat că poliţia a acţionat motivată de rasism. Principiul se extinde până la nivelul terorismului, vinovăţii trebuind să fie exoneraţi din același motiv (invocându-se „islamofobia”).

Există astfel riscul de a se crea baronii de exoneraţi în cadrul *y* „minorităţilor vizibile”, care vor fi absolvite de faptele lor pe baza felului în care arată. Noţiunea de rasism de stat, deja enunţată de islamiști odată cu arestarea unor suspecţi de confesiune musulmană, începe să aibă consistenţă injustiţie (deși, în Franţa, statul este antirasist conform Constituţiei). Dacă este legitim, de exemplu, să se denunţe brutalitatea poliţiei, care nu poate fi negată, faţă de anumite categorii, în general cele mai sărace (vestele galbene știu ele ce știu), sau verificarea sistematică a actului de identitate, e îndoielnic să se invoce în legătură cu aceste lucruri un rasism structural sau

181 Anne Chemin, Marc-Olivier Bherer, Julia Pascual și Séverine Kodjo-Grandvaux, „«Racisé», «racisme d’Etat», «décolonial», «privilège blanc»: les mots neufs de l’antiracisme“, *Monde,* 26 iunie 2020. Eric Fassin, ca de altfel și Pascal Blanchard, au fost recuzați de Houria Bouteldja și de Indigènes de la République în 2011, ca fiind albi și paznici ai templului *{Libération,* 29'iunie 2016). Minunată întoarcere a ciomagului...

sistemic.[182] Un abuz semantic tinde să prezinte delincvenţii ca pe niște eroi și poliţiștii, ca pe niște ticăloși. Pe francezi îi indignează mai ales starea de haos permanent, grevele, răzmeritele, violentele, atentatele în care a alunecat tara noastră de douăzeci de ani încoace și utilizarea excesivă a jandarmeriei pentru colmatarea faliilor sociale.

Conform acestei incriminări, este pusă în cauză însăși existenţa forţelor de ordine. Istoria complexă a poliţiei franceze poate fi schiţată în linii mari în felul următor: până în anii 1980 și până la moartea studentului Malik Oussekine, este brutal represivă – se trage cu muniţie de război în greviști, în manifestanţi –, cu excepţia Iţii Mai 1968, paranteză miraculoasă datorată inteligenţei prefectului Grimaud. Pe măsură ce poliţia îşi temperează metodele, delincvenţii devin violenţi și nu ezită să arunce cu pietre, să ucidă ori să linșeze funcţionari, șoferi de autobuz, pompieri, primari ori persoane particulare, și asta de câte ori le vine la îndemână. Tineri însufleţiţi de ura fată de uniformă şi de indiferenta totală în faţa legilor sociale bat și insultă după cum îi îndeamnă disperarea. [183]° Aceștia nu se mai tem și atacă în voie, siguri că justiţia nu-i va sancţiona decât nesemnificativ. O întreagă facţiune a stângii și a dreptei extreme vede în poliţist, fie el bărbat sau femeie, încarnarea blestemată a statului burghez și capitalist. Instituţia și-a pierdut din respectabilitate pe măsură ce pare a fi câștigat în omenie: în realitate, pierde pe ambele câmpuri și nu mai încarnează monopolul violenţei legitime, ce trebuie să știe să reacţioneze proporţional. Măreţia și obligaţia poliţiei republicane este de a nu tolera în rândurile ei nici cele mai mici abuzuri ori

182 Conform unui raport asupra rasismului, redactat de Comisia Națională Consultativă pentru Drepturile Omului, făcut public în 18 iunie 2020, Franța se situează la un înalt nivel de toleranță față de minorități, chiar dacă persistă vechile stereotipuri, chiar dacă sunt considerate abuzive controalele poliției după aspectul facial, în special când este vorba despre^ tineri. Dintre toate minoritățile, persoanele negre sunt cel mai bine acceptate. încă o dată, ne situăm la nivelul legii lui Tocqueville.

183° Maurice Berger, pedopsihiatru, notează că majoritatea crimelor cu violență sunt comise de persoane aparținând culturilor exogene bazate pe inegalitatea bărbați/ femei, poligamie, căsătorie forțată, în care spectacolul coerciției este frecvent (opinii culese de Alexandre Devecchio, *Le Figaro,* 13 iulie 2020).

insulte ca acelea la care este supusă zilnic de revoltaţi, tâlhari sau alţi cetăţeni obișnuiţi. Prin natura ei, e domeniul unei profunde ambiguităţi: personifică în egală măsură protecţia și interdicţia, este aplaudată când elimină teroriștii, dar este înjurată când pune bastoanele pe salariaţi, pe greviști, părând a întrupa arbitrafiul legii puse în serviciul celor puternici. Ambiţia îi e dificil de realizat: combinarea exemplarităţii cu eficienţa. Așa că se află într-o situaţie simbolic imposibilă.

Așadar ar trebui schimbate statul, societatea: ceea ce merge de la obligatoria îngenunchere și dezarmare a tuturor forţelor de poliţie din Franţa, cum o cer unii, până la demantelarea instituţiilor marcate de păcatul originar al „albităţii”. Se solicită poporului în întregul lui supunerea în faţa dictatului unor grupuscule: faptul că unui ministru de interne i-a putut da prin cap fie și pentru o clipă, în iunie 2020, să pună să îngenuncheze angajaţii poliţiei în curtea Ministerului de Interne din Piaţa Beauvau, pentru a „combate rasismul”, spune multe despre servilismul unora dintre edilii noștri. Ca regulă generală, cu cât Republica îşi cere mai multe scuze, cu atât e mai copleșită de reproșuri. Statul care se căiește este un stat hărţuit mereu pus pe cerut iertare și exprimat regrete. Un stat care nu mai conduce, ci care întinde și obrazul stâng după ce a fost pălmuit pe dreptul. Să nu subestimăm rolul justiţiei la originea mișcărilor actuale: ideea că legea se aplică inegal, fiecăruia după rang și culoarea pielii, este de nesuportat.[184] Dar cum să tinzi către egalitatea în drepturi, dacă este reclamată încă de la început exonerarea unora și împovărarea altora? Orice alb ar fi vinovat din naștere, orice nonalb, nevinovat, conform noii Vulgata. Separarea cromatică va simplifica munca judecătorilor.

În Statele Unite, ne dezvăluite *The Guardian,* şi mai ales la Denver (Colorado), femei albe progresiste plătesc până la 2.500 de dolari pentru a învăţa, în timpul unei

184 O propunere de proiect de lege, înaintat de comisarul divizionar Abdelkader Haroune, propune în iunie 2020 să fie aruncat în aer „plafonul de sticlă al înaltei funcții publice“ și poliția, mai ales, să fie deschisă diversității.

mese, în ce măsură simt rasiste fără să știe, sub patronajul unei gazde negre și bogate, care se delectează umilindu-le și bătându-le la cap până-n pânzele albe.[185] Există o dimensiune masochistă incontestabilă în aceste ceremonii și aproape o voluptate de a se lăsa insultate. După cum bine a văzut universitara Blake Smith[186], conotaţia erotică a acestor discursuri era deja prezentă la Frantz Fanon[187], cel puţin în operele sale de tinereţe, care reprezintă rasismul antinegri ca pe o dorinţă sexuală inversată, o fantasmă a negrului superputernic care va pune coarne bărbatului alb (se știe în ce măsură, în sudul Statelor Unite, iubirea dintre negri și albi este încă văzută ca o anomalie de ambelé comunităţi). în masochismul occidental poate fi descoperită și o formă subtilă de orgoliu: denigrarea de sine ascunde într-o oarecare măsură o glorificare deturnată. Răul nu poate veni decât din noi, dispreţuirea afișată a propriei culturi este încă un mijloc de a rămâne superioară tuturor celorlalte. Rămânem proprietarii exclusivi ai barbariei și îi negăm orice prezenţă la alţii.[188]

Putem conchide că epoca noastră ar fi inventat o raritate conceptuală: *antirasismul rasist* care și-a digerat propria critică și se poate desfășură cu adevărat. Cei în cauză se apără și explică faptul că asta nu are nicio legătură cu vreo culoare a pielii, ci că „albul" trimite la o structură de dominare care este aceea a istoriei coloniale a Europei. Pentru a înţelege bine ce este în spatele acestui raţionament, trebuie admisă următoarea propoziţie: orice femeie neagră, arabă, indiană este dominată prin natura ei, chiar şi când este milionară; orice femeie albă este

185 Poppy Noor, „Why liberal women pay a lot of money to learn over dinner how they're racist", *The Guardian,* 3 februarie 2020.

186 Blake Smith, „Frantz Fanon and the American racial Eros", *Tablet,* 14 aprilie 2020.

187 Psihiatru si eseist, militant pentru libertatea Algeriei si decolonizare, 1925-1961. (W.A)

188 Am dezvoltat temajn *La Tyrannie de la pénitence, essai sur le masochisme occidental,* Grasset, 2006 [In limba română, *Tirania penitenței. Eseu despre masochismul occidental,* traducere din limba franceză de Vasile Zincenco,Trei, 2007].

substanţial dominatoare, fie ea săracă sau bolnavă. Cum ˟s-a ajuns la această concluzie găunoasă? „Nu există echivalenţă strictă între rasă și culoare”, ne spune profesoara de filosofie politică Magali Bessone, care denunţă privilegiul alb, ignoranţa albă și propovăduiește *„Whitness Studies”,* în franceză în text.[189] Rokhaya Diallo și-a exprimat pe Twitter regretul că în Franţa plasturii sunt numai roz sau albi, în loc să existe și unii adaptaţi carnaţiei pielii negre! De asemenea, mai afirmă, nu a existat niciodată genocid între albi. „Regimul rasist nazist” a ucis evreii fiind⁅ɔ˜ îi expulzase din rasa albă și, de altfel, mulţi erau negri. Doamna Diallo pare să confunde aici evreii din Europa centrală și occidentală, principalele victime ale Reichului, cu evreii Falash Mura, din Etiopia, cunoscuţi de publicul larg în anii 1970, când au putut emigra, nu fără dificultate, în Israel, în urma războiului civil din acea ţară. Legăturile dintre evreii Falash și iudaismul oficial ˟s-au ţesut la începutul secolului XX, graţie filantropului Edmond Rothschild. Acești evrei africani rămân expuși unei anumite respingeri în Israel, chiar dacă există parlamentari etiopieni în Knesset, iar ministrul emigrării, Pnina Tamano-Shata, sosită din Etiopia în 1984, în cadrul Operaţiunii Moise, nu-și pierde speranţa de a ajunge într-o bună zi președintele statului evreiesc. Prin urmare, e greu de susţinut că naziștii i-au persecutat pe evrei fiind⁅ɔ˜ erau negri (chiar dacă Wehrmachtul și SS-ul ˟s-au arătat de o cruzime ieșită din comun faţă de soldaţii senegalezi din armata franceză, pe care îi acuzau că sunt „înnegrotiţi”). Să ne amintim un pic: naziștii nu apărau albii, ci arienii, rasa superioară, și-i considerau pe francezi, pe slavi, pe evrei suboameni de eliminat. În general, ura faţă de albi ajunge întotdeauna la ura faţă de evrei.

Talmes-balmes istoric

Acest tip de iluzie retrospectivă nu e nou. Aimé Césaire deja îl practicase. În 1955, în plină luptă pentru decolonizare, marele poet martinichez îl avertiza pe

189 Afirmație notată de Séverine Kodjo-Grandvaux, „Racisme: «La couleur demeure un marqueur de privilèges»“, *Le Monde,* 13 octombrie 2019.

„foarte distinsul, foarte umanistul, foarte creștinul burghez al secolului XX că poartă în el un Hitler care se ignoră, că Hitler locuiește în el, că Hitler îi este demonul, că, dacă îl anatemizează, o face ilogic și că, în fond, ceea ce nu-i iartă lui Hitler nu e crima în sine, crima împotriva omului, nu e umilirea omului în sine, ci crima împotriva omului alb, umilirea omului alb și faptul că aplicase Europei proceduri colonialiste care, până atunci, nu priveau decât arabii din Algeria, muncitorii din India și negrii din Africa”.[190] În ajutorul memoriei: primul genocid oficial din istoria europeană este exterminarea albigenzilor (1209 – 1229), adică a catarilor și a vaudezilor, sub cârja papei Inocenţiu al III-lea care a lansat o cruciadă în Béziers, Carcassonne și Languedoc, sub lozinca „Omorâţi-i pe toţi, Dumnezeu îi va recunoaşte pe-ai săi”. Masacrarea generalizată era lege în războaiele medievale, în care populaţiile erau trecute prin foc și sabie, iar cruzimea acelor conflicte ne oripilează pe bună dreptate. Regimul colonial nu a avut nimic excepţional, aplicând în colonii metodele de represiune și de tortură prezente în metropolă de foarte multă vreme.[191] Europa a fost mai întâi propriul ei călău, înainte de a supune America, Asia și Africa poftelor ei nemăsurate.

Și, din nou, Aimé Césaire: „Nazismul acesta a fost suportat încă dinainte de a fi supuși lui, a fost absolvit, ˟s-au închis ochii de câte ori a venit vorba despre el; a fost legitimat fiind⁅ᘏ, până atunci, nu se aplicase decât popoarelor noneuropene; nazismul acesta a fost cultivat, există o responsabilitate în apariţia lui, a fost ajutat să se nască, să crească, a fost degustat înainte de a fi ˟înghiţit cu tot cu apele înroșite, de toate fisurile civilizaţiilor

190 Aimé Césaire, *Discours sur le colonialisme,* Présence africaine, 2004, pp. 13—14.

191 Jean-François Bayard, *Les Études postcoloniales. Un carnaval académique,* Karthala,
2010, p. 63: „Violența și excluziunea pe care le aducea Republica se regăsesc în metropolă, mai ales în timpul zdrobirii pe cale militară a mișcării sociale din iunie 1848, a rezistenței la lovitura de stat militară din 2 decembrie 1851 sau a Comunei din Paris, din 1871, în represiunea armată a grevelor muncitorești, în regimul juridic la care erau supuși femeile, minorii, sărăcimea, servitorii, militarii, cei cu probleme mintale sau în practica efectivă a drepturilor omului: starea de excepție din colonii nu era, din păcate, chiar atât de excepțională“.

occidentale și creștine”. După Nüȓnьberg, ˟s-a dovedit a fi mare tentaţia de a asimila nazismul și colonialismul: dacă Hitler și-a fost propriu înaintaș cu mai multe veacuri, atunci suferinţa colonizaţilor este egală cu aceea a deportaţilor, iar despăgubirile, mai ales cele morale, trebuie să fie identice. Comparaţia cu Shoahul este însă eronată. Colonialismul și sclavia sunt crime împotriva umanităţii, dar nu sunt de aceeași natură cu exterminarea programată a unui popor. Armenii din Turcia și populaţia Tutsi din Ruanda știu bine asta.

Avocata Rosa Amelia Plumelle-Uribe, originară din Columbia, care trăiește în Franţa, denunţă „ferocitatea albă!”, nu pe aceea neagră sau roșie. Omul alb este genetic determinat să ucidă și se rupe de restul omenirii pentru a o putea aservi.[192] O tară de neispășit, după cum explică în prefaţa lucrării profesorul Louis Sala-Molins (care a colaborat la un moment dat cu Dieudonné[193] la scenariul unui film despre *Codul negru20*[194]*,* înainte de a rupe orice legături cu numitul). Ca atare, denunţă „voracitatea lipsită de scrupule (...) a naţiunilor alb-americane ale creștinătăţii” și vede întreaga aventură a albilor „ca pe o spirală a **– 202**

neîntrerupta ororu.

O abjecţie liniștită

Așadar societăţile noastre ar fi expuse unui „rasism atmosferic” (Rokhaya Diallo), unui rasism „imperceptibil” (Pap NȝdiayeȜ), cu atât mai nociv cu cât poate fi amprentat de bune intenţii. Iar Franţa ar fi „ontologic xenofobă”, incapabilă să își depășească reflexele coloniale, dacă e să

---

192 Rosa Amelia Plumelle-Uribe, *La Férocité blanche. Des non-Blancs aux non-Aryens, ces génocides occlutés de 1492 à nos jours,* Albin Michel, 2001.

193 Dieudonné M’Bala M’Bala, umorist și actor francez, născut în 1966, militant antisemit și negationist, apropiat de Frontul Național al lui Marine Le Pen. (TV./.) Edict al lui Ludovic al XIV-lea privitor la statutul sclavilor din coloniile franceze. Louis Sala-Molins este totodată autorul unei cărți despre Tora, *Le Livre rouge de Yahvé,* La Dispute, 2004, în care afirmă că „Israelul stă la originea barbariei

194 povestite în Tora“ și că „fiii lui Iacob sunt primii autori israeliți ai genocidurilor“. , Jahve a pus bazele păcii circumcișilor pe un vas plin cu prepuțuri și a bazat dreptul sfinților pe sângele nevinovaților.“ In acest fel e stabilit caracterul ucigaș al poporului evreu printr-o confuzie între trecut și prezent. Vezi și Shmuel Trigano,

credem Comitetul contra Islamofobiei în Franţa, apropiat de Fraţii Musulmani. Limba însăși e rasistă, și mai ales „istoria cuvintelor care încep cu N la feminin și la masculin”[195]. Tablele negre din Canada ar trebui să își schimbe numele[196], cât despre probele pentru admiterea în funcţii publice, solicitate migranţilor și copiilor lor, acestea sunt, în 2008, considerate de CRAN (Consiliul „Reprezentativ” al Asociaţiilor Negre) discriminatorii, din cauza nivelului prea înalt de cultură generală pretins. Dificultăţile limbii franceze sunt, ca în anii 1990 – 1991, văzute de unii ca o „insultă la adresa egalităţii” pentru toate persoanele imigrante.[197] Ca să nu mai vorbim despre rasismul care ar domina în artă, școală, muzică clasică, prea albe și neadaptate la diversitatea etnică[198], în sfârșit, la fel și matematica[199]. Rareori, cu excepţia Germaniei anilor 1930, au fost într-o asemenea măsură calomniate limba, cultura şi artele în numele Rasei!

În Statele Unite, după cum se va întâmpla peste puţin timp și în Franţa, feţele palide vor trebui să își recunoască avantajul încă de la grădiniţă și să își ceară iertare. Unica identitate autorizată este *identitatea de căinţă.* Actriţa Rosanna Arquette, extrem de „angajată la stânga”, a scris pe Twitter în august 2019: „Îmi pare rău că sunt născută albă și privilegiată. Mi-e silă de lucrul ăsta. Și mi-e așa de rușine”. Te naști „rasizat”, după cum te naști rasist, iar acest statut este, ca și regalitatea, un titlu ereditar care se transmite din generaţie în generaţie. Neamurile paria, negrii sau arabii (curios de ce nu și asiaticii), merg pe lângă neamurile persecutorilor. Este astfel acordată o linie

195 Françoise Vergés, op. cit., p. 5 3.

196 Eric Kaufmann, op. cit., p. 174.

197 După cum semnalează Paul Yonnet în *Voyage au centre du malaise français. L'antiracisme et le roman national,* Gallimard, 1993, pp. 195—197.

198 „Muzica clasică este intrinsec rasistă“, conform asociației New Music USA. Mediul muzicii clasice este instituția „cea mai puțin diversă a țării“, conform *New York Times,* și maschează „o problemă rasistă“. Sursă: Paul May, profesor la Universitatea Québec/Montréal, 21 iunie 2020.

199 Catherine Gewertz, „Seattle schools lead controversial push to «rehumanize» math“, *Education Week,* 14 octombrie 2019. Conform acestui proiect, matematica ar fi fost acaparată de cultura occidentală, pentru a justifica opresiunea și rasismul.

inepuizabilă de creditare doar prin simpla motivaţie a naşterii: „patos cu originea-n suferinţă. Fiecare copil alb ce se naște, de la Vladivostok la Valparaiso, de la Trondheim până-n Urali, este un tiran potenţial, chiar și dacă aparţine unei familii sărace și exploatate. încă din curtea școlii, din recreaţie, micile noastre capete blonde ori brune ar trebui să facă cunoștinţă unele cu altele prezentându-se drept descendenţi ai sclavilor, ai colonizărilor, ai celor ce transportau sclavii negri, ai exploatatorilor, devenind astfel contemporani ai unor eventuale crime teribile comise cu mai multe secole înainte de niște necunoscuţi pierduţi în negura vremurilor la Nantes, Bordeaux, La Rochelle, Saint-Louis de Sénégal, instaurând un soi de război civil al memoriilor. Nu mai există decât categorii abstracte, „albul”, „negrul”, „arabul”, nu și persoane distincte în care putem descoperi afinităţi clare, cu care putem lega prietenii trainice, independent de convingeri, de tenul alb sau colorat, de rădăcini. Nu mai suntem indivizi, singularităţi, ci doar eșantioane.

Militanta fundamentalistă Houria Bouteldja povestește următoarea întâmplare: „Într-o zi, bunica, în vizită în Franţa, ˚s-a dus la spital să îl vadă pe tata, fiul ei deci, care tocmai ieșise dintr-o operaţie și împărţea salonul cu un domn, un alb, probabil aflat în agonie. Cuprinsă de milă, ˚s-a aplecat asupra acestuia din urmă şi l-a sărutat aşa cum o mamă şi-ar săruta fiul. Mai târziu a regretat. Nu cumva păcătuise sărutând un necredincios? Nu cumva Dumnezeu urma să o pedepsească și să-i închidă porţile raiului? Nu cumva trădase?” Houria Bouteldja descrie întâmplarea ca fiind dovada unui elan spontan urmat „de o întoarcere la raţiunea indigenă, la rezistenţă. într-adevăr, omul acela nu era dintre ai noștri”[200]. O raţiune indigenă faţă-n faţă cu o raţiune albă? Sigur că da, albul nu este om, ci, mai degrabă, o subspecie, un „ciorchine mănat”, după cum tot autoarea va spune utilizând o expresie neologică

200 Houria Bouteldja, *Les Blancs, Les Juifs et nous. Vers une politique de l'amour révolutionnaire,* La Fabrique, 2016, pp. 46-47.

destul de îndoielnică, pe care tot ea a creat-o după expresia „francez de viţă veche”[201]. Chiar dacă autoarea se apără de așa ceva, nu poţi să nu sesizezi dezumanizarea fiinţelor inferioare…

Capitolul 11
Cum ˇs-au născut Albii?

De-a lungul secolelor, albii nu au avut vreun statut special. Mulţi erau vânduţi ca sclavi pe la marginile Europei, iar prizonierii cu ochi albaștri sau verzi erau foarte apreciaţi („sclav1 vine de la „slav”) Și vikingii din Europa de Nord, și piraţii din Maghreb, aflaţi în serviciul Sublimei Porţi, făceau în incursiunile lor mii de prizonieri. În Corsica, de exemplu, Turnurile genoveze ridicate începând din secolul al XVI-lea în puncte strategice, aveau rolul de a semnala, prin focuri, expediţiile corsarilor care atacau satele de pe coastă și luau cu ei toţi locutorii valizi pentru a-i vinde ca sclavi în Tunisia, Egipt sau Orientul Apropiat. Dublin sau Veneţia au fost, în Europa, mari pieţe unde erau vânduţi bărbaţi, femei și copii. Circasienele, georgienele și caucazienele erau printre cele mai căutate pentru frumuseţea lor până pe la jumătatea secolului al XIX-lea.[202]

Mitul perfecţiunii estetice grecești ˇs-a născut odată cu apariţia romantismului, iar termenul „caucazian” a fost inventat de un universitar german, Johann Friedrich Blumenbach, în 1825, pentru a denumi albii superiori, termen care va cunoaşte un succes fulgerător în Statele Unite. Acesta include nord-africani și, în Orient, toate populaţiile de până la Gange, mult dincolo de Urali.[203] (În Franţa, termenul „caucazian” se referă la cei care locuiesc

---

201 „Ce soir oui jamais“, France 3, 2 iunie 2007; Houria Bouteldja avea să fie cercetată în 2010 pentru injurii rasiale, acuzaţii ridicate în 2012. Un emul al ei, militantul indigenist Taha Bouhafs, apropiat al lui Assa Traoré, l-a etichetat pe Eric Zemmour ca „sub-uman“ (7 august 2020). „Ciorchine mănat“, *Untermensch,* „antirasiștii“ nu vor înceta niciodată să ne surprindă.

202 După cum notează istoricul afro-american Nell Irvin Painter în cartea ei de referinţă *Histoire des Blancs*, Milo, 2019, p. 49.

203 Ibid., p. 81.

în sudul Rusiei, la ceceni, inguși et[.) Până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, sclavia negrilor și a albilor a mers în paralel, înainte ca numărul primilor să prevaleze zdrobitor și ca Africa să ajungă un câmp de bătălie pentru două mari căi ale traficului, cea occidentală și cea orientală, ca să nu mai punem la socoteală și traficul intern de pe continentul african. Când Europa se aruncă în aventura colonială, istorici și medici, precursori ai pangermanismului, se folosesc de o lectură în diagonală a lui Tacit și de mitul acestuia legat de Germania aflată la hotarele Imp˘eriului Roman, pentru a face diferenţa dintre adevăraţii germani și „albii murdari" de la periferie, slavi, latini, și a transforma frumuseţea albă în categorie politică.[204] Și așa, savanţi, antropologi, lingviști rivalizau în a construi un tip uman ideal, o rasă ariană scutită de orice amestec.

Ede-ajuns o picătură

Miza se va deplasa de la Lumea Veche la Lumea Nouă. Un prieten al lui Alexis de Tocqueville, Gustave de Beaumont, și-a dat seama de existenta tensiunilor suscitate de identitatea rasială în

America, în romanul său *Marie ou Ves clavage aux États-unis.* Intriga se bazează pe o sentinţă sinistră, aflată în funcţie pe vremea aceea: „E de-ajuns o singură picătură de sânge negru" (pentru a fi trecut printre negri, conform segregaţioniștilor din epocă).[205] Părinţii fondatori defineau americanul drept un om nou, eliberat de prejudecăţile bătrânei Europe, cu excepţia totuși a sclavilor din Sud, care nu intrau în viziunea acestei umanităţi regenerate. Sufragiul universal devenea, în secolul al XIX-lea, numai

---

204 Johann Joachim Winckelmann (1717—1768) este cel care a popularizat mitul conform căruia vechii greci erau prea rafinați pentru a folosi culoarea în artă (Nell Irvin Painter, op. cit., p. 65). Drept care își sfătuia studenții să utilizeze ipsos alb, fără culoare. Lucru dezmințit și de arheologi, și de simpla vizitare empirică a marilor situri, de exemplu palatul minoic Cnossos, din Creta, unde frescele au fost recolorate conform pigmenților originari.

205 Așa-numitul principiu al „negritudinii invizibile", numită și hipodermă, care însemna, pentru cei afectați, un statut de inferioritate, mai ales în sudul Statelor Unite. Regula se aplica și „Pieilor Roșii" care se amestecaseră cu albii. Mișcarea *Black Power,* din anii 1970, a utilizat și ea noțiunea pentru a-și lărgi baza de militând din segmente cât mai largi de populație. Despre acest subiect, de văzut excelenta *Question métisse* a lui Fabrice Olivet, Mille et Une Nuits, 2011.

cel al bărbatului adult alb.

Cine erau pe atunci într-adevăr albi? Anglo-saxonii descendent ai pelerinilor de pe *Mayflower* ori hoardele păduchioase venite din Europa, care debarcau în Staten Island? Irlandezii, italienii, slavii, evreii care tocmai băteau la porţile Paradisului au fost de la bun început văzuţi ca niște suboameni de ţinut la distanţă. Să ne amintim că pe Statuia Libertăţii e gravat celebrul poem al Emmei Lazarus, care sintetizează o anume stare de spirit americană:

„Trimiteţi-mi pe toţi cei istoviţi, pe toţi cei sărmani de la voi, / Trimiteţi-mi cohortele voastre ce-aspiră la libertate, / Rămășiţele de pe ţărmurile voastre prea pline. / Trimiteţi-mi dezmoșteniţii ce mi-i aduce furtuna. / Cu lumina-mi le voi limpezi poarta de aur”.

Între poem și realitate se cască mereu o prăpastie. E prea puţin spus că acele „cohorte” nu erau bine-venite. Astfel, irlandezii au fost puși pe același plan cu negrii, calitatea lor de catolici devenind o circumstanţă agravantă. Thomas Carlyle (1795 – 1881), scriitorul englez fascinat de „noua lumină venită din Germania”, îi compara cu niște cimpanzei. Și pe francezi îi considera „o populaţie de maimuţe”, metaforă pe care o vom regăsi în pangermanismul și în propaganda nazistă din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Catolicii au fost desemnaţi drept rebuturi ale speciei omenești, iar Ku Klux Klanul a înrolat milioane de americani în ura faţă de această religie. Numeroși preoţi au trecut prin chinul tăvălirii prin catran și pene, ˟s-au declanșat răzmeriţe împotriva irlandezilor, care ˟s-au soldat cu morţi şi răniţi.

Printre teoreticienii WASP (*White Anglo-Saxon Protestants)* ai superiorităţii rasiale bântuie o „teutonomanie răvășitoare” (Nell Irvin Painter) care îi împinge spre refuzarea oricărei metisări.[206] Salvarea rasei

206 Contele Arthur de Gobineau și teoreticianul francez al rasismului Vacher de Lapourge detestă și ei amestecul, chiar dacă îi dau alt înțeles. Pentru Gobineau înseamnă acuplarea arienilor cu nonarienii; pentru Lapourge, împreunarea dolico-cefalilor blonzi cu brahicefalii șateni, lucru care, pentru el, era o erezie. Lapourge va dovedi o uimitoare presimțire, prezicând un conflict major bazat pe indici cefa- lici:

albe va sosi din nordul Europei. Aceasta va fi ˟împărţită descrescător, de la nordicii aflaţi în vârful piramidei, la alpini şi mediteraneeni, cei din urmă bastardizaţi de contactul cu Africa și Orientul. începând din 1896, se face diferenţa între migranţii veniţi din Europa de Nord, consideraţi serioși și respectuoși, și cei veniţi din Europa de Sud și de Est, despre care exista temerea că vor îngroșa rândurile criminalilor și neasimilabililor.[207] Arianul, frumoasa bestie blondă, fascina mult înaintea teoriilor lui Alfred Rosenberg, ideologul celui de-al Treilea Reich. Acesta era descris ca fiind superior celţilor și slavilor de către Gobineau și toţi rasistologii de după el. „Fetișismul craniometric”, care va cunoaşte o dezvoltare importantă în Franţa, sub ocupaţia germană, opune dolicocefalul blond, prototip al purităţii și frumuseţii, brahicefalului, în general mai scund, chiar dacă o infinitate de modele de creștere fac această taxonomie aproximativă. Arianul, o constată o întreagă literatură a secolului al XIX-lea, la fel ca supremaţiștii albi de acum, este o specie pe cale de dispariţie. Și nu se vorbește despre el decât pentru a spune că e amenințat cu dispariţia.

Albii impuri în SUA, trecerea imigranţilor irlandezi printre albi a fost dureroasă și ˟s-a plătit, mai întâi, prin desconsiderarea italienilor, a slavilor şi, bineînţeles, a evreilor. Putem vedea în filmele lui Scorsese cât de mult prejudecăţile dintre naţionalităţi și etnii au putut modela diferitele curente ale crimei organizate și în ce măsură prezenţa, de exemplu în sânul mafiei italiene, a unui criminal irlandez (*The Irishman,* 2019) a putut bulversa ierarhii și leza respectivele prejudecăţi. Marea criminalitate, în Statele Unite ca și în alte părţi, rămâne asociată unei naţionalităţi anume (aşkenazi, ruși, ucraineni, chinezi, fără a uita cartelurile mexicane din ziua de azi și marile bande latino-americane sau negre, ele însele cu subdiviziuni familiale) și asta motivat de limbă și

„Sunt convins că în următorul secol milioane de oameni se vor omorî unii pe alții pentru un grad mai ridicat sau mai coborât al indicelui cefalic“. Nu se-nșela. Despre povestea complexă a teoreticienilor rasismului, de văzut și Pierre-André Taguieff, op. cit., p. 252.

207 Eric Kaufmann, op. cit., p. 42.

de loialitate. Prezenţa vreunui element străin rămâne excepţională. Toate acestea având drept fundal afro-americanii respinși, umiliţi și expuși, în pofida Războiului de Secesiune şi odată abolită sclavia, în nordul Statelor Unite, unui rasism generalizat, cel puţin egal cu cel din sud.

Toni Morrison observa că primul cuvânt care iese din gura imigranţilor, cât de săraci ar fi, în clipa în care ating pământul american, este, după „OK”, termenul „negru”. Consolarea de a ști că este întotdeauna cineva aflat într-o condiţie mai jos de a ta, cineva încă mai sărac decât tine, fie că vii dintr-un sat din Abruzzo, din vreo regiune aridă a Scoţiei sau dintr-un ștetl polonez. America, unde societatea civilă a precedat statul, mai ales în Vest, a inventat linșajul, adică acea pedeapsă expeditivă care se traduce prin spânzurarea prezumaţilor vinovaţi. Mulţimea se opunea puterii șerifului, care ar fi vrut să apere arestaţii, ba chiar îl ucidea dacă nu găsea mijloacele de a o potoli. Minerii ruși, ucraineni erau linșaţi la fel ca siucșii, chinezii, evreii sau negrii, când aveau ghinionul de a fi bănuiţi de populaţie. Linșajele erau prilej de distracţie, de chefuri, ba chiar de excitaţie sexuală, după cum o arată James Baldwin.[208] Comunitatea se reunea în jurul cadavrului dezmembrat sau ars. O versiune modernă a acestor pedepse extrajudiciare este încarnată în persoana „vigilenţilor”, justiţiari privaţi care lichidează discret criminalii graţiaţi de tribunale (fenomen căruia îi stau mărturie filme cu Charles Bronson, Clint Eastwood ori serialul *Dexter).* Evreii au fost multă vreme acuzaţi de conspiraţie, alături de negri, în vederea distrugerii visului american, și excluși până prin anii 1990, din anumite locuri, cluburi private și altele, rezervate elitei. Ura faţă de nou-veniţi combina stigmatul rasial cu ura de clasă. Aceștia erau săraci, murdari şi vorbeau o limbă de neînţeles. Însuşi Bill Clinton recunoștea că înaintașii lui nu

208 James Baldwin, *Face à l'homme blanc,* Gallimard, 1968, pp. 260-286.

deveniseră „albi” decât cu timpul.[209][210]

Albul defavorizat, *white trash,* obiect al dispreţului elitelor albe metropolitane, devine, în ziua de azi, modelul umanităţii degenerate: dacă e să te iei după un anumit număr de savanţi, sărăcia, crima și alcoolismul constituie tare ereditare. Reproducerea acestor populaţii decăzute ar constitui un pericol major. De unde și recursul la sterilizarea forţată a persoanelor cu handicap sau a celor cu deficienţe mintale, procedeu care a ţinut până prin anii 1960. Ku Klux Klanul a triumfat între cele două războaie mondiale, atacând catolici, evrei și oameni de culoare *(Katholics, Kikes218 and Kolored),* având, în 1920,5 milioane de membri. Pe vremea aceea, militanţii săi defilau cu zecile de mii, în uniformele cu cagulă și pălărie ţuguiată, capirotul, analogă celei purtate de penitenţi în procesiunile din săptămâna Mare în Spania (cele două ramuri dușmane ale creștinismului îşi împrumută totuși uniformele). Pentru ei, cei care nu erau protestanţi nu erau americani.

În ziua de azi, ajunși minoritari și concuraţi de alte grupuscule neonaziste, klanistii, divizaţi în confrerii rivale, continuă să fie sursă de inspiraţie pentru supremaţiștii albi și colapsologi.

Frumuseţea este încă albă?

A fost nevoie de al Doilea Război Mondial şi de ororile celui de-al Treilea Reich pentru ca rasismul delirant să se atenueze, cel puţin acela al protestanţilor faţă de ceilalţi „albi”. în 1945, o tânără evreică, manechin, actriţă și politician, Bess Myerson, este desemnată Miss America. Lupta pentru drepturi civile a explodat în anii i960, odată cu Martin Luther King, și a dus la promulgarea marilor legi împotriva segregării rasiale votate sub John Fitzgerald Kennedy și Lyndon Johnson. America abia de-a evitat un regim de tip apartheid. Vremea preeminenţei omului alb pare revolută și alte modele de frumuseţe, de eleganţă se impun, încarnate în zilele noastre de Barak Obama, Naomi

209 Eric Kaufmann, op. cit., pp. 57-58.

210 *Kikes*- jidani..

Campbell, Lupita Nyongb, Jennifer Lopez, Rihanna sau Beyoncé, pentru a nu cita decât cele mai cunoscute nume, sau de actorii din filmul cu supereroi *Black Panther,* din 2018. Una dintre marile probleme ale „demoralizării albe" vine și din transferul de preeminenţă estetică, altă dată proprietate exclusivă a feţelor palide, către metișii și „meteci", negri, arabi sau eurasiatici. Ei sunt noile modele. Alteritatea cafea cu lapte" sau „caramel" devine tendinţa. *Black is beautiful,* se zicea în anii 1980. *Young, gifted and black,* cânta Donnie Hathaway în 1970, pentru a trezi stima de sine a tineretului afro-american. în 1993, revista *Time* prezenta noul chip al Americii: o femeie măslinie, care, în Europa, ar fi putut trece drept italiancă din sud sau andaluză. Un amestec care era o medie a tuturor tipurilor etnice ale ţării, un soi de curcubeu facial. Din diversitate se năștea un nou stereotip, pe care chirurgia estetică se va strădui să-l reproducă la scară mare: buze cărnoase, ten bronzat, pometi înalţi. Un pur compromis statistic.[211] Ceea ce nu împiedică, în Asia de Sud-Est, de exemplu, dorinţa de albire a pielii cu diverse creme și de protejare de razele solare, ca aristocratele franceze din vremea lui Ludovic al XIV-lea, care nu-şi doreau să semene cu ţăranii, „animalele acelea sălbatice, negre, livide și arse de soare din cap până-n picioare" (La Bruyère). Nici, în Africa, utilizarea metodelor de albire cutanată, periculoasă pentru epidermă, dar care continuă să facă ravagii, ca și obiceiul întineririi părului și adăugării de extensii. Cât despre Europa, aici gustul unora de a fi arși de soare, arămii pe tot parcursul anului, se plătește deseori prin melanoame datorate supraexpunerii la soare.

De douăzeci de ani se petrece un fenomen capital: în Statele Unite (Europa și, mai ales, Europa latină rămân deoparte), legitimitatea estetică îşi schimbă tabăra. Eleganţa, meritocraţia, arta oratorică, inteligenţa par a-și fi ales locul alături de Obama, pe când Trump, cu

211 O publicație pentru femei nota: „In ziua de azi sunt de dorit buze cărnoase ca ale africanelor, asociate cu pometi înalți caracteristici slavilor și tenul bronzat, ca-n Orientul Mijlociu". *(Marie Claire,* septembrie 2019)

incultura, coafura extravagantă, vulgaritatea și registrul lui lexical limitat încarnează revanșa celor umiliţi, a albilor de rând strâns legaţi de modul lor de viaţă, suferind de obezitate, alcoolism, atinși de criza opiaceelor.[212] Votul lor în favoarea candidatului republican a constituit o revanșă prin care să îşi comunice starea mizerabilă și confuzia. Cei care „au fost realmente în capătul celălalt al cozii la visul american" (Arlie Russell Hochschild), ironizaţi de Hillary Clinton – „puteţi pune jumătate dintre partizanii lui Trump în ceea ce aș numi coșul cu demni de batjocură" (septembrie 2016) –, l-au ales pe cel care nu-i trata drept nemernici ai istoriei. Ceea ce jurnalistul de televiziune Van Jones, el însuși afroamerican, a numit *whitelash,* întoarcerea ciomagului alb, refulatul rasial.

Capitolul 12

America și Franţa: rasa şi cetăţeanul

E crâncen să fii negru. Nu aţi fost niciodată negru? Eu am fost cândva, pe când eram sărac.

Larry HOLMES, fost campion al lumii la box, categoria supergrea, între 1978 și 1985

În 1984 m-am întâlnit la Paris, împreună cu câţiva prieteni, cu scriitorul afro-american James Baldwin, refugiat în Franţa din 1948 (ca și scriitorul afro-american Richard Wright, sosit aici în 1946). Era deja bolnav, dar la fel de combativ, și avea să moară în Saint-Paul-de-Vence în 1987. La un pahar, în Saint-Germain-des-Prés, care încă nu era devorat de lume, ne-a explicat în ce măsură patria lui Voltaire și a lui Victor Hugo i-a salvat viaţa: nici măcar o singură dată – invers decât muncitorii nord-africani, ţintă a tot felul de tracasări – nu fusese deranjat de cineva din cauza culorii pielii sau a ceea ce încă nu se chema „orientare sexuală" (prefera bărbaţii). Curios lucru, exact lipsa de interes a francezilor faţă de aceste subiecte îl salvase. Detașarea *9 9*

acestora în privinţa lui, legea tacită din Hexagon

212 In legătură cu acest subiect, de văzut excelentul articol al lui Brice Couturier, „Donald Trump, leader des hommes blancs en colère", *Revue des Deux Mondes,* aprilie 2018, pp. 65 sqq.

conform căreia fiecare îşi trăieşte viaţa aşa cum crede de cuviinţă, fuseseră, pentru el, o surpriză şi o uşurare[213]. Şi preciza: „Francezii nici nu mă văd.

Unii m-au luat totuşi în grija lor, altfel probabil că aş fi murit de foame. În rest, francezii m-au lăsat în pace. M-au scăpat de câqele rasei. Lucru care sperie, dar care mie mi-a făcut un serviciu".[214] A şi scris, într-una dintre nuvelele sale: „Niciodată nu i-aş putea urî pe francezi, fiind[ɔr m-au lăsat liber să-mi trăiesc viaţa după bunul meu plac. Iubesc Parisul şi-l voi iubi mereu. Este oraşul care mi-a salvat viaţa. Mi-a salvat viaţa, dându-mi posibilitatea să mă găsesc pe mine însumi".[215] Ne-a povestit mai ales cum trupele americane, în timpul războiului, tratau mai bine prizonierii germani decât pe soldaţii negri ai propriei armate. Ne-a amintit că nominalizarea, din 1937, a lui Gaston Monnerville, deputat de Guyana, în funcţia de subsecretar de stat pentru Colonii a declanşat furia Germaniei şi a Italiei fasciste şi cum propaganda nazistă a atacat violent „Franţa înnegrită". Şi ne-a mărturisit: în Franţa nu exista „rasism libidinal", căci dorinţa trecea peste prejudecata culorii pielii, exact invers decât în Statele Unite.

O altă americancă naturalizată în Franţa, Joséphine Baker (1906 – 1975), dansatoare, cântăreaţă şi membru de frunte al Rezistenţei, declara pe 12 mai 1957, în Congresul LI CA (viitoarea Liera)[216]:

„Când am ajuns la Paris, m-am trezit în faţa unor oameni ca voi. Am fost fericită să simt totuşi pe stradă, că puteam chema un taxi fără să mă tem că va refuza să mă ia. Eram fericită şi să ştiu că, dacă mi se făcea foame, m-aş

---

213 James Baldwin, „Mourir en français", *Marbre,* revistă înfiinţată de Olivier Binst, nr. i, noiembrie-decembrie 1986.
**57*

214 Interviu acordat lui Henry Louis Gates Jr., citat în Michel Fabre, *La Rive noire, De Harlem à la Seine,* Lieu commun, 1985, p. 206.

215 James Baldwin, op. cit., p. 175.

216 Régis Debray a propus, pe bună dreptate, ca rămăşiţele lui Joséphine Baker să fie mutate la Panthéon. Totodată, ar fi timpul ca James Baldwin să aibă şi el o placă comemorativă sau o stradă cu numele lui.

fi putut opri în orice restaurant.

Când m-am îmbolnăvit, am fost fericită să știu că unui medic alb şi unei infirmiere albe nu le era rușine să mă atingă. Iar aceștia au luptat pentru viaţa mea, aici, în Franţa, lucru pentru care vă sunt recunoscătoare. M-aţi salvat. Știam că aici voi fi salvată, că voi putea trăi pentru o cauză, iar această cauză e fraternitatea omenească.

Am venit. Nimeni nu mi-a zis: «neagră». Nimeni nu mi-a zis: «negresă», cuvânt care mă rănea groaznic. Și, dintr-odată, puţin câte puţin, toate temerile au dispărut. Am devenit o femeie care are încredere în viaţă, o femeie care a fost crescută de Franţa căreia îi dăruiesc întreaga mea gratitudine. Pot zice c-am fost ridicată până-n nori”.

Impasul rasial într-una dintre cărţile sale celebre, *Va veni focul,* James Baldwin relatează vizita lui la fondatorul grupului radical Nation of Islam, Elijhah Muhammad, într-un frumos cartier din Chicago. Bărbatul acela blând și măreţ, căruia Louis Farrakhan, „Hitlerul negru”, i-a fost discipol înflăcărat, era convins de caracterul demonic al albilor: aceștia din urmă aveau să dispară, iar captivitatea afro-americanilor să ia sfârșit, fiind⁅ ⁆ „Dumnezeu e negru”[217]. Tocmai fiind⁅ ⁆ sunt africani rătăciţi prin America, Allah nu a vrut să pună capăt existenţei Statelor Unite încă din 1913. Iată de ce propovăduia, cum o va face ulterior și Malcolm X, separarea comunităţii afro-americane de America albă. „Reparaţionist”, cum e acum scriitorul Ta-Nchisi Coates, cerea guvernului federal șase sau șapte state datorate, după părerea lui, negrilor drept „arierate” ale muncii sclavilor. James Baldwin, arestat și hărţuit de mai multe ori, povestește în această carte cum liderul partidului nazist de pe atunci, George Lincoln Rockwell, a dat bani partidului lui Malcolm X, întrucât erau amândoi de acord cu necesitatea de a menţine albii și negrii separaţi[218]. (în

217 James Baldwin, *La prochainefois, lefeu,* Folio Gallimard, 2018, p. 74, prefață de Christine Taubira [In limba română, *Va venifocul,* traducere din limba franceză de Elena Marcu, Black Button Books, 2020].

218 Ibid.,p. no.

1961, Louis Farrakhan l-a invitat pe liderul acestui partid să se exprime privitor la calamitatea reprezentată de jidovimea mondială.) Și unii, și alţii visau la o Americă monocromă.

Ceea ce Franţa a reprezentat și reprezintă încă pentru negrii americani, mulţumiţi să scape de obsesia rasială, Statele Unite încarnează acum pentru numeroși negri francezi care caută dincolo de Atlantic soluţia pentru necazurile lor. Se vede clar în ce măsură cazul Adama Traoré, tânărul francez negru mort într-un comisariat de poliţie în 2016, în circumstanţe deocamdată neelucidate[219], a servit drept catalizator mobilizării unei părţi a cartierelor mărginașe, după uciderea lui George Floyd, în Statele Unite, la finalul lunii mai 2020. Numeroși militanti ar fi vrut să stabilească în Hexagon un comunitarism etnic. Asta să fie soluţia? Să-nˇ[ercăm să descurcăm iţele. După cum se exprimă, de pildă, cercetătorul Shelby Steele, el însuși afro-american, culpabilitatea albilor în Statele Unite a ajuns, de la revoluţia drepturilor civile din anii 1970 și desegregate, o monedă de schimb și pentru o tabără, și pentru alta. Pe când Martin Luther King făcea apel la demnitatea naţiunii americane și la ridicarea ei morală, „fructul neascultării civile fiind creaţia unei comunităţi frăţești”, cum scria el[220], succesorii lui ˇs-au specializat în indignarea lucrativă. Mustrările de conștiinţă albe constituie, de acum, o deviză sub care liderii negri fac

219 Un comitet, Adevărul pentru Adama, copiat după mișcarea pentru drepturi civile din America din anii 1960, a fost înființat de sora acestuia, Assa, în 2016. Sfătuită de doi intelectuali „albi“ de extremă stângă, Geoffroy de Lagasnerie, sociolog de profesie, și de scriitorul Edouard Louis, dar și de militantul islamo-indigenist Youcef Brakni, Assa a făcut din fratele ei, traficant de droguri, tâlhar cu mână armată și presupus violator, simbolul rasismului polițienesc, ceea ce, până una-alta, nu a fost dovedit, doi dintre polițiștii care l-au arestat fiind antilezi. Comitetul Adevăr pentru Adama este infiltrat, totodată, de numeroși activiști apropiați de Dieudonné. (Vezi Assa Traoré, Geoffroy de Lagasnerie, *CombatAdama,* Stock, 2019.) Cédric Chouviat, comisionar mort în mâinile poliției, după un incident dur, filmat, în fața Muzeului Branly, pe 23 ianuarie 2020, era alb. Familia acestuia a cerut mult mai sobru să se facă dreptate și respectivii polițiști să fie suspendați. Assa Traoré, pentru gloria mediatică, a inaugurat în Noisy-le-Sec o frescă în propria-i onoare, în care este reprezentată legată la ochi și curgându-i lacrimile, văzându-se clar o nouă Marianne.

220 Martin Luther King, *Stride towards freedom. The Montgomery story*, Harper and Row, New York, 1958, p. 102.

calcule și pe care pariază: cea mai mică ciocnire, cel mai mic incident permit de fiecare dată repunerea pe tapet a datoriei.

Noţiunea, conform lui Steele, nu are niciun sens dacă este comparată situaţia actuală cu aceea de dinaintea revoluţiei drepturilor civile. Cu atât mai mult cu cât el însuşi a suferit efectele segregării în tinereţe, când negrii și albii erau separaţi în autobuze ori în instituţii publice, poate evalua cele două momente istorice. Iar albii, a căror acţiune de autoevaluare este minimalizată, trebuie să îşi asume pentru totdeauna greșeala al cărei revers ar fi menţinerea comunităţii negre în credinţa că nu are nicio responsabilitate. Dintre toţi marii lideri, numai Malcolm X, conform lui Steele, a încercat emanciparea afro-americanilor independent de influenţa albă, prin solidaritate, muncă, autoeducare, separare și sacrificiu.[221] Pe scurt, a insista mereu pe „barbaria fondatoare" a albilor le oferă acestora, cumva, cheile puterii: de ei depinde totul, acum și-ntotdeaună. De partea lor e forţa, de partea „victimelor", neputinţa. Această exaltare a păcatului originar alb devine astfel o strategie perfidă pentru menţinerea marginalizării afro-americanilor. Privilegiul moral este un blestem practic.

Shelby Steele, care a scris această carte în 2006, nu putea prevedea ce avea să se întâmple de atunci: inegalităţi salariale și patrimoniale persistente, reiterarea de crime împotriva negrilor, provocate mai ales de forţele poliţienești. (în 2019, i.000 de persoane au fost omorâte de poliţia americană, a cărei brutalitate e legendară, 23% fiind negri, care nu reprezintă decât 13% din populaţie.) Aceste execuţii arbitrare, reproduse cu o regularitate macabră, nu mai par doar niște excepţii, ci urmarea altor metode de segregare (care se perpetuează încă și mai mult în sistemul judiciar și carceral). Afro-americanii trebuie pedepsiţi fiind[ɔr au îndrăznit să ceară egalitate în drepturi. Un refren înfiorător, reluat la date fixe: o singură

221 Shelby Steele, *White guilt. How black and whites together destroyed the promise of the civil rights era,* Harper, 2007, p. 59.

bavură și întreg spectrul trecutului revine în grabă, distrugând o jumătate de secol de realizări.

Pentru Shelby Steele, referirea permanentă la eroarea albă are în contrapartidă vulnerabilitatea sporită a afro-americanilor. Este „o luptă pentru menţinerea inferiorităţii negrilor”, reprezentaţi ca veșnic damnaţi. Toate problemele lor, slabe rezultate școlare, sărăcie persistentă, violenţe interne[222], droguri, sunt văzute ca rezultat al unei injustiţii rasiale, mai degrabă decât ca ţinând de propria responsabilitate. Iar liberalismul alb, odată omagiată diversitatea, rămâne un alibi abia camuflat. Shelby Steele folosește cuvinte dure la adresa noii elite albe „care se disociază”, care ˟s-a eliberat de rasism, de sexism, de militarism şi, din acest motiv, se umflă-n pene cu superioritatea sa morală[223]. Nimic nu-i place mai mult unui american alb de stânga decât prietenia unui negru furios, care-l spală de orice bănuială de rasism. Virtutea trebuie ostentativ prezentată și afișată o considerabilă deschidere spirituală. Cu antirasismul se întâmplă la fel cum se întâmplă cu credinţa: trebuie încontinuu date dovezi, pentru a evita reproșul de situare nici prea-prea, nici foarte-foarte. Astfel poate fi ˟înţeleasă epidemia de genuflexiuni la care am asistat în primăvara lui 2020: voinţa de a cere public iertare și de a îndepărta violenta, gest simbolic al mișcării pentru drepturi civile a lui Martin Luther King, din anii 1960. Numai că afro-americanii doresc, fără îndoială, să fie trataţi ca oricare alt cetăţean, nu ca niște zei în faţa cărora îngenunchez! după ce i-ai călcat în picioare.

Să ne ferim de darurile efemere, deseori urmate de depreciere: se ridică pe culme o minoritate și se înjosesc celelalte, aruncate, îngropate. Astfel, *New York Times* a decis, în iunie 2020, să scrie cuvântul *Negru* cu majusculă

---

222 Un afro-american are de douăzeci de ori mai multe șanse să fie omorât de un alt afro-american, decât de un polițist alb (sursă LCP, „USA, comment combattre la gangrène du rasisme“, i septembrie 2020). Fenomen care face parte din tragedia unei comunități dislocate prin sclavagism și segregare și care este lipsită pentru moment de un lider charismatic.

223 Ibid.,p. 150.

și cuvântul *alb* cu minusculă, pentru a repara o nedreptate istorică. Simplu paternalism tipografic, balsam pentru cosmetizare. Autodepreciere emfatică a albului și idealizarea sistematică a negrului ar putea foarte bine fi preludiul unor răsturnări cărora numai istoria le deţine secretul. Atenţie la capcanele raţiunii penitenţiale: în acest domeniu, graniţa dintre sinceritate şi mascaradă e tare subţire. Vine un moment în care a fi negru, în Statele Unite, înseamnă a intra într-o cămașă de forţă etnică, într-o „oboseală a rasei" care determină gesturi și cuvinte precise.[224] Identitatea ar fi trebuit să fie eliberare, dar nu e decât pușcărie. Este fundătura despre care mărturisește, de exemplu, și tânărul scriitor afro-american Thomas Chatterton Williams, care ˚s-a exilat la Paris, obosit de delirurile pigmentare din ţara lui de origine.

America antamează, după câte se pare, o a doua revoluţie a drepturilor civile, care o va completa pe cea dintâi și va genera alianţa dintre negrii și albii progresişti. Să adăugam acest lucru raţionamentului lui Shelby Steele: dacă, din întâmplare, albii ar dispărea din Statele Unite sau ar fi reduși la o mână de oameni, nu e sigur că afro-americanii ar fi mai bine trataţi de alte minorităţi, precum asiaticii, hispanicii, haitienii sau africanii care nu simt că ar avea vreo obligaţie morală faţă de ei (Eric Kaufmann[225]). Fără albi, a fi afro-american într-o societate multirasială va fi dificil: vor pierde privilegiul persecutatului și vor fi supuși concurenţei victimizante a altor grupuri, de exemplu amerindienii, care au și ele multe de suferit fără a se bucura de aceeași publicitate. O Americă mai multicoloră nu va fi şi mai tolerantă.

Un import malefic

Chiar trebuie să ridicăm la rang de cauză naţională lunga și tragica discordie dintre albi și negri în Statele Unite? Coșmarul nord-american este deportat pe încetul în Franţa, din moment ce ne citim de acum istoria prin intermediul lui. Dar, în loc să-l traducem și să-l adaptăm,

224 Shelby Steele, op. cit., p. 172.

225 Eric Kaufmann, op. cit., p. 308.

ne mulţumim să îl copiem. Dacă prima greșeală a Satelor Unite se numește sclavie și segregare, a doua este apartheidul legislativ oficial, prin care această mare naţiune crede că va ieși din rasism: de acum, fiecare e cantonat în propria identitate, etnie, culoare a pielii, confesiune. Poporul american e împărţit legal în 126 de grupuri etno-rasiale orientate spre naţionalităţile de origine, sau în 63 de „rase” oficiale. Astfel, este adus înapoi exact răul care se pretinde a fi combătut. Fiecare recensământ este o încercare dificilă în care se amestecă originile geografice, culoarea pielii, grupul lingvistic, ascendenţa. Fiecare nou grup, de exemplu arabii sau perșii, solicită propria căsuţă, chiar dacă există dreptul de a bifa mai multe, pentru o opţiune multirasială.[226] Recensământul populaţiei bazat pe știinţa statistică, cu fluctuaţiile de rigoare, a fost multă vreme modalitatea de construire a naţiunii americane și a ierarhizării ei pe grupuri.[227] Păstrând proporţiile, etnicizăm și problemele sociale din Franţa și, prin fraudă semantică, rezervăm calificativul „cartiere populare” acelor zone mărginașe, deseori ale dezmoșteniţilor sorţii, în care trăiesc copiii sau nepoţii imigranţilor.[228] Este o imagine a poporului în același timp sentimentală și ţinând de Lumea a Treia. Eroare tragică, explicând, printre altele, fuga clasei muncitoare către extrema dreaptă, neglijarea categoriilor defavorizate, agricultori, funcţionari, mici întreprinzători proletarizaţi, „albi modești din provincie” (Aymeric Patricot[229]) care au alcătuit nucleul vestelor galbene. Toate acestea decurg din propunerea făcută socialiștilor, în 2010, de către Fundaţia Terra Nova, de a abandona populaţia de

226 Vezi Benoît Bréville, „Quelle est votre race?“, *Le Monde diplomatique,* iulie 2019.
De-a lungul secolului XX, recenzorii literalmente au creat rase, mexicani, hinduși etc., care vor legitima divizarea societății americane.

227 Paul Schor, *Compter et classer. Histoire des recensements américains,* EHESS, 2009.

228 Gradul de sărăcie în Seine-Saint-Denis este între 33% și 45%, față de 14% în restul Franței.

229 Aymeric Patricot, *La Révolte d'une communauté qui nexistepas,* Lé Scheer, 2020, p. 20.

ieri în beneficiul alianţei cu burghezii urbani cosmopoliţi și cu cartierele mărginașe. Primatul rasialului asupra socialului, a etnicului asupra politicului, a minoritarismului asupra normei, a memoriei asupra istoriei explică prăbușirea mișcărilor clasice de stânga și recrudescenţa mișcărilor de extremă stângă, reconvertite în apărătoare ale fidelităţii etnice. În loc să se angajeze o luptă colectivă în favoarea progresului și a apărării egalităţii în faţa legii, social-democraţiile se împotmolesc într-un flirt dubios cu mișcările indigeniste și decolonizatoare, mercenare ideologice ale unei anumite Americi.

Istoria reîncepe cu fiecare dintre noi

Niciun grup și niciun individ nu rezistă tentaţiei de a se defini drept victimă, chiar dacă unica suferinţă i-a fost aceea de a se fi născut și chiar dacă pune sechestru pe acest atribut care este al adevăraţilor nefericiţi: stare de transsubstanţiere care te ridică deasupra oamenilor obișnuiţi și te plasează în categoria celor de neatins. Victimizarea din principiu implică faptul că orice om este memoria vie a întregii omeniri, că nu o reîncepe pe aceasta, ci doar o prelungește, o metabolizează. Fiecare alb înseamnă toţi albii din toate veacurile, fiecare negru duce în el întreaga istoria a Africii și întreg traficul cu sclavi, în fiecare celulă a sa. Ceea ce înseamnă să uităm că istoria reîncepe cu fiecare dintre noi, cu riscul de a crede că ducem pe umeri greutatea tuturor morţilor și că nu avem niciun mijloc de a scăpa. Pariul oricărei societăţi democratice este să smulgă omul din ghearele fatalităţii. Este întotdeauna o operaţiune delicată instrumentalizarea memoriei cu scopuri politice. Greșeala se oprește la cel care a comis-o și nu se extinde, ca o otravă, asupra descendenţilor, după cum nenorocirea nu se transmite urmașilor ca o povară de cărat obligatoriu.

Președintele Obama a respins deseori simplismul unei lumi văzute în alb și negru. într-un discurs ţinut la Convenţia Naţională Democrată, în 2004, a declarat: „Nu există o Americă neagră și o Americă albă și o Americă latină sau asiatică. Există Statele Unite ale Americii”. Și ˟s-

a definit astfel: „Copil al unui negru și al unei albe, născut în creuzetul rasial din Hawaii, cu o soră pe jumătate indoneziană, dar care ușor ar fi putut fi luată drept mexicană sau portoricană, un cumnat și o nepoată de origine chineză, rude care semănau cu Margaret That[her și altele care ar fi putut fi luate drept Bernie Mac, cu reuniuni ale familiei, de Crăciun, care te duceau cu gândul la o ședinţă a Adunării Generale a ONU, nu am avut niciodată cum să-mi restrâng originea pe o bază rasială, nici cum să îmi apreciez propria valoare conform uneia tribale”.[230] Să îl citǎm din nou pe Martin Luther King: „Nu trebuie să fim judecaţi după culoarea pielii, ci după calitatea caracterului nostru”. A te considera „mândru” că ești alb ori negru (sau trans sau gay) pare un lapsus bizar. Fiind[ɔr astfel se subînţelege contrariul a ceea ce aparent ai afirmat: că ar putea să îţi fie și rușine fiind ceea ce ești. Nu este cazul nici să preamărim, nici să denigrăm ceea ce suntem din naștere, bărbaţi, femei, negri, arabi, evrei, ci să avem grijă ce facem cu originile noastre. Singurul lucru care ne poate îndemna să ne simţim mândri este felul în care ne construim soarta, departe de ereditate și de fatalitate.

Barack Obama nu este „descendent de sclavi” și nu a adoptat niciodată dramaturgia unui anume spectacol afro-american, ci a scris-o el însuși, fiind obligat, cu răbdare, să câștige voturile comunităţii afro-americane, să înţeleagă intim codurile etnicităţii negre. Nu a fost chinuit de „teroarea albă” (Richard Wright[231]), iar identitatea și-a ales-o mai degrabă singur decât a moștenit-o. Până în ziua de azi i se reproșează exact această „impuritate”, ceea ce dovedește surescitarea din Statele Unite în faţa incertitudinilor etnice. Pentru republicani, este un fals american, un musulman mascat; pentru stânga, un impostor. Avocatul Ralph Nader l-a acuzat că nu e decât un „Uncie Tom în serviciul Wall Street”. Polemistul și profesorul Cornel West spunea că nu e decât „un alb în

230 Barack Obama, *L'Audace despérer,* Presses de la Cité, 2007, p. 236.

231 " Richard Wright, *Black Boy,* Gallimard, 1974.

piele neagră”. Afirmaţiile sunt infame și spun multe despre mentalitatea din Statele Unite.

Există o fraternitate neagră sau albă?

În prefaţa, numai nuanţe și subtilităţi, a cărţii scriitorului nord-american Ta-Nchisi Coates, *Une colère noire,* romancierul franco-congolez Alain Mabanckou precizează că, deși asemănător la culoarea pielii cu colegul lui nord-american, sunt departe unul de altul prin istorie.[232] Când Ta-Nchisi Coates oferă, sub forma unei scrisori către fiul său, un pamflet scris cu talent și plin ochi de furie împotriva Americii albe, „un sindicat desfășurat pentru a-i proteja puterea exclusivă de dominare și de control asupra corpurilor noastre”, Alain Mabanckou respinge precaut ideea unui popor negru. „Negrul american are o anumită idee despre Africa, bazată pe un mit, africanul are o idee clară despre Africa și pretinde dreptul asupra ei direct de la sursă”. Mai mult, Mabanckou respinge orice idee de „fraternitate”: „În Statele Unite am în permanenţă sentimentul că nu voi fi niciodată integrat în comunitatea neagră americană. Deși mi se spune «frate», sunt făcut să pricep limpede că există lucruri pe care nu le voi putea sesiza niciodată (…) că este posibil ca unii dintre strămoșii mei să fi complotat cu omul alb în toată acea perioadă dureroasă. Sunt iubit, adulat ca un frate, având aceleași «rădăcini», dar, totodată, sunt perceput ca un izvor de probleme pentru această comunitate”.[233] Când, în

1821, foștii sclavi americani au plecat în Africa pentru a înființa Liberia, prima republică independentă de pe continent, în 1847, ˇs-au purtat cu autohtonii ca niște aristocraţi dispreţuitori și ca niște stăpâni nemiloși. Tragică ironie: *settlers* (coloniștii) se confruntau cu *natives* (indigenii), pentru a le impune condiţiile muncii forţate. Atrocele război civil care a izbucnit acolo în anii 1970 este

232 Ta-Nehisi Coates, *Une colère noire. Lettre à mon fils,* Autrement, 2016.

233 Ta-Nehisi Coates, op. cit., p. 12. In cartea sa *Huit leçons sur l'Afrique* (Grasset, 2020), serie de conferințe ținute la Collège de France, Alain Mabanckou relatează cum, la Ann Arbor (Michigan), un anume Tim, afro-american, nu înceta să-i amintească de rădăcinile sale africane, adică barbare, după care a început să-1 insulte, să-1 facă vânzător de sclavi, pentru a încheia amenințându-1 cu un revolver (pp. 151—155).

și un ecou îndepărtat al acelor tensiuni. Se știe că, în Africa, afro-americanii sunt, în general, văzuţi ca fiind „albi” fiind[ɔ sunt bogaţi și aroganţi.[234] Să adăugăm că pentru noi, francezii, un afro-american înseamnă în primul rând un cetăţean american cu tot ceea ce aceasta implică în termeni de superioritate culturală, lingvistică sau economică.

De multă vreme Europa a încetat să mai fie monocoloră, în Vest în orice caz, datorită colonizării, şi în Est, în ziua de azi, ca *J 7 y 7 7*

urmare a migraţiilor de masă din ultimii ani. Naţiunile noastre se construiesc de acum prin amestec și policromie și e absurd să fie negată această realitate. Niciun cetăţean nu ar fi cazul să îşi dorească să fie redus la culoarea pielii ori la fenotipul său, la sex ori la vârstă, ceea ce ar ţine de o viziune strict medicală, poliţienească ori statistică. Toate acestea tin doar de hazardul naşterii: suntem persoane multiple care, printre altele, sunt negre, albe sau arămii, dar care nu se lasă reduse la această simplă catalogare. încă o dată, Mabanckou o spune foarte bine: nu există comunitate „neagră” în Franţa, întrucât nu există o istorie comună a tuturor acestor indivizi, fie ei antilezi, senegalezi sau congolezi, afro-descendenţi sau subsaharieni, care nu vorbesc aceeași limbă şi nici măcar nu îşi pot „revendica monopolul funest al victimei”[235] fiind[ɔ unii dintre înaintașii lor au fost sclavagiști. *Culoarea pielii nu a dus niciodată la solidaritate.*

Cât despre America de acum, aceasta trăiește o dublă tragedie: încă de la începuturile sale, se laudă că l-a inventat pe *self made man,* reconstrucţia de sine, departe de blestemul continentului european care îşi închide locuitorii în predestinare. Iată însă că a redescoperit povara istorică: înrădăcinarea fiecăruia în căsuţa sa

234 Temă a minunatului roman al lui Ahmadou Kourouma,*Allah n'est pas oblige* (Le Seuil, 2000, Premiul Renaudot). In carte se povestește mai ales cum sergentul Doe, în 1980, după o lovitură de stat reușită, a luat direct din pat toți senatorii liberieni cu ascendență afiro-americană, i-a aliniat în izmene pe plajă și i-a împușcat, pentru a-i pedepsi pentru felul în care se comportaseră (pp. 97 sqq).

235 Alain Mabanckou, op. cit., pp. 147,148.

biologică. Culoarea trebuie afișată, altfel riscând pedeapsa excluziunii. Cruntă ironie: America se dorea oarbă la origini, la credinţe, dar moștenită uniformă tocită a epidermei iată că se întoarce în forţă. Pentru a se opune „rasismului structural și sistemic”, Statele Unite au inventat un „antirasism structural și sistemic”: același lucru, dar invers și cu aceleași efecte. Când, de exemplu, în vara lui 2020, niște manifestanţi care se revendicau de la mișcarea *Black Lives Matter* apostrofau o femeie albă, care stătea în balconul ei, cerându-i să părăsească respectivul cartier, căci era teritoriu negru, se instalau în logica pură a segregării. Fiecare la el în cartier!

Va fi necesară multă fineţe pentru a coase la loc legăturile dintre grupuri, pentru a colmata rănile, pentru a resuscita liberalismul rasial al lui Barack Omaba, bazat pe un centrism de compromis. „Avem istorii diferite, dar împărtășim aceleași speranţe”. Lucrarea enormă desfășurată de la începuturile segregaţionismului va trebui regândită și depășită. Tot viitorul Statelor Unite poate că se va juca în opoziţia dintre Martin Luther King și Malcolm X: reconciliatorul sau separatorul? Este probabil ca dintre cele două variante să se aleagă o soluţie discutabilă de compromis. *Separare improbabilă, coabitare problematică.* Tensiunile vor rămâne aprinse între majoritatea albă în declin demografic și celelalte comunităţi care nu încetează să îşi negocieze teritoriile și să îşi apere imaginea cu o susceptibilitate extremă. Cel mai mic incident poate degenera în revoltă, ba chiar în război civil, agravată de proliferarea armelor de foc, peste 300 de milioane, și de o congenitală cultură a violentei. Straniu destin al acestei mari naţiuni fondate pe eliminarea triburilor indiene. Patru secole mai târziu, a ajuns o naţiune de triburi aflate în permanent dezacord unele cu altele.

În sfârșit, să mai adăugăm următoarele: tuturor americanilor, artiști, scriitori, regizori, actori, muzicieni, albi, negri, asiatici, latino-americani, care nu mai suportă atmosfera carceralã din ţara lor și vor să respire aerul libertăţii, să le spunem limpede că Franţa este gata să îi

primească așa cum a știut ˇs-o facă, după al Doilea Război Mondial, cu sute de intelectuali, cântăreţi de jazz, romancieri, victime ale segregării.[236] Veniţi să vă refugiaţi pe pământul naţiunii artei de a trăi și a toleranţei. Va așteptăm. „Este mai multă libertate într-un pâlc de case din Paris decât pe tot teritoriul Statelor Unite”. (Richard Wright)

Capitolul 13

Dacă n-ar fi existat, ar fi trebuit inventat

Cruzimea oamenilor albi a fost, până-n ziua de azi, mai distructivă decât orice altceva.

Françoise VERGÉS[237]

Există mai multe antirasisme, dintre care unul nu este decât inversarea în oglindă a rasismului obișnuit. Este îngrijorător să vezi tinerele generaţii îmbrăţișând cu entuziasm această rătăcire, închipuindu-și că se bat pentru o lume mai bună. Clasic, stânga pretindea că eliberează fiecare individ de comunitatea sa de origine, pe când dreapta, că îl menţine acolo. Celebra formulare a lui Joseph de Maistre: „Am văzut în viaţa mea francezi, italieni, ruși; știu chiar, graţie lui Montesquieu, că poţi fi și persan. Cât despre om, declar că n-am întâlnit niciodată vreunul. Dacă totuși există, atunci asta se-ntâmplă fără știrea mea”.[238] Uriașa separare este distrusă: stânga clasică, cu excepţia unei minorităţi, apără cu dinţii determinarea identitară pe care cândva o respingea și lasă dreptei flamura libertăţii și laicităţii, discreditând aceste noţiuni. Tragic schimb de situaţie: întreaga istorie a progresismului de treizeci de ani încoace este aceea a renunţărilor sale. Lupta de

rasă e pe cale de a lua locul luptei de clasă, după cum prevăzuse Raymond Aron încă din anii 1960.

---

236 Asupra acestui moment istoric, de văzut excelentul studiu al lui Michel Fabre, *La Rive noire, De Harlem à la Seine,* op. cit.

237 Françoise Vergés, op. cit., p. 102.

238 Joseph de Maistre, *Considérations sur la France,* 1796.

Diavolul alb

Cum să fii rasist asigurându-ţi totala impunitate? Alegând unanim o altă ţintă. Iată deci apărut dreptul de a urî complet liniștit, Albul”. Dacă asta explică totul, de la nefericirea personală și inegalităţile din lume până la încălzirea globală, atunci nu e cazul să te lipsești de plăcerea de a-l pune cu botul pe labe, indiferent cât ar costa.[239] Cum corectitudinea politică înseamnă obligaţia fiecăruia de a-și cântări spusele, e bine uneori să te mai și eliberezi și să-ţi strigi cu nevinovăţie ura faţă de feţele palide, sub cele două aspecte ale lor, masculin și feminin, pentru a mai scăpa de tensiune. Doar la asta folosește „diavolul alb” (Malcolm X):

„Când spun că omul alb este un diavol, vorbesc cu autoritatea dată de istorie (…). Istoria omenirii arată că omul alb, ca popor în sine, nu a făcut niciodată binele (…), ne-a spoliat taţii și mamele de cultura mătăsii și a satinului şi ni i-a adus în ţara asta în burta unei nave (…). Ne-a ţinut în lanţuri de când am ajuns aici. De acum, vremea acestui diavol cu ochi albaștri e pe punctul de a apune”.[240]

Profesorul la City University din New York (până în 1993) și afrocentristul Leonard Jeffries face astfel de consideraţii din abundenţă: negrii sunt popoarele soarelui, care au inventat totul, dar li ˇs-au furat comorile de către „popoarele de gheaţă”, demoniacii descendenţi ai europenilor (la care Jeffries a adăugat o doză zdravănă de antisemitism, care avea să-l coste postul de profesor). Pentru el, melanină dovedește superioritatea intelectuală și morală a negrilor asupra leucodermelor.[241] Aceasta permite „dialogul cu vibraţiile universului şi administrarea razelor ultraviolete ale soarelui”.[242] Din fericire, Albul este

---

239 Intr-un articol semnat alături de alte nume, Greta Thunberg explică faptul că încălzirea globală este și consecința „sistemelor de opresiune colonialistă, rasiste și patriarhale“ care trebuie demantelate (Les Décodeurs,„Non, GretaIhunberg na pas vraiment érit: «Le climat change à cause du racisme»“, *Le Monde,* 9 decembrie 2019). Nu a spus-o, deși a spus-o fără a o spune: minunată cazuistică!

240 Nell Irvin Painter, op. cit., pp. 350-351.

241 *Time Magazine,* 24 iunie 2001.

242 Ibid., 15 mai 2009.

aici: ca Satana, pentru Baudelaire, dacă Albul nu ar fi existat, ar fi trebuit inventat. Dacă dispariţia lui ar face lumea mai bună, numeroși voluntari, să fim siguri de asta, ar înceta să se mai reproducă, după cum deja recomandă anumiţi ecologiști. Să fie astfel ameliorată familia umană? Mă tem că nu. „Albii” nu pot fi șterși fizic de pe faţa pământului, căci au devenit indispensabili edificiului antirasist. Trebuie ţinuţi în viaţă pentru a li se putea pune mai bine în cârcă tot ce e rău.

Este și efectul snobismului în această denigrare: când Delphine Ernotte, ajunsă în fruntea France Télévision, declară, în 2015, că nu mai vrea „o televiziune a albilor trecuţi de 50 de ani”, când multinaţionala L3Oréal dorește să suprime cuvintele „alb”, „înălbitor” și „curat, luminos” de pe produsele sale, riscând să supere destui consumatori, nu fac decât să cedeze și una, și cealaltă spiritului vremii, dublei maladii democratice a mimetismului și conformismului. Se știe în ce măsură mijloacele de comunicare în masă, preocupate să fie permanent una cu actualitatea, rivalizează unele cu altele în această cursă. Pentru ele, „tot ce e real e raţional” și merită deci tămâiat, chiar dacă „realul” trebuie schimbat peste șase luni. Se urmăresc unele pe altele, se tatonează și se-ntretaie cu regularitatea unui banc de pești. Conduita le-o dictează moda și epoca. Măcar de nu ar avea consecinţe concrete acest *white bashing.* Fiind[ɔ- nu există exemple în istorie când vreun grup etnic sau cultural, desemnat drept ţintă a vendetei generale, să nu o fi sfârșit prin a fi supus relelor tratamente.

Violenţe „antirasiste”.

Trei exemple: presa a vorbit mult despre evenimentele îngrijorătoare care ˟s-au petrecut la Universitatea Evergreen, din statul Washington. În 2017 i se acordă depline puteri unui nou comitet de etică, însărcinat cu menţinerea echităţii în materie rasială sau sexuală. Acest comitet redactează o cartă antirasistă, derivată din „intersecţionalism”, care penalizează orice persoană care nu este în acord cu respectaiva cartă. Un

profesor, Bret Weinstein, protestează în momentul în care o directivă cere albilor, studenţi și profesori, să rămână acasă o zi pe lună și denunţă discriminarea bazată pe culoarea pielii. Este insultat și ameninţat. Profesorii albi trebuie să se prezinte public, în faţa unui tribunal al studenţilor, expunându-și privilegiile și orientările sexuale. Nu pot lua cuvântul decât dacă li se dă voie. Un sociolog plătit gras, Robin Di˟Angelo[243], milionara antirasismului, sosește la universitate pentru a denunţa albitatea toxică, susţinând că rasismul, pentru albi, este sistemic, ca un gaz care îi asfixiază fără ca ei să își dea seama. Numai albii „sunt rasiști 24 de ore din 24”, de la naștere până la moarte. Să ceri dovezi ale acestui rasism celor care te acuză de el, înseamnă rasism la pătrat. Campusul studenţesc se transformă în tribunal popular, în numele incluziunii și al echităţii. Membri ai personalului universităţii sunt sechestraţi într-o încăpere unde sunt batjocoriţi de activiștii care-i înjură. Totul cu acordul tacit al administraţiei și profitând de tăcerea celorlalţi studenţi, îngroziţi de mâna de colegi cu influenţă asupra participanţilor la respectiva acţiune. Până la urmă, Bret Weinstein, împiedicat să mai predea, va fi dat afară, nu fără a obţine 500.000 de dolari ca despăgubire.[244] Chiar dacă este vorba despre un caz deocamdată izolat, ceea ce ˟s-a întâmplat la Evergreen este simptomul unei derive extremiste care își bate joc de litera Constituţiei.

Al doilea exemplu: în Regatul Unit, între 1997 și 2013, o bandă de origine pakistaneză a comis la Telford și Rotherham violuri și abuzuri asupra a aproape 1.000 de copii drogaţi și bătuţi. Cele mai multe dintre victime erau fete albe şi câteva adolescente din comunitatea asiatică. Ceea ce a constituit una dintre cele mai vaste reţele de pedofilie descoperite în Anglia a putut supravieţui din cauza delăsării serviciilor sociale și a poliţiei care se

243 Robin DiAngelo este autoarea volumului de succes în SUA *Fragilité blanche. Ce racisme que les Blancs ne voientpas,* Les Arènes, 2020.

244 Marianne Grosjean, „Sous couleur d’antiracisme, le campus d’Evergreen instaure un régime de terreur discriminant les Blancs“, *La Tribune de Genève,* io iulie 2019.

temeau să nu fie acuzate de rasism. Le-a trebuit un deceniu pentru a începe o primă anchetă și asta numai în momentul în care doi copii și mama acestora au fost omorâţi. O femeie care ancheta violurile a fost obligată să urmeze cursuri de sensibilizare la diversitate, fiind[ɔ vorbise despre originea violenţelor.[245] Jurnalista Joanna Williams, de la revista *Spiked,* ˟s-a arătat surprinsă de tăcerea celor de la Metoo în legătură cu acel caz, pe care o explică prin originea socială a persoanelor implicate, femei aparţinând clasei muncitoare, nu înaltei societăţi, și prin personalitatea agresorilor care, dacă ar fi fost bărbaţi albi și puternici, ar fi fost denunţaţi la vreme. Scandalul de la Telford a fost comparat cu cel de la Köln. Ministrul de interne de la acea dată, Theresa May, a deplâns faptul că „instituţionalizarea corectitudinii politice și teama de a nu fi taxat drept rasist au contribuit la acoperirea crimelor atât de mulţi ani”. Se va spune că toate aceste fapte diverse nu însemnă chiar mare lucru, ci doar o întoarcere, cu celălalt capăt, a bâtei din partea grupurilor care au îndurat atâtea și-atâtea. Istoria însă trebuie să aparţină revanșei sau reconcilierii? Dacă un anume antirasism ajunge o piaţă a vociferării și a pogromului autorizat, asta se întâmplă fiind[ɔ împrumută armele rasismului de ieri, căruia îi este cu exactitate simetric. Căruia îi e continuator, cu alte mijloace.

În sfârșit, cum poate fi ˟înţeleasă promovarea neamestecului, care a ajuns și în Franţa de puţină vreme – bărbaţii și femeile, albii și negrii, homosexualii și heterosexualii nu ar trebui să se amestece unii cu alţii –, altfel decât ca o copie răsturnată a celor mai delirante practici de extremă dreaptă? „Albul”, fiind dominator de la natură, trebuie exclus pe cât se poate de la întrunirile militante. în 2017, de exemplu, sindicatul educatorilor Sud Education 93 a organizat ateliere de „non-mixtitate rasială” care l-au înfuriat pe ministrul educaţiei, Jean-Michel Blanguer. Interdicţia fusese decisă în numele luptei

245 France Inter, 19 martie 2018.

anticolonialiste și antiimperialiste.[246] Susţinătorii se mulţumesc, cu un stupefiant mimetism, să inverseze retorica segregaţionistă care exalta numai albii, în detrimentul negrilor. Aici avem contrariul: se denigrează „feţele de cretă" pentru a ridica în slăvi alte culori ale pielii, atribuindu-le toate calităţile. Nelson Mandela şi Martin Luther

King se-ntorc probabil în morminte, ei, care propovăduiau tocmai binefăcătoarea coexistenţă. Cu această epidermizare isterică a dezbaterii, rămânem de-a dreptul pe calea vechilor distincţii născute de sclavie. Apartheidul, fie el și de stânga, tot apartheid rămâne. Astfel, în ziua de azi nu pică deloc bine să fii actor alb de vârstă medie la Hollywood: în numele reechilibrării istorice, sunt angajate preferenţial persoane de culoare, femei și LGBT.[247] Cei care protestează sunt consideraţi rasiști și trimiși la coșul de gunoi al istoriei.

Rasismul clasic transformă biologia în destin. Antirasismul rasist, la fel. Fiecare e prizonierul culorii pielii sale, culturii de origine și credinţelor. Până și fostul campion al fotbalului Lilian Thuram, preocupat să protesteze, pe bună dreptate, împotriva ţipetelor ca de maimuţă scoase de spectatori în timpul meciului retur de la Cagliari (Italia), din septembrie 2019, la adresa lui Romelu Lukaku, atacantul belgian de la Inter Milano, cel mai bun marcator al echipei sale, ˇs-a crezut obligat să explice că „există un rasism al culturii albe. Este necesar să ai curajul de a afirma că albii se consideră superiori și chiar sunt convinși de asta".[248] Chiar să ţină de curaj că tu

---

246 In primăvara lui 2016, efemera mișcare *Nuit Debout,* dirijată de cercetătorul Frédéric Lordon, care a luat în stăpânire pentru câteva săptămâni Piața République, organiza întruniri feministe interzise „cisgenilor", cuvânt infernal care desemnează bărbații albi heterosexuali. După cum s-a exprimat cu acea ocazie avocatul Alain Jakubowicz, era vorba despre „un Ku Klux Klan inversat" pentru care unicul criteriu valid e culoarea pielii.

247 Se consideră antitetici Bipoc (Black, Indigenous, people of colour) și Mennemy (White male enemy of the diversity movement), negrii, indigenii și persoanele de culoare și bărbații albi dușmani ai diversității *{Daily Mail,* 13 ulie 2020).

248 Arnaud Gonzague, „Lilian Thuram: «Pourquoi les Blancs devarient-ils être les seuls à hêtre jamais désignés par la couleur?»", *L'Obs, 5* septembrie 2019.

cazi tocmai în greșeala pe care pretinzi că o demaști: definirea individului prin culoarea pielii sale? Supralicitarea în extremism pigmentar riscă să devină regula. Nu am văzut oare cum Françoise Vergés îi reproșează icoanei americane a desegregării, Rosa Parks, că a fost „albită" de sistem și despărţită de comunitatea militantă? Când nu ţi-ai asumat niciodată nici cel mai mic risc politic, e caraghios să dai lecţii marilor figuri ale trecutului. Și-asta zău că-i culmea.[249]

Nu trebuie să ne credem imunizaţi în faţa unui rău numai fiind[ɔ˜ îl respingem.

Capitolul 14 în dulcea tradiţie a vechii un

„Scuze, jidane" nu e o expresie antisemită în arabă, ci face parte din limbajul curent. E o insultă trecută în limbajul curent.

Nacira GUENIF, sociolog indigenist, apropiată de Fraţii Musulmani[250]

Rasismul este un fenomen universal. Niciun continent, niciun popor nu e imun. Cuvântul nu se poate declina la plural. Se poate deghiza în multiple costumaţii, religioase, doctrinare, sanitare, ba chiar, după cum am văzut, sub poleiala antirasismului. Este însă absolut exact că Europa și Statele Unite au dat prejudecăţilor inerente tuturor societăţilor o cauţiune „științifică", iar aceasta a permis, printre altele, cuceririle coloniale, comerţul cu sclavi, dar și catalogarea unor clase periculoase (proletariat, cerșetori, servitori). Subaprecierea unor alte popoare a devenit o teorie politică justificatoare a expansiunii și a exploatării. Prin Gobineau, Vacher de Lapouge, Chamberlain și, în sfârșit, cu Alfred Rosenberg, teoreticianul celui de-al Treilea Reich, Europa a raţionalizat etnocentrismul cu scopuri nedemne. „Înainte

249 Françoise Vergés, op. cit., pp. 93-94.

250 *The Times of Israel,* 26 ianuarie 2017. Citat extras din procesul intentat lui Georges
Bensoussan. Nacira Guénif va recidiva pe 13 iunie 2020, când manifestanții urlau Jidani împuțiți!" în timpul unei manifestații pentru Adama Traoré. Pe scurt, să spui „arabi împuțiți sau negri împuțiți" este o crimă, dar să spui „jidani împuțiți" e doar un obicei nevinovat...

de secolul al XVIII-lea, aveam «rasisme» formulate în limbajul mitului; începând din secolul al XVIII-lea avem un rasism care pretinde că vorbește în cel al științei”[251] (Christian Delacampagne). Dacă Europa a teoretizat răul, a încercat totodată și să inventeze remediul, producând antidoturi la ideologiile abominabile născute pe pământul ei. Societăţile noastre și-au creat, după catastrofa celui de-al Doilea Război Mondial, toate instrumentele juridice, politice, filosofice pentru a combate rasismul și a-l trimite în afara legii. Cu un succes relativ.

Albi falşi

Nu e oare tragic să regăsim ideologia *Blut und Boden* (sânge și pământ), fundament al doctrinei naţional-socialiste, la persoane care se cred imunizate la astfel de otrăvuri? Tot aşa cum ura nu e niciodată la fel de mare ca atunci când vorbeşte în limba iubirii, rasismul nu e nicicând la fel de pervers ca atunci când ia chipul contrariului său. în 2016, revista americană de centru stânga *The Atlantic* se întreba cu seriozitate dacă evreii sunt albi.[252] întrebarea nu era una anodină: dacă evreii sunt albi, atunci toată istoria lor trebuie reconsiderată. Altfel spus, treceau de partea răului și se bucurau de un privilegiu nemeritat. Problema este complexă: pentru extrema dreaptă, evreii sunt văzuţi ca niște albi impuri care corup America și o denaturează. Pentru stânga, sunt niște impostori care pretind monopolul suferinţei pentru a eclipsa suferinţele oamenilor de culoare. Pe măsură ce se integrează, reintră în categoria „caucazienilor” și capătă un statut superior. Drept concluzie a lungii ei anchete, jurnalista de la *The Atlantic,* Emma Green, conchide că e o problemă complicată. Firește, numai o ţară obsedată de rasă își poate pune întrebări de un asemenea absurd.

În SUA, „albul nu este o culoare a pielii, ci o categorie care marchează puterea”, ni se spune. în

---

251 Christian Delacampagne, *Une histoire du racisme.* Livre de Poche/France Culture, prefață de Laure Adler, 2000, p. 142. De văzut și Catherine Cpquery-Vidrovitch în *Les Crimes du colonialisme, Le postulat de la supériorité blanche,* pp. 863 sqq.

252 Emma Green,,Are Jews white“, *The Atlantic,* 5 decembrie 2016.

realitate, reușita socială i-a făcut pe evrei și mai vulnerabili și a sporit aversiunea faţă de ei. Albitatea nou căpătată nu e decât un motiv în plus de a fi urâţi. Fiind[ɔ] rămân *Albi nesiguri.* Nu destul de albi pentru extrema dreaptă, mult prea albi pentru extrema stângă și pentru minorităţi, în ambele ipoteze, simulează: se prefac a fi integraţi în majoritatea albă sau că sunt solidari cu fraţii lor negri, deși de fiecare dată sunt deja de partea cealaltă. Niște uzurpatori.

Sionism egal nazism

O istorie în doi timpi. După cum explică, de la înălţimea teribilei seriozităţi a ideologului, profesorului Enzo Traverse, cândva, în Statele Unite, evreii și negrii luptau împreună împotriva rasismului şi a colonialismului. Dar această solidaritate ˇs-a făcut ţăndări. Din 1948, evreii au trecut „linia culorii”, ˇs-au îmbogăţit și au devenit „albi”, adică opresori.[253] Odată cu reușita lui socială, evreul ar fi intrat în rasa superioară (albă); odată cu înființarea statului Israel, ar fi contractat maladia europeană a naţionalismului și a colonialismului și asta l-ar fi pierdut. Ieșit din ghetou, nu mai încarnează „acea alteritate negativă” care îl făcuse unic cândva. „Evreul nu mai este outsiderul intern: acum acesta este arabul, este negrul, excolonizatul adică, locuind acum în metropolă și devenit cetăţean francez”.

Se știe că scriitorului Frantz Fanon îi plăcea să amintească vorbele profesorului său de filosofie: „Când auziţi vorbindu-se de rău de evrei, ciuliţi urechea, despre noi se vorbește”. Un antisemit era obligatoriu un negrofob, cuprinși unul într-altul, într-una și aceeași aversiune. Afluxul de sânge negru, zisese Hider, e rezultatul unui complot evreiesc.[254] În Statele Unite, negrii și evreii au

253 Enzo Traverso, *Les Juifs et la ligne de la couleur*, în colab., *De quelle couleur sont les Blancs?,* op. cit., pp. 253-261.

254 „Contaminarea provocată de afluxul de sânge negru pe malurile Rinului, în inima Europei, răspunde la fel de bine setei de răzbunare sadică și perversă a acestui dușman ereditar (Franța) al poporului nostru ca și calculului rece al evreului care vede în asta un mijloc de a începe metisarea continentului european pornind din centrul lui și, infectând rasa albă cu sângele unei omeniri de joasă speță, de a stabili bazele propriei dominații

împărţit mult timp o aceeași solidaritate a exclușilor: erau și unii, și alţii indezirabili cărora accesul la spaţiul public le era interzis, căci era rezervat numai pentru WASP. Minunata unitate ˇs-a făcut bucăţi și aici, și de cealaltă parte a Atlanticului: evreul nu mai este „fratele nefericit”, conform lui Frantz Fanon, ci acela a cărui tragedie o eclipsează pe-a noastră și ne împiedică să fim solidari. În America, fricţiunile, pentru a nu spune confruntările dintre evrei și negri nu sunt rare: cea mai spectaculoasă rămâne aceea din 1991, din cartierul Crown Heights, din Brooklyn, când revoltele antisemite au degenerat în pogrom ca urmare a unui accident de circulaţie care a dus la decesul unui copil negru. Zile întregi de distrugere au dus la uciderea unui student evreu. ˇS-a strigat „Moarte evreilor” și „Hitler nu și-a terminat treaba”. Pe 10 decembrie 2009, doi trăgători care se revendicau de la mișcarea *Black Hebrew Israelites* (care însă ˇs-a dezis de ei) au omorât patru persoane într-o băcănie cușer din

Jersey City. O parte a mișcării *Black Lives Matter* înclină totodată de partea înverșunării stângiste și a iudeofobiei, în numele luptei pentru cauza palestiniană.[255] După cum bine a sesizat scriitorul anglo-nigerian Ralph Leonard, antisemitismul negru este de aceeași natură cu antisemitismul alb. Vechi refren care se reproduce și la unii, şi la ceilalţi.[256] Romanciera afro-americană Alice Walker, autoarea volumului de succes *Culoarea purpurie,* militantă propalestiniană și pro – BDS, l-a susţinut public, în *New York Times,* pe conspiraţionistul britanic David Icke, care vede în coronavirus „creaţia dinastiei bancare evreiești Rothschild”. „Daţi-vă seama, a comentat

(...) poluarea raselor (este) păcatul ereditar al omenirii“, *Mein Kampf,* cap. 9, p. 3 8 8 sqq, citat în P.-A. Taguieff, op. cit., p. 161.

255 Precum fondatoarea *Women ’s March,* Tamika Mallory, apropiată a lui Louis Farrakhan, sau Linda Sarsour, militantă palestiniană apropiată de Hamas și islamistă convinsă.

256 Pentru Chanda Prescod-Weinstein, actele antisemite ale albilor nu trebuie confundate cu cele ale negrilor. Numai cei dintâi ar fi de vină pentru derivele eventuale ale unor afro-americani, prizonieri fără să vrea ai unor scheme antievreiești ale suprematiștilor albi. Refuzul de a recunoaște realitatea este astfel complet. Citat în Ralph Leonard, „Black or White, it s the same old anti-semitic pathology“, *Quillette,* 7 ianuarie 2020.

scriitoarea, că în sfârșit ajungem să realizăm dimensiunile invizibilului.”[257] George Floyd, dacă e să ne luăm după un articol din Mediapart, a fost omorât de poliţiști pregătiţi în Israel[258], informaţie dată mai departe de o deputată laburistă britanică și amplu preluată pe reţelele sociale. Concluzie: pe George Floyd l-au asasinat sioniștii! Chiar și în Franţa, 40 de militanţi ai Tribu Ka, mișcare supremaţistă neagră, au defilat pe 28 mai 2006 prin cartierul evreiesc din strada Roşiers, din Paris, proferând insulte antisemite. Mișcarea ˇs-a dizolvat, ˇs-a reconstituit sub alt nume, ˇs-a dizolvat din nou, iar fondatorul ei, Kémi Séba, refugiat acum în Benin, de unde lansează anateme la adresa „Republicii masonice”, a fost condamnat la un an de închisoare cu suspendare. Tribu Ka pare să fi fost înlocuită cu o Ligă pentru Apărarea Neagră Africană, grupuscul de provocatori care, nemulţumiţi doar cu „excomunicarea” din comunitatea africană a lui Sibeth Ndiaye, purtătoarea de cuvânt a guvernului Macron până în iulie 2020, au manifestat împotriva deschiderii la Paris a unei expoziţii Tutankamon, acuzând organizatorii că i-au albit pe faraoni care, după părerea lor, erau negri, ceea ce până și egiptenii resping.

Shoahuri la discreţie

Cu cât invocă mai mult evreii tragediile prin care au trecut, cu atât sunt mai urâţi, fiind[ɔ- acele vicisitudini le eclipsează pe cele ale altor comunităţi. Pentru Houria Bouteldja, Shoahul nu are cum ieși în evidenţă, „nici măcar în retrovizor nu apare”. „Shoah? Cel supus colonizării a suferit cu zecile. Exterminări? La discreţie.”[259] Nu doar că Shoahul nu a servit drept antidot pentru antisemitism, dar chiar l-a reaprins și iată cum evreii sunt invidiaţi pentru tragedia lor care nu e decât o podoabă în plus pe blazon: uniforma de deportat a ajuns un costum de toreador sclipind de atâtea paiete. Lumea nu-ı va ierta niciodată pe

257 Infojmoderne, 31 mai 2020.

258 Philippe Giraldi (fost ofițer CIA), „Des gilets jaunes à George Floyd. Comment Israël a militarisé la police occidentale“, Mediapart, 29 iunie 2020.

259 Houria Bouteldja, op. cit., p. 54 și p. 111.

evrei pentru Auschwitz, spunea psihologul israelian Zvi Rex, într-o formulare preluată după Theodor Adorno. Cum să se facă legătura dintre supravieţuitorul de ieri, aureolat cu întreaga oroare a sistemului nazist, și colonizatorul de azi care, în Israel, îi oprimă pe palestinieni? Scriitorul chilian Luis Sepulveda, mort în 2020, a stabilit o continuitate lipsită de echivoc:

„Astăzi, ca și ieri, urâm naziștii pentru suferinţele evreilor, ţiganilor, homosexualilor, celor care li se opuneau. Astăzi, ca și mâine, evreii vor fi urâţi din cauza suferinţelor palestinienilor, la care au fost supuși de o castă războinică dirijată de Sharon. La Auschwitz și la Mauthausen, în Sabra, Shatila şi Gaza, sionismul şi nazismul îşi dau mâna”.[260]

„Numai pentru ei e”: iată ce se aude din toate părţile. Evreii îşi iau partea leului și câştigă pe toate planurile. Sunt „favoriţii Republicii”, mai zice Houria Bouteldja, care ar fi fost excelentă în rolul de comisar pentru problemele evreiești[261] (nici acum nu e prea târziu). Bouteldja somează deci evreii francezi să repudieze Israelul. Conform ei, pe parcursul a cincizeci de ani, aceștia „vor trece de la statutul de paria la cel de *dhimm?* ™ ai republicii, pentru acoperirea nevoilor statului-naţiune și la cel de pușcași senegalezi[262] pentru nevoile imp˟erialismului occidental”.[263] Cândva ţap ispășitor al Occidentului, evreul este de acum, în versiunea lui sionistă, arhetipul colonialismului. E deci un Alb la pătrat, chintesenţa Albului, dar care pierde în ambele variante. De aici, în Franţa, rasismul și antisemitismul, legate între ele odinioară, sunt din ce în ce mai diferenţiate. Obsesia identitară a triumfat asupra marilor cauze generaliste de ieri.[264]

---

260 Luis Sepulveda, *Une sale histoire,* Anne-Marie Métailié, 2005, p. 44.

261 Comisariatul General pentru Problemele Evreiești, organism creat în 1941 de regimul de la Vichy. (TV./.)

262 Corp militar alcătuit din africani, utilizat de trupele coloniale. (TV./.)

263 Houria Bouteldja, op. cit., p. 51.

264 Dacă sunt comparate actele rasiste, conform statisticilor oferite de Ministerul

Clasic, se operează distincţia dintre un rasism de superioritate și unul de inferioritate; unul se bazează pe dispreţ, celălalt, pe gelozie. Antisemitismul, spunea Cioran, care știa ce spune, este cel mai mare elogiu la adresa evreilor. După cum nota Vladimir Jankélévitch, pe urmele lui Léon Poliakov, ura faţă de evrei nu este ura la adresa celuilalt, ci la adresa „alterităţii minimale”, la adresa celui aproape la fel ca tine, celui care îţi seamănă, dar nu ești tu, deși sunteţi foarte apropiaţi. Acestuia i se pune în seamă o omnipotenţă disimulată sub ţinuta slăbiciunii. îndură persecuţii pentru a continua să domnească. Fragilitatea lui aparentă îi ascunde prost voinţa de putere. După cum afirma propaganda nazistă, evreul este în același timp bolșevicul care vrea să distrugă capitalismul și bancherul care îl promovează și se încarnează sub două înfăţișări, care aparent se dușmănesc, pentru a înșela omenirea.

Răsturnarea valorilor

Modernitatea înseamnă şi o inversare a valorilor. Fascismul contemporan este deseori antifascist în declaraţii: am putut vedea acest lucru în cazul guvernului naţionalist al lui Milosević și al aliaţilor lui sârbi din Bosnia, Ratko Mladic şi Radovan Karadzic, în timpul războiului din fosta Iugoslavie, care îşi justificau acţiunile criminale și genocidare prin lupta împotriva unui imaginar al patrulea Reich.[265] Noua ciumă brună se deghizează în dușman al ciumei brune, lucru de necombătut, căci îşi conţine deja propria critică (este cazul, în Franţa, al

---

de Interne, se constată că, în 2018, actele antisemite au explodat, crescând cu 74% față de anul anterior, 514 față de 311 în 2017, și cu 27% mai mult în 2019, ajungând la 687, incluzând aici acțiunile propriu-zise și amenințările. Actele antimusulmane erau, în 2018, la cel mai coborât nivel istoric din 2010 și, în 2019, nivelul a rămas de asemenea relativ scăzut — 154 —, în pofida atacului armat din fața moscheii din Bayonne, soldat cu răniți grav. Actele anticreștine, incluzând profanarea de cimitire și jefuirea de edificii, rămân cele mai numeroase (1 063). Să ne amintim că, în Franța, evreii reprezintă 1% din populație, iar musulmanii, între 8% și 10%.

265 Trimit aici la cartea mea *La tentation de l'innocence,* Grasset, 1995, cap. VI, „L'innocence du bourreau“. Pe această temă, de văzut și articolul lui Rémy Ourdan despre negaționismul sârbesc în legătură cu crimele în masă comise de trupele lui Ratko Mladic în Srebrenica, demne urmașe ale *Einsatzgruppen* germane, și despre rolul de escroc moral al regizorului Kusturica („Balkans: le poison du déni, 25 ans après le massacre de Srebrenica“, *Le Monde,* 10 iulie 2020).

miliţiilor neomussoliniene Black Blocs și al grupurilor brun-roșii Antifa). Falsificarea e grosolană, dar merge. Pierre-André Taguieff o notase: la Conferinţa de la Durban, din 2000, antirasismul oficial a devenit cureaua de transmisie a noului antisemitism, unul inatacabil, căci este împodobit cu pavăza virtuţii, a respectului faţă de Celălalt. Reînnoire a iudeofobiei de ieri reconvertită în aparentul său contrariu: o surpriză divină, cum deja numise Jankélévitch antisionismul, acest drept de a urî evreii după toate normele conștiinţei. În numele luptei împotriva Israelului, cea dintâi datorie a unui antirasist ar fi să fie antisionist. Vedem făcându-și apariţia un nou venit în lupta politică: „antifascistul antisemit”, ca profanatorii cimitirului evreiesc din Sarre-union, care jurau să „combată nazismul… până la ultimul evreu”.[266] Savuros oximoron. Retorica antinazistă este utilizată pentru a promova însăși ideologia nazismului: nu putem înţelege nimic din mișcările actuale dacă nu luăm în calcul această răsturnare. Marx îşi descrisese deja ideologia ca referindu-se la o „lume pe dos” pe care îşi propunea să o pună la loc pe picioare. Iată deci că este recomandat să fii antisemit pentru a ucide naţional-socialismul. E groaznic că o generaţie care nu a cunoscut cel de-al Doilea Război Mondial, dar se revendică de la mişcarea de rezistenţă, începe prin a reproduce exact gesturile călăilor.

Întrucât o parte din tineret manifestează, pe bună dreptate, începând din primăvara lui 2020, împotriva violenţelor poliţiei și a rasismului, trebuie de asemenea amintite crimele antisemite care au însoţit istoria recentă a Franţei: din 2006, doisprezece evrei francezi au fost uciși de islamiști fiind[ɔ~ erau evrei, de la Han Halimi la Mireille Knoll. Ca să nu-i mai punem la socoteală pe cei 60.000 de evrei care au fost nevoiţi, din 2010 încoace, să îşi schimbe domiciliul, nemaiputând să trăiască în cartiere cu majoritate musulmană, unde se simţeau ameninţaţi. Este

266 Marion Van Renterghem, „L’antisémitisme impulsif de 5 gars «sans problèmes»“,
Le Monde, 20 februarie 2015.

vorba despre o *alya* internă, exil intern, după cum recunoștea prim-ministrul Edouard Philippe în *L3Express.*[267] Să ne amintim că orașul Malmö, din sudul Suediei, care adăpostește o comunitate puternică arabă și o mică minoritate evreiască, ar putea deveni în curând *judentrei,* într-atât atacurile împotriva evreilor le face acestora imposibilă siguranţa. În clipa în care evreii încep să dea rău în cadrul castingului pentru victima ideală, devine dificil, ba chiar periculos, să se plimbe cu *kipa* pe cap fără a fi insultaţi sau fără a se teme pentru viaţa lor. Numeroși copii evrei nu mai pot merge în anumite școli publice și nici Shoahul nu mai poate fi făcut cunoscut în multe instituţii de învăţământ, după cum evidenţia Raportul Obin încă din 2004.[268]

Pentru căi de convieţuire rezonabile

Europa și Franţa au ridicat, de patru decenii, toate barierele morale și juridice pentru a preveni întoarcerea „bestiei imunde" (Bertolt Brecht). Însă poate, acum, după cum o fac stânga laburistă britanică sau mișcarea Franţa nesupusă din Hexagon, să practice un antisemitism prin reţinere, în numele clientelismului. E o raţiune matematică simplă în această atitudine: și în Marea Britanie, și în Franţa, votul evreiesc este minoritar (respectiv 290.000 și 500.000) prin comparaţie cu votul musulman (3 140.000 în Regatul Unit, între 5 și 7 milioane în Franţa). Este ceea ce se cheamă „teorema lui Boniface", după numele politologului Pascal Boniface care, cel dintâi, a procedat la acest calcul pentru Partidul Socialist la începutul secolului (deși acesta se apără de orice proces de intenţie). Constrânși să facă deosebirea între cele două minorităţi, mulţi intelectuali și responsabili politici, pe de altă parte simpatizanţi ai cauzei palestiniene, preferă, în numele unui

---

267 Vincent Mongaillard, „Antisémitisme: obligés de déménager parce que juifs", *Le Parisien,* 25 februarie 2019.

268 Jean-Pierre Obin, *Les Signes ey manifestations d'appartenance religieuse dans les établissements scolaires,* La Documentation française, 2004. In afara Shoahului, au fost puse sub semnul întrebării și romanul *Madame Bovary,* fiindcă este povestea unei femei adultere, dar și planurile bisericilor și Voltaire care l-a insultat pe Profet. Toate sunt „haram", păcat...

antirasism strict, să-i abandoneze pe evrei în beneficiul musulmanilor, considerându-i pe primii pe nedrept favorizaţi, pe ceilalţi pe nedrept dezmoșteniţi (în Franţa, acest fapt se referă în special la cei proveniţi din Maghreb, Mali și insulele Comore, pe când musulmanii britanici provin din Pakistan, India și Bangladesh și deseori o duc mai bine). Actele de violenţă, crimele împotriva evreilor francezi, intimidările au fost explicate prin anxietatea tinerilor din cartierele mărginașe sau prin conflictul din Orientul Apropiat, în toate orașele Vechii Lumi, primari și guvernanţi, din simple raţiuni electorale, trebuie să decidă dacă sunt de partea puternicelor comunităţi musulmane sau de partea minorităţii evreiești. E ușor de imaginat pe care-i vor lăsa baltă pentru a strânge voturi.

Oare nu în Franţa, liderul mișcării Franţa nesupusă, Jean-Luc Mélenchon, a acuzat, fără niciun motiv, lobby-ul evreiesc francez sau, mai exact, CRIF (Consiliul Reprezentativ al Instituţiilor Evreiești) că a dus la eșecul lui Jeremy Corbyn la alegerile legislative britanice din toamna lui 2019? Și nu același Jean-Luc Mélenchon, ateu declarat și dușman al religiei când este vorba despre creștinism, a participat la o defilare împotriva „islamofobiei” în luna noiembrie a aceluiași an, umăr la umăr cu organizaţii cunoscute pentru radicalismul lor? în ambele cazuri, oportunismul inspiră angajarea politică a aleșilor.

Stranie spirală: antirasismul sfârșește prin a aluneca exact în situaţia pe care o demasca, adică ura faţă de un grup precis, care ură face mai mult pentru coeziunea unei comunităţi decât toate apelurile fade la „a trăi împreună”. încă din 1930, Sigmund Freud ne prevenise în *Civilizaţia și neajunsurile ei.* „Este mereu posibil să unești o mare masă de oameni prin legăturile de iubire dintre ei, cu o singură condiţie: să mai rămână alţii în afară, pentru a avea în cine să se lovească”. Din acest punct de vedere, evreii reprezintă totemul perfect: prin împrăștierea lor în lume sunt în același timp apropiaţi și îndepărtaţi. Asemănători cu cei din jur și diferiţi, totodată. în sfârșit, se bucură de

privilegiul anterioritățiși rămân ţinta preferată. Sunt marcaţi de forţa tradiţiei. O dată secată hora ţapilor ispășitori imateriali, capitalism, liberalism, bani, sunt întotdeauna acolo pentru a concentra asupra lor furia și frustrarea din partea extremei drepte, dar și a extremei stângi, încă o dată fraţi, chiar dacă dușmani. Evreii nu epuizează rasismul antialbi, dar constituie o verigă importantă. Și chiar dacă nu sunt pe această planetă decât aproape 14 milioane de evrei, rezistenţa și încăpăţânarea lor de a nu dispărea însufleţesc ostilitatea la adresa lor. Antisemitismul este o pasiune care traversează secolele și se hrănește la fiecare cincizeci de ani din propria sa respingere. Shoahul nu a făcut decât să aţâţe jăraticul urii.

Capitolul 15 Iluminism sau romantism?

Franţa albă nu mai există și cei care nu o iubesc nu au decât să plece din ea.2™

Rokhaya DIALLO

Antirasismul e prins, încă de la originile lui, într-o contradicţie explozivă: constrâns să proclame universalitatea speciei umane, trebuie să-i apere particularităţile. Universalismului eterat îi preferă universalismul încarnat. „Omenirea e una, dar vorbește mai multe limbi”, spunea Raymond Aron. „Oricine uită unul dintre cei doi termeni recade în barbarie”. Este cunoscută opoziţia dintre iluminism și romantism: adepţii celui dintâi fac apel la Om cu majusculă, eliberat de orice contingenţă geografică ori culturală, cei ai celui de-al doilea, invers, înţeleg să regăsească omul de carne, atașat de teritoriul său, de patrie, de idiom. Inclusiv primele popoare. Omenirea este o singură familie, care trebuie să evite dublul coșmar al uniformizării şi al balcanizării.

Rokhaya Diallo, *nous la Francei,* Michel Lafon, 2017, p. 30.

Culturi subalterne, culturi de neatins

Antirasismul etnic sau confesional înclină mai degrabă către elogierea micilor diferenţe care izolează fiecare grup de toate celelalte. Astfel trebuie înţeles diferendul apropierii culturale, adică tentativa albilor de a

lipsi „grupurile subalterne” de trăsăturile lor distinctive. De aceea se consideră necorespunzător să vinzi *burrito* dacă nu ești mexican. În 2017, un cuplu de americani „albi” de pe Coasta de Vest, care deschisese un camion-restaurant în care vindea acest produs, a primit ameninţări cu moartea și a trebuit să își închidă afacerea.[269] Ar trebui oare noi, ca francezi, să interzicem consumatorilor americani să mănânce cartofi prăjiţi (*french fries*, în engleză), baghete sau croasanţi? Un alb nu are dreptul să poarte *dreaduri,* care aparţin culturii jamaicane, să practice „apropierea capilară”, și niciun scriitor să își imagineze personaje de culoare[270] sau Elvis Presley să cânte muzica negrilor.[271] Pictorul Hervé Di Rosa, însărcinat să ilustreze, în 1991, pe pereţii Palatului Bourbon marile realizări ale Adunării Naţionale, printre care și abolirea sclaviei în 1794, a fost acuzat de rasism de către universitara Mame-Fatou Niang pe motiv că personajele feminine au buzele groase și roșii, ceea ce ţine „în același timp de publicitatea pentru firma Banania și de benzile desenate *Ţintin în Congo”.* În realitate, crima lui Hervé Di Rosa, care pictează întotdeauna chipuri exagerate și guri cu buze cărnoase, în tradiţia unui anumit gen de benzi desenate, este că e alb și că îndrăznește să picteze bărbaţi și femei de culoare. La o simplă privire îndreptată către pictura africană contemporană se observă că artiștii de acolo nici nu procedează de obicei altfel, fie că este vorba despre școala Poto-Poto din Congo-Kinshasa, fie de JP Mika sau de mulţi alţii.

Tot așa ˟s-ar putea interzice unui „dominant” să facă yoga, practică gimno-respiratorie a societăţilor colonizate, să joace rol de persoană cu handicap dacă e sănătos sau să cânte gospel dacă nu e negru.[272] În toate aceste cazuri nu

---

269 Citat în Douglas Nirray, op. cit., p. 147.

270 Este ceea ce a pățit Timothée de Fombelle, autor de succes pentru tineret, fiindcă personajul ultimei sale cărți, *Alma,* este o fată neagră: editorul său american, Walker Books, a decis, în 2020, să nu îl publice.

271 Exemple oferite de Géraldine Smith, op. cit., pp. 257-259.

272 Mathieu Bock-Côté, *L'Empire du politiquement correct^* Le Cerf, 2019, p. 184.

ar fi vorba decât despre lucruri furate de la foștii dominaţi sau colonizaţi. Este interzis să te pui în locul altora, fiindcă fiecare cultură este o insulă și a te muta pe acea insulă înseamnă a-i expropria locuitorii. Justin Trudeau, prim-ministrul canadian, a fost obligat să îşi ceară scuze că practicase *black face* în 2001, în timpul unei petreceri studenţeşti, când se deghizase în Aladin, utilizând un machiaj de culoare închisă. Însă recidivase, îmbrăcându-se în mag indian și în sikh pios în timpul unui dezastru de călătorie la Delhi, în februarie 2018. Justin Trudeau este cu adevărat Fregoli[273] al Canadei, capabil să intre în orice costumaţie și în pielea tuturor personajelor. Cât despre sărbătorirea Halloweenului în Statele Unite, aceasta a ajuns o adevărată probă de foc, într-atât de mare e teama ca, abordând o anumită costumaţie, să nu se simtă rănit cutare sau cutare membru al unei „minorităţi oprimate".

Când regizoarea Kathryn Bigalow, în 2017, a realizat un film dispunând de un buget considerabil, *Detroit,* despre revoltele rasiale din 1967 din respectivul oraș, a fost imediat atacată, albă fiind, pentru pretenţia ei de a pune mâna pe istoria etnicilor afro-americani. În Québec, regizorul Robert Lepage a fost nevoit să renunţe, în 2019, la spectacolul *Kanata* („satul", în limba huron), care se referea la primii locuitori ai Canadei, fiindcă nu avea în distribuţie actori autohtoni. Până la urmă, l-a prezentat Ariane Mnouchkine în Franţa, la Théâtre du Soleil, întrucât în trupa ei erau și indieni, și afghani, și sud-americani: cu ce era astfel mai acceptabil, că doar afghanii, sud-americanii și indienii din India nu au nicio legătură cu amerindienii din Canada? Numai popoarele dintâi ar avea dreptul să vorbească despre popoarele dintâi, negrii despre negri, indienii despre indieni, albii având unica obligaţie de a face penitenţă. Alt exemplu caraghios a putut fi văzut în momentul în care candidata democrată la alegerile americane Elizabeth Warren și-a declarat, în 2019, ascendenţa amerindiană, ca urmare a

273 Leopoldo Fregoli, 1867-1936, actor, ventriloc şi muzician italian vestit pentru schimbările rapide de costum și personaj. (7V./.)

unui test ADN aproximativ care a fost respins ulterior de populaţia Cherokee și a costat-o, din partea lui Donald Trump, porecla „Pocahontas”. În Canada, Yolanda Bonnell, dramaturg de origine ojibwe (grup de triburi din nordul Americii) și sud-asiatică, *queer* pe de altă parte, a cerut criticilor albi să nu scrie despre piesa ei[274]. Pretenţia ei era că „numai indigenii negri și persoanele de culoare pot înţelege spectacolul”. Albii au dreptul să fie spectatori („este important ca martorii să fie prezenţi, pentru a înţelege efectele mereu actuale ale colonialismului”), dar trebuie să păstreze tăcerea în legătură cu ceea ce au văzut. Bufoneria atinge aici culmea: narcisismul minoritar regăsește, în megalomania lui, moravurile de dinainte de Revoluţie. Aceste microevenimente, după cum bine a observat Mathieu Bock-Côté, nu sunt nişte bancuri oarecare, ci acte politice care trebuie să simbolizeze jefuirea sistematică a popoarelor dominate de către cultura occidentală.

Această repliere este, totodată, și simbolul unei adevărate singurătăţi metafizice. Când sociologa americană Alice Goffman a publicat o anchetă despre tineretul de culoare din ghetouri, despre hărţuirea poliţienească al cărei obiect îl reprezintă și despre „precaritatea sa juridică”[275], a devenit obiectul unei polemici: cu ce drept o albă oferă o poveste despre nefericirea neagră? într-o contraanchetă, se relevă o serie de erori flagrante, chiar dacă, până la urmă, cartea a fost reeditată și reabilitată de *New York Times,* iar Vaticanul intelectual de stânga i-a pus la dispoziţie autorizaţia oficială de tipărire. În postfaţă, sociologul Didier Fassin, suspect totuși de complezenţă, fiind profesor la Princeton, observă că „nu poate fi ocultată existenţa unei suspiciuni *apriori* în mediile intelectuale afro-americane radicale fată de cercetătorii albi care fac anchete în mediile negre,

274 David Caviglioli, „Une dramaturge canadienne demande aux critique blancs de ne pas écrire sur sa pièce“, *Biblio Obs,* 19 februarie 2020.

275 Alice Goffman, *L'Art defair. Enquête sur unejeunesse dans le ghetto,* Le Seuil, 2020.

moștenire a unei îndelungate dominaţii rasiale la care a contribuit şi lumea academică”. Toate acestea sunt corecte, dar atunci de ce să te mai interesezi de problemele comunităţii afro-americane, din moment ce aceasta nu vrea să discute despre ea decât cu ea însăși? Acest separatism identitar face dificilă orice întâlnire.

Se postulează o afinitate excluzivă între un grup dat și manifestările sale culturale (Thomas Pavel[276]), care ar acţiona ca un revelator al problemelor lui. În realitate însă, ce leagă culturile mexicană, amerindiană, thailandeză, samoeză, dogon sau masai, toate atât de diferite și fără vreo legătură unele cu altele, în afara prezenţei, ascunse într-un ungher întunecat, a infamului Alb? O corelare negativă. Identitatea personală, reflectare a identităţii colective, ar fi deci „comoara cea mai sfântă”[277]. Omul este ancorat de rădăcinile lui ca stridia de stâncă. În numele unei critici a universalismului abstract al Iluminismului, diferenţialiştii îl închid pe fiecare în celula lui comunitară, cu interdicţia de a se părăsi pe sine însuși! A spune „eu” ar însemna întotdeauna a spune „noi”, confirmând o apartenenţă mai degrabă decât anunţând o inovaţie. Celebrarea rădăcinilor, cândva temă de dreapta, este de acum revendicată de stânga: fiecare se îmbată până la extaz de propria singularitate, *women studies, black studies, trans studies.* Deși cultura neagră americană face parte dintre comorile umanităţii, deși a inventat bluesul, jazzul, soului, hip-hopul, deși strălucește în pictură și literatură, se cere să fie păstrată doar pentru sine, cu interdicţia de a fi imitată. Oare o Jessye Norman, care are revelaţia muzicii clasice retransmise la radio, într-o după-amiază de sâmbătă, prin *Lucia di Lammermoor* a lui Donizetti, sau Barbara Hendricks, remarcată de un meloman într-o biserică obscură din Sud, pe când intona imnuri, ar fi acuzate în zilele noastre de trădare culturală? Ce să mai vorbim despre Aretha Franklin cântând *Ave*

276 Thomas Pavel, „Le rejet des classiques“, *Le Messager européen,* 1991, p. 116.

277 Laurent Dubreuil, „Contre la politique d’identité“, *Le Débat,* noiembrie-decembrie 2018, p. 142.

Maria al lui Schubert, picurând accente și ritmuri *negro spiritual* în imnul sacru și producând o bulversantă polifonie? Nina Simone şi-a declarat deseori tristeţea de a nu fi făcut *o* carieră de pianistă clasică din cauza culorii pielii. îmi pare rău că trebuie să reamintesc un lucru atât de evident: în materie de muzică, de pictură, de literatură, de alimentaţie, îndrăzneala stă în împrumut, în citare, în jocurile de influenţe, fiind[ɔ~ arta nu cunoaşte nici ziduri, nici frontiere (nu vorbește oare Angélique Kidjo, cântăreaţa din Benin, în legătură cu acest subiect, despre expansiunea culturală?). Ce ar fi marea romancieră afro-americană Toni Morrison fără dubla filiaţie fată de William Faulkner și Virginia Woolf?

De acum, cuvântul de ordine este autenticitatea: coincidenţa dintre microcosmosul individual şi macrocosmosul comunitar.

Să ne amintim că *authentos,* în grecește, comportă întotdeauna o conotaţie agresivă, însemnând a avea puteri depline și a comite o crimă.[278] îţi afișezi singularitatea, impunând celorlalţi ordinul de a o recunoaşte și de a o respecta. Se vorbește mereu „ca femeie, ca gay, ca hispanic”, ceea ce invalidează orice punct de vedere împărtășit, după cum bine observa Mark Lilia a doua zi după înfrângerea lui Hillary Clinton, din 2016.[279] Mai departe acesta explică deruta printr-o campanie axată pe clientelism comunitar și îi imploră pe democraţii americani să se întoarcă la cele inspirate de Roosevelt spre a redescoperi interesul pentru binele comun.[280] Să nu uităm că teoreticiana americană Iris Young (1949 – 2006) a mers până la a propune o cetăţenie diferită pentru fiecare minoritate, cu drepturi, cod civil și penal deosebite, aruncând în aer întreaga comunitate naţională. Poziţie care ne apropie de apartheidul sud-african. Fiinţa umană înseamnă racordare și extracţie. Pentru ca racordarea să

278 Lionel Trilling, *Sincérité et authenticité,* Grasset, 19 94, p. 158.

279 Mark Lilia, „The end of identity liberalism“, *The New York Times,* 18 noiembrie 2016.

280 Mark Lilia, *La Gauche identitaire. L'Amérique en miettes.,* Stock, 2018.

nu devină lanţ trebuie să fie posibilă și extracţia, îndepărtarea de locul de origine.

Punţi sau ziduri

Ordinul de a face corp comun cu ceea ce suntem ne duce către cele mai retrograde teorii ale apartenenţei. Identitarismul cere fiecăruia să se confunde cu originile și etnia sa, fără a încerca să iasă din limitele lor. De aici, un anumit antirasism oscilează în permanenţă între două propoziţii: fie propovăduiește amestecul tuturor cu toţi, bolul de salată (în engleză, *salad bowl)* în locul creuzetului (*melting pot),* fie recomandă etanșeizarea. Pe de o parte, zidurile care divizează oamenii sunt de netrecut, pe de alta, acestea nu sunt decât nişte membrane ușor de traversat. Se oscilează între nediferenţiere și patriotism etnic.

Prima versiune a fost încarnată, în anii 1990, prin campania fotografică Benetton: fuziunea progresivă a tuturor popoarelor Terrei, alb, negru, asiatic, bărbat sau femeie, tânăr sau bătrân într-una și-aceeași persoană, mereu la fel și mereu diferită, fără vârstă ori culoare. Fiinţele omenești sunt una și cu un singur chip, reîncarnându-se sub diferite înfăţișări, într-un vertiginos caleidoscop. Invers, diferenţa pe care o reprezintă celălalt prin comparaţie cu mine este o barieră pe care nu ar trebui niciodată nici măcar să-mi dea prin gând să o răstorn. Nu suntem departe de filosofia segregării, care împărţea oamenii în categorii străine unele de altele, în cadrul aceleiași societăţi. Comunităţile, la fel și religiile, sunt convenabile fiind descarcă indivizii de alegeri personale complicate, indicându-le drumul de urmat: e de ajuns să se conformeze dogmei sau tradiţiei. Fericită nuntire cu sine însuși: iată ce permite etnicitatea, dreptul de a-ţi îmbrăţișa și cultiva cu pasiune rădăcinile.

Barierele rasiale sunt mai etanșe decât cele de gen. Dacă este posibil pentru un bărbat să devină femeie sau viceversa ori pentru un individ să se revendice de la două părţi ale umanităţii, este greu în schimb, pentru moment,

să fie transrasial. în ierarhia minorităţilor, după cum bine au observat Eric Kaufman și Laurent Dubreuil, culoarea pielii este un avantaj superior orientării sexuale.[281] Aceasta nu este negociabilă și constituie una dintre acele frontiere pe care nimeni nu are dreptul să le depășească, nici măcar când deţine pașaport de bunăvoinţă progresistă. în cel mai bun caz, poate fi dovedită o eschivare, în cel mai rău, o umilitoare parodie. Astfel, când feminista Rebecca Tuvel a pledat pentru un transrasialism[282] care ˇs-ar putea derula cu dinamica transgen, a fost atacată cu violenţă: dacă acest particularism poate fi dobândit de unii, pentru alţii e pierdut. O simplă deghizare și câteva aranjamente cosmetice nu sunt decât o opţiune printre altele. Culoarea pielii încetează să mai încarneze povara tragică a condiţiei negre (sau indiene sau indigene), care devine o posibilitate printre altele (în schimb, nu se spune nimic despre femeile negre, numeroase, care îşi întind părul sau încearcă să îşi albească pielea).

Aceleași neplăceri le-a suferit și o altă activistă, Rachel Dolezal, responsabilă de consiliu în cadrul NAACP (Asociaţia Naţională pentru Dezvoltarea Persoanelor de Culoare) din Spokane (statul Washington). Cu puternice convingeri personale, ˇs-a căsătorit cu un afro-american cu care a făcut copii, prezentându-se dintotdeauna drept femeie neagră[283], desenându-se, în copilărie, în culori maronii, deși părinţii ei biologici sunt albi din Montana. Iată deci de ce crimă era vinovată. Așa că a fost dată afară de la universitate, huiduită şi trimisă la albitudinea ei. Faptul că atât de mult timp a putut trece drept afro-americană a fost considerat un scandal. Fluiditatea are și ea limitele ei: dacă este interzis să te dai drept negru, înseamnă că natura și biologia nu și-au pierdut chiar toate drepturile. Vai de cei ce vor să trișeze: dacă o femeie albă ar putea deveni neagră, ar însemna că faimoasa linie de demarcaţie a culorii e o ficţiune şi că beneficiile colaterale

281 Eric Kaufmann, op. cit., pp. 311 sqq, și Laurent Dubreuil, op. cit., pp. 48-49.

282 Rebecca Tuvel, „In defense of transracialism“, *Hypatia* ^ 29 martie 2017.

283 Laurent Dubreuil, op. cit., pp. 50-51.

obţinute graţie acestui statut sunt și ele fictive. Tocmai acest spectru al diluţiei înnebunește oamenii.

Metișii ca dovadă

Dacă vreodată albii vor dispărea, după cum par a-și dori unii, vor fi deci înlocuiţi de persoane în nuanţele *chocolat-clair, café-au-lait,* conform unui întreg spectru policrom de parcurs. A crede că metisarea va eluda, ca prin minune, orice segregare, fiind[ɔ- fiecare îl va purta pe celălalt în el, ţine de naivitate. Neîncrederea pe care o trezesc, pentru cei turbaţi după clasamente, mulatrii sau cei doar pe sfert amestecaţi este suficientă pentru a împrăștia iluzia unei coabitări fericite. Metisul e vinovat de ambiguitate pe scara distincţiilor.

„Sunt născut în Franţa și mi-e greu să mă identific ca negru sau ca alb. Câteodată sunt negru, câteodată sunt alb și un pic din amândouă în cea mai mare parte a timpului. Sau, mai degrabă, ceilalţi, dintr-o reflectare întâmplătoare ori dintr-un lapsus, mă albesc sau mă înnegresc după cum le vine.”[284]

Marele scriitor ivorian Ahmadou Kourouma spunea mai sever, referindu-se la trecutele vremuri ale colonizării:

„… când întâlneşti un mulatru, te afli în faţa unui om trist că nu e alb, dar fericit că nu e negru. Viaţa e întotdeauna dureroasă pentru aceia care îi iubesc pe cei care-i exclud și îi detestă pe cei care îi acceptă”.[285]

În veacurile trecute, în America Latină, stăpânii spanioli sau portughezi ˟s-au înverșunat să creeze o stratificare socială maniacală, bazată pe culoarea pielii: metis pentru rezultatul unirii dintre un european și o indiancă, mulatru pentru cel dintre un negru și o spaniolă, zambo pentru persoanele născute din relaţia dintre negri și amerindieni, ca să nu mai punem la socoteală toate nuanţele din Antilele franceze, sferturi, cincimi, optimi,

284 Fabrice Olivet, op. cit., p. 8.

285 Ahmadou Kourouma, *En attendant le vote des bês sauvages,* Points-Seuil, 2000, p. 106.

într-un soi de degradeu fără sfârșit.[286] în anii 1990, gherila maoistă Sendero Luminoso din Peru, mișcare indigenistă, propunea eliminarea fizică a tuturor metișilor, trădători ai descendentei amerindiene. Toate aceste persoane cu „sângele amestecat", eurasiatici, afroasiatici, toţi acești hibrizi cu pielea deschisă la culoare și părul creţ experimentează deseori respingerea din partea celor două grupuri din care au apărut, fiind în același timp înăuntrul și în afara lor, deci inclasabili. Acești cameleoni, personaje pasionante pentru romancieri (să ne gândim la V.S. Naipaul sau Hanif Kureishi), sfâșiaţi între două culturi, între două continente, poartă în ei toate blestemele moștenirii lor. *Inky* (negri cerneală), așa erau numiţi elevii indieni în colegiile britanice, în vremea dominaţiei engleze. Numai că anglo-indienii nu erau altceva decât „o castă de semialbi, creată în interesul englezilor de a avea șefi de echipe"[287]. Trădători în ochii indienilor, aceștia erau, pentru englezi, niște „bastarzi" cu ascendenţă necunoscută, apăruţi „din dezmăţul vreunui vulgar răcan britanic" și nu ar fi produs probabil decât „o grămadă de tuciurii".

Dacă atitudinea reprobatoare faţă de „albi" ˟s-ar generaliza în Europa, ar putea atinge și metișii nu îndeajuns ori prea deschiși la culoare.[288] Printr-un paradox care amintește de celebrul adagiu nord-american „o singură picătură de sânge negru poate strica și cea mai încântătoare carne", iată că o picătură de sânge alb te-ar putea arunca în tabăra stăpânilor de sclavi. Chiar dacă este vorba despre noţiuni viciate – care presupun identităţi perfect alterate de amestec –, nu e mai puţin tulburător să ajungă să fie apărate, în numele antirasismului, puritatea etnică și identitară. Astfel, în timpul unei adunări de susţinere pentru Adama Traoré și „împotriva rasismului",

286[290] Christian Delacampagne, op. cit., pp. 143-144.

287 Bunny Suraiya, *Adieu Calcutta,* Albin Michel, 2015.

288 Să ne amintim că „eliberații de culoare", metișii afro-caraibieni revoltați, au jucat un rol important în abolirea sclaviei, întrucât au forțat „autoritatea colonială să recunoască faptul că un individ nonalb poate fi liber" (în Frédéric Régent, *La France et ses esclaves,* Grasset, 2007, p. 211).

pe 2 iunie 2020, la Paris, un poliţist negru a fost numit „vândut”; „Nu ţi-e ruşine să fii de partea lor?”, se răsteau la el unii dintre participanţi (respectivul poliţist a depus plângere, între timp, împreună cu alţi colegi, victime ale aceluiași fel de insulte). Iată cu adevărat victoria postumă a celui de-al Treilea Reich: cine și-ar fi putut imagina că, la șaizeci și cinci de ani de la moartea lui Adolf Hitler, strigătul „Trădător de rasă” va răsuna pe străzile Parisului, din partea manifestanţilor „antirasiști”? Alţi funcţionari sunt calificaţi drept „slugoi arabi” sau „lachei negri”. Aceiași care se declară partizani ai diversităţii, refuză ca poliţia franceză să includă în rândurile ei negri, arabi, asiatici! Melanină contra leucodermei: toţi sperjurii, toţi vânduţii vor fi deci consideraţi albi, Bounty[289], Cappuccinos, Oncle Tom, negri pe dinafară, albi pe dinăuntru. Oare nu-l considera Malcolm X pe Martin Luther King „negru de casă”, valet în serviciul stăpânilor[290]? Se dorește evident radicalizarea dezacordurilor după cheful fiecăruia: în comunităţile musulmane de origine maghrebiană, „collabeurs”[291] sunt stigmatizaţi în clipa în care se îndepărtează de islam și sunt consideraţi vânduţi celorlalţi – „kouffar”, necredincioșii. Dacă un negru gândește altfel decât „fraţii”, atunci o face ca un „toubab” și sigur e un trădător al cauzei. Din acel moment trece drept „spărgător de grevă al unui sindicat etnic” dedicat apărării intereselor comunitariste.[292]

Se știe că metișii, mai ales antilezii, sunt văzuţi

289 Apelativ insultător la adresa negrilor aparent trecuți de partea albilor, prin similitudine cu dulciurile cu același nume, care au la mijloc cocos și pe dinafară ciocolată. *(N.t.)*

290 „Dacă, în general, e teoretic șubred, iar moral nu tocmai loial să respingi un argument sau o poziție făcând trimitere la «rasa» celui care vorbește, ce să mai spui de atitudinea care constă în a discredita universaliștii, negri sau arabi sau de alt fel, facându-i «albi»! Este de parcă aceștia ar fi trădători ai «rasei» lor, bineînțeles sociale.“ (Stéphanie Roza, op. cit., p. 157)

291 Maghrebian considerat trădător de către o parte a comunității lui, mai ales dacă o critică public. *(N.t.)*

292 Jim Sleeper, *Du racisme libéral. Comment la fixation de la race a tué le rêve américain,* Rowan and Littlefield Publishers, Boston, 2002, citat în Géraldine Faes și Stephen Smith, *Noirs et Français!,* 2007, Pluriel, p. 385.

uneori ca agenţi dubli, conţinând coexistenţa redutabilă de stăpân și de sclav (la care se adaugă ranchiuna faţă de africanii care și-au vândut strămoșii negustorilor de sclavi europeni sau arabi). „Genetic, mă afluz și în tabăra victimelor, și în cea a călăilor”, spune foarte clar Fabrice Olivet, sfâșiat de cele două handicapuri. Iar evoluţia antisemită a comicului Dieudonné, metis franco-camerunez, a putut fi explicată ca simptom al unei identităţi africane incerte, deci supralicitate. Ezitare în cazurile îndoielnice: iată ce a făcut cândva ca recensământul american să claseze, într-o singură familie, mai mulţi membri ca mulatri în 18 80, negri în 1900, din nou mulatri în 1910, înainte de a deveni albi în 1920. Dacă „albii” ar urma să dispară cândva, înlocuiţi de multiple forme de metiși, atunci aceștia din urmă vor ocupa poate locul delicat asumat până atunci de cei dintâi. Isteria purităţii va evolua în acest sens, după cum a evoluat în sens invers în secolul trecut.

Să fie epiderma politică?

În Statele Unite, oricine simpatizează cu „puterea albă” îşi pierde calităţile inerente afro-americanilor. Să fii gay sau negru este o identitate politică de la care nu trebuie să te abaţi. Nu a fost expulzat simbolic cântăreţul și producătorul Kanye West, bărbatul lui Kim Kardashian, din comunitatea neagră fiind[ɔ- l-a susţinut pe Donald Trump? Din aceleași motive, Peter Thiel, homosexual și fondator al firmei Paypal, a fost alungat din „Biserica gay” (Douglas Murray[293]). Scriitorul Ta-Nchisi Coates a explicat cum Kanye West nu era un „Über cugetător”, ci un campion al „libertăţii albe”.[294] Până și Joe Biden, într-o nefericită deviere, a decretat la un post de radio, în 22 mai 2020, că un negru care îl votează pe Trump nu este un negru. Ulterior și-a retras afirmaţia.

Una este să vrei să dobori vechea prejudecată a islamului și a creștinismului, care asocia negrul pielii cu

293 Douglas Murray, op. cit., p. 152.

294 Ibid.Ţp. 157.

negrul sufletului, „blestemul lui Ham”[295]. Alta e să exalţi negritudinea, afrocentrismul, să generezi mode de gândire radical diferite, să stabileşti o legătură între patrimoniul genetic al unui individ și calităţile lui intelectuale și morale cu, exact ca pe vremea coloniilor, atributele inferiorităţii sau ale superiorităţii unora sau altora.[296] Chiar să existe o raţiune neagră și o raţiune albă, după cum, cândva, existau o știinţă proletară și o știinţă burgheză? Biologia determină din nou oamenii conform postulatelor rasismului „știinţific” al secolului al XIX-lea.

E bizară înverșunarea cu care anumite curente „progresiste” calcă în picioare ceea ce numesc „albi”, explicând, totodată, că nu manifestă niciun fel de discriminare în privinţa acestora. Pentru ele, a discuta despre un rasism antialbi înseamnă a vorbi pe limba Adunării Naţionale, fiind[ɔ victimele rasismului nu pot fi rasiste și nu au nicio legătură cu prejudecăţile care grevează majoritatea populaţiei.[297] Or, tocmai inversul e cel ce se produce: în Franţa, rasismul și alergia la celălalt sunt multiplicate cu viteză exponenţială între grupuri și comunităţi, nomazi, romi, maghrebieni, africani, ceceni, vietnamezi, chinezi[298], evrei, „gali”: de acum, totul se explică în termeni de fizică, de puritate a sângelui și de diferenţă.

Ca să nu mai punem la socoteală homofobia și transfobia care domină în „cartiere”. Iluminaţii rasei

295 Justificare religioasă care explică sclavia negrilor prin *Geneză.* „Noe lucra la vie. Intr-o zi a băut vin și s-a îmbătat. Unul dintre fiii lui, Ham, și-ar fi bătut atunci joc de el, spre deosebire de ceilalți frați, Sem și lafet. Când i s-a spus lui Noe, acesta l-a blestemat pe Canaan, cel mai mic fiu al lui Ham, spunând că acesta va fi «sclavul sclavilor pentru frații lui»“, în Olivier Pétré-Grenouilleau, *Les Traites négrières. Essai d'histoire globale,* Gallimard, 2005, p. 31.

296 Despre afrocentrism există o veritabilă bibliotecă și în engleză, și în franceză. Despre figura controversată a lui Cheikh Anta Diop (1923—1986), inventatorul Egiptului african, vezi Catherine Coqeury-Vidrovitch, care i-a alcătuit un portret nuanțat și mai degrabă pozitiv în *Le Débat,* nr. 208, ianuarie-februarie 2020, pp. 178 sqq.

297 Damien Charrieras, „Racisme(s)? Retour sur la polémique du „racisme anti-Blancs“ en France“, în *De quelle couleur sont les Blancs?,* op. cit., pp. 244 sqq. Abjecția rasistă este aici dublată de negarea ei.

298 în august 2016, mii de asiatici au manifestat pe străzile Parisului, pentru a cere mai multă siguranță a persoanei și a denunța atacurile cărora le sunt obiect din partea tinerilor „rasizați“ din cartierele mărginașe.

proliferează ca iluminaţii medievali și cu aceeași intransigenţă. Antirasismul afișat este un bumerang care se întoarce în forţă împotriva celor care se proclamă unicii lui deţinători. Au dat lecţii altora, merită acum să primească și ei una. Și iată cum renasc obsesia pedigriului și vechile diferenţieri născute de sclavie. Sunt readuse la viaţă rănile care se presupunea că au fost închise. Final al conceptului de umanitate ca unitate în multiplicitate, triumf al arenei, al ţarcului, ca ansamblu de specii incompatibile.

Societate postrasială sau hiperrasială?

Rămâne de aflat cum va evolua „stigmatizarea" Albului, bărbat sau femeie, dacă se va accentua în Statele Unite în momentul în care, în această ţară, procentul de „caucazieni" va ajunge sub 45%, în 2050, conform unei previziuni din 2018 a US Census Bureau. Numai că, dintr-o prejudecată și ea rasistă, Biroul American pentru Recensământ consideră „albă" persoana ai cărei părinţi sunt și ei la fel. Ceea ce înseamnă să se uite că mulţi copii născuţi din căsătorii între asiatici, hispanici și albi se consideră albi. Albul va absorbi asiaticii și hispanicii, prin mariaje interetnice din ce în ce mai numeroase, cu preţul „albirii" celor din urmă? Altfel spus, asistăm oare la lărgirea grupului „alb" mai degrabă decât la dispariţia lui[299]? Ceea ce ar însemna că America va rămâne albă din punct de vedere cultural, în pofida creșterii populaţiei latino, de stânga pe plan economic, dar mai degrabă conservatoare în legătură cu subiectele culturale. Contrar predicţiilor supremaţiste, s-ar putea ca populaţia „caucaziană" să rămână etnie lider în cadrul creolizării generalizate. „Albii", numeric în declin, vor păstra o anume preeminenţă economică[300], chiar dacă sunt talonaţi, dacă nu cumva chiar depășiţi de asiatici. Numai că Statele

299 Ipoteză extrem de nuanțată a lui Eric Kaufmann, op. cit., pp. 414-415.

300 Richard Alba, „The myth of a white minority", *The New York Times,* 11 iunie 2015. In 2018, venitul mediu al gospodăriilor albe era cu 70% mai ridicat decât cel al gospodăriilor negre, adică 70 642 dolari față de 41 692. Problema comunității afro-americane, în pofida constituirii unei burghezii negre, este absența unui patrimoniu serios de-a lungul mai multor generații.

Unite, prin ADN-ul lor istoric, rămân tributare unui blestem persistent: distrug segregările pentru a le putea reface mai bine, mulţumindu-se să ridice în slăvi o minoritate pentru a coborî o alta, în așteptarea celei ce va urma. Mult mai riguroasă pare concepţia franceză a cetăţeniei universale și a laicităţii, chiar dacă unele spirite colonizate ar vrea să instaleze la noi o „democraţie rasială și sexuală” (Eric Fassin), adică un apartheid adaptat, nu ca atare.[301]

Dincolo de o adunare de oameni mâhniţi, care îşi povestesc nenorocirile care i-au atins şi îşi arată rănile, o naţiune este mai întâi un spirit colectiv, legat de o limbă, bazat pe o istorie și o memorie comune, şi orientat către viitor. Mai mult decât oricând, indiferenţa declarată faţă de identitate și religie asigură măreţia unui contract social. Cea mai frumoasă victorie asupra opresorilor şi exterminatorilor de ieri este coexistenta, în societăţile noastre, a populaţiilor pe care, odinioară, prejudecăţile și mentalităţile le declarau incompatibile, este accesul foștilor dominaţi la rangul de fiinţe asemenea tuturor celorlalte. Milioane de oameni de origini diferite trebuie să înveţe să trăiască umăr la umăr. Străbunii lor poate că ˇs-au omorât unii pe alţii din motive care par de acum fie obscure, fie absurde. Cei de acum pot continua să cultive o memorie agresivă și să rivalizeze în ranchiună sau, din contră, să construiască un proiect comun. Într-un cuvânt și pentru a o spune răspicat: oricine nu iubește negrii, arabii, indienii, asiaticii, homosexualii, femeile libere, laicii, ateii, oricine e ostil diversităţii fizionomiilor, pluralităţii modurilor de viaţă, toleranţei religioase, nu trebuie să trăiască în metropolele occidentale. A greșit secolul, pentru a relua o celebră expresie a lui Troţki. Oricine nu suportă să vadă „feţe de cretă”, „leucoderme” și îşi dorește să le aservească, să le umilească, să le trateze ca pe niște suboameni tot pe un drum greșit a luat-o și ar trebui fie să îşi schimbe mentalitatea, fie să plece pe alte meleaguri mai îngăduitoare. întrucât, cu excepţia vreunei catastrofe, este

301 Eric Fassin, „Le fin de l’exception raciale en France“, *Libération,* 11 iunie 2020.

de crezut că Europa tot cu pielea deschisă la culoare va rămâne, ca majoritate. Un antirasism luminat ar trebui să fie dovada unei înţelepciuni a coexistenţei, în care indivizi aparţinând tuturor culturilor locuiesc într-un același spaţiu. De asemenea, ar trebui să includă o inteligenţă a discernământului și să distingă ceea ce ţine de prejudecată, de ignoranţă sau de voinţa de a face rău. Ideal ar fi să se ajungă la indiferenţă faţă de culoare, de etnie, să nu sară în ochi decât talentele, numele proprii, reușitele excepţionale, nu indivizii încastraţi în categorii preexistente. Dar suntem mai departe decât oricând de așa ceva. *„Black lives matter1* (vieţile negrilor contează), zic afroamericanii. *iyall lives matter" (toate* vieţile contează), ar trebui să le răspundă francezii. Să nu divizăm omenirea.

Oamenii trebuie uniţi în scopuri măreţe, dacă nu, se vor omorî unii pe alţii pentru diferende mizerabile și un nu mai puţin mizerabil procent de sânge. Lipsa interesului faţă de culoarea pielii face parte dintre utopiile de care lumea are nevoie ca orizont etic[302], știind că se va lovi întotdeauna de prejudecăţi și de averşi uni. Trebuie lucrat la lărgirea familiei umane, nu la rumegarea fără sfârșit a nenorocirilor trecutului. A reconstitui, prin sofisme, o rasă blestemată şi etnii binecuvântate, înseamnă a recădea într-o nouă ierarhie, în care bruta brună înlocuiește bruta blondă. Unde-ar mai fi progresul?

cecităţii faţă de culoare, ceea ce constituie culmea rasismului. Putem înţelege că e vorba, în această poveste, despre o nișă profesională de exploatat și că indiferenţa faţă de chesţiunea rasială ar fi o veste foarte proastă pentru cei care din asta trăiesc. Rasismul este de două ori abominabil: o dată pentru cei care suferă din cauza lui, o dată din cauza celor care obţin rente grase de pe urma lui.

302 Pentru multe persoane din Statele Unite, vechea idee a lui Martin Luther King, conform căreia indiferența față de culoarea pielii dovedește noblețea societăților civilizate, este văzută ca rasistă. Un anume Eduardo Bonilla-Silva, profesor la Duke University, vede în ea chiar triumful rasismului (Douglas Murray, op. cit., pp. 126-127). Autorul explică faptul că alegerea lui Obama este manifestarea

Partea a treia

Să-n[ˇhidem ochii vechiului european?

Lumea ˇs-a schimbat. Franţa lui Clodio Pletosul, a lui Jeanne dz Arc, a lui Philippe Pétain, a lui Charles de Gaulle nu mai e! Astăzi există Franţa Ligii pentru Apărarea Neagră Africană.

Liga pentru Apărarea Neagră Africană, 2020[303]

Prefer condamnările condoleanţelor.

Golda MEIR, 1969

Capitolul 16

Frica de Celălalt?

În 2011, un film francez a avut un răsunet imens: *Invincibilii,* cu Omar Sy și François Cluzet. Povestea este a unui tétraplégie bogat, Philippe, care angajează un îngrijitor, Driss, tânăr senegalez dintr-un cartier sărac, care tocmai făcuse închisoare pentru spargerea unui magazin de bijuterii. între cei doi bărbaţi, proveniţi din universuri antagonice, se naște o prietenie impresionantă. Filmul poate fi văzut ca un elogiu al toleranţei și umorului, împotriva prejudecăţilor[304], dar și ca o metaforă a declinului bătrânului european, bolnav, regenerat de către un african dinamic, care îl face să redescopere parapanta, automobilul și canabisul (Jean-François Braunstein)[305]. O civilizaţie în declin îşi pune soarta în mâinile unei culturi în ascensiune. De aici, gândul te duce la profeţia demografului Alfred Sauvy: secolul trecut, acesta prevedea deja o dispariţie progresivă a Vechii Lumi și îşi imagina

---

303 Președintele acesteia, Egountchi Behanzin, susține că statul francez este „totalitar, terorist, sclavagist, colonialist“ și cere „redenumirea *(sic)* străzilor, piețelor și liceelor“. Mai solicită ca Montesquieu, Napoleon și De Gaulle să fie băgați într-un „muzeu al oamenilor răi“, care ar fi „pandantul negativ al Panthéonului“. Stéphane Kovacs, „Statues vandalisées: ces activistes qui veulent «purifier» l'histoire de France“, *Le Figaro,* 26 iunie 2020.

304 Prostia fiind abisală, filmul *Invincibilii* a fost bănuit, în Statele Unite, de rasism de către revista *Variety.* Un oarecare Jay Weissberg acuză regizorii de flirt cu un „rasism demn de Unchiul Tom“ și-1 consideră pe Omar Sy „o maimuță de companie care-1 învață pe Albul încuiat cum să se distreze“ *(Variety,* 29 septembrie 2011). Cel interesat poate aprecia comparația.

305 Despre acest film și despre *Des hommes și des dieux,* de citit percutantul articol al lui Jean-François Braunstein, „Des hommes et des vieux“, apărut în *8 semaines avant,* în 7 martie 2012.

tineri sosiţi din alte părţi, venind să închidă ochii bătrânilor europeni buimaci și sterili[306], administrându-le, într-un fel, ultima împărtășanie.

După ce și-a adus contribuţia, omul albise poate de acum gândi la extincţie; Pentru el a venit vremea să dispară, să plece în vârful picioarelor de pe scena istoriei.

Să ridicăm toate barierele?

Un zvon care se tot repetă, un refren aproape, umblă prin toată mass-media și pe toate reţelele de socializare: „Albul" nu-l poate înţelege pe Celălalt, este „o forţăreaţă inexpugnabilă".[307] Dar să punem și întrebarea: Celălalt îl înţelege pe Alb? Celălalt înţelege un alt Celălalt în afară de el: africanul, indienii din America, indienii, popoarele din Papua-Noua Guinee, chinezii, pe locuitorii insulelor Oceaniei etc? Nu este oare Europa alcătuită din popoare atât de diferite și care abia de se cunosc? Ce poate fi mai exotic pentru noi decât Islanda, samii din nordul Suediei, popoarele din Siberia sau romii din Europa Centrală? Nu se cască o prăpastie între un finlandez și un sard? În numele înaltei figuri a Alterităţii, un anumit număr de intelectuali încurajează cu înflăcărare imigraţia. Conform maoistului Alain Badiou, aceasta ar trebui să ne permită „cel puţin să ne fim nouă înșine străini, să ne proiectăm în afara noastră suficient pentru a nu mai fi prizonierii acestei îndelungate istorii occidentale și albe care se încheie".[308] Filosoful Achille Mbembe pledează, la rândul lui, pentru dreptul africanilor de a circula peste tot în Europa doar prezentând pașaportul și insistă asupra „imperativului renunţării la frontiere". Trebuie pus totul în circulaţie, fiindcă Lumea Veche îmbătrânește şi trebuie să se deschidă spre populaţiile mai tinere și mai numeroase din Africa. Un sarcastic ar zice că este vorba aici despre un elogiu adus fugii de creiere, care prejudiciază în primul

306 Alfred Sauvy, *L'Europe submergée. Sud-Nord dans* 50 *ans,* Dunod, 1987: „Poate un popor muri de bătrânețe, se poate stinge blând în beatitudine? Să fi existat în preistorie sau în istorie morți tandre?", se întreabă acesta pe coperta a patra.

307 Houria Bouteldja, op. cit.

308 Alain Badiou, *De quoi Sarkozy est-il le nom?,* Nouvelles Éditions Lignes, 2007.

rând naţiunile africane. Destinul oricărei migraţii este și de a concura la binele metropolei-ţintă și de a reveni cândva în ţara de plecare, înarmată cu noi experienţe și noi cunoștinţe. Este o aventură întotdeauna colectivă. Nu propunea oare fostul secretar de stat Rama Yade, într-o luare de poziţie publicată în 2020, ca statele africane să îşi ia înapoi migranţii abandonaţi[309]?

Achille Mbembe denunţă și „desfășurarea de tehnologii coloniale de reglare, în era electronică, a mișcărilor migraţioniste, cu tot cortegiul lor de violenţe cotidiene”. Ceea ce îi permite să propună o paralelă excesivă între controlul la frontiere și imp˘erialismul secolului al XIX-lea: „Prin urmare, politica europeană de luptă împotriva imigraţiei urmărește în viitor un regim inedit de segregare planetară. Acesta, în mai multe privinţe, nu este decât echivalentul «politicii raselor» de ieri. Iar Africa e ţinta principală”. Pare-se că există totuși o diferenţă între a-i filtra la frontieră pe cei care sosesc și a ocupa o ţară străină: într-un caz este refuzat accesul pe teritoriul naţional, în celălalt este invadat şi controlat un alt teritoriu. Putem critica ambele atitudini, dar nu le putem confunda. De mirare, pe de altă parte, cum filosoful nostru nu spune o vorbă despre politica dezastruoasă a numeroase guverne africane, despre dictatură, corupţie, despre pudurile repetate, despre criza de supra-îndatorare din sudul Saharei[310] sau despre realitatea islamului radical care face ravagii în întreaga

Africă subsahariană. Astfel, în 2020, Burkina Faso şi Mali ˘s-au prăbușit, pradă unui cvasirăzboi civil, atacate din toate părţile, măcinate de birocraţie, incompetenţă, jihad, dar, bineînţeles, toate ˘s-au întâmplat numai și numai din cauza Europei.[311]

---

309 Rama Yade, „Seule l’Afrique avec sa jeunesse en perpétuel mouvement apparaît en capacité de penser la destinée colective de l’humanité“, *Le Monde,* 6 aprilie 2020.

310 țări din Sud s-au îndatorat, cu mai multe miliarde de dolari, la instituții private și mai puțin înțelegătoare.

311 Conform statisticii Oficiului Francez pentru Protecția Refugiaților și Apatrizilor, în 2019 patru solicitând de azil din zece (41%) au fost africani, urmați de afgani, albanezi și georgieni. In ultimii doi ani, solicitările sosite de pe continentul african au

În materie de flux migrator, nimeni nu se miră că „migranţii”, acest neologism de care poţi trage cum vrei, ca de un cauciuc, aleg exclusiv să o ia spre Europa occidentală, nu spre Maghreb sau Mashriq, spre ţările din Golful Persic ori spre imensa și neocupata Rusie. Și asta fiind[ᵔ știu că Europa este un spaţiu de drept și arealul unor scrupule exacerbate: dacă ajungi pe ţărmurile ei și, dacă se poate, sub ochiul mass-media, ești ceva mai sigur că vei fi primit sau cel puţin ascultat. Pe acest plan, Papa Francise este cel care a dat tonul, odată cu vizita pe care a făcut-o în insula Lampedusa, în 8 iulie 2013, când a biciuit „mondializarea indiferenţei”. Pentru suveranul pontif, unica politică în domeniu este ospitalitatea necondiţionată (decembrie 2017). „A-l adăposti pe Celălalt însemnă a-l adăposti pe Dumnezeu însuși”. Așa că Francise a propovăduit deschiderea de coridoare umanitare, cerând ca integritatea familiilor să fie întotdeauna privilegiată, „favorizând reunirea familială inclusiv a bunicilor, fraţilor, surorilor și nepoţilor, fără a fi condiţionaţi de puterea lor economică” (14 ianuarie 2018. În timp, va atenua tonul recomandării.) Este în firea lucrurilor ca liderul Bisericii să vadă în fiecare refugiat figura lui Hristos – „Iată, stau la ușă și bat”, spune Iisus în Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul (3,20) – și să reafirme principiile Evangheliei, chiar dacă, ceva mai târziu, pare a fi fost cuprins de îngrijorare observând starea de spirit din ţările care primiseră migranţi. Numai că, între conflictul dintre conștiinţă și realitate, singurul câștigător ar trebui să fie compromisul care constituie decizia politică. Papa are mâinile curate fiind[ᵔ nu și le bagă-n toate mizeriile.[312] Alternativa nu este între bine și rău, ci între diferite grade de imperfecţiune. Nu avem de ales decât între mai multe lucruri neconvenabile, dintre care ar trebui să îl preferăm

crescut cu regularitate. Conform statisticilor Ministerului de Interne, în 2019 Franța a primit 276 576 de imigranți cu acte în regulă. Pentru azil politic avem 132 614 persoane, plus 50 000 de minori neînsoțiți care ar reprezenta, conform poliției, o parte importantă a delincvenței juvenile. Cifrele nu includ și imigranții clandestini.

312 Aluzie la o frază a lui Charles Péguy: „Kant are mâinile albe fiindcă-i sunt curate“.

pe cel mai inofensiv.

În plan practic, ospitalitatea nu poate opera în detrimentul suveranităţii, ajungând pur și simplu sinonimă cu jertfa. Frica nu de străin, ci de a nu ajunge străin la tine acasă, teama de nesiguranţa culturală (Laurent Bouvet) nu constituie o fantasmă „reacţionară”. ˇS-a văzut limpede cum, în Anglia, partizanii Brexitului erau gata să îşi sacrifice avantajele economice pentru a opri imigraţia (care, în bună parte, provine din Europa de Est). Nu se pune problema de a stopa fluxurile migratorii, ci de a le controla, pentru a nu pierde echilibrul propriilor societăţi. Cum va reuși altfel statul providenţial, deja saturat la nivel de obligaţii, să achite pensiile, să suporte îngrijirea socială și asigurările de sănătate, dacă este solicitat peste măsură de nou-veniţi? Chiar dacă migranţii vor contribui la finanţarea sistemului de pensii, câştigul ar fi anulat de costurile școlarizării, formării profesionale, îngrijirilor paliative, numeric peste medie.[313]

În alte timpuri, aceste apeluri la primire fără rezerve ar fi fost definite utilizându-se termeni din inventarul invaziei sau colonialismului. Ei, la naiba cu astfel de cuvinte peiorative! De acum nu mai este vorba decât despre dragoste, ascultare a celuilalt, radioasă deschidere. Iar exact ţările care îşi închid porţile sunt considerate odioase, ca grecii huiduiţi de sufletele pure în februarie 2020, când președintele Erdogan le-a lansat un asalt de mii de migranţi către frontiere, pentru a-și face uitată politica dezastruoasă din Siria: să insulte Europa, să o umilească este strategia favorită a despotului neootoman care vrea să relanseze un război religios între islamism și creștinism.[314] La modul ideal, fiecare refugiat care sosește dintr-o ţară aflată în război ar trebui să fie primit, hrănit,

313 Intr-un sondaj de opinie realizat la Dakar, 92% dintre respondent! s-au declarat interesați să emigreze în Europa, 40% dintre ei chiar ilegal, fie și cu riscul de a-și pierde viața. Sumele trimise familiilor de către cei plecați în străinătate sunt sursă de statut social ridicat și de prestigiu (în Eric Kaufmann, op. cit., pp. 212-213).

314 „Orice proiect, plan politic sau economic în regiune și în lume este sortit eșecului dacă Turcia este exclusă de la participare. Lucru valabil din Balcani până la Mediterana, din nord până în sudul Africii“, Erdogan, 18 mai 2020.

adăpostit, să i se dea un loc de muncă, ba chiar să beneficieze de acces privilegiat la cetăţenia ţării de refugiu. Ceea ce ar însemna să se uite reacţiile populaţiei la afluxul de străini și șomajul care bântuie în numeroase ţări. Ar însemna să fie uitată, de asemenea, o lege simplă: dacă nu este vorba decât despre câteva mii de persoane de salvat, sarcina e evidentă. Însă când este vorba despre zeci, sute de mii, dacă nu cumva chiar de milioane, ordinea priorităţilor se schimbă: acolo unde triumfa numărul, morala capitulează[315] Drept care cade în sarcina politicienilor să distingă între ce e preferabil și ce e detestabil.

Doar un străin ne va salva?

Cine este acest Celălalt pe care trebuie să-l primim printre noi? Un străin din vecinătate ori un mântuitor care strălucește în inalterabila lui splendoare? Nenumăraţi procurori vorbesc în numele lui. Astfel, profesorul Didier Fassin exclamă: „Franţa va fi judecată de istorie pentru atitudinea ei faţă de migranţi”.[316] Africanistul Jean-François Bayart vorbește, referindu-se la politica noastră de subcontractare a problemei migraţiei libienilor și turcilor, despre „statul de abjecţie”. „Impunem aliaţilor noștri africani să facă ei munca murdară de a da înapoi migranţii în locul nostru (…). Republica, administraţia, poliţia, clasa politică îşi pierd și sufletul, și onoarea.”[317] Mai ciudat că raportul consilierului de stat Thierry Tuot, din 11 februarie 2013, înaintat prim-ministrul Jean-Mare Ayrault, în legătură cu „politica de integrare și în favoarea unei societăţi inclusive”, se deschide cu un citat din

315 Stephen Smith, profesor de studii africane la Duke University, Carolina de Nord: „Când scriu că 7/10 din migrațiile africanilor se efectuează în sânul Africii și doar 3/10 către restul lumii, printre care și Europa, mi se spune: Vezi bine că e puțin! Numai că acești coeficienți aplicați la o populație care va trece de la 1,3 la 2,4 miliarde în 2050, vor sfârși prin a însemna multă lume“ *(L'Express,* 25 septembrie 2019). Și mai departe: „Africa este o sală de așteptare de 1,3 miliarde de locuitori, la porțile Europei“ *(Le Figaro Magazine,* 12 și 13 octombrie 2019, afirmații obținute de Alexandre Devecchio).

316 Marie Lemonnier, „Migrants: «La France sera jugée par l'histoire»“, *BibliObs,* 9 februarie 2018.

317 Jean-François Bayart, „Migrants: sortons de «l'Etat d'objection»!“, *Le Monde., i g* aprilie 2018.

Novalis: „Și mai mult decât ei toţi, superbul Străin cu ochii adânci, cu pasul ușor, cu buze-ntredeschise și fremătând de cântece”. Epigraf unic care se poate citi ca o declaraţie de dragoste anticipată, făcută unui personaj imaginar venit de peste mări și ţări.

Oricine refuză să-l iubească pe acest Străin magnific va fi pedepsit. Doi avocaţi specializaţi în „drepturile omului”, Omer Shatz și Juan Branco, au depus în iunie 2019 o plângere pe lângă Curtea Penală Internaţională, acuzând Uniunea Europeană de „crime împotriva umanităţii” având ca obiect migranţii, din cauza unei politici vizând „jugularea cu orice preţ a fluxurilor migratorii către Europa, inclusiv prin uciderea a mii de civili care fug din zone de conflict armat” (3 iunie 2019). Laureat al premiului Nobel pentru literatură, J.M.G. Le Clézio denunţă „un insuportabil refuz al omeniei” în voinţa președintelui Republicii Franceze de a „vrea să facă deosebirea între migranţii economici și refugiaţii politici”.[318] Când se știe că o parte importantă dintre cei care cer azil vine din Georgia și din Albania, totuși această deosebire nu mai pare absurdă.[319] Dacă dreptul de azil politic este obligatoriu, solicitant!! de azil economic nu ar trebui să fie admiși decât în funcţie de necesităţile ţării de destinaţie. „Orice om persecutat pentru acţiunile sale în favoarea libertăţii are drept de azil pe teritoriul Republicii.”[320]

Tot astfel, Patrick Boucheron, profesor de istorie medievală la Collège de France, atacă guvernul care, după părerea lui, nu a mers niciodată atât de departe în dispreţul manifestat faţă de drepturile omului ca în momentul în care a refuzat să-i sprijine pe cei care suferă, agresând totodată pe cei care chiar oferă asistenţă, precum ONG-urile și vapoarele cu ajutoare umanitare.

---

318 In *L'Obs,* 10 ianuarie 2018.

319 Franța înregistrează lunar în medie i 000 de cereri de viză din Georgia (Tatiana Sevora, „Pourquoi les Géorgiens sont-ils si nombreux en France?“, *La Vie,* 10 iulie 2019).

320 Articolul 53.1 din Constituția de la 18 5 8.

Imigraţia ne întărește, scrie același.[321] De parcă, rămași doar cu noi înșine, am fi mai săraci și lipsiţi de toate cele. Fără respectivii străini, nu am fi decât niște albi mărunţi și patetici, agăţaţi de vechile credinţe şi de obiceiuri desuete.

Să ne amintim că, începând din 2015, Europa a salvat 730.000 de migranţi, ceea ce mulţi contestă subliniind, pe bună dreptate, că alte mii au pierit înecaţi în Mediterana.[322] Propria generozitate ni se întoarce împotrivă: fiind[ɔ- am vrut să ne asumăm problema migraţiei, devenim răspunzători pentru fiecare persoană înghiţită de valuri. Printr-o bizară torsiune, cei care salvează din mare sunt acuzaţi că sunt călăi. Pe pământul Europei se refugiază disidenţii și persecutaţii. Iată de ce e atât de ușor ca scrupulele să se întoarcă împotriva ei, punând-o în dificultate. Virtuosul e prins în propria capcană, căci a confundat interesul cu datoria.

Ce este un migrant? *Noul erou al martirologiei contemporane, care a înlocuit proletarul și luptătorul de gherilă.* E în același timp străinul care ne va regenera și damnatul planetei. Totul trebuie să se oprească înaintea lui, căruia îi este interzis să reflecteze ori să tergiverseze, într-atât condiţia sa impune caritatea. Vaticanul i-a ridicat un monument pe teritoriul său.[323] „Străin am fost și m-aţi primit”, spune Evanghelia (Matei 25,35). Autodeprecierea europeanului merge mână-n mână cu idealizarea Străinului împodobit cu toate virtuţile. Fără el, am vegeta într-un azil de bătrâni. Este în același timp persecutatul și mântuitorul, „îngerul” care ne smulge din egoistul nostru confort. Unica noastră datorie în privinţa sa este să fim gazde afectuoase. Trebuie să avem, zice revista *Esprit,*

---

321 „Migranții vor fi din ce în ce mai numeroși, trebuie să-i primim, este și o datorie, și 6 șansă. (...) Țara ar fi mult mai puternică dacă ar fi mai liberă și mai deschisă, dacă ar desface parâmele Vechii Lumi și ar înceta să se complacă în ranchiune reîncălzite“ (Patrick Boucheron, *L'Obs,* 10 ianuarie 2018).

322 Audrey Tison, Insta d'Europe, France Culture, mai 2019.

323 Pe 29 septembrie, Papa Francise a dezvelit un grup statuar din bronz, al artistului canadian Timothy Schmalz, intitulat *Angels unaware (îngerii inconștienți),* reprezentând 140 de migranți într-o ambarcațiune, sub cuvântul de ordine: „Acordați o atenție deosebită străinului“.

„curajul ospitalităţii”.[324] Filosoful Étienne Balibar cere instituirea unui drept al ospitalităţii, care să impună statelor obligaţii irefutabile în favoarea migranţilor: respingerea acestora trebuie interzisă, la fel și agresarea și închiderea în tabere speciale, dar și distrugerea reţelelor de traficanţi, lucru care le-ar putea pune în pericol viaţa acestor rătăcitori pe care filosoful francez îi redenumește „o parte mobilă a omenirii”? 35 Aţi citit bine: trebuie salvaţi traficanţii! Floarea rafinată a filosofiei franceze în ajutorul traficanţilor de fiinţe omenești.

Să regenerăm bătrânul om alb

Marile naţiuni ale Europei nu ar trebui să aibă altă vocaţie decât aceea de a fi centre de primire, săli ale pașilor pierduţi, după cum o dovedesc bancnotele de 10,20 și 50 de euro care reprezintă arcade, poduri, pieţe goale așteptând să fie umplute cu cetăţeni din lumea-ntreagă. Colapsologul Yves Cochet, adept al întoarcerii la trăsura cu cai (propunând să înlocuim uzinele de automobile cu herghelii), explica, în ianuarie 2019, în cotidianul *Ouest France*. „Limitarea numărului nașterilor ne-ar permite să-i primim mai bine pe migranţii care ne bat la uși”. Altfel spus, lumea occidentală ar trebui să se sinucidă lent. Paul Yonnet o observase încă din 2006: se dorește să se facă din imigraţie vectorul regenerării Franţei care ar trebui să colaboreze la propria transformare.[325]

Mișcarea migraţionistă este ireversibilă, nu poate fi oprită. Deplasările sunt înscrise în ADN-ul omenirii, după cum o afirmă și Pactul de la Marrakech, pact mondial pentru migraţii sigure, semnat la 10 decembrie 2018 de 160 de ţări. Documentul consideră migraţia drept „un fenomen ineluctabil și benefic”. Pactul *nsoft law)*” adică fără caracter obligatoriu, care stabilește „un cadru de cooperare juridică neconstrângător”, cere totuși ca „înlocuirea lucrătorilor să fie organizată” și să înceteze „subvenţionarea organelor de presă care propagă sistematic intoleranţa, xenofobia, rasismul și alte forme de

324 *Esprit,* lui 20 i 8.

325 Paul Yonnet, op. cit.

discriminare faţă de migranţi, cu deplina respectare a libertăţii mass-media”. Stranie formulare extrem de orwelliană, care asimilează orice critică a politicii privitoare la migraţie cu xenofobia și rasismul. Cine va decide ce text este injurios şi ce text, tolerabil? Se cere o interdicţie în numele libertăţii, ceea ce echivalează cu cenzură de fapt prin privare de subsidii. Un alt text al ONU, din martie 2000, propunea deja „migraţiile de înlocuire” ca soluţie la declinul și îmbătrânirea unor populaţii. În faţa acestui elan irepresibil, niciun zid, nicio frontieră, ni se spune, nu pot rezista. Demograful François Héran deplânge, la rândul lui, faptul că „ideologia carantinării naţionale” din timpul epidemiei de COVID-19 împiedică „migranţii” să vină în Franţa, într-un text care este, totodată, un elogiu adus vagabondajului: „Tendinţa de a străbate mereu mai multe frontiere nu e nicio modă, nicio anomalie. E un tsunami”.[326] Pereţii sunt răi de la natură, fiind[ɔr ne împiedică să-l vedem pe Celălalt. Și, după cum spune Alexandra Novosselof, doctor în ştiinţe politice, „niciun zid nu va opri migraţiile către Europa”.[327] În realitate, conform acestei cercetătoare, zidurile nu ar exista decât în minţile noastre, iar statele care vor să se protejeze astfel vor fi mai izolate decât cei menţinuţi în afară!

Că ne place ori nu, suntem cu toţii migranţi: *Strămunii noștri, migranţii,* explică istoricul Gérard Noiriel într-o conferinţă susţinută pe 15 octombrie 2019 la Universitatea Populară din Fontenay-sous-Bois. iată-ne aici într-un *extremism al alterităţii.* Pe calea problemei migraţiei se ţese o dublă miză: pe de o parte, cea a onoarei noastre; pe de alta, miza Celuilalt, Cel cu totul diferit ca vector al Mântuirii. Celălalt, Cel cu totul diferit, în teologie, e dintotdeauna numele lui Dumnezeu, al absolutului transcendent, mai ales pentru calvinistul Karl

326 François Héran, „L’idéologie du confinement national n’est qu’un ruineux cauchemar“, *Le Monde,* 26 aprilie 2020.

327 Citată în Rémy Ourdan, „Les murs dans le monde en réponse aux nouvelles peurs“, *Le Monde,* 2 februarie 2018.

Barth, iar această noţiune a fost preluată de Emmanuel Levinas sau Jacques Derrida cu certitudinea că, „întrucât tot restul ne-a pierdut, numai un Celălalt cu adevărat Altul ne mai poate salva” (Philippe Chevalier).[328]

Fatalismul altruist

Ciudat lucru, creștinismul sentimental este însoţit în Europa de o pierdere a credinţei, invers decât în Statele Unite: cu cât pietatea dă înapoi, cu atât mai mult o practicăm, cu fervoarea unor caterisiţi, o caritate pe cât de înflăcărată, pe atât de năucă. Profesăm bunătatea. E cazul să o spunem, alături de Chesterton: „Lumea modernă e plină de idei creștine care-au luat-o razna”. iată-ne intraţi, din 2013 încoace, în istoria sfântă a migrantului, nouă figură hristică. Am putea numi amestecul bizar de pasivitate și compasiune „fatalism altruist”. întrucât fluxurile migratoare nu pot fi frânate, le îmbrăţișăm cu entuziasm. Celălalt nu este un alt eu însumi, ci strălucește, prin chiar lipsurile lui, într-o îndepărtată și inalterabilă splendoare. Binecuvântăm în el ceea ce e negativ în noi, reversul propriilor noastre dificultăţi. Ne este revelator și trebuie să îl consider ca pe o parte din mine, care mă locuiește și mă completează, indiferent despre cine ar fi vorba – afghan, kurd, etiopian. E contravaloarea exemplară a lumii pe care o încarnăm. Ce ilustrare mai bună a acestei viziuni decât momentul în care, acum doi ani, pe o plajă spaniolă, au debarcat niște tineri africani, alergând printre turiștii întinși pe prosoapele de plajă și înfricoșaţi de respectiva năvală? Lipsa de omenie a celui sătul, pe de o parte, energia oprimatului pe de alta. Noul bun sălbatic ne maltratează pentru a ne trezi.

Trebuie neapărat să ajungi străin la tine acasă pentru a-l putea primi pe străin? Da, răspunde romanciera Marie Darrieussecq: „Trebuie să existe o cetăţenie mondială, documente de identitate planetare. (…) Locuitorii părţilor de nelocuit ale Terrei se vor deplasa tot atât de mecanic ca mareele, iar această deplasare trebuie facilitată pentru a

328 Philippe Chevalier, *Etre soi. Actualité de Sören Kierkegaard,* François Bourin Editeur, 2011, p. 106.

nu ajunge la o catastrofă globală. Unica adevărată ameninţare este frica de dizolvare, de a fi ˝înghiţit, frica albului de a nu se dilua în negru. (…) Micii albi ai Europei, în sensul de declasaţi ai sistemului, trăiesc teroarea de a se fi ˝înnegrit deja”. Pe nedrept, căci „omenirea viitorului va fi bej-închis, cu părul negru. Franţa, lumea întreagă se vor metisa”.[329] Houari Boumédiène, președintele Algeriei între 1965 și 1978, o spusese deja: „Într-o zi, milioane de oameni vor părăsi părţile meridionale, sărace, ale lumii şi vor năvăli în locurile relativ accesibile ale emisferei nordice, în căutarea supravieţuirii”.[330] Acel adversar al Franţei era gata să ocupe toate ţările europene. Dincolo de dubla profeţie, să reţinem următoarele: nu mai există un acasă, la tine-acasă înseamnă la mine-acasă, noul individ planetar este în afara oricărui specific cultural. Trebuie să ne reconstruim societăţile ca într-un joc de Lego sau, mai exact, ca într-un caleidoscop în care culorile variază fără încetare, la bunul plac al rotirii lui: hegemonia bătrânului om alb european trebuie să facă loc bogăţiilor diversităţii. Identitatea minorităţilor, a migranţilor este întotdeauna pozitivă, cea a vechilor naţiuni – întotdeauna regresivă. Dreptul de a migra oriunde, după dorinţă, de a te instala unde vrei, drept apărat de numeroși cercetători influenţi precum Catherine Withol de Wenden[331], este în realitate o reabilitare a colonialismului împotriva fostelor naţiuni coloniale, un soi de lucru împrumutat și-acum dat înapoi.

Numai că această idee generoasă a repopulării Vechii Lumi de către copiii altor continente nu este întotdeauna concludentă: simplul exemplu al Suediei, al orașului Malmö cu numeroasele sale naţionalităţi, ajuns în pragul războiului civil, duce mai degrabă la respingerea tezei. „Este oare rezonabil să credem că războinici păstuni și contabili scandinavi, muncitori britanici și ciobani somalezi

329 Marie Darrieussecq,, Je dédie mon prix Médicis à Christiane Taubira“, *Le Monde,* 15 noiembrie 2013.

330 Citat în Paul Yonnet, op. cit., p. 285.

331 Catherine Withol de Wenden, *Faut-il ouvrir les frontières?,* Presses de Sciences Po, 2014. Autoarea, partizană a dreptului mondial la mobilitate, răspunde favorabil întrebării, admițând totuși metodologiile specifice fiecărui stat.

sunt apţi să construiască împreună o societate, să trăiască în armonie, să încurajeze metisarea copiilor lor? Răspunsul meu este nu, dar dogmele în vigoare nu încetează să-mi susure la ureche, asemenea unui sufleor de la teatru, că ar trebui să răspund da" (Pierre Brochand).[332] O societate poate fi multirasială, cum este cazul Franţei, dar nu ar trebui să fie multicultural, adică să adăpostească tradiţii incompatibile cu convingerile noastre republicane. Toate credinţele sunt compatibile, în Hexagon, dar subordonate unei legi unice, care este deasupra lor, iar acesta este fundamentul laicităţii societăţii. Așadar, fără privilegii, căci nimeni nu este deasupra dreptului în numele rădăcinilor, obiceiurilor sau religiei. în Franţa, Dumnezeu este supus codului civil ca oricine altcineva. Nu vom fi niciodată anglo-saxoni!

Capitolul 17
Caritate sau oboseală?

De fiecare dată când unul dintre noi decide să nu adauge un alt „dintre noi" masei deja enorme care ˇs-a îngrămădit pe această planetă devastată, o nouă rază de speranţă străpunge întunericul. Când toate fiinţele omenești vor alege să nu se mai reproducă, biosfera terestră se va întoarce la splendoarea ei de altă dată.

Mișcarea pentru Extincţia Voluntară a Omenirii[333]

Cum să te miri că popoarele nu reacţionează cu entuziasm la asemenea basme, că bătrânii „gali refractari", pentru a folosi limbajul lui Emmanuel Macron, se revoltă? Ne prefacem a nu ști că oferta generează cererea și că permeabilitatea frontierelor, reţelele de trafic de persoane, graba unor fundaţii pentru ajutorarea migranţilor de a se transforma în prestatori de servicii, de a crea, prin telefonia satelitară, o „über-migraţie" (Stephen

---

332 Pierre Brochand, fost director al DGSE, fost ambasador al Franței — cuvinte spuse la un colocviu organizat de Fundația Res Publica (Eugénie Bastié, „Pierre Brochand: «L'Immigration est le défi le plus redoutable auquel nous sommes confrontés»", *Le Figaro,* 21 februarie 2020).

333 Voluntary Human Extinction Movement a fost înființată de un profesor de liceu, îngrijorat de starea ecologiei, Les U. Knight, în Oregon, în cursul anilor 1990. Respectivul propovăduiește sterilizarea colectivă.

Smith) suscită chefiil de a pleca tot atât cât sărăcia sau războiul. în fiecare an, în Franţa intră între 400.000 și 540.000 de persoane ţinând de migraţia noneuropeană.[334] Numărul este departe de a fi neglijabil dacă nu există capacitatea de a asigura acestor persoane condiţii decente de trai și o integrare reușită în modul de viaţă francez. Oamenii trebuie salvaţi, dar nu ar fi rău nici să fie descurajaţi candidaţii la exod încă din ţările lor de origine. Una e să salvăm naufragiaţii când se află în apele noastre teritoriale și alta să vrem să terminăm cu „geopolitica frontierelor" (Michel Foucher).

Regândirea frontierelor

O frontieră nu este doar o delimitare arbitrară între două teritorii, este o rană care sângerează, pentru care ˝s-au dat lupte. Totul sau o parte a nenorocirilor Europei vine nu din excesul, ci din absenţa frontierelor, mai ales în zonele centrale și orientale, respectivele regiuni fiind pe rând germane, poloneze, rusești, ucrainene, austro-ungare, otomane, cu deplasări de populaţii, nume schimbate, administraţii modificate. Protejarea micilor state de lăcomia celor mari, cu garantarea graniţelor, acesta a fost actul de inaugurare a Europei moderne. însă cele întâmplate în insulele Lampedusa, din Italia, și Lesbos, din Grecia, în enclavele spaniole Ceuta și Melilla ne amintesc că Europa nu înseamnă întreaga lume, nici măcar o a doua ONU, şi că nu îşi deschide decât cu reticentă porţile celor care bat la ele. Sigur, graniţele și le-a considerat întotdeauna mișcătoare. Şi a erodat sentimentul național fără a-i substitui unul federal sau supranational, a limitat suveranitatea statelor fără a o transfera unei instanţe superioare, care poate că nici nu va exista vreodată. Ceea ce trezește în centrul şi în estul continentului revolta împotriva somaţiilor Bruxellesului către o deschidere fără discriminare: căderea Zidului Berlinului a însemnat pentru aceste state reîntoarcerea în Europa, dar și regăsirea sentimentului naţional. Oprimate și colonizate de Uniunea Sovietică, împiedicate să îşi

334 Cifre oferite de François Héran în articolul citat, *Le Monde,* 24 aprilie 2020.

exprime identitatea, acestea au înţeles să îşi refacă legăturile cu propria limbă, cu propriile tradiţii, fără a lua în seamă recomandările unei noi puteri, cât de generoasă ar fi aceasta. De exemplu, ţările din Grupul de la Visegrâd, Polonia, Cehia, Ungaria și Slovacia, vor să decidă singure de ce muncitori străini au nevoie (majoritatea vin din Ucraina sau din alte ţări vecine), fără a lăsa Bruxellesul să le dicteze comportamentul (însă, pe de altă parte, nu pot stăvili prăbușirea demografică și se golesc de forţa de muncă efectivă, care pleacă la lucru în altă parte; orice-ar zice, și ele iau parte la sinuciderea generală a Vechii Lumi). Am trecut de la sentimentul de claustrare naţională la spaima de spaţii deschise, de la claustrofobie la agorafobie, fiind[ᘏ Uniunea Europeană este incapabilă să își protejeze cetăţenii și, până acum, nu ˟s-a dovedit altceva decât un simplu spaţiu economic deschis către toate vânturile. Candidaţii la ieșire ˟s-ar putea înmulţi odată cu finalizarea Brexitului, printre altele și din cauza excesivei permeabilităţi a frontierelor noastre.

Timorată şi bulimică, Vechea Lume riscă să moară de obezitate, ectoplasma umflându-i-se pe măsură ce devine tot mai inconsistentă și negociază fără sfârșit integrarea de noi membri (acum se pune problema primirii Albaniei și Macedoniei, deși vechea construcţie crapă peste tot). În Europa se amestecă neputinţa politică și speranţa infantilă de a putea îngloba milioanele suplimentare de oameni veniţi din Africa, Asia și Orientul Mijlociu. Frontiera nu este un arhaism de suprimat, ci condiţia exerciţiului democratic. Prin ea se instaurează o legătură durabilă între cei pe care îi adăpostește și le oferă acestora sentimentul unei memorii şi al unei lumi comune. Fiind[ᘏ delimitează tot atât cât unește, rămânând deschisă la cele de care suntem îndepărtaţi. Este puntea care unește și poarta care separă. Trebuie să ai un domiciliu pentru a te putea deschide către exterior și este bine ca naţiunile să fie diferite unele de altele pentru a putea exista. Europa trebuie să aibă curajul de a declara că e plină, să renunţe la vertijul nelimitării și, mai ales, să adopte o politică

limpede a primirii de persoane din afară. Stabilirea unei frontiere nu este un act de ostilitate, ci exprimarea voinţei de bună vecinătate.

Și aici, ca oriunde altundeva, trebuie găsit echilibrul între ziduri și locuri de trecere, adică porozitatea eficientă care permite schimburile fără a aluneca în dublul impas al deschiderii și închiderii totale. (În vara lui 2020, Comisia Europeană părea să fie în căutarea unui „pact al migraţiei" mai realist, care să nu genereze „nici false speranţe, nici simple materializări ale unor aspiraţii".) o frontieră ar trebui să fie mai degrabă o ecluză decât un zid. Declaraţiile înflăcărate ale artiștilor, starurilor showbizului sau sportului, care cheamă la primirea tuturor necăjiţilor lumii, cu condiţia ca nu la ei acasă să le fie adăpostul, sunt în cel mai bun caz ridicole, în cel mai rău, obscene. Francezilor, ca tuturor celorlalte popoare, le place să se creadă generoși, dar practică solidaritatea cu intermitenţă. Să nu uităm nici că obligaţiei de asistenţă îi răspunde și imperativul integrării. Oare nu avem de ales decât între o caritate iresponsabilă și o responsabilitate inumană?

În cazul de faţă se confundă trei lucruri: imigraţia legală care continuă în Franţa după reguli deja stabilite, tragedia persoanelor pierdute pe mare, care trebuie salvate de la înec, și modalitatea de a face faţă repetatelor valuri migratorii. Nu ajunge să se tot spună, iar și iar, de parcă ˟s-ar recita o mantră, că „migraţiile sunt o șansă și o oportunitate pentru noi" (Cécile Duflot[335]). Generozitatea, indispensabilă în situaţie de criză, nu poate ţine loc de politică externă a Europei.[336] Vor trebui cândva abordate fără tabuuri problemele reîntregirii familiilor și dreptului la cetăţenie datorat nașterii pe un anumit teritoriu (deja drastic limitat, de exemplu, în insula Mayotte). în anii

335 Cécile Duflot, director general al Oxfam France, „Un mort de plus à Lesbos, un mort de trop, une honte pour l'Europe", *Le Monde,* 7 octombrie 2019.

336 „Europa nu se poate retrage în indiferență, într-o fortăreață care provoacă dorința, dar nu oferă și accesul. Iar Africa va trebui să recunoască faptul că e mai ales în pană de inspirație și că plecarea clasei de mijloc constituie un dezechilibru economic", Stephen Smith, articol citat, *Figaro Magazine.* Autorul sugerează, printre alte soluții, forme de migrație cu circulație limitată în timp sau contracte de sprijin între particulari europeni și candidați africani.

1990, Congresul SUA a acordat pentru cinci teritorii din Pacific (Samoa, insulele Marshall, Palaos, Micronezia și insulele Mariane) dreptul de a controla imigraţia pentru a-și putea menţine majoritatea etnică.[337] De ce nu ˇs-ar putea aplica o asemenea viziune și în unele ţări europene?

Deformările inimii

Ce ar fi putut fi mai admirabil decât faptul că Angela Merkel a acceptat, în vara lui 2015, aproape un milion de refugiaţi sirieni care fugiseră de războiul civil? Era, din partea acestei fete de pastor, semnul unei spectaculoase repudieri a umbrei nazismului. Cancelarul se afirma încă o dată drept patron incontestabil al Vechii Lumi. După catastrofa celui de-al Doilea Război Mondial, Republica Federală era un exemplu pentru întreaga lume. Germania practica bunătatea într-o singură ţară, ca altă dată Stalin socialismul doar în URSS. Berlinul, deja predominant în Europa, rămânea la cârma jocului și în sensul rigorii, și în cel al compasiunii. Necruţătoare în iulie cu grecii, pe care cancelarul i-ar fi vrut daţi afară din zona euro, numai zâmbete cu sirienii în septembrie, exercitând o duritate și o caritate impˇeriale. Numai că a fost vorba despre o caritate periculoasă. Cinci ani mai târziu, evreii germani practic nu mai îndrăznesc să se plimbe cu *kipa* pe cap, într-atât de mare e riscul de a fi agresaţi de refugiaţii care au supt lapte din biberonul antisemit al dinastiei Assad, în timp ce extrema dreaptă ˇs-a întors în Parlament și neonaziștii, la terorism, visând să ucidă cât mai mulţi evrei, arabi şi turci cu putinţă. Se estimează la 24.000 numărul supremaţiștilor înarmaţi din Germania, cam tot atâţia câţi potenţiali candidaţi la jihad. în Franţa.

Înţelepciunea populară mediatico-umanitară nu se liniștește decât în faţa gesturilor salvatoare, a acelor momente emoţionante în care sunt primite fiinţe pe cale de a se pierde. Am văzut-o în vara lui 2019, când Papa l-a susţinut pe actorul Richard Gere, venit la bordul navei *Open Arms* pentru a îndemna Italia lui Salvini să îşi deschidă porturile pentru cei 121 de migranţi. Obţinerea

337 Eric Kaufmann, op. cit., p. 481.

de plusvaloare de suflet sub ochiul camerelor de filmat este una dintre acţiunile favorite din show-biz. Ce se întâmplă ulterior cu acei naufragiaţi reţine mai puţin atenţia, faptul că ajung să fie extorcaţi de bani de către bande, exploataţi de cei care le oferă locuinţe insalubre la preţuri enorme, angajaţi pe salarii de mizerie de patroni violenţi sau aruncaţi în tabere improvizate, în condiţii rușinoase, cum se întâmplă în insula Lesbos din Grecia sau la Calais ori Grande-Synthe, în nordul Franţei. Ce e mai bun ca omenie riscă să se transforme astfel în culme a indiferentei, din momentul în care nu ne mai pasă de viitorul refugiaţilor.

Să nu confundăm cuvintele de ordine ale caritățiı cu oboseala de a exista, fie ea și îmbrăcată într-un lirism second-hand[338], fiind[ɔ- atunci migrantul, refùgiatul nu mai sunt decât un ciomag cu care să fim cotonogiţi. Este cunoscută celebra *Fabulă a albinelor* a scriitorului englez Mandeville (1714), biblie a liberalismului economic, pe care Hegel îl va teoretiza mai târziu sub numele de „videșug al raţiunii”: crezând că sunt în acord cu propriul egoism, oamenii se armonizează involuntar în vederea fericirii colective. Suma viciilor private contribuie la Binele colectiv. Nu cumva, când oamenii îşi propun să se comporte exclusiv conform regulilor

Binelui, riscă să producă efectul invers? Dacă istoria se îndreaptă către tot ce poate fi mai bun sub impulsul oamenilor egoiști, atunci ar însemna că ˇs-ar îndrepta către tot ce este mai rău sub impulsul oamenilor altruiști? Cu alte cuvinte, nu cumva populismul, cu excesele lui de toate felurile, nu este altceva decât reacţia la un dogmatism al Binelui, care aruncă o parte din opinia publică în braţele demagogilor și întreţine, în însuși miezul Uniunii, un sentiment ostil propriului proiect[339]? Ceea ce

---

338 „Orice persoană care trece granița la noi este bine-venită, fie că a sosit în vizită, fie pentru a rămâne aici un timp oarecare. Orice persoană care trece granița la noi este sub protecția Franței. Să nu ne închipuim sub nicio formă că cei mai obidiți, în nesfârșitele lor visuri, consideră că Franța este singurul loc în care s-ar putea realiza“ (Raportul Tuot, p. 21).

339 Pentru a frâna încercarea dramatică, Hubert Védrine, fostul ministrul al

înspăimântă popoarele este sentimentul foarte simplu al deposedării. Lucrurile apar fără să le putem controla și ni se cere să le acceptăm cu frenezie. De unde și fascinaţia exercitată de despoţi ca Erdogan, Xi Jinping sau Puţin, care încă se mai bucură de privilegiul eficienţei. Pentru ei a spune înseamnă a face, pentru noi, a tergiversa, a vorbi în pustiu. America va pieri poate din cauza viciilor ei, pe când Europa va sucomba din cauza virtuţilor.

Confuzia categoriilor în Franţa, de exemplu, Apărătorul drepturilor[340] Jacques Toubon, se arată indignat de hotărârea guvernului de a „stăpâni fluxurile migratorii”.[341] După părerea lui, ar trebui mai degrabă „să se organizeze parcursuri migratorii” și asta chiar existând deja o filieră a migraţiei legale. Gândul ne duce la faimoasele cuvinte ale lui Epictet: „Ai grijă ca lucrurile să se întâmple nu așa cum îţi dorești tu, ci dorește-ţi să se întâmple așa cum e să se întâmple și atunci vei fi fericit”. Prin Străin nu o reconciliere viitoare e celebrată, ci propria noastră dispariţie. Suntem deci somaţi să pierdem pe toate fronturile: frica de invazie sosită din Africa sau Asia persistă, iar refugiaţii prezenţi deja pe pământul nostru sunt trataţi într-o manieră degradantă, în primul rând în Paris. Un raport parlamentar din 2019 subliniază că în Seine-Saint-Denis situaţia a ajuns incontrolabilă, iar spectacolul de pe „colina drogurilor”, de la Poarta Chapelle, loc al traficului și al deprimării, evacuat și reocupat constant până în 2020, nu putea decât oripila orice persoană de bun-simţ. Taberele improvizate se deplasează, pe măsura intervenţiilor poliţiei, dar nu dispar niciodată.

---

afacerilor externe al lui François Mitterand, propune controlarea mai strictă a fluxurilor migratorii și diferențierea clară a celor ce solicită azil politic de migranții economici și instaurarea unei cote a imigrației legale *(Le Monde,* 28 iunie 2018).

340 DDD = Défenseur des droits = autoritate administrativă independentă, numită de președintele Republicii, cu un mandat unic de șase ani, având însărcinări legate de drepturile cetățenești, drepturile copilului, lupta împotriva discriminării, respectarea deontologiei în activitățile de securitate. *(N.t.)*

341 Maryline Baumard, „Pour Jacques Toubon, «le demandeur d’asile est mal traité» par le projet de loi sur l’immigration“, *Le Monde,* 22 februarie 2018. Jacques Toubon face parte dintre acei oameni de dreapta care s-au dotat, pe parcursul

Ce mai contează: când, în septembrie 2019, președintele Macron a dorit să abordeze, fără tabuuri, problema imigraţiei, paznicii templului au dat alarma, amintindu-i că Franţa trebuie să facă mai mult, că imperativul ospitalităţii ordonă să primești din ce în ce mai mulţi migranţi. Nu există niciun mijloc de a scăpa de acest destin. „Istoricul François Dosse, care i-l prezentase pe filosoful Paul Ricoeur, a încetat legăturile cu el din cauza unei „derive de dreapta", reproșându-i că prin afirmaţiile pe care le face „accentuează dezintegrarea acestor populaţii fragilizate"[342] și se îndepărtează de etica propovăduită de maestrul comun. încă o dată, neînţelegerea e totală: unei probleme politice i se răspunde cu o injoncţiune morală. Se confundă cele două categorii, cea a deciziei și cea a fraternităţii. Evident că omenia te obligă să vii în ajutorul persoanelor care se înecă. Responsabilitatea îţi dictează totodată să reflectezi la consecinţele migraţiilor în masă. Admonestarea însă înlocuiește analiza și oricine obiectează e aruncat instantaneu în vagonul scabros al extremei drepte. Simplul fapt de a aminti existenţa unei „probleme a imigraţiei" (ca de altfel și una a islamului) este deja, în sine, în ochii unei anumite stângi morale, o crimă la adresa spiritului. Doar la citarea ei, conștiinţele binelui se și indignează și se ţin de nas (deși, prin tăcerea de care dau dovadă, devin aliaţii obiectivi ai extremei drepte). Dezbaterea e confiscată, fiecare tabără încercând să obţină drept de preemţiune asupra ei.

Capitolul 18
Tabuurile sclaviei

Cum se face că primele naţiuni care au abolit sclavia, după ce au profitat din greu de ea, sunt și singurele care fac obiectul acuzaţiilor și solicitărilor de reparaţii? Crima nu este imputată decât celui care și-a manifestat căinţa și a declarat comerţul cu oameni ca fiind un act de barbarie. De ce este blamat Occidentul, el și numai el, iar lumea

342 François Dosse, „Emmanuel, tes propos sur l'immigration contribuent à la désintégration de ces populations fragiles", *Le Monde,* 3 decembrie 2019.

orientală şi africană este exonerată de orice incriminare? Fiind[ɔ~ este bogat și sensibil la argumentele morale (quakerii americani au fost precursorii aboliționismului încă din 1688, când organizau filiere clandestine pentru sclavii fugari, *Underground Railroad,* dinspre sudul spre nordul Statelor Unite și spre Canada). În lumina acestor argumente și ca urmare a nenumăratelor revolte și acte de fugă din sclavie[343], lumea occidentală a ajuns, mai întâi în Portugalia, în 1761, ulterior în Danemarca, pe atunci asociată cu Norvegia, în 1782, după care în Anglia, în 1807 și 1833, să abolească și comerţul cu carne vie, și sclavagismul. În Franţa, o primă abolire a fost votată în 1794, urmată de o restabilire a sclaviei, de către Napoleon, în timpul războiului din Santo Domingo cu Toussaint Louverture.[344] Comerţul cu carne vie nu avea să fie desfiinţat decât în 1815, iar sclavia, în 1848, la îndemnul lui Victor Schoelcher.[345] *Europa nu sclavia a inventat-o, ci abolirea acesteia.* Chiar Europa – și asta cu mult înaintea Statelor Unite, a Africii şi a restului lumii.

7?

Uneltele însufleţite

Toţi aboliționiștii sunt scandalizaţi de reducerea unei categorii de bărbaţi și de femei la rangul de „unelte însufleţite", „care aparţin unui semen" și pe care stăpânul lor avea dreptul să le tortureze, să le însemneze cu fierul roșu și să le folosească sexual (Aristotel).[346] încă din 1748, Montesquieu, în *Despre spiritul legi*lor îşi bătea joc de justificările materiale și ideologice ale negustorilor de sclavi. Putem spune că aproape în aceeași perioadă, în Europa, în Statele Unite și, ceva mai târziu, în Maghreb și

343 *Negmarrons* sau *cimarrons* erau sclavii care fugeau și se ascundeau în munții sau pe înălțimile din insulele Réunion, Mauritius, din Jamaica, Brazilia, Guyana, Santo-Domingo și se opuneau cu armele încercărilor plantatorilor de a-i prinde și pedepsi.

344 François-Dominique Toussaint Louverture, 1743-1803, general și om politic franco-haitian, lider al luptei pentru eliberarea insulei Haiti. *(N.t.)*

345 Victor Schoelcher, jurnalist și om politic francez, deputat de Martinica și Guadelupa, 1804-1893. *(N.t.)*

346 Citat în Christian Delacampagne, op. cit., p. 62. Sclavul era exclus din sistemul . legăturilor de rudenie; în Grecia antică, îi era interzis să se căsătorească. Dacă facea copii, aceștia aparțineau stăpânului, dacă nu cumva acesta hotăra să îi elibereze.

în Orientul Apropiat, sub impulsul Epocii Luminilor, un același spirit colectiv și-a exprimat oroarea față de aservirea ființelor omenești.[347] E de ţinut minte că primul stat arabo-musulman care a abolit sclavia a fost Tunisia, în 1846, dar măsura nu a devenit efectivă decât odată cu protectoratul francez, în 1881. Va urma Imp˘eriul Otoman, la finalul secolului al XIX-lea. Ultima piaţă de sclavi a fost închisă în Maroc în 1920 și, doi ani mai târziu, sclavia a fost abolită legal. Traficul cu ființe omenești nu a fost declarat ilegal în Yemen și în Arabia Saudită decât în 1962, în Mauritania în 1980, în 1992 în Pakistan și în 1999 în Niger (care l-a și incriminat în 2003, fiind prima ţară din Africa de Vest care a votat o lege specifică pentru acest tip de crimă). Forme mai mult sau mai puţin fățișe de servitute îi vor lua locul în Sudan, Mauritania, Ciad şi în Golful Persic. Conform asociaţiei Walk Free, traficul de ființe omenești, munca forţată, aservirea femeilor și copiilor, inclusiv sub forma prostituţiei, ar greva asupra a circa 45 de milioane de persoane, în special în Pakistan, India, Africa și China.

Să spui, în ziua de azi, că au existat trei direcţii ale comerţului cu sclavi, una orientală, care a început în secolul al VII-lea (17 milioane de înrobiţi, conform estimărilor), una africană, care cumula utilizarea domestică și o reţea de export (14 milioane de persoane), și una atlantică, aceasta antrenând într-o perioadă mai scurtă deportarea an milioane de persoane (dintre care numai 9 milioane au ajuns vii la destinaţie), ţine încă de domeniul tabuului său, cel puţin, de al comportamentului nelalocul lui. Să ne amintim că, în 2005, istoricul specializat pe comerţul cu sclavi negri Olivier Petré-Grenouilleau a făcut obiectul unei campanii calomnioase din partea unui colectiv de persoane provenind din Antile, Guyana și Réunion, susţinut de Christiane Taubira și de avocatul Gilbert Collard. Motivul furiei: împins de un rasism congenital, autorul ar fi negat caracterul genocidar

347 Pe 3 iulie 1315, regele Ludovic zis Arțăgosul promulga un edict prin care orice sclav care punea piciorul pe pământul Franței era eliberat.

al sclaviei. Nu îţi extermini „marfa”, afirmase istoricul, comerţul cu sclavi era legat de pofta de câştig, pe când genocidul este motivat de ura faţă de alţii sau de un grup a cărui eliminare este dorită.

A fost nevoie de cartea-șoc anistoricului franco-senegalez Tidiane N'Diaye, *Genocidul voalat,* apărută în 2008, pentru ca mentalităţile să mai evolueze puţin. Autorul pare că respinge teza lui Petré-Grenouilleau, dar, în realitate, o confirmă. Cartea este răvășitoare din mai multe puncte de vedere: prin informaţiile prea puţin cunoscute pe care le dezvăluie, prin răsturnarea de perspective pe care o generează, prin noua ierarhizare pe care o propune în legătură cu vinovăţia civilizaţiilor. Apariţia studiului ar fi trebuit să provoace un seism, în special în Magreb sau în Orientul Apropiat. Printr-un curios lapsus, deși a făcut obiectul mai multor relatări, a fost primit într-o relativă tăcere. După câte știm, numai regretatul Malek Chebel, marele antropolog al civilizaţiei islamice, a fisurat tabuul, publicând monumentala lucrare *Sclavia pe pământul islamului (Esclavage en terre d'islam*-Pluriel, 20io). Tidiane N'Diaye, african și musulman, nu a iscat nicio polemică fățișă, ci a fost supus unei strategii, mai subtile de cenzurare prin eludare.

Teza pe care o susţine e simplă: în cazul în care comerţul tranşatlantic cu sclavi, care a durat patru sute de ani, este pe bună dreptate considerat crimă împotriva umanităţii, atunci comerţul cu negri din Africa, derulat de lumea arabo-musulmană începând din secolul al VII-lea și încheiat oficial în secolul XX, poate fi asimilat cu exterminarea în masă, estimându-se că a făcut aproape 17 milioane de victime, ucise sau castrate. în timp ce 70 de milioane de descendenţi sau de metiși africani populează Americile, din Statele Unite până în Brazilia, trecând prin Caraibe, doar o singură minoritate de negri a reușit să supravieţuiască pe teritoriul islamului. Comerţul arab cu sclavi negri a luat avânt în momentul în care au început să lipsească prizonierii albi originari din Europa Centrală și de Est. „Deficitul caucazian” a obligat cuceritorii să se

întoarcă spre Africa. începând din 652, emirul și generalul Abdallah Ben Said a impus nubienilor și sudanezilor un pact prin care le cerea livrarea de sute de sclavi. „Arabii au deschis astfel o cale marcată de umilinţe, sânge și morţi și vor fi ultimii care să o închidă oficial, în secolul XX, mult timp după occidentali.”[348]

Subterfugiu teologic

Traficul se opera printr-un dublu subterfugiu, rasial și teologic. Dacă islamul împarte oamenii în credincioși și necredincioși, interzice totodată aservirea celor care cred în *Coran,* Numeroase popoare ale Africii, seduse de mesajul egalitar al Profetului, se vor converti curând la noua credinţă. Pentru a ocoli interdicţia, traficanţii vor considera că numai convertirea nu era de ajuns: bărbatul negru poate fi cumpărat sau vândut pentru că aparţine unei omeniri inferioare. Chiar şi marele istoric Ibn Khaldun (i332, Tunis-i4o6, Cairo) estima că la sud de Nil există o „rasă neagră (...) mai aproape de stadiul animal”, ai cărei membri „seamănă mai degrabă cu animalele sălbatice decât cu fiinţele raţionale (...) și câteodată se devorează unele pe altele; din această cauză nu merită să fie trecute printre oameni”. în arabă, cuvântul *abid,* însemnând sclav, a devenit începând din secolul al VII-lea, sinonim cu negru, *Zenj?* Cu mult înainte de marii teoreticieni europeni ai rasismului, lumea arabo-musulmană a justificat segregarea rasială faţă de africani prin dispreţul provenit din învăţăturile lui Mahomed. Pelerinii negri care se duceau la Meca erau uneori răpiţi de bogăţii negustori saudiţi și vânduţi la piaţă. *Coranul,* la fel ca *Biblia* în lumea creștină, a folosit și pentru tot ce a fost mai rău, și pentru tot ce a fost mai bine. Impˇerii întregi au fost distruse, ca acela din Ghana, în secolul al XI-lea, de către almoravizii veniri din Maroc și din Andaluzia, civilizaţii întregi au fost devastate și făcute praf și pulbere. Șeptelul căutat trebuia să fie tânăr și viguros:

348 Catherine Coquery-Vidrovitch explică faptul că literatura arabă „din secolele al VIII-lea și al IX-lea, asociază pielea neagră cu caracteristici negative precum mirosul urât, fizionomia respingătoare, sexualitatea dezlănțuită, semne exterioare ale sălbăticiei sau ale debilității“ (în Marc Ferro, op. cit., p. 867).

satele erau încercuite, savana, incendiată.

361 „Cea mai groaznică jignire pe care un arab o poate profera la adresa unui alt arab este să-l facă negru, să-i zică negru” (în Ahmadou Kourouma, op. cât., p. 262).

pentru ca fugarii să nu se poată ascunde, iar bătrânii și bolnavii erau eliminaţi. Hăitașii, deseori însoţiţi de aventurieri europeni, organizau expediţii până în inima continentului pentru a se aproviziona cu carne proaspătă. Abanosul era vânat de armate întregi care făceau înţelegeri cu suveranii locali. Jihadul nu era decât un pretext pentru a pune la muncă sute de mii de oameni în serviciul proprietarilor lor preocupaţi să ducă o viaţă de trândăvie. Cum spunea proverbul: „Sclavul se bucură de bucuria stăpânului lui”.

Comerţul oriental cu sclavi urma două drumuri, cel transsaharian şi cel maritim. Cel dintâi era cel al caravanelor care mergeau din oază în oază, târând cu ele mii de robi înlănţuiri care mureau de foame, de sete, de epuizare. Cărările erau semănate cu schelete. Odată ajunși la capătul călătoriei, supravieţuitorii erau etalaţi, evaluaţi și puși în vânzare: în secolul al XIX-lea, orașul Khartoum constituia cel mai mare antrepozit de sclavi din regiune.[349] Celălalt drum era cel pe Nil și pe Marea Roșie, odată cu creșterea importanţei insulei Zanzibar, proprietate a sultanatului Oman. Acesta a colonizat întreaga Africă de Est cu ajutorul bancherilor indieni, al monarhilor locali şi cu acordul tacit al britanicilor. Zanzibarul, mai mult decât insula Gorea de pe coasta Senegalului, ultramediatizat, a fost epicentrul unui fenomenal comerţ cu sclavi. „Negrul” era înscris în tarifele vamale ca orice altă marfa. Negustorii duceau captivii până în Persia, în India, ba chiar până în China. Revoltele însă au fost nenumărate, cea mai celebră fiind cea a zendjilor, de pe actualul

349 Véronique Olmi, în romanul ei *Bakhita* (Albin Michel, 2017), povestește martiriul unei femei născute în 1869 în Sudan, răpită de negustorii de sclavi musulmani, vândută și revândută de mai multe ori până când consulul Italiei la Khartoum a dus-o la Roma. Aceasta s-a convertit la catolicism, a murit în 1947 și a fost canonizată de Ioan Paul al II-lea în anul 2000. In acest moment, Véronique Olmi nu ne-ar mai putea spune povestea, fiindcă ar fi acuzată de apropriere culturală.

teritoriu al Irakului, împotriva puterii Abasizilor, între 869 și 883, zendji care au făcut faţă trupelor califilor timp de paisprezece ani, până când au fost zdrobiri.

Captivii erau castraţi de călugării copţi, în Egipt și în Etiopia, islamul interzicând respectiva practică. Ablaţiunea era efectuată asupra unor băieţi între 8 și 12 ani, în condiţii de igienă înspăimântătoare. Aproape 80% dintre pacienţi mureau ca urmare a acelor operaţii. Fantasma negrilor superpotenţi, care ar fi riscat să dezonoreze femeile din haremuri, a dus la fabricarea masivă de eunuci, acei „paznici ai virtuţii femeilor”. Cât despre femei, acestea erau căutate pentru a deveni concubine în egală măsură pentru frumuseţea și pentru reputata lor senzualitate. Copiii născuţi din aceste relaţii erau însă uciși sau castraţi, în așa fel încât acele legături forţate să nu producă nicio descendenţă demnă de un asemenea nume.[350] Mulatrii și metișii erau extrem de rari. „Castrând cea mai mare parte din milioanele de nefericiţi, acţiunea a fost nici mai mult, nici mai puţin decât un adevărat genocid, programat în scopul dispariţiei totale a negrilor din lumea arabo-musulmană, după ce aceștia fuseseră uzaţi, utilizaţi, asasinaţi”. Dacă e să-l credem pe Tidiane NƷDiaye, comerţul arab cu sclavi a fost încă mai groaznic: „Deși nu există grade ale ororii și nici monopol al cruzimii, se poate susţine fără riscul de a greși că negoţul cu sclavi negri și expediţiile războinice întreprinse de arabo-musulmani au fost, pentru Africa neagră, de-a lungul multor veacuri, mai devastatoare decât comerţul tranşatlantic cu sclavi”. Afirmaţia e devastatoare, consecinţele teoretice, încă mai mult, şi ar merita să fie serios discutată. Marc Ferro scrisese încă din 1992, în *Cartea neagră a colonialismului.* „Mâna tremură când este vorba să fie evocate crimele comise de arabi, pe când inventarul crimelor comise de europeni ocupă, pe bună

350 Tidiane N’Diaye este contrazis de Catherine Coquery-Vidrovitch, pentru care asimilarea a avut loc fără probleme și „descendența acelor negri a sfârșit prin a se topi în cadrul populației“ (op. cit., p. 868). Teza a fost nuanțată și de sociologul Cahit Gungor, care semnalează un metisaj al descendenților sclavilor negri în cadrul populației arabe sau berbere, confirmat de studierea genetică a populațiilor nord-africane.

dreptate, pagini întregi”. Nu se pune problema exonerării Occidentului pentru crimele sale, ci a împărţirii echitabile a poverii…

Tăcerea elitelor

La finalul studiului, autorul îşi pune întrebări legate de tăcerea elitelor în faţa respectivelor evenimente, în special cele din Africa, și o explică printr-o solidaritate în faţa colonialismului alb, dar și ca sindrom Stockholm, în care urmașii victimelor pactizează cu descendenţă călăilor pe seama Occidentului. Nu susţinea oare, cu condescendenţă, Christiane Taubira, fost ministru al justiţiei: „Nu ar trebui prea des amintit comerţul cu sclavi arabo-musulmani, pentru ca tinerii arabi să nu poarte cu ei întreaga povară a crimelor arabilor”? (*L3Express,* 4 mai 2006) Prea mulţi cercetători africani și afro-americani, deplânge Tidiane N3Diaye situaţia, încearcă să șteargă episodul monstruos pentru a nu-și pune în pericol prejudecăţile sau confortul. Conferinţa de la Durban, din anul 2000, ar fi putut fi ocazia pentru arabi și negri să se explice și să îşi achite datoriile. Dar, vai, printr-o revelatoare refulare, Conferinţa de la Durban ˟s-a mulţumit să acuze „entitatea sionistă” și să desemneze evreii drept cei ce favorizează nenorocirea universală. În Antile, se știe, rana deschisă a memoriei sclaviei se revarsă uneori sub forma unui antisemitism mai mult sau mai puţin asumat, în timp ce codul negru interzicea evreilor, rasă de ciumaţi, să facă negoţ cu sclavi.

Teza lui Tidiane N3Diaye dă peste cap viziunea clasică a unei Africi dezmembrate numai și numai de imp ˟erialismele europene. Pentru istoric, nenorocirea acestui continent a fost sosirea cuceritorilor arabi, începând cu secolul al VII-lea, aliaţi cu notabilităţi africane[351], iar europenii doar ˟s-au grefat pe această preexistentă hegemonie pentru a o extinde și aprofùnda. Dar cel puţin

351 „înrobirea Africii de către arabi și colonizarea de către «notabili africani» existau deja înainte de sosirea europenilor. Colonizarea și sclavia nu au fost «invenţii» venite din afara Africii, apărute pe continent în același timp cu «fețele palide»“, scria Alain Mabanckou comentând cartea lui Yambo Oulloguem, *Le Devoir de violence.)* apărută în 1968 la Seuil (Alain Mabanckou, op. cit., pp. 155-156).

Europa și-a recunoscut zonele întunecate. Așteptăm ca lumea arabo-musulmană să îşi facă și ea mea culpa pentru rolul jucat în „vânătoarea de abanos” și să îşi pună necesarele întrebări legate de propriile zone întunecate. Pe bună dreptate a fost instituită o zi a comemorării sclaviei (mai degrabă ar fi trebuit numită a *sclaviilor,* singularul fiind restrictiv), fiind[ɔ- întreaga omenire este mânjită de această mârșăvie.[352] Această zi ar trebui să fie şi una a bucuriei, celebrând totodată ieșirea colectivă a speciei umane dintr-unul dintre cele mai înfiorătoare păcate. Este indispensabil să fie cercetate originile și consecinţele „infamului trafic” și să fie descris fenomenul în întreaga sa complexitate. De altfel, ce fac protestatarii noștri înflăcăraţi, din America și din Europa, împotriva sclaviei moderne? Unde erau când mii de femei și de copii, creștini, yazidiţi, șiiţi erau obligaţi la servitute domestică și sexuală de către jihadiștii Daech? Au ţipat oare când CNN, în 15 noiembrie 2017, a dezvăluit comerţul cu sclavi din Libia, din cartierele de la marginea capitalei Tripoli? Nici nu i-am văzut, nici nu i-am auzit. Să fie scoși la lumină toţi autorii crimelor, din Benin până în cele două Americi, din Aquitania până în Orientul Apropiat, iar crima să fie cunoscută și explicată cu toate ramificaţiile și întinderea ei. Cum să nu fii scandalizat aflând că, în Martinica, în mai 2020, au fost dărâmate de activiști statuile lui Victor Schoelcher, marele aboliționist, sub pretextul că a fost „alb” și deci ar fi putut fi și el sclavagist și rasist? Apare un nou risc, cel al etnicizării memoriei.[353], Abolirea sclaviei,

352 Legea Taubira asupra trecerii sclaviei în rândul crimelor împotriva umanității, adoptată în 21 mai 2001, este, din acest punct de vedere, hemiplegică, întrucât nu recunoaște decât comerțul transatlantic cu sclavi, început în secolul al XV-lea, fără a se referi nici la traficul african, nici la cel oriental; nu scoate o vorbă nici despre sclavia albă, care a durat până în secolul al XVIII-lea.

353 CRAN, alături de alte asociații, a încercat să interzică unei profesoare din Nantes, Virginie Chaillou-Atrous, să predea în insula Réunion „istoria sclaviei, angajis- mului și economiei din colonii în insulele din sud-vestul Oceanului Indian, în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea“, pe motiv că, aparținând metropolei, leza un candidat local. A fost numită *„zorey* plină de ea și de competențele ei“ — *zorey,* să ne amintim, erau turnătorii de pe plantații, care vorbeau creola și raportau stăpânilor discuții ale sclavilor care puteau sugera intenții de răzvrătire. Cum nominalizarea pentru respectiva catedră a fost anulată de justiția din Réunion, epuizată de scandalul ridicol, profesoara a decis să înainteze plângere pentru discriminare *(Le Monde,* 5/6 iulie 2020).

din 1848, și toate acţiunile care au făcut-o posibilă, nu sunt nici negre, nici albe. Abolirea este universală, e de culoarea libertăţii și ne aparţine acum nouă, tuturor, cetăţeni francezi egali în drepturi”. (Mario Stasi)

Să ne amintim: sclavia a fost reinstaurată în Europa de două ori în secolul XX, în 1917, odată cu revoluţia bolșevică, și în 193 3, odată cu venirea nazismului la putere. Inventarea Gulagului după 1918, a deportării a milioane de „contrarevoluţionari” și culaci în deprimanta Siberie, pe de o parte, lagărele germane pe de alta, împărţite în lagăre de muncă și de exterminare, constituie un dublu comerţ „alb” cu sclavi care, în mai puţin de șaptezeci de ani, a făcut câteva zeci de milioane de morţi prin epuizare, tortură şi lichidare fizică.

Capitolul 19
Către o Europă complicată cu idei simple

Mi se rupe de Notre Dame de Paris fiind[ə mi se rupe de istoria Franţei (...) oamenii or să plângă pentru nișteˇ vreascuri, pentru numele lui Allah, prea iubiţi identitatea franceză, deși obiectiv ne doare-n cur de ea, nu e decât delirul vostru de amărâţi de albi.

Hafsa ASKAR, membră UNEF, pe Twitter, în 15 aprilie 2019, după incendiul de la catedrală.

Cunoaştem celebrele cuvinte ale lui Karl Marx despre lovitura de stat a lui Louis-Napoléon Bonaparte: „Hegel remarcă undeva că toate evenimentele și personajele istorice se repetă așa zicând de două ori. A uitat să adauge: prima oară ca tragedie, a doua oară ca farsă”.[354] Dar și Marx a uitat să adauge: „Tradiţia tuturor generaţiilor care au murit apasă greu pe creierul celor ce trăiesc”. De unde vine sentimentul că anumite generaţii actuale sunt, în multe privinţe, generaţii parodice, care repetă cu stângăcie ceea ce înaintașii lor au spus cu talent? în domeniul de care ne ocupăm, se vede limpede că marii înaintași ai anticolonialismului, Frantz Fanon, Léopold Sédar Senghor, Patrice Lumumba, Aimé Césaire, Albert Memmi, Edward Saïd, fie că suntem de acord cu

354 Karl Marx, *Optsprezece brumar al lui Louis Bonaparte,* 1852.

scrierile lor, fie că nu, nu au fost înlocuiţi până acum, ci doar pastișaţi. Se uită că aceste figuri ilustre, deseori formate la școala marxismului, erau universaliste, ca mai târziu Nelson Mandela și Martin Luther King, și luptau pentru reconcilierea tuturor oamenilor, nu pentru confruntări tribale. Că luptau pentru lărgirea sferei universalului, pentru a face să pătrundă în ea și colonizaţii, sclavii, damnaţii planetei. Autoproclamaţii lor moștenitori le pervertesc mesajul și îl corup. Iată fondul ambiguităţii studiilor postcoloniale sau decolonizatoare.

Din acest punct de vedere, „colonialism” a devenit un cuvânt-valiză utilizat fără discernământ și depășit de vremuri. Oricine, conform propriilor înclinaţii, poate locui în ţara virtuală a sclaviei sau a colonialismului, ajunse concepte confuze, habitate temporare învestite cu aparenţa realităţii, pentru a-și putea manifesta furia ori stupoarea. Principiul permite reînscrierea într-o tradiţie glorioasă, cu preţul indiferent cărei distorsiuni. Generaţii de intelectuali și de militanţi, inconsolabili la gândul trecutelor confruntări, reiau vocabularul luptelor de eliberare, la șaizeci de ani după obţinerea independenţei, propovăduind gângav un catehism scris de alţii. De parcă nimic nu ˟s-ar fi ˟întâmplat până la ei. Lucru care amintește de acei soldaţi japonezi pierduţi prin insulele Pacificului, care, în anii 1960, încă nu aflaseră că al Doilea Război Mondial se terminase. Să fii erou este o vocaţie care, odată încheiate luptele, îţi asigură reputaţia de franctiror fără a te expune celui mai mic risc.

Este filosofia occidentală rasistă?

Critica universalismului, îndreptată împotriva Occidentului, este în realitate o dispută foarte occidentală, care merge până la sfârșitul secolului al XVIII-lea și cuprinde două paliere: filosofia germană va reproșa raţionalismului francez că neglijează diversitatea umană, culturile și tradiţiile, denunţându-i voinţa de dominaţie care se va extinde ulterior prin cuceririle napoleoniene și prin colonialism. Curentul, ilustrat în Germania de Herder și de Fichte (cel din urmă fascinat de Revoluţia din 1789),

se găsea deja în germene la abatele Raynal, sălbatic denunţător al „barbarilor europeni” și, mai ales, la Rousseau, critic acerb al iluziilor Luminilor și fondator indirect al romantismului și antropologiei. Europa imperială se pretindea încarnarea universalului, dar se va dovedi teribil de provincială: Anglia și Franţa se mulţumeau să impună, în numele Civilizaţiei, care *puddingul* și brânza cedar, care bagheta și vinul roșu.

Așa-numitul curent „decolonial” înţelege să declare război forţăretelor emisferei nordice şi să le dărâme. Occidentul trebuie să fie colonizat de foștii colonizaţi şi învins de aceștia aşa cum s-a întâmplat cândva cu romanii cei învinși de greci. Africa de dinaintea invaziilor coloniale, ni se spune, era un Eden care a fost distrus.[355] Chiar dacă mitul acesta este dezminţit de toţi istoricii, prezumata distrugere trebuie plătită. Timpul acordat căinţei nu mai este de ajuns: de acum se pune problema dinamitării Europei (și ulterior a Statelor Unite) din interior, iar europenii luminaţi trebuie să dea o mână de ajutor desfășurării acestui efort. De exemplu, partidul de extremă stângă Podemos a solicitat, în 2016, ca Spania să ceară iertare Islamului pentru *Reconquista* din Andaluzia și pentru expulzarea musulmanilor de acolo! Ne-am fi putut imagina și reversul, ca Maghrebul să îşi prezinte scuze solemne Spaniei pentru că a ocupat-o timp de șapte sute de ani, dar nici vorbă! Lupta de eliberare a ţinut mai multe secole și a constituit primul război anticolonialist din Europa. A fost de o ferocitate uriașă, prin intermediul Inchiziţiei spaniole înfiinţate în 1478, faţă de musulmani și evrei și a transformat religia catolică în ideologie a cuceririi. Dar, dacă descriem *Reconquista* ca „fascistă și genocidară”, atunci ar trebui să reconsiderăm multe dintre războaiele pentru independenţă din anii i960, care au fost

355 Chiar dacă și acolo au fost, ca peste tot, regate uriașe, de pildă Imperiul Mali, și uriașe violenţe. Un exemplu printre alte o mie: Chaka, fondatorul naţiunii zulu (1787-1828), războinic redutabil, poartă totodată răspunderea morţii a milioane de africani în timpul războaielor pe care le-a purtat și a unei politici de epurare etnică și de teritorii pârjolite care aparţineau vecinilor săi. Să fie judecat la fel. cum s-ar face cu oricare dintre cuceritorii europeni ar însemna însă o șmecherie specifică albului.

adevărate băi de sânge și au dus, de exemplu, la expulzarea evreilor din întreaga lume arabă! Fericita Andaluzie face parte, cum bine se știe, dintre aceste mituri care nu rezistă nici la proba faptelor, nici la analize, ci, mai degrabă, cer să fie nuanţate.[356]

Furoarea iconoclastă care împinge, în Statele Unite, la decapitarea statuilor lui Cristofor Columb sau a generalilor confederaţi, în Belgia, la acoperirea cu vopsea roșie a statuilor lui Leopold al II-lea, în Franţa, la dorinţa de a termina cu cele ale lui Colbert, promotorul Codului negru[357], sau a generalului Faidherbe[358], la Lille, dovedește voinţa de a face tabula rasa din trecut. De ce? în toate epocile ˟s-a acţionat în aceleași modalităţi. Numai că, pe masă, dosarele se îngrămădesc, iar procurorii se întrec în zel. Nu mai știu cum să facă pentru a diminua erorile trecutului și a repara istoria cu cele mai mici costuri cu putinţă. Se mânjește cu roșu statuia lui Cervantes, din San Francisco, deși el însuşi a fost timp de cinci ani sclav al piraţilor din Alger, se fac graffitiuri pe busturile lui De Gaulle sau Churchill, cei doi învingători ai nazismului. Adevărata lor crimă, în realitate, dincolo de duplicitatea reală a personajelor, este că au fost albi, conservatori și îmbibaţi de prejudecăţile vremii lor.[359] A fost însă demontată și statuia lui Mahatma Gandhi, din Ghana, din motive de rasism, fiind[ɔr- liderul independenţei indiene ar fi manifestat o atitudine negativă faţă de africani, lucru pe care Nelson Mandela i l-a iertat ţinând cont de context.

---

356 Vezi Abdelwahab Meddeb și Benjamin Stora, *Histoire des relations entre Juifs et musulmans des origines à nos jours,* Albin Michel, 2013. In această lucrare, care reunește zeci de contribuții, autorii nu consideră necesar să eludeze nici zilele faste, nici nenorocirile, nici pogromurile, nici masacrele.

357 Jean-Baptiste Colbert, ministru de finanțe al lui Ludovic al XIV-lea, a început, fără a apuca să termine, un prim Cod care regla problema sclaviei și a relației stăpân-sclav în colonii, aceasta fiind interzisă în metropolă. *(N.t.)*

358 Louis Léon César Faidherbe, 1818—1889, general și om politic francez, guvernator al Senegalului între 1854 și 1861 și între 1863 și 1865. *(N.t.)*

359 „Statuile publice ale blestemaților de Colbert, Napoleon, generalului De Gaulle vor ajunge în pubelele Istoriei Umanității: astfel va fi ștearsă de sub bolta cerească amintirea lor, în folosul tinerelor generații“ (Liga pentru Apărarea Neagră Africană, primăvara lui 2020).

Mâine, de ce nu li ˇs-ar întâmpla la fel lui Aimé Césaire, vinovat de înţelegeri secrete cu Republica Franceză, lui Toussaint Louverture, eliberatorul Haitiului, care de altfel a restabilit sclavia și o pompă demnă de regalitatea franceză, lui Gaston Monnerville, înalt funcţionar al statului francez, sau lui Félix Eboué, administrator colonial? Toate personajele din trecut sunt imperfecte: pe de o parte au fost novatoare, pe de alta, retrograde, scufundate în mentalitatea vremii lor. Le judecăm cu aroganţa moștenitorilor, le târâm în faţa tribunalului prezentului fără a observa cum ˇs-au desprins de prejudecăţile epocii lor și au anticipat-o pe a noastră. Fanatismul purităţii: căutăm ireproșabili, imaculaţi. Or, nu există eroi absoluţi: marile personalităţi istorice au toate o faţă întunecată care îi aduce la disperare pe admiratorii lor: până și „icoana drepturilor civile” Angela Davis, al cărei nume, în Franţa, a fost dat atâtor licee, a manifestat complezenţă, pentru a nu spune complicitate, faţă de URSS și conducătorul stalinist est-german Erich Honecker, refuzând să militeze în favoarea deţinuţilor politici de dincolo de cortina de fier. Pentru ea era de neconceput ca niște fiinţe omenești să vrea să se întoarcă la capitalism după ce ˇs-au bucurat de avantajele nesperate ale comunismului!

Cei ce nu au jucat niciun rol în abolirea sclaviei sau a colonialismului declară război unor fantome, dorindu-şi să facă să 7 J

dispară de pe faţa pământului orice aluzie la respectiva perioadă, într-un soi de epurare etică retrospectivă, mergând până la redenumirea străzilor după cum le convine și la reconstruirea întregului peisaj urban al Europei după propriile toane. De ce să demolezi monumentele, în loc să faci din ele instrumente ale unei pedagogii a memoriei? De ce să nu le diversifici, urmând exemplul acelor orașe de pe Coasta de Azur, ca Bandol, care au pus plăci comemorative în onoarea luptătorilor africani, cu înscrierea numelor acestora, morţi pentru Franţa în timpul debarcării din Provence, din august 1944?

Tocmai învăţarea istoriei și, mai ales, a istoriei coloniale și a sclaviei trebuie să înlocuiască imprecaţiile și ștergerea memoriei. E preferabilă o convingere informată unei purităţi ignorante. (E regretabil că, pe plăcile comemorative care omagiază victimele de la Bataclan, de la *Charlie Heb de* de la Hyperlacher sau de la Nisa se vorbește despre atentate teroriste, și nu despre terorism islamist.) Paradoxul cretinismului vandal: blestemă în loc să educe, șterge în loc să educe, uită sfatul lui Martin Luther King, care îi ruga pe tinerii americani să nu îşi „distrugă moștenirea, ci să fie la înălţimea acestei moșteniri”.

„Europa nu mai este locul de unde se vorbește despre alţii, ci locul despre care se vorbește între asiatici și africani”, spune filosoful Souleymane Bachir Diagne.[360] Fiind[ɔ, după război, pe scena istoriei a explodat o pluralitate de culturi, va trebui deci să „decolonizăm imaginarul” și să înţelegem că, de acum, filosofia trece prin Bagdad, Fès și Tombuctu la fel de bine ca prin Amsterdam sau Königsberg. Tot așa, spune franco-congoleza Nadia Yala Kisukidi, specialistă în Bergson, se pune problema „derasializării” gândirii europene pentru a renunţa la pseudo „miracolul grec” lipsit de orice fel de influenţă orientală sau africană şi să recunoaştem în universalismul Luminilor o fundamentală uitare a Celuilalt. „Istoria filosofiei, adică povestea genezei sale grecești și a filiaţiei exclusiv europene, care ˟s-a constituit în epoca modernă, îmbracă totodată un caracter discriminatoriu și identitar.”[361] Trebuie să se iasă din „biblioteca de tip colonial” (V.Y. Mudimbe) care obligă africanii să se gândească la ei înșiși utilizând concepte create de foștii colonizatori.

Toţi acești autori reiau o critică deja formulată de Jean-Jacques Rousseau în secolul al XVIII-lea, despre

360 „En Afrique, il est temps de décoloniser nos imaginaires“, convorbire între Souleymane Bachir Diagne și Nicolas Truong, *Le Monde,* 17 august 2019.

361 Nadia Yala Kisukidi, „Bagdad, Fès,Tombouctou sont d’autres lieux de la vie philosophique“, *Le Monde,* 14 august 2019.

narcisismul Europei: „De trei sau patru sute de ani de când locuitorii Europei inundă alte părţi ale lumii și publică fără încetare noi memorii de călătorie și despre cei pe care i-au întâlnit, sunt convins că nu cunoaştem alţi oameni în afara europenilor.”[362] Antropologia nu va avea altă ambiţie decât să suprime această privire circulară a colonizatorilor asupra lor înșiși, începând cu marele rousseauist Claude Lévi-Strauss care ˟s-a declarat gata să se vadă prin ochii altora. În sine, revendicările acestor gânditori sunt legitime, însă modul în care privesc filosofia occidentală păcătuiește prin simplificare, fiind[ɔ~ aceasta nu a. fost niciodată o reflecţie solipsistă care se-nvârte-n jurul ei însăși. Nicio altă cultură nu a manifestat o asemenea curiozitate fată de alte civilizaţii ca aceea a Europei, ajungând până la a proclama superioritatea barbarilor (adică a egiptenilor) în filosofia greacă târzie, poziţie care va merge mână-n mână cu devalorizarea limbii, a instituţiilor și a istoriei grecilor.[363] Sunt uitate datoria pe care Karl Jaspers şi-o recunoștea, la mijlocul secolului XX, faţă de Buddha și Confucius, fascinaţia exercitată asupra lui Schopenhauer și Nietzsche de către filosofii orientali[364], ca să nu mai vorbim despre influenţa „gimnosofiștilor”, adică a hinduismului și budismului asupra lui Pyrrhon din Elis și a anumitor greci antici. Abia în secolul al XIX-lea, conform lui Roger-Pol Droit, a fost asumată deosebirea dintre Orient – pământ al înţelepciunii – și Grecia – patrie a filosofiei.[365]

Ni se explică faptul că nu cunoaştem marile școli filosofice ale Africii. Dacă este așa, atunci să fie traduse, editate sau reeditate, așa cum au fost traduși Sfântul Augustin, Maimonide, Avicenna și Averroes, și să ni se demonstreze originalitatea lor. De ce să fie mascată

362 Jean-Jacques Rousseau, *Discours sur lorigine et le fondement des inégalités,* citat în Antoine Lilti, *L'Héritage des Lumières,* Le Seuil, 2019, p. 76.

363 Roger-Pol Droit, *Généalogie des barbares,* Odile Jacob, 2007.

364 Despre interpretările occidentale contrare sau eronate în receptarea budismului și hinduismului, de văzut Roger-Pol Droit, *Le Culte du néant,* Le Seuil, 2004.

365 *Ibid.*

această lipsă de cunoaştere invocându-se un pseudorasism grec? Frantz Fanon răspunsese deja acestui gen de obiecţie: „Suntem convinși că ar fi de mare interes să intrăm în contact cu o literatură sau cu o arhitectură negre din secolul al III-lea înainte de Iisus Hristos. Am fi foarte fericiţi să știm că a existat o legătură între cutare filosof negru și Platon. Nu vedem însă cu ce ar putea schimba asta situaţia copiilor de opt ani care muncesc pe plantaţiile de trestie-de-zahăr din Martinica.[366]” Dacă a venit momentul ca filosofia să fie mondializată, nu calomniind gândirea occidentală se va reuși. Nu se pune problema decolonizării, ci a dărâmării pereţilor despărţitori, a construirii de punţi de legătură, a deschiderii de noi orizonturi.

În vremea bună a coloniilor

Trebuie făcută distincţia dintre colonialismul care ţine, pentru noi, modernii, la fel ca fascismul sau comunismul, de lucrurile condamnabile din principiu și colonizarea care a fost diversă și complexă, fatală și benefică în același timp și a cărei cronică necesită munca scrupuloasă a istoricului, cu respectarea faptelor și a nuanţelor. În orice caz, aceasta nu a împiedicat crearea de legături, nici menţinerea de relaţii de stimă și prietenie cu popoarele aflate cândva sub tutelă, la mai bine de o jumătate de veac după lichidarea acesteia. În discursul militanţilor noștri, „colonialismul” seamănă cu o dâră de condensare lăsată de nori pe cer, după furtună: nu are sfârşit şi ca Dumnezeu, nu se vede nicăieri, dar e

7 7 7 7

prezent peste tot. Un proces care se perpetuează fără știrea noastră. De exemplu, Françoise Vergés explică:

„Feministele decolonizatoare studiază modalitatea prin care complexul rasism/sexism/etnicism impregnează toate relaţiile de dominare, chiar dacă regimurile cu care sunt asociate aceste fenomene au dispărut. «Colonialitatea» ar fi persistenţa rasismului republican francez pe teritoriul metropolei și, de altfel, în toată lumea.

366 Frantz Fanon, *Peau noire, masques blancs,* Le Seuil, 1952, p. 187.

Trebuie luate în considerare laolaltă patriarhatul, statul și capitalul, justiţia reproductivă, justiţia mediului și critica industriei farmaceutice, dreptul migranţilor, refugiaţilor și sfârșitul feminicidului, lupta împotriva Antropocenului-Capitalocenului rasial și incriminarea solidarităţii”.[367]

Suntem aici în faţa unei liste fără cap și coadă, ca în poemul „Inventaire” al lui Prévert, cu tot cu maniera de a scrie, în care cititorul este invitat să îşi facă piaţa de militantism împotriva rasismului alb heteronormativ! Şi mai ales, atenţie, să nu cumva să fie ceva uitat. Poate că un specialist în gramatică se va apleca într-o bună zi asupra acestui limbaj artificial din care, probabil, va deduce moartea cerebrală a unei anumite stângi. Pentru

Achille Mbembe, care dorește să redea Africa africanilor, Europa a decolonizat fără a se „autodecoloniza”. Nu e prea clar ce înţelege prin asta: pentru el, după cum ˟s-a văzut, pe de o parte Europa ar trebui să îşi deschidă frontierele în faţa africanilor, dar, în altă parte, explică faptul că „africanii ar trebui să se cureţe de dorinţa de Europa”.[368] Unde e coerenţa?

Că trebuie regândită relaţia noastră cu Africa sau cu Africile, fiind[ɔ˜ numai pluralul poate face dreptate acestui continent imens, că salvarea africanilor trebuie să fie opera africanilor înșiși sunt chesţiuni evidente (chiar dacă această parte a lumii este în ziua de azi recolonizată amplu de către China[369]). Paradoxul acestor intelectuali mi se pare a fi următorul: târând Europa pe banca acuzaţilor, o repun în centrul atenţiei în ciuda lor. Uită că, din cele douăzeci și șapte de ţări ale Uniunii Europene, numai opt naţiuni au fost colonizatoare, adică mai puţin de o treime, și că toate celelalte au fost colonizate de arabi, de Imp ˟eriul Rus, de Imp˟eriul Otoman, de URSS şi menţinute într-o formă de servitute unele până la sfârșitul secolului al

367 Françoise Vergés, op. cit., p. 34.

368 *Le Monde,* 10 februarie 2019.

369 Serge Michel și Michel Beuret, *La Chinafrique. Pékin à la conquête du continent noir,* Grasset, 2008.

XIX-lea[370], altele până în 1989. Dorind să marginalizeze Europa sau, mai precis, să o „provincializeze” (Dipesh Chakrabarty)[371], se face din ea întotdeauna punctul de referinţă absolut. Supralicitările politice, fandoselile stilistice ale unora, făcăturile conceptuale au putut chiar face să se vorbească despre un „carnaval academic” (Jean-François Bayard)[372]. Așadar, la șaizeci de ani după ce opt ţări din Europa occidentală au renunţat la orice fel de colonizare, sunt blamate mai mult decât oricând. Se continuă împovărarea lor, deși nu mai joacă decât un rol marginal în problemele lumii, în pofida puterii economice a Uniunii Europene. Se dorește neapărat ca aceasta să rămână marcată de inconștientul ei colonialist, formă de a o omagia prin atacare.

Dacă Europa este detestabilă din atâtea puncte de vedere și, fără îndoială, așa și este în cazul în care adună laolaltă rasismul, opresiunea și bestialitatea, atunci de ce ţin unii să se mute cu orice preţ în ea? De ce atâtea strălucite spirite africane îşi doresc să predea și să publice aici? Fiind[ɔ sunt împinse de voinţa de a fi recunoscute tocmai în ţările a căror politică o denunţă cu violenţă. De altfel, este vorba despre filosofi, scriitori, romancieri onoraţi, recompensaţi, invitaţi peste tot, cărora li ˟s-au dat diferite premii, dar care continuă să vitupereze. Am putea denumi această strategie *seducţie prin insultă*: primiţi-mă la voi, iar eu vă voi blestema. E o poziţie foarte confortabilă. Tragi un perdaf Europei, dându-i totodată ordinul de a-și deschide larg braţele în faţa celor care o blamează: e o voluptate în a manipula culpabilitatea

370 Datele abolirii robiei și iobăgiei în Europa orientală sau centrală: Ungaria — 1853, Austria — 1848, Croația — 1848, Bulgaria — 1880, Rusia — 1861, Polonia rusă— 1864, Bosnia-Herțegovina— 1918.

371 Dipesh Chakrabarty, *Provincialiser l'Europe. La pensée postcoloniale et la différence historique,* Editions Amsterdam, 2009. Dipesh Chakrabarty este un istoric indian, fost marxist, distins profesor la Universitatea din Chicago, laureat în 2014 cu Premiul Arnold Toynbee. Invers însă decât colegii lui decolonizatori, Dipesh Chakrabarty menționează că Europa a făcut un dar lumii și că în materie nu se poate vorbi despre ea decât „într-un spirit anticolonial de gratitudine“ (citat în Jean-François Bayard, op. cit., p. 12).

372 Jean-François Bayard, op. cit.

„albă”.[373] „M-ai învăţat vorbirea și-am acum avantajul că știu să blestem”. (Shakespeare) [374] Scriitorul anglo-ghanez Kwame Anthony Appiah a rezumat ironie situaţia în felul următor: „Postcolonialismul este condiţia a ceea ce am putea numi cam răutăcios o inteligheţie de mijlocire cu pierderi minime: un grup relativ restrâns de scriitori și de gânditori în stil occidental, formaţi după metoda occidentală, care servește drept intermediar în negocierea produselor culturale ale capitalismului mondial cu periferia”.[375] Statutul de intelectual african „victimă” care explorează ungherele ticăloasei conștiinţe occidentale funcţionează ca un excelent segment de piaţă. Relaţia e încremenită între două roluri: inchizitorul care tună și fulgeră și acuzatul care se flagelează.

Impozitul moral

Injecţiile cu serul rușinii se bazează pe un postulat: Europa ar avea o datorie nelimitată faţă de Africa. Istoria comerţului cu sclavi e greu de contestat, dar de ce, doar am mai spus-o, este lăsată povara numai pe umerii occidentalilor și sunt exoneraţi orientalii și chiar africanii înșiși? Europa ar datora totul Africii, pe toate planurile, și nicio despăgubire financiară nu poate compensa această pierdere incalculabilă.

Așa arată intelectualii „decolonizatori”: se proclamă perceptori de datorii. Vin să încaseze dividendele compasionale. în ochii lor, Europa ar fi creaţia Lumii a Treia, cum se zicea în anii 1960, iar bogăţia i-ar fi cea a fostelor colonii. Teza e contestabilă, colonialismul a costat mai scump ţările europene decât beneficiile[376] și nici jaful,

---

373 S-ar putea spune același lucru despre militante precum Maboula Soumahoro, Mariétou Mbaye Bileoma sau despre romanciera Léonora Miano, care pretinde că deconstruiește „invenția europeană a rasei“. Chiar dacă nu îi absolvă pe africani de eșecuri și rămâne, ca „afro-europeană“, la jumătatea distanței dintre elogiu și critică.

374 William Shakespeare, *Opere,* vol. I, ediția II, Ed.Tracus Arte 2016, traducere George Vblceanov. (TV. a)

375 Citat în Jacques Pouchepadass, *Le Projet critique des* postcolonial studies *entre hier et demain* (în Jean-François Bayard, op. cit., p. 7).

376 Este teza susținută de Jacques Marseille, *Empire colonial et capitalisme français. Histoire d'un divorce.* Albin Michel, 1984. La rândul lui, Raymond Aron, mort în 1983, estima că problema e imposibil de hotărât, într-atât se suprapuneau economiile

nici furtul nu au construit vreodată o economie solidă. Dovadă e Spania Secolului de Aur, strivită de însăși febra ei auriferă. Să colonizezi o ţară înseamnă să sterilizezi capacitatea inovativă a metropolei. Tuturor acestor intelectuali care vin în Occident să îşi caute legitimitate academică, îţi vine să le zici: ia mai uitaţi voi de noi! Și mai bine puneţi mâna și munciţi pentru a vă construi sau reconstrui ţara. Romanciera franco-senegaleză Fatou Diome a spus-o bine, îndrăznind să facă ţăndări tabuul: „Refrenul colonizării și al sclaviei a devenit un fond comercial”.[377] Să observăm că problematica restituirii operelor de artă este bazată pe aceleași presupuneri: muzeografia occidentală ar fi o tâlhărie, o spoliere. Chiar și Palatul Elysée, conform lui Louis-Georges Tin, președintele de onoare al CRAN, ar fi un „palat al negoţului cu sclavi”, ca, de altfel, cea mai mare parte dintre monumentele Republicii Franceze, fiind[ɔ- a fost construit și finanţat de unul dintre cei mai bogaţi negustori de sclavi din istoria Franţei, Antoine Crozat, pentru a le oferi o locuinţă fiicei și ginerelui lui, Louis-Henri de La Tour dz,Auvergne. Adresându-se soţilor Macron, pe care îi tratează aproape ca pe niște traficanţi de sclavi, Louis-Georges Tin scrie: „Sunteţi cazaţi într-o reședinţă somptuoasă ale cărei poleieli sunt inversul infernului la care au fost supuși strămoșii noștri. În spatele pereţilor de la Elysée încă mai bântuie fantomele sclavilor. În liniștea palatului vostru răsună strigătele și suferinţele africanilor deportaţi. Sunteţi moștenitorii acestei istorii. Din sângele africanilor înrobiţi a ieșit splendoarea acoperișului sub care vă adăpostiţi”.[378] Observaţie: Palatul Elysée nu a fost construit de sclavi africani, ci de meșteri și muncitori francezi, în vremea Regalităţii, când bântuiau iobăgia și angajismul,

metropolelor și ale coloniilor. De văzut și Ferghane Azihari, „Ni la colonialisation ni l’esclavage riont enrichi l’Occident“, *Le Point,* 28 august 2020.

377 *Le Monde,* 25 august 2019: „Decolonizarea gândirii a fost deja înfăptuită de cugetători precum Aimé Césaire sau Frantz Fanon: după toate eforturile lor, tot la întrebarea cum să ne eliberăm am rămas?“

378 Louis-Georges Tin, „Palais de l’Elysée, palais du négrier“, *Libération,* 13 iulie 2020. De altfel, autorul se înșală: contele d’Evreux nu a beneficiat decât de un împrumut din partea socrului, pe care l-a înapoiat în momentul în care și-a repudiat soția.

forme atenuate de sclavie. Munca și durerea lor răsună pe coridoarele de la Elysée, dar și talentul, ingeniozitatea lor de meșteri și de constructori, iar acestea sclipesc, ca în cazul majorităţii construcţiilor din Hexagon. Cuprins de furoarea rectificatoare, istoricul improvizat uită un actor esenţial, poporul Franţei, starea a treia[379] a cărei speranţă de viaţă nu depășea pe atunci 27 sau 28 de ani și care trăia în condiţii de sărăcie extremă. Ni. se arată cum capitalismul francez ˇs-a construit pe baza sclaviei, cum marile firme, Marie Brizard, AXA, Banca Franţei, au beneficiat de pe urma infamului comerţ, deci banii trebuie înapoiaţi.[380] Serios? Conform lui Frédéric Régent, specialist în problema sclavagismului, „comerţul cu sclavi reprezenta, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, între 4% și 5% din economia franceză”. Fără îndoială prea mult, ceea ce nu ocultează restul de 95%.

Asta este problema cu micii buticari ai memoriei: în loc să se întrebe ce datorează Franţei, îi cer impˇcrios explicaţii și-i prezintă factura. Este întotdeauna vorba despre delegitimarea Republicii, prin asocierea ei cu o origine rușinoasă și de neiertat, întrucât nimic, niciodată, nu va putea achita pasivele. Concluzie: tot sau o parte din ce e al vostru e, de fapt, al nostru. Asta vocifera un mic comando de agitatori, venit la Muzeul Artelor și Civilizaţiilor Africii, Asiei, Oceaniei și Americilor, de pe cheul Branly, pe 14 iunie 2020, pentru a „recupera” și desigila un stâlp funerar Bari, din secolul al XIX-lea, strigând: „Bunurile astea ne-au fost forate pe vremea colonizării. Plecăm de-aici cu bunul nostru, îl ducem acasă”.[381] Occidentul este continentul tăinuirii de lucruri forate, deci va trebui să înapoieze, să repare, să ramburseze până la sfârșitul veacurilor.

---

379 în secolul al XVIII-lea, societatea franceză era împărțită în trei stări: starea întâi, a clerului, starea a doua, a nobilimii, și starea a treia formată din burghezie, muncitori, țărani.

380 Julien Bouissou, „La traite négrière, passé occulté par les entreprises françaises“, *Le Monde,* 8 august 2020.

381 Jᵘgés fin septembre pour avoir voulu, «récupérer» une œuvre africaine au musée du Quai *^rarity*, Le Monde Afrique,* 15 iunie 2020.

Există cel puţin două practici ale memoriei: o memorie a macerării narcisiste, pe care nicio despăgubire nu o va putea acoperi și care îşi e scop în sine, și o memorie a mobilizării, care ne face sensibili la nedreptate. Prima este o memorie a resentimentului, care caută ţinte pentru răzbunare, a doua este o memorie a onoarei, care ţine vie sursa indignării și ne sporește alergia la infamia actuală.

Colonişti la noi acasă?

Procesul colonialismului este redeschis nu fiind[ɔ̆ ar fi ignorat sau înlăturat din programa școlară – din contră, e studiat în colegii cu complexitatea necesară subiectului –, ci fiind[ɔ̆ este furnizor de claritate pentru nostalgicii vechilor diviziuni. Tot așa cum există inconsolabili ai celui de-al Doilea Război Mondial, care reîncep neobosiţi lupta împotriva fascismului, există și intelectuali care nu au acceptat niciodată, în sinea lor, independenţa teritoriilor aflate cândva sub administraţie franceză. Erau prea tineri pentru a fi putut juca pe atunci vreun rol, așa că încearcă să prindă trenul din urmă în ziua de azi și constituie, ca pe vremuri foștii repatriaţi din Algeria în Franţa, noul lobby neocolonial. Nu mai pot ţine doliu după opresiunea de ieri, fiind[ɔ̆ aceasta aduce prea multe avantaje psihologice.

Astfel, situaţia dificilă a maghrebienilor sau a negrilor din anumite cartiere ale orașelor noastre ˇs-ar explica prin „persistenţa și aplicarea unor scheme coloniale asupra anumitor categorii de populaţie, în principal cele provenite din fostul Impˇeriu”.[382] Curios lucru, conform acestei scheme nu sunt amintiţi niciodată imigranţii sosiţi din China, Vietnam și Cambodgia. Dacă e să ne luăm după noile vulgate, problemele sociale ar fi ˇîn primul rând probleme etnice, iar cartierele mărginașe nu ar fi altceva decât noile dominioane în care locuitorii ar fi reduși la tăcere și constrânși să suporte un sistem de subcetăţenie.

Așadar, Parisul ar jefui aceste comunităţi

382 Pascal Blanchard, Nicolas Bancel și Sandrine Lemaire, *La Fracture coloniale,* La Découverte, 2006, pp. 24-25.

independente, le-ar exploata bogăţiile și ar duce în privinţa lor o violentă politică de prădare. Unii ar vrea să facă din aceste zone în care dreptul nu se mai aplică un echivalent al teritoriilor ocupate din Palestina, un soi de Fâșie Gaza în jurul unor orașe ca Lyon, Toulouse, Paris. Iată cum francezii ajung coloniști la ei acasă și ar trebui expropriaţi de Hexagon. Se inventează o genealogie fantastică, cartiere precum Minguettes sau cele din nordul Marsiliei sunt urmărite prin lentile similare cu acelea prin care sunt privite Teritoriile ocupate, se confundă localităţi precum La Courneuve cu ghetourile din Chicago. Se staţionează într-un soi de telescopare spaţio-temporală, într-o suprapunere de epoci și de continente în care totul se amestecă: departamentul Seine-Saint-Denis și Ramallah, caizii din Hexagon și traficanţii de droguri sud-americani, Clichy și Minneapolis.[383] De fiecare dată când manifestând violenţi se confruntă cu poliţia, încep să circule petiţii prin care se cere retragerea forţelor de ordine și autoadministrarea respectivelor zone de către bande sau islamiști. Or, situaţia din aceste cartiere ţine de o „adevărată contrasocietate în sfâșiere profundă” (Gilles Kepel), nu de subordonare cu scopuri economice, proprie Imp˟eriilor. Coloniștii ţineau în frâu sau exploatau o ţară, nu o lăsau baltă, nu făceau din ea „un teritoriu pierdut al Republicii”, abandonat la cheremul traficanţilor de toate soiurile sau un „teritoriu cucerit de islamism” (chiar în condiţiile în care au fost cheltuite miliarde pentru înnoirea acestora). De unde și importanţa regularizării conform normelor Republicii a acestor zone, împotriva bandelor care le ocupă, ceea ce se poate rezolva prin educaţie, școli sigure, reiterarea serviciilor publice, medici, pompieri, renunţarea la verificarea identităţii persoanelor aparent dubioase, dezenclavizarea și, mai ales, dezincriminarea

383 In 2005, Achille Mbembe semnalează tratarea colonială a cartierelor sărace și, în acest sens, vorbește despre „palestinizare“. Dacă e să ne luăm după el, problema rasială este aceea care ar constitui fața ascunsă a Mariannei, reversul medaliei pe care, din acest motiv, îl numește „fiara“. Citat în Jean-Loup Amselle, *L'Occident décroché. Enquête sur les postcolonialismes,* Stock, 2008, p. 248.

canabisului, sursă de cupiditate și de crime. E firesc ca un anumit număr de cetăţeni negri sau maghrebieni să dorească să devină „francezi cu parte-ntreagă, nu francezi în întregime parţiali”, să denunţe discriminările după figură sau patronim. Dar atunci ce-ar mai trebui spus despre toţi ceilalţi, pakistanezi, stilankezi, kurzi, tamili, turci, despre care nu se scoate o vorbă? I se reproșează deseori Franţei că noţiunea sa de cetăţenie e abstractă: privilegiind dreptul la asemănare în faţa dreptului la diferenţiere, ar uita de toţi acei bărbaţi și femei veniţi din alte colţuri ale lumii, care se chinuie să pătrundă în cercul fermecat al asemănătorului. Reproș fondat, chiar dacă în Hexagon este practicată discriminarea pozitivă în numeroase domenii. Miza însă constă în a şti în numele a ce se mobilizează aceste persoane: în al unei egalităţi batjocorite a drepturilor, care le-ar lăsa la porţile Republicii, sau al unei ofense atât de profunde încât le-ar plasa într-o poziţie de absolută exterioritate. în loc să integreze diferitele minorităţi, societatea ar trebui să se adapteze acestora și să le îmbrăţișeze vocaţia mesianică. Trecutul. sau prezentul martiriu le-ar acorda o creanţă pe termen nelimitat. Se uită că, în Franţa, ascensorul social funcţionează de zeci de ani, că numeroși cetăţeni proveniţi din Africa de Nord sau subsahariană, de pertialurile Oceanului Indian sau din teritoriile de peste mări ajung avocaţi, medici, antreprenori, cercetători, politicieni într-o asemenea măsură încât nimeni nu le mai observă provenienţa, atât de mult, de firesc aparţin peisajului obișnuit.

Să te consideri victimă din naștere însemnă să îţi depui candidatura la titlul de excepţie, să îţi acorzi o favoare care merge dincolo de orice recursuri juridice ori politice. Chiar dacă faci ceva rău, rămâi nevinovat. Numai că aceasta este o armă cu două tăișuri. Sentimentul de apartenenţă nu se bazează pe o nenorocire teatralizată, imaginară ori nu, ci pe o experienţă colectivă împărtășită, pe o responsabilitate crescândă în viaţa publică și profesională. Lobby-urile torturărilor profesional nu

produc buni cetăţeni: pentru ei, naţiunea nu arată niciodată suficient de bine, or naţiunea implică uitarea greșelilor trecutului, adeziunea simbolică la un principiu spiritual, rod al unei cronologii unice, asocierea liber consimţită la o comunitate naţională cu toate cele presupuse: învăţarea limbii și iniţierea în cultura acesteia. Pentru a face istorie, trebuie început prin a o uita sau, mai degrabă, a o lăsa numai în seama istoricilor când memoria desparte, condamnă, fulgeră, mereu pândită de resentiment. Fiind[ɔ istoria trezește morţii, torturării și-i aruncă înaintea celor vii strigând: nu vă este rușine să vă păstraţi mintea rece, cereţi-vă iertare. A recita interminabila listă a măcelurilor, deportărilor, exploatării de care ˟s-au făcut vinovaţi părinţii noștri înseamnă a deschide o ladă fără fiind de unde se ivesc ranchiuna, răzbunarea, înseamnă a pune contemporanii să plătească pentru crimele înaintașilor. Este exact ce ˟s-a întâmplat în fosta Iugoslavie cu naţionaliștii sârbi care au invocat hecatombele trecutului pentru a-și justifica excesele din prezent. Dezgroparea tuturor cadavrelor înseamnă dezgroparea tuturor urilor, înseamnă aplicarea legii talionului la secole distanţă. înseamnă nu atât exaltarea virtuţilor pedagogice ale cunoaşterii, cât virtuţile punitive ale inculpării. Între refulare şi neîncetată revenire la aceleași traume, mai există şi calea repunerii pe linia de plutire, a disipării tenebrelor, a liniștirii sau, cel puţin, a neutralizării trecutului. Se poate depăna la nesfârșit refrenul celor lipsiţi de noroc sau se poate sărbători ieșirea din nenorocire, victoria asupra servituţii și abjecţiei. Calea mântuirii se găsește în punerea între paranteze a ceea ce era să ne omoare. Un exemplu dintre alte sute: ar trebui oare catolicii și protestanţii să continue să se jignească, să scoată săbiile și cuţitele pe motiv că și-au tăiat gâturile cu ferocitate, în Hexagon, timp de trei sute de ani? Istoria este făcută și din amintiri, dar și din uitări comune, înseamnă și abolire a datoriilor de sânge contractate de societăţile omenești între ele. Trebuie abandonată ideea unei reparaţii punct cu punct a rănilor trecutului: torturile,

deportările, umilinţele nu vor fi răzbunate și nicio compensaţie financiară nu va readuce morţii la viaţă. Adevărul istoric le este datorat, nu voinţa insatiabilă de pedeapsă din partea descendenţilor.

Este îndreptăţit să fie blamate marile ţări pentru lentoarea cu care integrează fiii sau nepoţii imigranţilor. Se uită că există și un despotism al minorităţilor recalcitrante la asimilare, dacă aceasta nu este însoţită de un statut de extrateritorialitate. Dacă se dorește contracararea seducţiei veninoase a discursului etnic, atunci Republica nu se poate mulţumi cu incantaţii virtuoase, ci trebuie să inventeze o cale originală, chiar dacă o vreme șovăitoare, cu riscul ca altfel să se trezească într-o situaţie mai rea decât cea nord-americană, dar fără a recurge la religie și la patriotism, constituente ale liantului în Statele Unite. Toţi cei care se simt „francezi în pofida lor”[384] nu pot fi decât sfătuiţi să se reconcilieze cu valorile republicane și să își transforme furia în acţiune politică. Visul lor, încurajat de extrema stângă verde-brună-roșie, de a supune Franţa divagaţiilor lor indigeno-rasiale riscă să provoace o anumită reticenţă a populaţiei, pentru a nu spune ostilitate pe faţă. În loc de a-i mulţumi Franţei pentru binefaceri și să își manifeste întreaga gratitudine pe care ea o merită, aceștia preferă să o respingă scabros. Numai dacă nu cumva respectivele suflete rătăcite nu preferă, ca jihadiștii anilor 2013 – 2019, exilul în regiuni ale lumii mai compatibile cu umorile lor. Nu poţi locui mult timp într-o ţară pe care o disprețuiești fără a te disprețui și pe tine însuţi.

Întoarcem foaia sau mai rumegăm

Ne pare rău că repetăm ceva atât de evident: decolonizarea a avut loc. Absolut imperfectă, fără îndoială, și lăsând nenumărate urme, dar, până la final Franţa, la fel Anglia sau Germania au întors foaia. Tinerele generaţii nu au nicio legătură cu acea perioadă, iar amnezia de care

384 Anne-Sophie Nogaret și Sami Biasoni, *Français malgré eux. Racialistes, décoloni*
alistes, indigénistes: ceux qui veulent dénstruire la France, L'Artilleur, 2020.

dau dovadă în această privinţă este consecinţa detașării lor. În Hexagon, mai mult decât oricând, opinia publică este afectată de amintirea celor două războaie mondiale, a umilitoarei înfrângeri din 1940, a colaboraţionismului unei părţi a elitei cu ocupantul nazist, pe de o parte, cu barbaria stalinistă, pe de alta, stare din care ne revenim cu dificultate. Viteza cu care metropola, la începutul anilor 1960, a încheiat doliul după Imp˟eriu și, mai ales, după Algeria, uitând acolo, din grabă, câteva sute de mii de europeni și de algerieni profrancezi, unii obligaţi la exil forţat în numele devizei „valiza sau coșciugul”[385], alţii masacraţi de noii stăpâni, dovedește că experienţa colonială nu le-a mers la inimă francezilor chiar așa cum ˟s-a susţinut. Proiectul imp˟erial nu a fost niciodată în Franţa un proiect popular, ci inițiativa unui partid.

Cum să nu evocăm aici extraordinara şi tumultuoasa dezbatere care i-a adus pe poziţii opuse, în iulie 1885, în Camera Deputaţilor, pe Jules Ferry și Georges Clemenceau, în legătură cu oportunitatea de a lărgi expansiunea colonială? Argumentelor celui dintâi, care înţelegea să restabilească măreţia Franţei după înfrângerea din 1870 în faţa Germaniei și care considera de datoria „raselor superioare să civilizeze rasele inferioare”, Clemenceau, adversar dur al colonialismului, i-a dat acest răspuns magistral, care trebuie citat cât mai pe larg:

„Rase inferioare, rase superioare, dificilă problemă! În ce mă privește, am rezerve serioase de când i-am auzit pe savanţii germani spunând că Franţa trebuia învinsă în războiul franco-german fiind[ɔ˞ francezul e o rasă inferioară neamţului. Mărturisesc că, de atunci, mă uit de două ori înainte de a mă întoarce spre un om sau spre o civilizaţie și a spune: acest om sau această civilizaţie sunt inferiori. Rasă inferioară, hindușii! Această mare civilizaţie rafinată, care se pierde în negura timpului! Această uriașă religie budistă care a plecat din India până în China, cu

385 Slogan al naționaliștilor algerieni față de cei ce nu agreau renunțarea la tutela Franței. *(N.t.)*

marea ei înflorire a artei, căreia și în ziua de azi îi mai putem zări magnificele vestigii! Rasă inferioară, chinezii! Această civilizaţie ale cărei origini sunt necunoscute și care pare a fi dus cea dintâi totul până la limitele extreme. Inferior, Confucius? (…) Vedeţi câte crime atroce, înspăimântătoare au fost comise în numele justiţiei și al civilizaţiei. (…) Nu, nu există un drept al naţiunilor așa-zis superioare asupra unor naţiuni așa-zis inferioare. (…) Cucerirea pe care o preconizaţi este pur și simplu un abuz de forţă pe care îl exercită civilizaţia știinţifică asupra civilizaţiilor rudimentare, pentru a lua în proprietate acel om, a-l tortura, a extrage din el întreaga putere în beneficiul pretinsului civilizator. Asta nu ţine de drept, ci este negarea dreptului.”[386]

Clemenceau va pierde, în pofida elocvenţei, iar Franţa se va angaja într-o aventură despre care se poate spune, cu o absolută luciditate retrospectivă, că a fost o catastrofă economică, politică și morală căreia încă îi mai plătim preţul.

Decolonizarea a fost pentru metropolă o adevărată eliberare, renunţarea la un lest lipsit de viaţă, care a coincis cu explozia economică dintre 1945 și 1974. Am scăpat de greutatea coloniilor tot atât cât acestea au scăpat de noi. Fără îndoială, este corect să ne reconstituim „memoria colonială” cum am făcut-o și pentru alte perioade. Dar, dacă este vorba despre memorie, atunci este și despre evenimente care deja ˇs-au petrecut. Să vorbești despre impactul considerabil al pierderii imp ˇeriului, în 1962, și despre rana narcisistă care a urmat (Benjamin Stora) poate că a fost adevărat la vremea respectivă, în special pentru Picioarele Negre[387], dar nu mai este și acum, după mai bine de șaizeci de ani. Și, de altfel, care „rană narcisistă”? La simpla evocare a „Imp ˇeriului francez”, tineretul din ziua de azi surâde. A fost o adevărată ușurare să scă?

---

386 Răspunsul lui Georges Clemenceau, din 30 iulie 1885, din Camera Deputaților.

387 Francezi sau alți europeni care locuiau în Algeria pe când aceasta era colonie franceză și care, ulterior, au fost obligați să părăsească Algeria. *(N.t.)*

păm de posesiunile coloniale. Ce să fi făcut cu o asemenea povară? Nimeni nu avea niciun chef să moară pentru Tonkin sau Mitidja, tocmai când începea, pe bătrânul continent, revoluţia moravurilor și construcţia europeană. Ni se explică – dar ce loc comun! — că războiul din Algeria este un lucru inacceptabil, negat, ascuns de conștiinţa noastră naţională! Un lucru negat, ascuns, despre care vorbește toată lumea, un lucru acoperit, ocultat, despre care toţi pălăvrăgesc, despre care ˇs-au scris mii de cărţi și de articole, despre care ˇs-au făcut zeci de filme și de emisiuni într-o serie parcă fără sfârșit. Freudismul „refulării” nu ţine. Ciudat: Impˇeriul Otoman, care a ocupat aproape trei secole Algeria, nu este considerat răspunzător pentru crimele sale teribile și pentru tutela exercitată prin autorităţile locale pe care le numise. Fiind musulman, are din start circumstanţe atenuante. în Alger, unii editorialist! cer întoarcerea în sfera de influentă turcească şi resurecţia califatului abolit în 1924. Vai, ce puternică e dorinţa de servitute la unii ex-colonizaţi!

În acest sens, recitim nu fără tristeţe minunatele texte ale lui Camus, cu siguranţă redactate în punctul de maxim al conflictului, înaintea acordurilor de la Évian, din 1962, despre o posibilă menţinere a prezenţei franceze în Africa de Nord, scriitorul făcând apel la încetarea focului în timp ce războiul de independenţă, dublat de un război civil și de un jihad sângeros, făcea imposibil orice compromis. Dintre intelectuali, cel mai lucid era, ca de obicei, Raymond Aron, cel mai superficial, Jean-Paul Sartre care, în prefaţa la *Damnés de la terre* (1961) a lui Fratz Fanon, îndemna la uciderea coloniștilor, simplificând cu înverșunare situaţia pentru a părea profund angajat. Autorul *Tragediei algeriene* (1957) considera independenţa inevitabilă, din raţiuni economice și morale. Franţa trebuia să plece pe termen mai mult sau mai puţin scurt și era necesar să îşi pună la punct cu înţelepciune ieșirea din scenă. Orice-ar fi fost să fie, trebuiau aruncate în aer punţile de legătură și optat pentru „soluţia eroică a

abandonării”. Nu se va afirma niciodată îndeajuns că anularea unui anumit număr de tensiuni se rezolvă prin separarea pașnică a popoarelor, mai degrabă decât prin propovăduirea unei improbabile înţelegeri dintre ele, ceea ce duce la război (esenţă a conflictului atroce din fosta Iugoslavie). Divorţul a fost inventat pentru a rezolva diferendele din cupluri; nici cetăţenii uneia și aceleiași ţări nu pot fi forţaţi să se iubească unii pe alţii, cu atât mai puţin să îşi iubească vecinii. Problema relaţiilor franco-algeriene a fost și rămâne tocmai aceea că punţile de legătură nu au fost suficient aruncate în aer. Teribila violenţă a ocupaţiei, când erau-utilizate, printre altele, „afumătorile” generalilor Cavaignac și Bugeaud[388].

imposibilitatea acordării cetăţeniei franceze musulmanilor, represiunea brutală a revoltelor, utilizarea torturii și de către armata franceză, şi de către cealaltă tabără, bombele, atentatele comise de FLN, Frontul de Eliberare Naţională din Algeria, eliminarea celorlalte facţiuni naţionaliste de către membrii acestuia, în special a MNA, Mișcarea Naţională Algeriană a lui Messali Hadj, ca în cazul masacrului de la Melouza, din mai 1957, în care au fost uciși peste 300 de ţărani, conflictul mutat în mijlocul Parisului, între grupări rivale care au săpat „o groapă de sânge în sânul imigraţiei” (Benjamin Stora[389]), cei aproape 4.000 de morţi și 12.000 de răniţi[390], toate acestea ar trebui, în ziua de azi, să ne îndemne să îi restituim acelui război necesara complexitate, departe de clișeele de până acum.

Cerem iertare Algeriei?

388 Asfixierea persoanelor refugiate în peșteri prin aprinderea de focuri la intrarea acestora, care consumau oxigenul din interior și umpleau spațiul de fum. *(N.t.)*

389 Benjamin Stora, „La question postcoloniale“, *Hérodote,* nr. 120, 2006, p. 172. In aceeași revistă, Bernard Alidières, profesor la Universitatea Paris VIII, rememorează „amintirile uitate“ ale războiului din Algeria în Franța metropolitană, tăieri de gât, lichidări, reglări de conturi între partizanii imigrați ai FLN și MNA în cartiere, autobuze, cafenele, uzine, din 1955 până în 1962, tot atâtea acte de violență care au contribuit la stereotipul arabului violent în Franța. Modul în care Algeria și-a dus războiul de independență a anticipat climatul de arbitrar care a domnit ulterior în țara proaspăt decolonizată.

390 După cum reamintește Boris Cyrulnik, în dialogul cu Boualem Sansal, *France-Algérie,* Odile Jacob, 20202, p. 117.

Trebuie abordată aici problema scuzelor pe care președintele Macron își propune să le prezinte Algeriei.[391] în Africa subsaharianã, la începutul mandatului, președintele francez îşi invita interlocutorii, cea mai mare parte la fel de tineri ca el, să dea pagina colonizării și să privească spre viitor: „Pentru mine, Africa este Mandela, nu colonialismul”, declara la Ougadougou, în faţa unei adunări studenţești, în octombrie 2017. Trei ani mai târziu, în ianuarie 2020, dorea, la fel cum făcuse Chirac când recunoscuse responsabilitatea statului francez în deportarea a 70.000 de evrei în lagărele morţii, între 1940 și 1944, să își aducă și el ofranda unor scuze solemne. Bizară schimbare de macaz, dar de ce nu?

Demersul e coerent şi se coace în înaltele sfere ale statului de multă vreme. Cu condiţia să fie dus până la capăt. Deja pe 13 septembrie 2018, Emmanuel Macron recunoscuse răspunderea armatei franceze în dispariţia matematicianului Maurice Audin[392][393], în 1957. Cum spune istoricul lumii arabe Pierre Vermeren: „Algerul este ochiul care privește ţintă Parisul, mustrarea lui de conștiinţă” 406 Franţa trebuie să admită realitatea acelui război ticălos, utilizarea degradantă a torturii, împotriva căreia ˟s-a ridicat François Mauriac în *Le Figaro,* rasismul unor coloniști, sălbăticia și absurditatea colonizării. Dar fără a uita *în tetto* să invite partea adversă să își pună și ea întrebări despre propriile fapte. Algerienii, la rândul lor, să își recunoască și ei abuzurile „eliberării”, să admită partea lor întunecată, violenţa fondatoare a noii republici care a cunoscut, la treizeci de ani după obţinerea independenţei, un război civil atroce care a făcut aproape 200.000 de

391 Pe 14 februarie 2017, Emmanuel Macron, pe atunci candidat la președinție, declara ziarului algerian *Echorouk New* în legătură cu colonizarea: „Este o crimă. Este o crimă împotriva umanității. Este o adevărată barbarie și face parte din trecutul nostru pe care trebuie să-1 privim deschis, prezentându-ne totodată scuze celor față de care am făcut aceste gesturi“.

392 Maurice Audin, matematician francez, născut în 193 2 la Beja, în Tunisia, și mort în 1957, la Alger, membru al Partidului Comunist Algerian și militant pentru independența Algeriei, arestat de parașutiștii francezi și ucis în închisoare, la ordinul generalului Aussaresses. *(N.t.)*

393 Pierre Vermeren, *Le Monde,* 2 6 decembrie 2019.

morţi. Întrucât președintele algerian Abdelmadjid Tebboune dorește „simpla recunoaştere a faptelor”, atunci acestea trebuie restituite în întreaga lor complexitate. Opinia publică vrea să afle ce ˟s-a întâmplat, dar de ambele părţi. Motivul constă în lărgirea examenului de conștiinţă asupra tuturor, spre a nu se mărgini numai la plaiurile occidentale. Cel mai bun lucru care poate fi dorit „ţărilor din Sud” este să fie cuprinse și ele de starea de graţie a căinţei! Ceva mustrări de conștiinţă la Alger, Riad, Teheran, Beijing, Havana, Caracas, Damasc ar face cel mai mare bine guvernelor și naţiunilor de acolo.

Confortul resentimentului

Probabil că lucrurile nu se vor derula așa. Fiind o colonie de populare (precum Statele Unite, Australia sau Israel), ca urmare a deciziei dezastruoase a autorităţilor franceze de după 1871 de a trimite „soldaţi care să lucreze pământul”, basci, loreni sau alsacieni, pe baza exproprierii „indigenilor”[394][395], Algeria oficială preferă să se mărginească la rolul de paria etern: nu ˟s-a referit cândva președintele Bouteflika la „genocidul de identitate algeriană” operat de Franţa, menţionând existenţa unor „cuptoare asemănătoare cu crematoriile naziste” în care trupele tricolore ar fi aruncat sute de *fellaga408?* Metafora Shoahului servită încă o dată, muiată în toate sosurile. Esenţialul fiind continuarea arătării cu un deget vindicativ a Hexagonului, pentru a întârzia normalizarea relaţiilor și a nu fi vreodată expus unui examen de conștiinţă. ˟S-o spunem limpede: cu totul probabil ca Algeria să fie ţara care să suporte cele mai puţine scuze oficiale din partea Franţei[396], chiar dacă pretinde contrariul. Fiind ʃ᷉ asta ar lipsi regimul și pe susţinătorii lui fanatici de o rentă de resentiment indispensabilă unităţii. (în imnul naţional

394 Marc Ferro, op. cit., p. 659 și urm.

395 Luptător pentru independență în deceniile al VI-lea și al VII-lea ale secolului trecut, la origine bandit de drumul mare, tâlhar. *(N.t.)*

396 In 2005, Benjamin Störa se referea deja la „lipsa de entuziasm a autorităților algeriene în fața generalilor francezi facându-și mea culpa“, în *L'Esclavage, la colonisation et après...*, în coordonarea lui Patrick Weil și Stéphane Dufoix, PUF, 2005, p. 596.

algerian, cu certitudine scris în 1955, Franţa este citată de două ori, chiar și în ziua de azi, ca fiind dușmanul prin excelenţă. N-ar fi oare vremea de a-l actualiza?) Lucru care ar obliga-o să îşi privească în ochi propria istorie și să facă lumină asupra zonelor întunecate ale acestei tinere ţări independente. Să admitem că scuzele oficiale sunt afirmate și că guvernul francez ar întreprinde acest pas riscant: partea algeriană ar fi fără îndoială satisfăcută de ceea ce ar însemna o a doua victorie simbolică asupra fostului colonizator. Numai că scurta mulţumire nu ar ajunge şi miza ar trebui relicitată. A cere iertare înseamnă a recunoaşte o greșeală, dar și a scăpa de o datorie. Algerul nu va considera niciodată că ne-am îndeplinit toate obligaţiile: datoria va apăsa pe umerii noștri până la sfârșitul vremurilor, iar scuzele nu vor fi socotite niciodată suficient de sincere și îndeajuns.

Care este problema în cazul de faţă? *Franţa rămâne o pasiune algeriană, pe când reciproca nu este adevărată.* în momentul de faţă, Algeria nu există decât denunţând Franţa care îi adăpostește disidenţii și numără o puternică și binaţională comunitate de aproape 4 milioane de persoane cu sentimente împărţite, mergând până la schizofrenie (suporterii, de exemplu, flutură drapelul algerian și fluieră *Marseilleza* în timpul meciurilor de fotbal, dar nu ar putea trăi din nou în Algeria, sfâșiaţi cum sunt între două naţionalităţi). La aproape șaizeci de ani de la acordurile de la Évian, această tânără naţiune, invers decât Marocul, de pildă, relaxat prin dubla natură temporală și spirituală a regelui, rămâne vulnerabilă, cangrenată de violenţa islamistă și de corupţia militară, de recolonizarea ţării de către statul-partid FLN (Boualem Sansal). Invers decât Roma care gândea la propria-i existenţă în greceşte, colonizată de cei pe care îi învinsese, Algerul îşi gândește neîncetat propria-i existenţă în franceză, incapabil să îndepărteze acest dușman intim care îl bântuie. Cu cât această republică ne blestemă mai tare, cu atât ne invocă mai mult. Ce umilinţă pentru

Pascal **Bruckner** foștii mujahedini văzându-și atâţia compatrioţi visând la Franţa! Ar trebui cumva, nu peste mult, să dăm Marsilia și departamentul Seine-Saint-Denis Algeriei pentru a-i mai potoli suferinţa? Atitudinea isterică de respingere a împrumuturilor din alte limbi rămâne acolo fermentul identităţii. O naţiune este fie un proiect colectiv, fie un refuz, o construcţie negativă împotriva unui terţ diabolizat. Numai că această diabolizare este exact ceea ce împiedică depășirea traumatismului provocat de despărţire și începerea unui travaliu de reflecţie asupra propriei condiţii. Algerienii ne-au alungat și acum nu se mai pot lipsi de noi.

Parisul rămâne prin urmare alibiul pentru toate frustrările ce înfloresc în sudul Mediteranei. Până și actualul *Hirak* (mișcare) de protest din Algeria contra confiscării democraţiei reia în felul ei un război împotriva Franţei: editorialiștii doresc marea înlocuire a francezei cu engleza, văzând în cei dintâi „cauza tuturor rămânerilor noastre în urmă”. După cum bine a subliniat Kamel Daoud, suntem în prezenţa unui nou război imaginar pe care ţara sa îl poartă contra Franţei.[397] O mare putere câştigă atunci când îşi recunoaşte crimele şi se înalţă dezvăluindu-le tuturor. Dar, în același timp, face din cel în faţa căruia recunoaşte o entitate îndatorată, privând-o de un argument retoric recurent. E spre cinstea Europei că și-a mărturisit crimele abominabile și că le-a transformat în materie de școală. (Din acest punct de vedere, guvernul marocan ar trebui fără întârziere să deschidă arhivele privitoare la genocidul ruandez, pentru a risipi bănuielile legate de eventuala susţinere, din partea lui François Mittenând, a genocidarilor hutu.)

Se știe că Turcia actuală refuză permanent să recunoască genocidul la care i-a supus pe armeni și pe asiro-caldeeni în 1915, respectiv în 1914 – 1920 și nu are nicio jenă în a recoloniza Libia.

Că regimul lui Puţin evită cu grijă să îi critice pe

397 Kamel Daoud, „Où en est le rêve algérien?“, *Le Point.,* 12 ianuarie 2020. La șase luni de la mișcările pentru democrație, Algeria face din anticolonialism un jihadism.

Stalin și ororile sovietismului. Lumea așteaptă cu nerăbdare ca Moscova să îşi ceară iertare tuturor naţiunilor din estul Europei colonizate și jefùite de URSS sub masca prieteniei între popoare. Se știe cum China comunistă manifestă aceeași pudoare faţă de masacrele în masă ale lui Mao Tze-Dun, care au făcut zeci de milioane de morţi. Fără a uita islamul sunnit și șiit care, invers decât catolicismul cu ocazia conciliului Vatican ÎI (1962 – 1965), nu se arată gata să îşi facă propriul examen de conștiinţă. Cu siguranţă, bătrâna Europă este acoperită de sânge și ˚s-a arătat în mai multe rânduri mârșavă, dar rămâne unul dintre rarele continente care au știut să mediteze asupra propriei barbarii și să se distanţeze de ea. Istoria se împarte tot mai puţin în naţiuni păcătoase și continente îngerești, rase blestemate și popoare de neatins, și mai degrabă în democraţii care îşi mărturisesc rătăcirile şi dictaturi, teocratice sau autocratice, care le disimulează, împodobindu-le cu poleiala martiriului. Nu există naţiuni inocente, ci numai state care nu vor să știe adevărul. Pentru a continua să îşi strivească populaţia în deplină candoare, prea multe dintre fostele colonii adoptă poziţia celui respins și continuă să îşi pună propriile greșeli pe seama fostelor metropole, căutând în opresiunea de odinioară scuza pentru acţiunile lor nocive de acum. Consideră că li se datorează totul pentru cele îndurate cândva, astfel încât Europa este aceea care, întotdeauna, trebuie să poarte greutatea greșelilor altora. Și asta până la sfârșitul vremurilor, fiind∫ɔ, după cum a pornit-o, „postcolonialismul” riscă să dureze mai mult decât însuşi colonialismul.

9

Ceea ce ar trebui spus Algerului și tuturor celorlalte capitale care ne prezintă nota de plată la mai bine de o jumătate de veac de la dobândirea independenţei e pur și

simplu: Ajutaţi-ne să divorţăm![398] Și începeţi prin a vă pune întrebări despre propriile voastre lipsuri. Asta va permite reconstruirea unei relaţii mai sănătoase. Contrar a ceea ce ˟s-ar crede, colonialismul liniștește, constituind explicaţia magică și cauzalitatea fabuloasă. Nu ˟s-a observat circulând, în Liban, după teribila explozie care a distrus Beirutul pe 4 august 2020, o petiţie prin care se cerea Franţei să reia pentru zece ani guvernarea ţării? Funestă idee: după vreun an, „blânda mămică” ˟s-ar fi transformat în maștеră și ar fi ridicat împotriva ei toate comunităţile. În Africa, la fel în Orientul Apropiat și în America Latină, nu suntem decât la începutul reiterării acestor întrebări. Va fi nevoie de o a doua decolonizare, cea mentală, pentru a ajunge la o schimbare spirituală susţinută de cei mai îndrăzneţi artiști, intelectuali, politicieni. Numai că existenţa acestui ţap ispășitor occidental e o cârjă de care nu se pot lipsi. Atacarea Occidentului colonialist este, din partea unui intelectual din Sud, ceea ce în retorică se cheamă *captatio benevolentiae.* Această precauţie oratorică rezidă, în prima parte a discursului, în atragerea simpatiei auditoriului printr-o revendicare de principiu, fiind[ɔr, dacă nu pui totul, de la bun început, pe seama Franţei, Angliei sau Statelor Unite, nu mai ești ascultat. Alain Mabanckou reiatează cât a putut fi de ponegrit pentru că, acum aproape zece ani, i-a invitat pe africani la un demers autocritic.[399] Și la o „recitire relaxată și politicoasă a trecutului nostru comun”.[400] Nici că ˟s-ar putea spune mai bine.

Cum ˟s-ar comenta dacă Grecia, Serbia, Albania, Bulgaria, dar și Egiptul, Siria, Irakul ar prezenta nota de plată urmașilor Imp˟eriului Otoman, actuala putere turcă,

398 Conform celebrului titlu al lui Amos Oz, referitor la problema israelo-palestiniană, Gallimard, 2004.

399 în cartea sa *Lacrimile omului negru,* al cărei titlu trimite la eseul meu *Lacrimile omului alb,* Alain Mabanckou se ridică împotriva „tendinței care îi împinge pe unii africani înlăcrimați să nu explice nefericirea continentului negru — întreaga sa nefericire — decât prin prisma întâlnirii cu Europa, de parcă răzbunarea ar putea resorbi ticăloșiile istoriei și ne-ar putea reda pretinsa mândrie pe care această învinovățită Europă ne-ar fi violat-o“ (Fayard, 2012).

400 *Huit leçons sur l'Afrique,* op. cit., p. 16.

fiind[ɔ au fost aproape şase sute de ani sub dominaţia Sublimei Porţi? Ceea ce trebuie cerut și unora, și altora este tăierea cordonului ombilical pentru reconstruirea relaţiilor pe o altă bază. Sunt necesare încetarea analizei în termeni de datorie și dependenţă, privilegierea parteneriatului în defavoarea ranchiunei, lucruri care nu interzic nici solidaritatea, nici responsabilitatea în caz de criză gravă. Poate că este vorba aici despre o revoluţie spirituală între Paris și diferitele capitale africane, care nu va fi mai puţin dificilă decât cea dintâi. Astfel, când Algerul a autorizat, în ianuarie 2013, aparatele de zbor ale armatei franceze să survoleze teritoriul algerian pentru a lovi teroriștii din nordul statului Mali, a trecut peste un tabu și a demonstrat că prin interese comune se pot depăși diferende care ţin de trecut. Cât despre adjectivele substantivizate „decolonial” sau „postcolonial”, acestea păcătuiesc prin a marca în continuare o legătură de subordonare cu fostul sistem, confundând ruptura cu sechela şi secesiunea cu continuitatea. Trebuie să te simţi foarte sigur pe tine pentru a spune, cum a făcut-o președintele Republicii China, primind-o, în 1985, pe Margaret That[her – „Ocupaţia britanică a trezit China din somnul ei secular” –, sau pentru a sublinia, ca prim-ministrul indian din acea vreme, Manmohan Singh, acceptând din partea Universităţii Oxford titlul de *doctor honoris causa.,* pe 8 iulie 2005, aspectele pozitive ale Imp ˟eriului Britanic, cu care India a fost îndreptăţită să lupte, dar căruia, în același timp, trebuie să îi recunoască „urmările benefice”. Este adevărat că vorbim despre două superputeri dintre care una, o dictatură comunistă, este pe cale să preia leadershipul economic al planetei, pe când cealaltă, o democraţie, ˟s-a smuls în mai puţin de patruzeci de ani din ghearele foametei și subdezvoltării și va însemna peste nu multă vreme al doilea sau al treilea uriaș. Ce simbol mai de admirat al reușitei indiene decât momentul în care Grupul Tata a cumpărat, în 2008, bijuteriile Coroanei britanice, Jaguar și Land Rover? Nu toate ţările au avut șansa Marii Britanii de a fi deţinut

drept colonii Statele Unite și India care, în același timp, au eclipsat și au reînălţat metropola, universalizând limba engleză. În cazul subcontinentului indian, deși trecutul nu a fost uitat, e pus liniștit la locul lui și digerat ca atare.

Concluzie

Sinucidere sau nou elan

Nicio putere nu poate distruge Spiritul unui popor, nici din afară, nici dinăuntru, dacă nu cumva e el însuși lipsit de viaţă, dacă nu cumva deja a pierit.

HEGEL, *Prelegeri de filosofic a istoriei*

Ar deveni lumea mai bună dacă Occidentul ˟s-ar șterge de pe faţa pământului, iar „albii” ar dispărea sau ar supravieţui în triburi împrăștiate prin vreun fiord din îndepărtata Scandinavie sau în Noua Zeelandă, prin văile Alpilor sau ale Apalașilor? Cine ar mai fi atunci acuzat de toate relele planetei? Oprimaţii profesional ar fi atunci niște orfani, lipsiţi de ţinta lor favorită. ˟S-ar înființa poate niște grădini zoologice umane, ca în vremea colonială, unde părinţii îşi vor duce copiii să se uite la acele creaturi sălbatice și hirsute ale lumii de demult, pentru ca aceștia să priceapă despre ce a fost vorba. Poate chiar, tot ce e rar ajungând de preţ, supravieţuitorii vor fi ˟încurajaţi să se înmulţească și se va dovedi întristătoare lenea lor generativă. Antropologii se vor apleca asupra cazului acelor primitivi sortiţi extincţiei și vor sărbători fiecare nou-născut, cum se face la apariţia fiecărui pui de panda în grădinile zoologice chineze. Numai că nădejdea în resurecţia acelei rase blestemate va rămâne șubredă. Nici vorbă de vreun Jurassic Park pentru feţele palide!

Timp de decenii, cei mai influenţi intelectuali ai Europei şi ai Statelor Unite au descris societatea occidentală ca fiind summumul barbariei, lăudând în același timp dovezile străine de barbarie ca fiind summumul civilizaţiei. Nici nu am ieșit bine din acea perioadă, că o parte din intelighenţia noastră, cuprinsă de derută spirituală, ne presează să ne distrugem democraţiile „albe” în numele nu știu cărei fatalităţi biologice. Teoria Lumii a Treia, deși în parte falimentară, a

avut cel puţin o structură și o coloană vertebrală, urmând îndelungată aventură a obţinerii independenţei. în situaţia de faţă, intrăm, odată cu ideologia pigmentară, într-o lungă noapte a spiritului. Blestemul omului alb, răsturnarea perimatei lui domnii este ultima etapă a autodistrugerii Europei. Stânga europeană de toate tipurile nu poate pactiza cu aceste exerescenţe fascizante, care proliferează sub drapelul ei, favorizând confuzia. Noţiunea de rasă nu are loc la stânga. Nu există stângă etnică, fiind[ɔr aceasta nu recunoaşte diferenţele de limbă, de cultură, de credinţă care se topesc într-un universalism multiplu, mereu în întâmpinarea celor care vor mai veni. Fiind[ɔr aceasta caută dreptatea, nu răzbunarea. Să-l recitim pe Frantz Fanon:

„Nu există misiune neagră; nu există povară albă. (…) Viaţa mea nu trebuie să fie consacrată bilanţului valorilor negre. Nu există o lume albă, etică albă, avantajul unei inteligenţe albe. De o parte și de alta a lumii există oameni care se caută unii pe alţii. (…) Nu sunt sclavul Sclaviei care mi-a dezumanizat înaintașii”.[401]

A distruge Occidentul, că vrem ori nu, înseamnă a distruge conștiinţa lumii. Cât de imperfect, de decrepit ar fi, încă mai este într-atât de exigent, de strălucitor încât să displacă tiranilor. Ca leagăn al valorilor morale, spiritul european nu mai aparţine doar occidentalilor, ˇs-a desprins de ţara sa de origine și a ajuns patrimoniu al speciei umane. Moștenire contemporană cu pierderea influenţei Vechii Lumi, cu retragerea ei pe propriul teritoriu. Pentru cei care au uitat: Europa nu mai este stăpânul universului de cel puţin trei sferturi de veac. Nu mai constituie decât o mică parte a planetei, mult în urma Indiei, Chinei, Braziliei, Africii. Cât despre Statele Unite, de la Barak Obama încoace nu mai au decât ambiţia de a se sustrage conflictelor care au năpădit planeta. E de domeniul evidentei că Lumea Veche şi Lumea Nouă ar trebui să îşi refacă legăturile. Numai împreună sunt puternice, sudate în egală măsură de diferenţele dintre ele și de proximitatea

401 Frantz Fanon, op. cit., p. 185.

geografică. Dar, vai, niciuna nu răspunde la apel, cea dintâi din inconsistenţă, cealaltă din izolaţionism. America va supravieţui lui Donald Trump, după cum va supravieţui și delirului identitar și rasismului din campusurile studenţești. Dar în ce stare? În ziua de azi se ofilește și ar vrea să reîntâlnească Europa pe care, de altfel, nu încetează să o umilească și să o dezmembreze, pentru a deveni un pitic politic din vecinătatea ei. Colosul american se visează un gnom, iar gnomul european visează să readucă uriașul US la dimensiunile lui pentru a se simţi mai puţin singur.

Europa este de acum un ansamblu de dominioane divizate și puse pe decupat, oferită celor mai lacomi. Șacalii dau năvală pentru a. o sfâșia. A-nˇeput împărţirea rămășiţelor între China, Rusia și Turcia. Câte dintre orașele noastre nu sunt deja, în parte, supuse șariei, regulilor bandelor și nu se sustrag legilor democratice? Nu suntem la sfârșitul Impˇeriului Roman, ci, mai degrabă, în situaţia Bizanţului, în ajunul Căderii Constantinopolului (1453) răvășit de diferende teologice absconse. Ne sfârtecăm în inepţii, gen, rasă, apropiere culturală a căror găunoșenie ne va face urmașii să râdă. Ar trebui să ne temem mai puţin de virulenţa dușmanilor la adresa noastră, cât de violenţa urii pe care noi înșine ne-o purtăm. Vină de neispășit. Și care explică preferinţa pentru moarte a unei părţi din elitele noastre, care îşi propun să ne administreze tratamente paliative înaintea Marii Prăbușiri.

Numai că dorinţei de extincţie îi răspunde o vehementă dorinţă de resurecţie din partea popoarelor. O civilizaţie poate dispărea, o civilizaţie poate renaște și ieși întărită din cele mai amarnice aberaţii. „Ce-i poţi răspunde unui om care îţi spune că preferă să asculte de Dumnezeu decât de oameni și, în consecinţă, că este sigur că merită împărăţia cerurilor dacă-ţi sucește gâtul?” se întreba Voltaire în legătură cu fanatismul.[402] Ce se poate obiecta acelei facţiuni a Vechii Lumi, paralizată de nihilism, care dorește să moară, convinsă că dispariţia ei va ajuta la

402 *Dictionnairephilosophiqueportatif*1764.

îndreptarea climei, la revanșa popoarelor oprimate, la eradicarea sărăciei? Pur și simplu: bine, dar după voi. Dacă doriţi să muriţi, nu vă abţineţi. Dar lăsaţi-i pe ceilalţi să trăiască. Nu toţi ne dorim dispariţia. Suntem încă numeroși aceia care preferă luminile Raţiunii tenebrelor Rasei. Nicio societate nu poate supravieţui blamându-se că există. Societatea noastră e profond imperfectă, deci reformabilă. Să ne recunoaştem greșelile când le comitem și să îndreptăm greșelile când le facem.

Și, mai ales, să râu ne cerem iertare fiind[ɔr suntem albi, negri, arabi ori evrei. Să nu ne cerem iertare fiind[ɔr suntem francezi, englezi, germani, olandezi. Să nu cedăm somnambulismului unei penitenţe tâmpe. Avem toate motivele să dorim să apărăm Europa, una dintre cele mai mari civilizaţii din istorie.

Să nu cedăm șantajului!

Mulţumiri

Ţin să îmi exprim aici întreaga gratitudine lui Olivier Nora și François Samuelson care m-au încurajat, în primăvara lui 2019, să scriu acest eseu.

Mulţumesc în egală măsură lui Delphine Meillt și lui Marie Dosé pentru sfaturile lor juridice.

Aceleași mulţumiri tuturor celor care, prieteni sau apropiaţi, au citit acest text și m-au ferit de greșeli, incoerenţe, nonsensuri. În special lui Caroline Thompson și lui Patrice Champion.

În sfârșit, un salut special celor care au încercat să mă convingă să nu abordez din nou această temă, temându-se că voi fi supus oprobriului și discreditării. Reticenţele lor mi-au dat aripi.

Cuprins

Preambul 9

Introducere. Un remake detestabil 11

Partea întâi. Satana la masculin 25

Capitolul i. Există o „cultură” a violului? 27

Capitolul 2. Consimţământul imposibil 3 8

Capitolul 3. Nu e nu; da e poate 46

Capitolul 4. Iubirea este o capcană 55
Capitolul 5. Sălbăticia masculului frustrat. 61
Capitolul 6. O justiţie prea de tot imperfectă?... 68
Capitolul 7. Biologia e o nălucă? 85
Capitolul 8. Purificarea artelor, ridicarea mulţimilor 92
Capitolul 9. Atotputernicia patriarhatului? 107
Partea a doua. Antirasismulexterminator **129**
Capitolul 10. Cruzimea e albă 131
Capitolul 11. Cum ˇs-au născut Albii? 148
Capitolul 12. America și Franţa: rasa și cetăţeanul 157
Capitolul 13. Dacă n-ar fi existat, ar fi trebuit inventat 172
Capitolul 14. În dulcea tradiţie a vechii un 179
Capitolul 15. Iluminism sau romantism? 191
Partea a treia. Să-n[ˇhidem ochii vechiului european? 209
Capitolul 16. Frica de Celălalt? 211
Capitolul 17. Caritate sau oboseală? 225
Capitolul 18. Tabuurile sclaviei 234
Capitolul 19. Către o Europă complicată cu idei simple 244
Concluzie. Sinucidere sau nou elan 276
Mulţumiri 281

72 Julie Bienvenu și Yann Bouchez, „eminicizii, bătălia cifrelor” *Le Monde, 1*7 ianuarie 2020. Jurnaliștii notează, de exemplu, că bărbaţii uciși și femeile din cuplurile

76 Conform statisticilor Institutului Naţional de înalte Studii pentru Securitate și Justiţie, între 2015 și 2018,1 086 de femei au fost victime ale omuciderii în Franţa, cifră care scade ușor în fiecare an. Victimele sunt în majoritatea lor femei de peste 60 de ani, iar dintre acestea 56% mor de mâna partenerilor sau a unui

154 Calificativ preluat din limba engleză pentru a

defini o persoană heterosexuală. (AU)

La Construction du juif comme barbare, Pardès, 2005.

320 Conform lui Dominique Strauss-Khan, coeficientul de îndatorare în Africa subsahariană a trecut de la 30% în 2012 la 95% la finele lui 2019 (*Jeune Afrique,* 23 martie 2020). Se profilează o nouă criză a îndatorării, care riscă să mineze pentru mulţi ani dezvoltarea acelor ţări aflate, de altfel, în plină explozie demografică. De unde și apelul multor șefi de stat africani, din mai 2020, la o nouă anulare a datoriilor, asemănătoare cu aceea din 1996, a acţionarilor care au acceptat, pentru ţările sărace și foarte îndatorate, reducerea datoriilor cu 90%. Numai că multe anilor cu un supraeu de stânga, luând la bătrâneţe-n braţe partidul binefăcătorillor. În cazul lui, întoarcerea a fost de 180 de grade.

* * *